

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด
พฤษภาคม 2553

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด

พฤษภาคม 2553

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด
พฤษภาคม 2553

อภิขญา จิวพัฒนกุล. (2553). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ.

ปริญญาานิพนธ์ บธ.ม. (การตลาด). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ดร.วรางคณา อติสรประเสริฐ, ดร.ศุภินญา ญาณสมบุญ.

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับทั้งภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจเอกชนและหน่วยงานของรัฐ ให้สามารถนำผลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนส่งเสริมให้เกิดการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุที่เหมาะสมต่อไป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปอาศัยอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และมีการออมอย่างน้อย 1 ประเภท จำนวน 385 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแตกต่างโดยใช้การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD Least Significant Difference และค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์สหแบบเพียร์สัน

ผลการศึกษาพบว่า

1. ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ระดับการศึกษาสูงสุดต่ำกว่าปริญญาตรี อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานเป็นข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ สถานภาพสมรส มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-5 คน จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน 1-2 คน แหล่งที่มาของรายได้ในปัจจุบันมาจากบุตร/หลาน รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท เป็นผู้ไม่มีภาระหนี้สินแล้ว สำหรับผู้ที่ยังคงมีภาระหนี้สินอยู่ มีหนี้สินคงเหลือสูงกว่า 500,000 บาทขึ้นไป ด้านภาวะการทำงานส่วนใหญ่ไม่ทำงานแล้ว สำหรับผู้ที่ยังทำงานอยู่มีสถานะการทำงานเป็น ลูกจ้าง ด้านภาวะสุขภาพผู้สูงอายุประเมินว่าตนเองแข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว

2. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อการออมอยู่ในระดับมาก และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อการใช้จ่ายอยู่ในระดับมาก

3. ระดับปฏิบัติในด้านความมีระเบียบวินัยและความสนใจของผู้สูงอายุ พบว่า ระดับปฏิบัติในด้านความมีระเบียบวินัยโดยรวมอยู่ในระดับมาก และระดับการปฏิบัติในด้านความสนใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอกของผู้สูงอายุ พบว่า ระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของภาครัฐและเอกชน และสภาพเศรษฐกิจของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง

5. ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีรูปแบบการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรเป็นที่ดิน โดยผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่าเฉลี่ย 1,289,058.66 บาท และมีรูปแบบการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบเป็นเงินฝากกับสถาบัน

การเงินต่าง ๆ โดยผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 51,422.54 บาท เหตุผลหลักในการออม คือ เพื่อไว้ใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพ และวางแผนการออมในอนาคตว่ามีแนวโน้มจะออมเพิ่มขึ้น

6. ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตเป็นค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม โดยมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตโดยเฉลี่ย 9,212.93 บาทต่อเดือน และค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับกิจกรรมด้านสังคม โดยมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิงพักผ่อนโดยเฉลี่ย 2,162.06 บาทต่อเดือน เวลาไปซื้อสินค้าและบริการมักไปกับบุตรหลาน สถานที่ที่ใช้จ่ายเงินบ่อยที่สุด คือ ห้างสรรพสินค้า และในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาความถี่ในการซื้อสินค้าและบริการมีค่าเฉลี่ยโดยรวมในระดับน้อย

7. ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า

7.1 ผู้สูงอายุที่มี อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน และรายได้ส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

7.2 ผู้สูงอายุที่มี รายได้ส่วนบุคคลและภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

7.3 ผู้สูงอายุที่มี ระดับการศึกษา อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน สถานภาพสมรส จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน รายได้ส่วนบุคคล และภาระหนี้สินแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

7.4 ผู้สูงอายุที่มี ระดับการศึกษา อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน รายได้ส่วนบุคคล ภาวะการทำงาน และภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

7.5 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมในเรื่องความมีระเบียบวินัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

7.6 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมในเรื่องความมีระเบียบวินัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

7.7 ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

7.8 พฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

7.9 พฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต และค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

FACTORS AFFECTING SAVING BEHAVIOR AND SPENDING BEHAVIOR
OF SENIOR CITIZEN

AN ABSTRACT
BY
APICHAYA CHIEWPATTANAKUL

Presrnted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Business Administation Degree in Marketing
at Srinakharinwirot University

November 2010

Apichaya Chiewpattanakul. (2010). *Factors Affecting Saving Behavior and Spending Behavior of Senior Citizen*. Master thesis, M.B.A. (Marketing). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Dr.Warangkana Adisornprasert, Dr. Supinya Yansumboon.

The purpose of this research are to study factors which affect to saving behavior and spending behavior of senior citizen as well as to study the relationship of saving behavior and spending behavior of senior citizen. The research results would be used as a guideline for promoting saving and suitable spending of senior citizen. The sample is 385 senior citizens in Bangkok who are 60 years old and above and have at least one kind of saving. The data is collected by using the questionnaires. Descriptive statistic methods used are percentage, average, standard deviation, Independent Sample t-test, One-Way Analysis of Variance and pair difference analyzed by Least Significant Difference (LSD) method and Pearson Product Moment Correlation Coefficient.

The results are shown as follows:

1. Most of respondents are married female and have earned a degree lower than Bachelor's degree. The last occupations were government officer/state enterprise employee. The household members are 4-5 persons but only 1-2 members have own income. The personal income of senior mainly earn from their children/grand children with an average monthly income of lower or equal to 5,000 Baht. Most of them have no liability. For the liable person, they remain the liability much more than 500,000 Baht. Most of respondents are retired worker but for those who are still working, they are employee. The respondents assess their health status that they are healthy but having congenital disease.

2. Regarding the respondents' opinion level about the influence of family to their saving behavior and spending behavior are shown in high level.

3. Regarding to the respondents' self-discipline behavior are shown in high level and the self-sufficient living of respondents are shown in the highest level.

4. Regarding the external stimuli perception, government/business policy and Thai economy situation perceived by senior citizens are shown in moderate level.

5. Regarding the saving behavior of most senior citizens are found that their fixed asset saving are the land. The average saving value of fixed asset is 1,289,058.66 Baht. For the financial asset saving, they have saving in many financial institutions. The average summation value of financial asset saving is 51,422.54 Baht. The main reason of saving is for supporting themselves. Moreover, they have a plan to save more in the future.

6. Regarding the spending behavior of most senior citizens are found that food and beverage spending is the main living spending with an average monthly spending of 9,212.93 Baht and social activity spending is the main entertainment spending with an average monthly spending of 2,162.06 Baht. Most of respondents usually go shopping with their children/grand children at the department store and had low frequency level to purchase products and services for the past year.

7. The hypothesis testing results are shown as follows:

7.1 Senior citizens with different last occupation and average monthly income have different value of fixed assets saving at the statistical significant level of 0.05.

7.2 Senior citizens with different individual income and liabilities have different value of financial assets saving at the statistical significant level of 0.05.

7.3 Senior citizens with different in education level, last occupation, marital status, number of earned member in household, average monthly income and liabilities have different living spending at the statistical significant level of 0.05.

7.4 Senior citizens with different in education level, last occupation, average monthly income, working status and health status have different entertainment spending at the statistical significant level of 0.05.

7.5 Cultural factor in self-discipline behavior of senior citizens has relationship with value of financial assets saving at the statistical significant level of 0.05

7.6 Cultural factor in self-discipline of senior citizens has relationship with living spending at the statistical significant level of 0.05.

7.7 External factors in government/business policy and Thai economy situation have relationship with living spending at the statistical significant level of 0.05.

7.8 Value of fixed assets saving has relationship with living spending at the statistical significant level of 0.05.

7.9 Value of financial assets saving has relationship with both living spending and entertainment spending at the statistical significant level of 0.05.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
ของ
อภิชนา จีวพัฒน์กุล

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่.....เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2553

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน
(อาจารย์ ดร.วรางคณา อติศรประเสริฐ)

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ศิริวรรณ เสรีรัตน์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ศุภินญา ญาณสมบุญ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.วรางคณา อติศรประเสริฐ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ศุภินญา ญาณสมบุญ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ณัฐยา ประดิษฐ์สุวรรณ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาและความอนุเคราะห์จาก อาจารย์ดร.วรางคณา อติศรประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ซึ่งท่านได้สละเวลาอันมีค่า เพื่อให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิจัยครั้งนี้ในทุกขั้นตอนอย่างละเอียด พร้อมช่วยตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้งานวิจัยเล่มนี้สมบูรณ์มากที่สุด ด้วยความใส่ใจและความเมตตาที่มีให้กับผู้วิจัยเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ศุภินญา ญาณสมบูรณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวิชา โกมลทัต อาจารย์ดร.ณัฐยา ประดิษฐ์สุวรรณ และรองศาสตราจารย์ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ ที่กรุณาเป็นคณะกรรมการในการสอบปริญญานิพนธ์ และให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพเครื่องมือของแบบสอบถาม เพื่อให้ปริญญานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันเป็นประโยชน์ให้กับผู้วิจัย ตลอดการศึกษาในหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการตลาด ทำให้ผู้วิจัยเกิดการพัฒนาทั้งในด้านแนวความคิดและแนวปฏิบัติอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยในชีวิตการทำงานต่อไปในอนาคต และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่โครงการบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตทุกท่านที่คอยช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้ผู้วิจัยและเพื่อนๆมาโดยตลอด

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ(สท.) ชมรมผู้สูงอายุเขตต่างๆ ตลอดจนผู้สูงอายุทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม ทำให้การเก็บข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้เป็นไปอย่างราบรื่น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อชัยรัตน์ จีวพัฒน์กุล และคุณแม่ศรีเวียง จีวพัฒน์กุล ทพญ.ปรมาภรณ์ จีวพัฒน์กุล ผู้ซึ่งให้ความรัก ความอบอุ่น การอบรมเลี้ยงดูที่ดี และคอยเป็นกำลังใจสำคัญทำให้ผู้วิจัยสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆจนประสบความสำเร็จได้เช่นทุกวันนี้ และขอขอบคุณสมาชิกทุกคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง รวมทั้งเพื่อนๆของผู้วิจัยที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจให้กันมาโดยตลอด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกๆ ท่านที่มีส่วนร่วมในความสำเร็จของปริญญานิพนธ์เล่มนี้ ที่ผู้วิจัยไม่สามารถเอ่ยนามไว้ ณ ที่นี้ได้อย่างครบถ้วน

และท้ายที่สุดนี้ ขอขอบคุณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ 2553 เพื่อช่วยให้งานวิจัยชิ้นนี้มีคุณค่าอย่างสูงสุด

คุณงามความดีและประโยชน์อันพึงเกิดจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดา มารดา บรรพบุรุษ ญาติพี่น้อง บุรพจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาอบรมสั่งสอน ชี้นะแนวทางที่ดีและมีคุณค่าตลอดมา

อภิชนา จีวพัฒน์กุล

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	5
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	6
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	6
ตัวแปรที่ศึกษา	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
กรอบแนวคิดในการวิจัย	11
สมมติฐานในการวิจัย	12
2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเกี่ยวกับความสูงอายุและตลาดผู้สูงอายุ	13
การกำหนดความสูงอายุและประเภทผู้สูงอายุ	14
บทบาทของผู้สูงอายุ	17
ความต้องการของผู้สูงอายุ	18
การเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ	19
ตลาดผู้สูงอายุ	21
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค	25
ความหมายของพฤติกรรมผู้บริโภค	25
ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค	31
อิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมผู้บริโภค	32
อิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีต่อพฤติกรรมผู้บริโภค	35
แนวคิดเกี่ยวกับการมีระเบียบวินัย	39
ความหมายของระเบียบวินัย	39
ลักษณะของระเบียบวินัย	40
แนวทางการปลูกฝังระเบียบวินัย	41

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
แนวคิดเกี่ยวกับความสันโดษ.....	42
ความหมายของความสันโดษ.....	42
ลักษณะของความสันโดษ.....	43
ความสัมพันธ์ของสันโดษและการออม.....	45
แนวคิดและทฤษฎีการรับรู้.....	46
ทฤษฎีการรับรู้.....	47
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้.....	47
ข้อจำกัดในการรับรู้ของผู้สูงอายุ.....	49
การเพิ่มการรับรู้ในผู้สูงอายุ.....	50
แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายหลักประกันความมั่นคงและสวัสดิการผู้สูงอายุ.....	51
การจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ.....	51
การกำหนดนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว.....	54
แนวคิดเกี่ยวกับการออม.....	55
ความหมายการออม.....	55
เหตุผลของการออม.....	56
ลักษณะการออมและผลของการออมในลักษณะต่างๆ.....	57
รูปแบบการออม.....	58
ปัจจัยที่กำหนดการออม.....	60
แนวคิดเกี่ยวกับการใช้จ่าย.....	62
ความหมายของการใช้จ่าย.....	62
ประเภทของการใช้จ่าย.....	62
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	65
3 วิธีการดำเนินการวิจัย	
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	70
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	71
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	74
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	74
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	76

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	81
การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	81
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
ความมุ่งหมายของการวิจัย	157
ความสำคัญของการวิจัย	157
สมมติฐานในการวิจัย	158
ขอบเขตของงานวิจัย	158
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	158
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	158
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	159
การเก็บรวบรวมข้อมูล	160
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	160
สรุปผลการวิจัย	161
อภิปรายผลการวิจัย	169
ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย	179
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	184
บรรณานุกรม	185
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	191
ภาคผนวก ข	200
ประวัติย่อผู้วิจัย	202

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การเปรียบเทียบผู้สูงอายุหัวใหม่และผู้สูงอายุหัวเก่า	22
2 ลักษณะการออมและผลของการออม	58
3 จำนวนและค่าร้อยละ เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ	83
4 จำนวนและค่าร้อยละ เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุด้านสถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน และภาวะด้านสุขภาพ (จัดกลุ่มใหม่)	88
5 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับอิทธิพลของปัจจัยด้านสังคม จำแนกเป็น ด้านการออมและการใช้จ่าย	89
6 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุ จำแนกเป็น ด้านความมีระเบียบวินัยและความสันโดษ	90
7 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอกของผู้สูงอายุ ในเรื่องนโยบายของภาครัฐและเอกชน และสภาพเศรษฐกิจ	92
8 จำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับพฤติกรรมออมของผู้สูงอายุ	94
9 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุในด้านมูลค่า การออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	96
10 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ ในด้านมูลค่า การออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ	96
11 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ ในด้านมูลค่า การออมในรูปสินทรัพย์ถาวรที่ปรับแก้ค่าแจกแจงปกติที่ความน่าเชื่อถือ 95%	98
12 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ ในด้านมูลค่า การออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบที่ปรับแก้ค่าแจกแจงปกติ ที่ความน่าเชื่อถือ 95%	99
13 จำนวนและค่าร้อยละ เกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ	100
14 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนของผู้สูงอายุ	102
15 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนของผู้สูงอายุที่ปรับแก้ ค่าแจกแจงปกติที่ความน่าเชื่อถือ 95%	102
16 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความถี่ในการซื้อสินค้าและบริการประเภทต่าง ๆ ของผู้สูงอายุในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา	103
17 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของ ผู้สูงอายุจำแนกตามเพศ	105

บัญชีตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
18 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของ ผู้สูงอายุ จำแนกตามระดับการศึกษา.....	105
19 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของ ผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน.....	106
20 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูป สินทรัพย์ถาวรของผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน ด้วยวิธี LSD	107
21 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของ ผู้สูงอายุ จำแนกตามสถานภาพสมรส	109
22 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของ ผู้สูงอายุ จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....	110
23 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของ ผู้สูงอายุ จำแนกตามจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน.....	111
24 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของ ผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้.....	111
25 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม ในรูปสินทรัพย์ถาวรของผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้ ด้วยวิธี LSD	113
26 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูป สินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบของผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้ ด้วยวิธี LSD	114
27 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม ของผู้สูงอายุ จำแนกตามภาระหนี้สิน.....	116
28 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม ของผู้สูงอายุ จำแนกตามภาวะการทำงาน.....	117
29 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม ของผู้สูงอายุ จำแนกตามภาวะด้านสุขภาพ	118
30 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย ของผู้สูงอายุ จำแนกตามเพศ.....	119
31 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย ของผู้สูงอายุ จำแนกตามระดับการศึกษา.....	119

บัญชีตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
32 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย เพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามระดับการศึกษา ด้วยวิธี LSD	120
33 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย เพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ จำแนกตามระดับการศึกษา ด้วยวิธี LSD	121
34 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย ของผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน	122
35 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย เพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน ด้วยวิธี LSD	123
36 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย เพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน ด้วยวิธี LSD	125
37 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย ของผู้สูงอายุ จำแนกตามสถานภาพสมรส	126
38 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย เพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามสถานภาพสมรส ด้วยวิธี LSD	127
39 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย ของผู้สูงอายุ จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน	128
40 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย ของผู้สูงอายุ จำแนกตามจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน	129
41 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย ของผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้	130
42 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย เพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้ ด้วยวิธี LSD	131
43 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย เพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้ ด้วยวิธี LSD	134
44 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย ของผู้สูงอายุ จำแนกตามภาระหนี้สิน	137
45 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย ของผู้สูงอายุ จำแนกตามภาวะการทำงาน	138

บัญชีตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
46 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย ของผู้สูงอายุ จำแนกตามภาวะด้านสุขภาพ.....	138
47 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย เพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ จำแนกตามภาวะด้านสุขภาพ.....	140
48 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับพฤติกรรมกรออม ในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรของผู้สูงอายุ.....	141
49 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับพฤติกรรมกรออม ในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ ของผู้สูงอายุ.....	141
50 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับพฤติกรรมการใช้จ่าย ในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ.....	142
51 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับพฤติกรรมการใช้จ่าย ในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ.....	142
52 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวัฒนธรรมกับพฤติกรรมกรออม ในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรของผู้สูงอายุ.....	143
53 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวัฒนธรรมกับพฤติกรรมกรออม ในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ ของผู้สูงอายุ.....	144
54 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวัฒนธรรมกับพฤติกรรมการใช้จ่าย ในด้านค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ.....	145
55 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวัฒนธรรมกับพฤติกรรมการใช้จ่าย ในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ.....	145
56 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับพฤติกรรมกรออมในด้าน มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรของผู้สูงอายุ.....	146
57 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับพฤติกรรมกรออมในด้าน มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรของผู้สูงอายุ.....	147
58 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับพฤติกรรมการใช้จ่าย ในด้านค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ.....	147
59 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับพฤติกรรมการใช้จ่าย ในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ.....	148

บัญชีตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
60 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรออมกับพฤติกรรมการใช้จ่าย ในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ.....	149
61 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรออมกับพฤติกรรมการใช้จ่าย ในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ.....	150
62 แสดงสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน.....	151

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แนวโน้มของประชากรสูงอายุไทย	2
2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	11
3 แสดงภาพรวมของพฤติกรรมผู้บริโภครวม	27
4 กระบวนการตัดสินใจซื้อและปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภครวม	31
5 องค์ประกอบ 3 ระดับของวัฒนธรรม	37

บทที่ 1

บทนำ

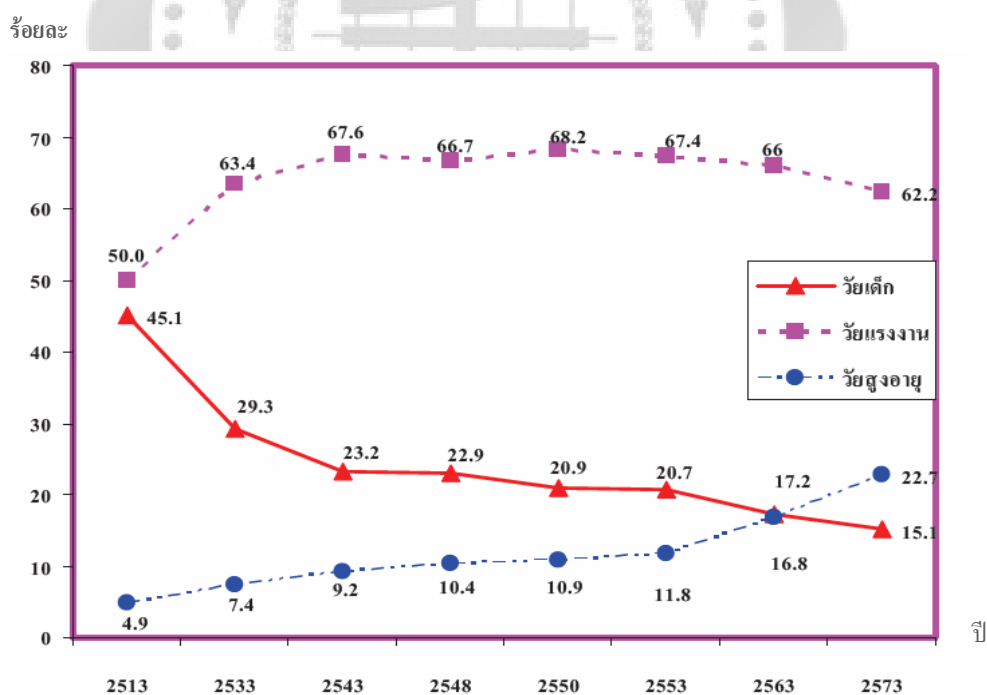
ภูมิหลัง

การเสริมสร้างสภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับการพัฒนาประเทศไทยให้ก้าวหน้าทัดเทียมประเทศอื่นๆในโลก การพัฒนาเศรษฐกิจช่วยให้มาตรฐานการครองชีพของคนในชาติสูงขึ้น ช่วยแก้ไขปัญหาการแทรกแซงสิทธิทางการเมือง และทำให้ประเทศชาติมีความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเองได้ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ดังพันธกิจของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - 2554) ที่มุ่งเน้น “การสร้างสังคมคุณภาพ สร้างฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืน สร้างมูลค่าผลผลิตจากฐานความรู้ เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกและภูมิภาค” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2548: ออนไลน์) โดยมีทิศทางการพัฒนาประเทศเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมไทย ภายใต้การเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงใน 5 บริบทสำคัญ ที่เป็นทั้งปัจจัยเสริมและอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ อันประกอบไปด้วย 1. การเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจและการเงินโลก จากการรวมตัวของกลุ่มเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงในตลาดการเงินของโลก 2. การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด 3. การเคลื่อนย้ายของคนและแรงงานอย่างเสรี 4. การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5. การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ซึ่งแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกมีผลกระทบอย่างมากต่อประเทศไทย จากสถานการณ์ประชากรโลกที่มีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุ ด้วยภาวะเจริญพันธุ์ทั่วโลกลดลง ขณะที่ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้นจากความก้าวหน้าทางการแพทย์และเทคโนโลยี ทำให้ประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่กำลังเผชิญกับภาวะ “สังคมผู้สูงอายุ” หรือ Aging Society เช่น สหรัฐอเมริกา ยุโรป ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ รวมทั้งประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยที่เริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วเช่นเดียวกัน เป็นผลให้การออมและความมั่งคั่งของประเทศลดลง เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของผลิตภาพแรงงานในอัตราที่ต่ำ ประกอบกับค่าใช้จ่ายในด้านสาธารณสุขและการดูแลผู้สูงอายุมีจำนวนสูงขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นทั้งโอกาสในการเติบโตของธุรกิจสำหรับผู้สูงอายุและอาจเป็นภัยคุกคามประเทศไทยได้ในระยะต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549: ออนไลน์) ดังนั้นในการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน (พ.ศ.2550 - 2554) จึงมิได้มองข้ามผลของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการเพิ่มจำนวนประชากรผู้สูงอายุ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการเติบโตและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในอนาคตอันใกล้

เช่นเดียวกับองค์การสหประชาชาติที่ให้ความสำคัญกับอัตราการเติบโตของจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ.2525 มาแล้ว โดยได้จัดให้มีการประชุมนานาชาติว่าด้วยผู้สูงอายุ “World Assembly on Aging” ขึ้นในปี พ.ศ. 2525 ที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย จาก

การประชุมครั้งนั้นที่ประชุมได้ข้อตกลงร่วมกันว่า ผู้สูงอายุคือคนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และได้ข้อยุติเป็นแผนปฏิบัติการนานาชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ “International Plan of Action on Aging” เพื่อให้ประเทศต่างๆนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในแต่ละประเทศ (บรรลุ ศิริพานิช. 2538 : 125) จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าทั้งองค์กรระดับประเทศ และระดับโลกต่างก็ให้ความสำคัญกับประชากรสูงอายุ ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะเป็นภาระหนึ่งของสังคมและประชากรวัยแรงงาน แต่ในขณะเดียวกันประชากรสูงอายุก็ถือเป็นผู้บริโภคกลุ่มสำคัญที่จะก้าวเข้ามามีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เพราะอายุที่เพิ่มขึ้นของผู้บริโภคและสัดส่วนของประชากรสูงอายุ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อลักษณะความต้องการสินค้าและบริการ ทำให้รูปแบบการบริโภคโดยรวมของประเทศเปลี่ยนแปลงไป (สมประวิณ มั่นประเสริฐ. 2553: ออนไลน์)

จากการสำรวจโครงสร้างประชากรในประเทศไทยพบว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยในปี พ.ศ.2513 มีจำนวนประชากรสูงอายุ 1.7 ล้านคน หรือร้อยละ 4.9 ของประชากรทั้งหมด ในปีพ.ศ. 2548 มีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 6.3 ล้านคน หรือร้อยละ 10.4 และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็น 11.0 ล้านคน หรือร้อยละ 16.8 ในปี 2563 และในปี พ.ศ.2573 คาดว่าจะเพิ่มขึ้นถึง 15.0 ล้านคน หรือร้อยละ 22.7 ดังแสดงในภาพประกอบ 1 (ปริญฐา อังคะรัตน. 2551: 1)

ภาพประกอบ 1 แนวโน้มของประชากรสูงอายุไทย

ที่มา : ปริญฐา อังคะรัตน. (2551). การเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี. หน้า 2.

จากโครงสร้างของประชากรในประเทศไทย ที่มีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นปัญหาสำคัญซึ่งคนในประเทศ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนไม่ควรมองข้าม เพราะอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชาติ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดจากประชากรวัยแรงงานมีความสามารถในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุลดน้อยลง เป็นผลมาจากการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจทั่วโลก ปัญหาความเปราะบางของการเมืองไทย ทำให้การดำเนินนโยบายเพื่อดูแลผู้สูงอายุขาดประสิทธิภาพ ปัญหาจากการไม่เตรียมความพร้อมทางด้านการเงินทั้งในการลงทุนและการออมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ จึงทำให้ผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยต้องประสบกับปัญหารายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพรวมถึงไม่สามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสำหรับการดูแลสุขภาพและค่ารักษาพยาบาลในยามชราที่มีที่คาดว่าจะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆตามสภาพความเสื่อมถอยของร่างกาย ภาวะจึงตกอยู่กับประชากรวัยแรงงานของแต่ละครัวเรือนที่ต้องแบกรับปัญหาเหล่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2545 – 2549 ที่พบว่ารายได้ของครัวเรือนมีความไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับสภาวะทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เป็นผลมาจากค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงขึ้นด้วย ประกอบกับการต้องแบกรับภาระเลี้ยงดูประชากรวัยเด็ก และวัยสูงอายุ ทำให้รายได้ที่เกิดขึ้นไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย และเงินที่เหลือสำหรับการออมและการชำระหนี้มีลดน้อยลง (ผู้จัดการออนไลน์. 2551: ออนไลน์) ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีระบบประกันสังคม หรือกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนรวมต่างๆ ที่จัดตั้งโดยภาครัฐและเอกชนเพื่อให้เกิดการระดมเงินออมไว้ใช้ในวัยเกษียณ แต่ก็ยังไม่สามารถช่วยให้ประชากรไทยมีการออมมากเพียงพอต่อการใช้จ่ายในช่วงบั้นปลายชีวิต จึงจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมในเรื่องการออมตั้งแต่วัยหนุ่มสาวหรือวัยกลางคน เพื่อจะได้มีเงินไว้ใช้อย่างมีความสุขและไม่ขัดสนเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งปัญหาต่างๆ ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรสูงอายุ ควรได้รับการแก้ไขจากสังคมไทยอย่างเร่งด่วนด้วยการร่วมสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการออม โดยการสร้างทัศนคติในเชิงบวกให้คนเห็นประโยชน์ของการออมในระยะยาว พร้อมกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมออมอย่างจริงจัง เพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุต้องกลายเป็นภาระของสังคมอย่างเช่นที่กำลังเกิดขึ้นกับสังคมบางส่วนของประเทศไทย (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. 2552: ออนไลน์)

แต่ในอีกด้านหนึ่งของปัญหาก็เกิดเป็นโอกาสที่ดีได้เช่นกัน สำหรับธุรกิจเอกชนบางประเภทอาจได้รับประโยชน์จากการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุ ซึ่งจากการศึกษารูปแบบความต้องการสินค้าและบริการในอนาคตนั้น พบว่าหากประเทศไทยมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมๆกับการเข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุจะทำให้ความต้องการสินค้าและบริการบางประเภทเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เช่น ยานพาหนะ เครื่องใช้ภายในบ้าน การบริการด้านสุขภาพ การท่องเที่ยว การบริการด้านบันเทิงและสังคม นอกจากนี้ยังมีผลต่อความต้องการอาหารและเครื่องดื่มภายในบ้านรวมถึงที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้นด้วย (สมประวิณ มันประเสริฐ. 2553: ออนไลน์) ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสังคมประชากรไทยไม่เพียงแต่จะมีการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุที่

เพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆไปพร้อมกันด้วย เช่น ทักษะคิดและวิธีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุยุคใหม่จะแก่ช้า แข็งแรง และใส่ใจในการดูแลสุขภาพ ทำให้บางคนยังสามารถทำงานและมีรายได้หลังเกษียณ (เลิศหญิง หิรัญโร. 2545: 1) นอกจากนี้รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มนี้ก็เปลี่ยนแปลงไป คือ ผู้สูงอายุไม่ได้อยู่บ้านเฉยๆ แต่จะมีกิจกรรมอื่นๆ ทำนอกบ้าน เช่น การเดินทางท่องเที่ยว การเข้าร่วมกิจกรรมด้านสังคม และการตรวจสุขภาพ (อนุสรณ์ ธรรมใจ. 2547: ออนไลน์) ซึ่งผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยที่มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจอย่างเหมาะสมทำให้มีสินทรัพย์และเงินมากพอที่ใช้จ่ายในด้านต่างๆ อย่างสะดวกสบายในยามชรา จึงถือว่าผู้สูงอายุกลุ่มนี้เป็นแหล่งรายได้สำคัญและเป็นที่มาของเงินจำนวนหนึ่งที่จะหมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจ และเป็นตลาดที่นักการตลาดกำลังให้ความสนใจ

สำหรับผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูง มีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง อย่างในประเทศที่พัฒนาแล้ว พบว่าส่วนใหญ่มีการเตรียมความพร้อมด้านการเงินก่อนเข้าสู่วัยชรา และเมื่อวิเคราะห์กำลังการซื้อของตลาดผู้สูงอายุแล้วพบว่า แม้รายได้ของคนกลุ่มนี้จะไม่สูงเมื่อเทียบกับรายได้รวมของกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า แต่ผู้สูงอายุกลับมีเงินเหลือมากกว่า เพราะภาระหน้าที่ในการดูแลรับผิดชอบสมาชิกในครัวเรือนหมดลง จากการที่บุตรจบการศึกษาและมีรายได้เป็นของตนเองแล้ว รวมถึงภาระการผ่อนชำระที่อยู่อาศัยก็น่าจะหมดไปด้วย ทำให้ค่าใช้จ่ายของคนกลุ่มนี้ลดลงไปมาก นอกจากนี้ปีผู้สูงอายุยังได้รับการยกเว้นภาษี ได้รับความช่วยเหลือทางการแพทย์ และอาจได้รับบำนาญจากการเกษียณอายุ จึงทำให้คนกลุ่มนี้มีเงินเหลือมากสำหรับการใช้จ่ายใช้สอย ดังนั้นธุรกิจสินค้าและบริการจึงหันมาให้ความสนใจกับการบริโภคและการใช้จ่ายของตลาดผู้สูงอายุมากขึ้น (เลิศหญิง หิรัญโร. 2545: 22)

จากอุปสรรคและโอกาสที่เกิดขึ้นจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นถึงความสำคัญของสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นกับเศรษฐกิจและกลยุทธ์ด้านการตลาดในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า เมื่อประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในปัจจุบัน โดยหวังว่าการศึกษารั้งนี้จะได้เป็นส่วนหนึ่งในการค้นหาแนวทางการออมและการใช้จ่ายเงินของผู้สูงอายุให้เกิดดุลยภาพทางเศรษฐกิจเพื่อช่วยให้ประเทศพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืนและช่วยส่งเสริมโอกาสให้กับภาคธุรกิจเอกชนรวมถึงนักการตลาดที่กำลังแสวงหาประโยชน์จากพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ และเพื่อเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ในการวางแผนนโยบายส่งเสริมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ ครอบครัว ที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย และความสันโดษ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
4. เพื่อศึกษาการรับรู้ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของภาครัฐและเอกชน และสภาพเศรษฐกิจ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

ความสำคัญของการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ประโยชน์ต่อภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจและเอกชน และหน่วยงานของรัฐ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในครัวเรือน ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปวางแผนในการบริหารรายได้และประมาณการค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นจากการรับผิดชอบเลี้ยงดูผู้สูงอายุในครัวเรือนได้อย่างเหมาะสม
2. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการ ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการบริโภคและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปวางแผนการผลิตที่เหมาะสมกับความต้องการสินค้าและบริการของผู้บริโภคกลุ่มนี้ รวมถึงผู้ที่สนใจเข้ามาประกอบธุรกิจต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ จะได้ทราบถึงสภาพการใช้จ่ายเงินและรูปแบบความต้องการสินค้าและบริการของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปตัดสินใจว่าการลงทุนในธุรกิจสำหรับผู้สูงอายุมีความคุ้มค่าหรือไม่ ควรจะประกอบธุรกิจอะไร และผู้สูงอายุเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังการซื้อเล็กน้อยเพียงใด
3. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อนักการตลาด ทำให้ทราบปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยภายนอก และพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางนโยบายและกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อเข้าถึงผู้บริโภคกลุ่มนี้อย่างเหมาะสม
4. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสถาบันการเงินและธนาคารพาณิชย์ ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ เพื่อนำมาใช้ในการวางนโยบายและแผนการกระตุ้นการออมในรูปแบบต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุให้เหมาะสมต่อไป
5. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐรวมถึงฝ่ายรัฐบาลในการวางนโยบายเพื่อส่งเสริมการออมและการใช้จ่ายเงินสำหรับผู้สูงอายุ ให้เหมาะสมกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านวัฒนธรรม และปัจจัยภายนอก ที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ โดยเลือกศึกษาเฉพาะผู้สูงอายุที่อายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป อาศัยอยู่ตามเขตพื้นที่ต่างๆ ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และเป็นผู้สูงอายุที่มีการออมอย่างน้อย 1 ประเภท

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปอาศัยอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และมีการออมอย่างน้อย 1 ประเภท

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปอาศัยอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และมีการออมอย่างน้อย 1 ประเภท ซึ่งไม่สามารถระบุจำนวนประชากรที่แน่นอนได้ จึงใช้วิธีการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรสำหรับกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน และกำหนดค่าระดับความเชื่อมั่น 95% (กัลยา วาณิชยปัญญา 2545: 25-26) ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 385 คน โดยมีขั้นตอนการสุ่มกลุ่มตัวอย่างดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเฉพาะผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-74 ปี เพราะเป็นกลุ่มที่น่าจะสามารถให้ข้อมูลด้านการออมและการใช้จ่ายของตนเองได้

ขั้นตอนที่ 2 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

1.1. เพศ

1.1.1 ชาย

1.1.2 หญิง

1.2 ระดับการศึกษาสูงสุด

1.2.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี

1.2.2 ปริญญาตรี

1.2.3 สูงกว่าปริญญาตรี

1.3 อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน

1.3.1 ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ

1.3.2 พนักงานบริษัทเอกชน

- 1.3.3 ค่าขาย/ธุรกิจส่วนตัว
- 1.3.4 รับจ้าง/อาชีพอิสระ
- 1.4 สถานภาพสมรส
 - 1.4.1 โสด
 - 1.4.2 สมรส
 - 1.4.3 หม้าย
 - 1.4.4 หย่าร้าง
 - 1.4.5 แยกกันอยู่
- 1.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
 - 1.5.1 อยู่คนเดียว
 - 1.5.2 2-3 คน
 - 1.5.3 4-5 คน
 - 1.5.4 เท่ากับหรือมากกว่า 6 คนขึ้นไป
- 1.6 จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน
 - 1.6.1 1-2 คน
 - 1.6.2 3-4 คน
 - 1.6.3 5-6 คน
 - 1.6.4 มากกว่า 6 คนขึ้นไป
- 1.7 แหล่งที่มาของรายได้
 - 1.7.1 บุตร/หลาน
 - 1.7.2 การทำงาน
 - 1.7.3 คู่สมรส
 - 1.7.4 เงินบำเหน็จ/บำนาญ
 - 1.7.5 ดอกเบี้ยหรือเงินปันผลจากการออม/ทรัพย์สิน
 - 1.7.6 เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ/กองทุนชราภาพ
 - 1.7.7 พี่น้อง/ญาติ
- 1.8 รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน
 - 1.8.1 ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท
 - 1.8.2 5,001- 10,000 บาท
 - 1.8.3 10,001-20,000 บาท
 - 1.8.4 20,001-30,000 บาท
 - 1.8.5 30,001-40,000 บาท
 - 1.8.6 สูงกว่า 40,000 บาทขึ้นไป
- 1.9 ภาระหนี้สิน

- 1.9.1 มี
- 1.9.2 ไม่มี
- 1.10 ภาวะการทำงาน
 - 1.10.1 ทำงาน
 - 1.10.2 ไม่ทำงาน
- 1.11 ภาวะด้านสุขภาพ
 - 1.11.1 แข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัว
 - 1.11.2 แข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว
 - 1.11.3 ไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว
 - 1.11.4 ไม่แข็งแรงและป่วยเป็นโรคร้ายแรง
- 2. ปัจจัยด้านสังคม
 - 2.1 ครอบครัว
- 3. ปัจจัยด้านวัฒนธรรม
 - 3.1 ความมีระเบียบวินัย
 - 3.2 ความสันโดษ
- 4. ปัจจัยภายนอก
 - 4.1 นโยบายของภาครัฐ/เอกชนและสภาพเศรษฐกิจ
- 5. พฤติกรรมการออม
 - 5.1 รูปแบบการออม
 - 5.1.1 การออมในรูปสินทรัพย์ถาวร
 - 5.1.1.1 ที่ดิน
 - 5.1.1.2 อาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่ออยู่อาศัย
 - 5.1.1.3 ทองคำ อัญมณีและโลหะมีค่า
 - 5.1.2 การออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ
 - 5.1.2.1 เงินสด
 - 5.1.2.2 เงินฝากกับสถาบันการเงินต่างๆ
 - 5.1.2.3 การซื้อหลักทรัพย์ทางการเงินของรัฐบาลและเอกชน
 - 5.1.2.4 กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และประกันชีวิต
 - 5.1.2.5 การให้กู้ยืมระยะสั้นหรือระยะยาวที่มีสัญญาถูกต้องตามกฎหมาย
 - 5.1.2.6 การเล่นเกมหรือการให้กู้ยืมโดยไม่มีสัญญากู้ยืม
 - 5.2 มูลค่าการออม
 - 5.3 เหตุผลในการออม
 - 5.3.1 เพื่อไว้ใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพ
 - 5.3.2 เพื่อไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน

- 5.3.3 เพื่อไว้ใช้ในการประกอบอาชีพ/การจัดตั้งหรือขยายงานธุรกิจ
- 5.3.4 เพื่อไว้ใช้จ่ายในการซื้อสินทรัพย์ถาวร เช่น บ้าน รถยนต์ ที่ดิน
- 5.3.5 เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักประกันบางอย่าง เช่น ประกันชีวิต อุบัติเหตุ
- 5.3.6 เพื่อหาผลประโยชน์และผลตอบแทนของการออม เช่น ดอกเบี้ย
- 5.3.7 เพื่อใช้จ่ายในด้านกิจกรรมทางด้านสังคม
- 5.3.8 เพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยว ทำบุญ
- 5.3.9 เพื่อเก็บไว้เป็นมรดกของบุตรหลาน
- 5.4 การวางแผนการออมในอนาคต
 - 5.4.1 คาดว่าจะเพิ่มขึ้น
 - 5.4.2 คาดว่าจะเท่าเดิม
 - 5.4.3 คาดว่าจะลดลง
- 6. พฤติกรรมการใช้จ่าย
 - 6.1 การใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต
 - 6.1.1 ค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม
 - 6.1.2 ค่าใช้จ่ายด้านเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย
 - 6.1.3 ค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัย
 - 6.1.4 ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ
 - 6.1.5 ค่าใช้จ่ายด้านยานพาหนะ
 - 6.1.6 ค่าใช้จ่ายด้านการสื่อสาร
 - 6.1.7 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ
 - 6.2 การใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน
 - 6.2.1 ค่าใช้จ่ายสำหรับกิจกรรมด้านสังคม
 - 6.2.2 ค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยว
 - 6.2.3 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ผู้สูงอายุ** หมายถึง บุคคลที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และมีรูปแบบการออมอย่างน้อย 1 ประเภท
2. **ปัจจัยส่วนบุคคล** หมายถึง ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ประกอบไปด้วย เพศ การศึกษาสูงสุด อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน แหล่งที่มาของรายได้ ภาระหนี้สิน ภาวะการทำงาน ภาวะด้านสุขภาพ
3. **ปัจจัยด้านสังคม** หมายถึง ปัจจัยในด้านครอบครัวของผู้สูงอายุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

3.1 ครอบครัว หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปซึ่งผูกพันกันทางสายเลือด หรือมีการแต่งงานและยอมรับให้อยู่ร่วมกัน ซึ่งสมาชิกในครอบครัวจะมีความสัมพันธ์กันในทางใดทางหนึ่ง

4. ปัจจัยด้านวัฒนธรรม หมายถึง ปัจจัยที่เป็นรูปแบบหรือวิถีทางในการดำเนินชีวิตที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับ และมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ อันประกอบไปด้วย ความมีระเบียบวินัย และ ความสันโดษ

4.1 ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การที่ผู้สูงอายุมีการกระทำที่อยู่ในกรอบของวินัยทั้งของสังคมและของตนเอง เช่น การมีวินัยในด้านการเงิน การรู้จักใช้จ่ายเงินอย่างเหมาะสม และสามารถวางแผนและควบคุมการใช้จ่ายเงินของตนเองได้

4.2 ความสันโดษ หมายถึง การกระทำตลอดจนความคิดของผู้สูงอายุที่แสดงออกมาว่าพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่หรือเป็นอยู่ รู้จักสถานภาพของตนเอง ไม่ทะเยอทะยานจนเกินกำลังความสามารถของตนเอง และไม่ใช้สิ่งที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นของชีวิต

5. ปัจจัยภายนอก หมายถึง ปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกตัวบุคคล ซึ่งบุคคลไม่สามารถควบคุมได้ และอาจมีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ อันประกอบไปด้วย นโยบายของภาครัฐและเอกชน และสภาพเศรษฐกิจของประเทศ

5.1 นโยบายของภาครัฐและเอกชน หมายถึง โครงการ หรือแนวทางต่างๆ ที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้จัดทำขึ้น และมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกรับรู้

5.2 สภาพเศรษฐกิจ หมายถึง ฐานะความเป็นอยู่ทางการเงินของประเทศไทยที่เกิดจากการลงทุน การผลิต การบริโภค และภาระหนี้สินของประเทศในช่วงเวลาหนึ่ง

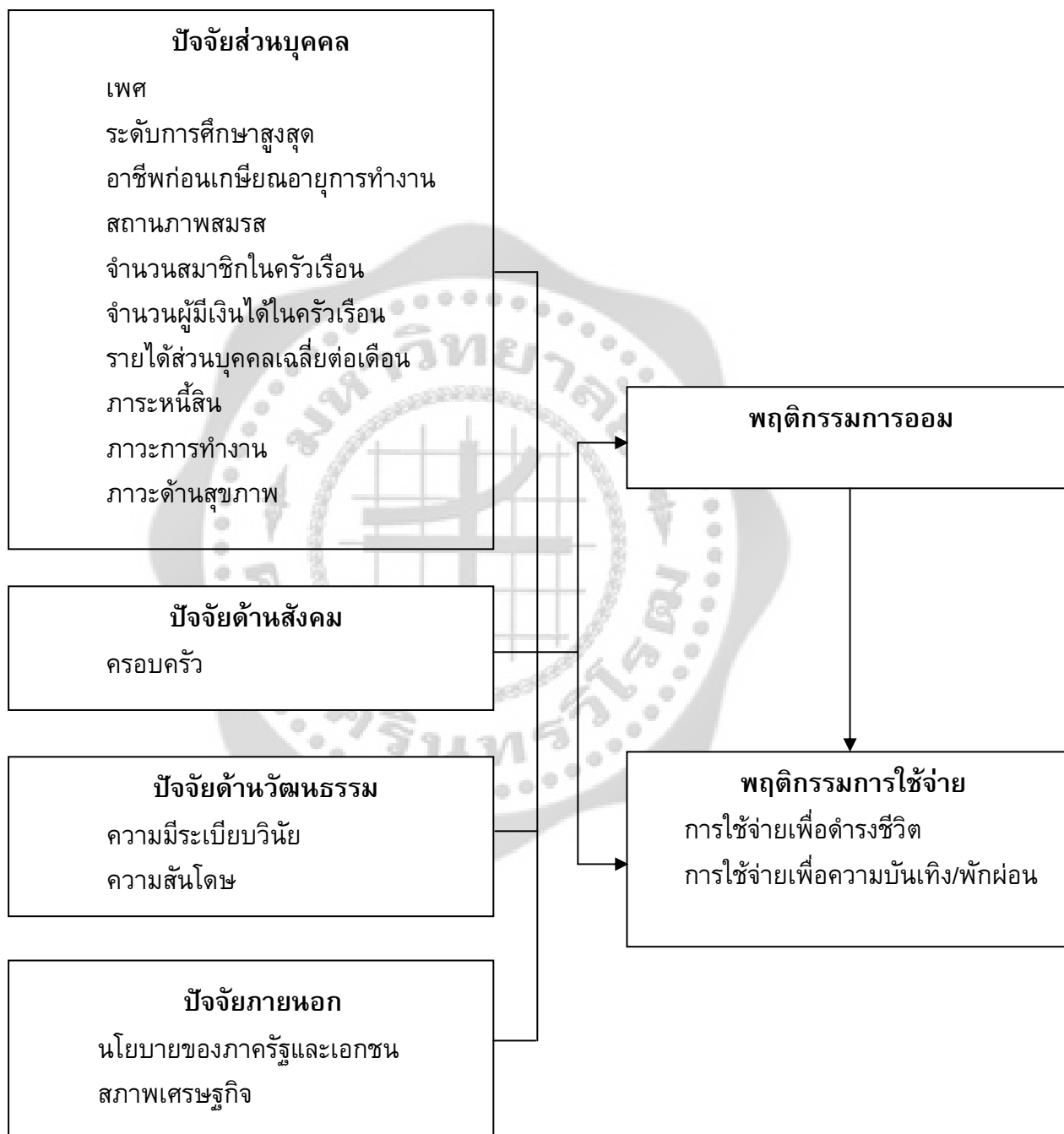
7. พฤติกรรมการออม หมายถึง พฤติกรรมการสะสมหรือการกระทำใดๆ กับเงินที่มาจากรายได้ซึ่งเมื่อนำมาหักค่าใช้จ่ายแล้วมีส่วนที่เหลืออยู่ โดยส่วนที่เหลืออยู่นั้นไม่ได้ถูกใช้ออกไป จึงเกิดเป็นเงินออม ในการศึกษาครั้งนี้ พฤติกรรมการออม ประกอบด้วย รูปแบบการออม มูลค่าการออม เหตุผลในการออม และการวางแผนการออมในอนาคต

7.1 รูปแบบการออม หมายถึง รูปแบบการออมที่บุคคลหนึ่งตัดสินใจเลือก เพื่อสนองความต้องการหรือความพึงพอใจของบุคคลนั้น โดยแบ่งเป็น การออมในรูปสินทรัพย์ถาวร ได้แก่ ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่ออยู่อาศัย ทองคำ อัญมณีและโลหะมีค่า และการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ ได้แก่ เงินสด เงินฝากกับสถาบันการเงินต่างๆ การซื้อหลักทรัพย์ทางการเงินของรัฐบาลและเอกชน กองทุนสำรองเลี้ยงชีพและประกันชีวิต การให้กู้ยืมระยะสั้นหรือระยะยาวที่มีสัญญาถูกต้องตามกฎหมาย การเล่นแชร์หรือการให้กู้ยืมโดยไม่มีสัญญากู้ยืม

8. พฤติกรรมการใช้จ่าย หมายถึง การใช้จ่ายเงินของผู้สูงอายุโดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต ประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม ค่าใช้จ่ายด้านเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย ค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัย ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ ค่าใช้จ่ายด้านยานพาหนะ และค่าใช้จ่ายด้านการสื่อสาร และค่าใช้จ่ายอื่นๆ กับ การใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน ประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายสำหรับกิจกรรมด้านสังคม ค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายอื่นๆ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
มีกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

ภาพประกอบ 2 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

1. ผู้สูงอายุที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน
2. ผู้สูงอายุที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน
3. ปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ
4. ปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
5. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ
6. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
7. ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ
8. ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
9. พฤติกรรมการออมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความสูงอายุและตลาดผู้สูงอายุ
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีระเบียบวินัย
4. แนวคิดเกี่ยวกับความสันโดษ
5. แนวคิดและทฤษฎีการรับรู้
6. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายหลักประกันความมั่นคงและสวัสดิการผู้สูงอายุ
7. แนวคิดเกี่ยวกับการออม
8. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้จ่าย
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับความสูงอายุและตลาดผู้สูงอายุ

ความสูงอายุหรือความชราภาพ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของชีวิตหรือวัยที่มีผลต่อพฤติกรรมและแรงจูงใจของบุคคล ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสรีรวิทยา จิตใจ และสังคม (บุญยมาส สินธุประมาศ. 2539: 1) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเกิดขึ้นกับทุกคน แต่จะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนประกอบอันได้แก่ พันธุกรรม พฤติกรรม และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เช่นเดียวกับที่ สรุกุล เจนอบรม (2534; อ้างอิงจาก ปรีชญา อังคะรัตน. 2551: 8) กล่าวว่า ความสูงอายุเป็นคำที่ใช้แทนความแก่หรือชราภาพ ซึ่งหมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างช้าๆ และต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ (Physiological) ทางอารมณ์ (Emotional) การเรียนรู้ (Cognitive) เศรษฐกิจ (Economic) และปัจจัยระหว่างบุคคล (Interpersonal) โดยสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีผลต่อสภาพการดำรงชีวิต และสภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ

โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงผู้สูงอายุแล้ว จะหมายถึงผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในชีวิตสะสมไว้มาก พร้อมกับการมีสภาพร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาที่เสื่อมถอยลง โดยองค์การสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสมัชชาว่าด้วยผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2525 ซึ่งในที่ประชุมสมัชชาโลกได้กำหนดให้ผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก (สมพร เทพสิทธา. 2550: 1) สำหรับในประเทศไทยได้มีบัญญัติคำว่า “ผู้สูงอายุ” (Elderly) ไว้ครั้งแรก คือ พลตำรวจตรี อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร ในการประชุมระหว่างแพทย์อาวุโส

และผู้สูงอายุจากวงการต่างๆ เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2505 จนเป็นที่ยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลาย ในปัจจุบัน (นาคยา เกรียงชัยพฤษ. 2543: 31) คำว่าผู้สูงอายุจึงถูกนำมาใช้แทนคำว่า “คนแก่” หรือ “คนชรา” โดยในบางประเทศ เช่นสหรัฐอเมริกาจะเรียกผู้สูงอายุว่า “ผู้อาวุโส” (Senior Citizen) (สมพร เทพสิทธา. 2550: 1)

การกำหนดความสูงอายุและประเภทผู้สูงอายุ

การพิจารณาว่าบุคคลใดควรจัดว่าเป็นผู้สูงอายุ มีเกณฑ์ในการพิจารณาแตกต่างกันออกไป เช่น สุรกุล เจนอบรม ได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุ สรุปได้ 4 ลักษณะ ดังนี้ (สุรกุล เจนอบรม. 2541: 6-7)

1. พิจารณาความสูงอายุจากอายุจริงที่ปรากฏ (Chronological Aging) ซึ่งเป็นการดูที่จำนวนปีหรืออายุที่เกิดขึ้นจริงตามปฏิทิน โดยไม่นำปัจจัยอื่นมาพิจารณาด้วย
2. พิจารณาความสูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Aging หรือ Biological Aging) โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่เกิดขึ้น ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้จะเพิ่มขึ้นตามอายุในแต่ละปี
3. พิจารณาความสูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Aging) เป็นการพิจารณาจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ สถิติปัญญา การรับรู้และการเรียนรู้ที่ถดถอยลง
4. พิจารณาจากความเป็นผู้สูงอายุจากบทบาททางสังคม (Sociological Aging) เป็นการดูจากบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลอื่นๆ ตลอดจนความรับผิดชอบในการทำงาน

นอกจากนี้ บาริโลและสมิธ ยังให้ข้อเสนอแนะในการกำหนดความชราภาพหรือสูงอายุ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2544: 10-11)

1. ประเพณีนิยม (Tradition) เป็นการกำหนดเกณฑ์ผู้สูงอายุโดยยึดจากการเกษียณอายุ หรือการหมดภาระหน้าที่จากการทำงาน เช่นในประเทศไทย กำหนดอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นวัยเกษียณอายุ ส่วนในสหรัฐอเมริกา กำหนดอายุ 65 ปีขึ้นไปเป็นวัยเกษียณ
2. การปฏิบัติหน้าที่ทางร่างกาย (Body Functioning) เป็นการกำหนดโดยยึดตามเกณฑ์ทางสรีระวิทยาหรือกายภาพ ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีความเสื่อมในทางสรีระวิทยาที่แตกต่างกันออกไป บางคนอายุ 50 ปี ฟันอาจจะหลุดหมดทั้งปาก แต่บางคนอายุ 80 ปี ฟันจึงเริ่มหลุด
3. การปฏิบัติหน้าที่ทางด้านจิตใจ (Mental Functioning) เป็นการกำหนดโดยยึดตามเกณฑ์ของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ความจำ การเรียนรู้ และความเสื่อมทางด้านจิตใจ โดยผู้ที่ถือว่าสูงอายุจะเริ่มมีความจำที่เสื่อมลง และขาดแรงจูงใจในการดำเนินชีวิต
4. ความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self-Concept) เป็นการกำหนดโดยยึดตามแนวความคิดที่ผู้สูงอายุมองตนเอง โดยมากผู้สูงอายุมักจะคิดว่าตนเองแก่แล้ว มีอายุมากแล้ว ซึ่งจะส่งผลต่อ

บุคลิกภาพทางกาย และจิตใจ รวมถึงการดำเนินชีวิตประจำวัน ที่เปลี่ยนแปลงไปตามแนวความคิดเกี่ยวกับตนเองของแต่ละบุคคล

5. ความสามารถในการประกอบอาชีพ (Occupation) เป็นการกำหนดโดยยึดตามความสามารถในการประกอบอาชีพ ซึ่งได้แนวความคิดมาจากความเสื่อมถอยของร่างกายและจิตใจ คนทั่วไปจึงกำหนดว่าวัยสูงอายุเป็นวัยที่ต้องพักผ่อน หยุดประกอบอาชีพ ดังนั้นบุคคลที่อยู่ในวัยสูงอายุ จึงหมายถึงบุคคลที่มีวัยเกินกว่าวัยที่อยู่ในกำลังแรงงาน

6. ความกดดันทางด้านอารมณ์และความเจ็บป่วย (Coping with Stress and Illness) เป็นการกำหนดโดยยึดตามสภาพร่างกายและจิตใจ และความเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดจากความเสื่อมถอยของร่างกาย อวัยวะ รวมถึงความกดดันทางอารมณ์ต่างๆด้วย

สำหรับประเทศไทยนั้นถือว่าผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเป็นผู้สูงอายุ ตามวัยของการเกษียณอายุการทำงาน โดยได้มีผู้แบ่งประเภทผู้สูงอายุออกเป็น 3 วัย ตามช่วงอายุ ดังนี้

1. วัยปฐมชรา (Young-old) คือผู้สูงอายุตั้งแต่ 60-74 ปี
2. วัยมัชฌิมชรา (Middle-old) คือผู้สูงอายุตั้งแต่ 75-89 ปี
3. วัยปัจฉิมชรา (Later-old) คือผู้สูงอายุตั้งแต่ 90 ปีขึ้นไป

ในประเทศไทยบางคนเรียกวัยสูงอายุว่าเป็น “วัยทอง” เพราะเป็นวัยที่เกษียณอายุจากการทำงานแล้วซึ่งชีวิตหลังเกษียณจะมีเวลาว่างเป็นของตนเองมากขึ้น ทำให้มีโอกาสใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งตนเอง สังคม และประเทศชาติ ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าผู้ที่อยู่ในช่วงปฐมชรา คือผู้สูงอายุตั้งแต่ 60-74 ปี เป็นผู้ที่มีความสุขในชีวิต เพราะสามารถทำอะไรก็ได้ตามที่ตนเองชอบ โดยไม่ต้องคิดถึงเวลาและไม่ต้องทำงานเพื่อใคร ผู้สูงอายุในวัยปฐมชรายังสามารถที่จะเรียนรู้อะไรใหม่ๆ ได้ เช่นในสหรัฐอเมริกา มีผู้สูงอายุในวัยนี้กลับเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ตามสาขาวิชาที่ตนเองชื่นชอบ บางคนก็หางานอดิเรกทำตามความสนใจของตนเอง เช่น หัดเล่นดนตรี ร้องเพลง บางคนก็ทำงานเป็นอาสาสมัครในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ บางคนก็ไปเป็นผู้ช่วยครูหรืออาสาสมัครทำงานในหน่วยสันติภาพ (Peace Corps) ตามประเทศต่างๆ ผู้สูงอายุจึงถือเป็นทรัพยากรที่มีค่า เพราะยังสามารถสร้างประโยชน์ให้กับสังคม ประเทศชาติ และโลกได้ (สมพร เทพสิทธิ์า. 2550: 6-7)

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามความสูงอายุ

มีผู้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามความสูงอายุไว้มากมาย สามารถสรุปได้ 3 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม โดยมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

ไบร์เรนและเรนเนอร์ (นาตยา เกรียงชัยพฤษ. 2543: 35; อ้างอิงจาก Birren; & Renner. 1977: 45) ได้อธิบายกระบวนการสูงอายุนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นธรรมชาติในชีวิตมนุษย์ ภายใต้สภาวะสิ่งแวดล้อมและจะเปลี่ยนแปลงมากขึ้นไปตามอายุ แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. ความสูงอายุทางร่างกาย (Biological Aging) เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อันเนื่องมาจากประสิทธิภาพในการทำงานของอวัยวะต่างๆในร่างกายลดน้อยลง เกิดจากความเสื่อมตามกระบวนการสูงอายุ ซึ่งเป็นไปตามอายุขัยของแต่ละบุคคล

2. ความสูงอายุทางจิตใจ (Psychological Aging) เป็นความสามารถในการปรับตัวตามสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้มากยิ่งขึ้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ การรับรู้ การแก้ปัญหา เจตคติ ตลอดจนบุคลิกภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีการพัฒนามากขึ้นตามวัยและกระบวนการสูงอายุ

3. ความสูงอายุทางสังคม (Sociological Aging) เป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทสถานภาพในครอบครัวและการทำงาน รวมทั้งความคาดหวังของสังคมต่อบุคคลนั้น และการแสดงออกตามคุณค่าและความต้องการของสังคม

ซึ่งสอดคล้องกับสุวดี เบญจวงศ์ ที่กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุไว้ 3 ด้าน ดังนี้ (สุวดี เบญจวงศ์. 2541: ออนไลน์)

1. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เป็นการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้าง หน้าที่ของทุกระบบในร่างกายซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ เป็นผลมาจากวัยมิใช่จากการเป็นโรค การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของผู้สูงอายุนั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลทางด้านพันธุกรรม โภชนาการ การพักผ่อน การออกกำลังกาย และสิ่งแวดล้อม เป็นการเปลี่ยนแปลงในช่วงสุดท้ายของชีวิตที่มีลักษณะการพัฒนามาไปในทางตรงกันข้ามกับวัยเด็ก โดยผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายไปในทางเสื่อมและความถดถอย การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะเกิดขึ้นกับระบบต่างๆในร่างกาย เช่น ระบบห่อหุ้มร่างกาย ได้แก่ ผิวหนัง ต่อมเหงื่อ ระบบไหลเวียนต่างๆ ได้แก่ หัวใจ หลอดเลือด ระบบหายใจ ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ ระบบประสาท ระบบทางเดินอาหาร ระบบทางเดินปัสสาวะ และระบบประสาทสัมผัสต่างๆ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น จากการทำงานของระบบที่กล่าวมานี้เสื่อมลง ส่งผลให้ร่างกายของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เช่น ผิวหนังเหี่ยวย่น หูตึง สายตาวาว ผมหงอก เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของผู้สูงอายุ มักเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและสังคม เพราะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนำมาซึ่งปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาจากบทบาทหน้าที่การทำงาน การต้องสูญเสียอำนาจ และสถานภาพทางสังคมที่เคยเป็นอยู่ ทำให้เกิดความเครียด ความวิตกกังวล โดยสรุปแล้วการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจอาจมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน ได้แก่ จากความเสื่อมของระบบประสาทส่วนกลาง ที่ส่งผลต่อความจำ สติปัญญา ทำให้หลงลืมง่าย ผู้สูงอายุจะมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ลดลง เข้าใจช้าลง รวมถึงการต้องพบกับความสูญเสีย บุคคลอันเป็นที่รักจากการตายของคนใกล้ชิด และคู่ชีวิต ทำให้จิตใจหดหู่ เกิดความรู้สึกว่าเหงา และหวาดกลัว ซึ่งภาวะเช่นนี้ทำให้ผู้สูงอายุมักมีอาการฉุนเฉียว โกรธง่าย สิ้นหวัง และอาจเป็นสาเหตุทำให้การทำงานของระบบต่างๆในร่างกายอ่อนแอลง

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังส่งผลต่อพฤติกรรมและการแสดงออกบางอย่างของผู้สูงอายุ เช่น การต้องการมีส่วนร่วมในสังคม ต้องการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อต้องการให้คนอื่นเห็นว่าตนเองยังมีคุณค่า และสร้างความภาคภูมิใจให้กับตนเองมากขึ้นด้วย

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในปัจจุบันรูปแบบของครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไปจากครอบครัวขยาย ซึ่งมีทั้ง ปู่ ย่า ตา ยาย บุตร หลาน อาศัยอยู่ร่วมกัน กลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตร เท่านั้น จึงไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ จากที่เคยมีบุตร หลาน คอยดูแล หรือเคยเป็นที่ปรึกษาและได้รับการเคารพนับถือ กลับถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง โดยผู้สูงอายุไม่สามารถแสดงบทบาทได้อย่างในอดีต ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกที่ตนเองไม่มีคุณค่า ขาดความภาคภูมิใจในตนเอง และด้วยรูปแบบสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ซึ่งแรงงานก็จะมีแต่เฉพาะวัยหนุ่มสาว ส่วนผู้สูงอายุก็ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ กลายเป็นภาระของครอบครัว ประกอบกับค่านิยมของสังคมอุตสาหกรรมที่มองว่าผู้สูงอายุไม่มีคุณค่าในการทำงาน ทำให้หนุ่มสาวไม่เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ จึงเกิดเป็นช่องว่างระหว่างวัยขึ้น

และผลพวงจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวยังกระทบถึงสภาพด้านการเงินของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุไม่มีรายได้จากการทำงาน แต่รายจ่ายกลับเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งนักวิชาการหลายกลุ่มได้ทำการศึกษาและพบว่า ผู้สูงอายุเสียค่าใช้จ่ายสำหรับอาหาร ที่พัก และการดูแลด้านการแพทย์มากกว่ากลุ่มอื่นๆ ดังนั้นผู้สูงอายุจึงมีความต้องการด้านการเงินมากขึ้น ในกรณีที่ผู้สูงอายุถูกตัดโอกาสในการทำงาน ทำให้ครอบครัวของผู้สูงอายุต้องเผชิญกับการมีรายได้จำกัด รวมถึงภาวะทางเศรษฐกิจที่ถดถอย อัตราดอกเบี้ยในธนาคารที่ลดลง ล้วนส่งผลกระทบต่อรายได้และสภาพทางการเงินของผู้สูงอายุทั้งสิ้น (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2544: 15)

บทบาทของผู้สูงอายุ

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544: 16-18) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้สูงอายุว่า สถานภาพและบทบาทของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม บรรทัดฐาน และความคาดหวังของบุคคลอื่น เช่นเดียวกับผู้สูงอายุที่คนส่วนใหญ่มองว่าเป็นบุคคลที่มีความเสื่อมถอยทั้งในด้านภาวะสุขภาพจิตใจ และรายได้ ด้วยแนวคิดเหล่านี้ทำให้คนส่วนใหญ่มีทัศนคติในทางลบต่อผู้สูงอายุ ซึ่งมีผลอย่างมากต่อสถานภาพและการกำหนดบทบาทของผู้สูงอายุ แต่ด้วยเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ที่ก้าวหน้าในปัจจุบัน ทำให้ผู้คนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความสูงอายุมากขึ้น รวมทั้งตัวผู้สูงอายุเองก็ได้ปรับตัวและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทำให้สถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

สำหรับสถานภาพและบทบาทในสังคมของผู้สูงอายุปรากฏให้เห็นเด่นชัดในชีวิตประจำวัน ได้แก่ กิจกรรมภายในบ้านและกิจกรรมทางศาสนา เป็นบทบาทที่เกิดขึ้นจากการรับรู้และความเข้าใจของผู้สูงอายุ ที่คิดว่าบทบาทของคนในวัยสูงอายุควรเป็นไปเช่นนั้น บวกกับทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ และประสบการณ์ของตัวผู้สูงอายุเอง ที่ประกอบขึ้นเป็นสถานภาพและบทบาทของแต่ละบุคคล ซึ่งในปัจจุบันผู้สูงอายุจำนวนมากที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สุขภาพจิตดี มีความรู้ความสามารถมากกว่าคนสมัยก่อน ทำให้สถานภาพของคนกลุ่มนี้ดีขึ้น สังคมมองว่าผู้สูงอายุไม่ได้

เป็นภาระของสังคม แต่เป็นผู้ที่มีศักยภาพ สามารถทำประโยชน์ให้แก่ครอบครัวและชุมชนได้ด้วยเหตุนี้เองบทบาทของผู้สูงอายุจึงแผ่ขยายออกไปนอกจากจะมีเฉพาะในครอบครัวแล้ว ผู้สูงอายุยังมีบทบาทในชุมชนด้วย

โดยทั่วไปมักเข้าใจว่าบทบาทของผู้สูงอายุในครอบครัว คือ บทบาทของผู้พึ่งพิงอาศัย แต่จากการศึกษาและประมวลข้อมูลทางวิชาการพบว่า ผู้สูงอายุมีบทบาททั้งในการดูแลครอบครัว และบทบาทด้านการประกอบอาชีพ สำหรับผู้สูงอายุที่แข็งแรงและยังสามารถประกอบอาชีพได้นั้น ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ และรับจ้างทั่วไป บางกลุ่มประกอบกิจการส่วนตัว เช่น ขายของชำ ทำอาหาร จักรสาน นอกนั้นเป็นนักวิชาชีพที่ประกอบอาชีพเป็น ครู แพทย์ พยาบาล หนายความ วิศวกร ซึ่งเป็นอาชีพที่สามารถหารายได้เพื่อนำไปใช้จุนเจือครอบครัว จึงนับว่าผู้สูงอายุยังเป็นผู้มีบทบาทด้านเศรษฐกิจในครอบครัว และคนเหล่านี้จะเลิกประกอบอาชีพต่อเมื่อพวกเขารู้สึกว่าสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรงหรือมีผู้มารับหน้าที่ต่อจากตนเองแล้ว ส่วนผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน จะเลิกประกอบอาชีพต่อเมื่อร่างกายเสื่อมถอยมาก และไม่สามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้แล้ว นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีบทบาทอื่นๆในครอบครัว เช่น บทบาทในการทำงานบ้าน ดูแลบุคคลอื่นๆในครอบครัว เช่น ลูก หลาน รวมทั้งเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำกับคนในครอบครัวด้วย

สำหรับบทบาทในชุมชนนั้น มักจะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่างๆให้กับชุมชน ส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ และโดยธรรมชาติแล้วผู้สูงอายุจะมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมทางด้านศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆอยู่แล้ว เช่น งานบวช งานมงคลสมรส งานกฐิน งานผ้าป่า งานทำบุญตักบาตร งานศพ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุแสดงคุณค่าของตนเองโดยการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ความสามารถ และศิลปะวัฒนธรรมให้กับลูกหลาน เช่น การทำอาหาร ขนมไทย การขับร้องพื้นบ้าน นาฏศิลป์ดนตรีไทย และภูมิปัญญาชาวบ้านต่างๆ พร้อมกันนั้นรัฐบาลยังได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีการจัดตั้งกลุ่ม ชมรมผู้สูงอายุขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สูงอายุมาพบปะกัน ได้แสดงความสามารถและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยการรวมกลุ่มเหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในสังคมมากขึ้น

จากบทบาททั้งต่อครอบครัวและต่อชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความพึงพอใจ ตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง สร้างเกียรติยศและความภาคภูมิใจ ซึ่งสถานภาพและบทบาทดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุในปัจจุบันได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ทัศนคติ ตลอดจนสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ในระดับหนึ่ง และเป็นหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ที่จะเข้ามาช่วยผลักดันให้เกิดกิจกรรมและนโยบายสำหรับผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

ความต้องการของผู้สูงอายุ

สมพร เทพสิทธา (2550: 16) ได้กล่าวถึงความต้องการของผู้สูงอายุซึ่งเกิดจากปัญหาและความเปลี่ยนแปลงของวัยสูงอายุแบ่งออกเป็น 5 ด้านดังนี้

1. ความต้องการทางร่างกาย ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัย สุขภาพพลานามัยที่ดี เนื่องจากผู้สูงอายุมีร่างกายทรุดโทรมไปตามวัย ความจำเสื่อม โรคภัยรุมเร้า ผู้สูงอายุจึงต้องการความเอาใจใส่ในเรื่องสุขภาพอนามัยเพิ่มขึ้น
2. ความต้องการทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความต้องการอาชีพและรายได้ ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุกว่าร้อยละ 40 ยังทำงานเพื่อหารายได้ประจำหลังอายุ 60 ปีไปแล้ว
3. ความต้องการความรู้ ผู้สูงอายุยังต้องการความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของวัยและสิ่งแวดล้อม ทั้งความรู้ในการดูแลตนและความรู้ที่ทำให้ทันต่อเหตุการณ์ ทำให้เป็นคนไม่ล้าสมัย
4. ความต้องการทางสังคม ได้แก่ ความต้องการการยอมรับและการยกย่องจากสังคม และความต้องการที่จะทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคม
5. ความต้องการทางจิตใจ ได้แก่ ความต้องการความรักและความเอาใจใส่ การเคารพยกย่องและการแสดงความกตัญญูแก่ผู้ที่จากลูกหลาน นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจซึ่งได้แก่ ศาสนาหรือธรรมะ เพื่อทำให้จิตใจพ้นจากความวิตกกังวล ด้วยเหตุนี้ผู้สูงอายุส่วนมากจึงมักเข้าวัดและสนใจเรื่องศาสนา เพื่อยึดเอาศาสนาเป็นที่พึ่ง

การเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

ศรีเรือน แก้วกังวาน (2518: 258) ได้ให้ทัศนะว่า ควรมีการเตรียมตัวเตรียมใจเพื่อเผชิญกับความสูงอายุและการใช้ชีวิตในบั้นปลาย เพราะถือเป็นเหตุการณ์สำคัญมากของคนที่เคยประกอบอาชีพ การเตรียมการสามารถทำได้หลายอย่าง เช่น หาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic preparation) การเตรียมหางานพิเศษหรืองานอดิเรกเพื่อชดเชยอาชีพที่หมดลง และควรวางแผนว่าจะใช้ชีวิตหลังเกษียณอย่างไร ซึ่งสาเหตุที่ทำให้บุคคลไม่พอใจการเกษียณอายุเพราะทำให้สถานะทางเศรษฐกิจของตนเองตกต่ำ ซึ่งมีผลกระทบอย่างมากต่อฐานะทางสังคม บทบาทในครอบครัวและชุมชน ความมั่นคงทางจิตใจ จนมีผู้ให้ข้อคิดว่า ถ้าจะย่างเข้าสู่วัยเกษียณอย่างมีความสุข ควรมีการเตรียมตัวตั้งแต่วัยเด็ก เช่น การรู้จักยอมรับ กล้าเผชิญความจริง รู้จักวางแผนและพึ่งพาตนเอง (นาคยา เกรียงชัยพฤกษ์. 2543 : 63)

จรรยา เสียงเสนาะ (2527: 36-38) ได้สรุปการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุเพื่อให้เป็นผู้ที่พร้อมด้วยสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี ควรมีการเตรียมตัวในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (นาคยา เกรียงชัยพฤกษ์. 2543: 62)

1. เตรียมด้านร่างกาย ร่างกายที่ดีจะส่งผลต่อจิตใจที่ดี การรับประทานอาหารที่ถูกสัดส่วน ออกกำลังกายอย่างเหมาะสมกับสภาพร่างกายเป็นประจำ พักผ่อนอย่างเพียงพอ มีการตรวจเช็คสุขภาพร่างกายประจำปี และการมีความเป็นอยู่ที่ถูกสุขลักษณะจะช่วยเตรียมร่างกายให้พร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมั่นคง

2. เตรียมสะสมเงิน เพราะเงินเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการดำเนินชีวิต จึงควรสะสมเงินให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในยามบั้นปลายของชีวิต

3. เตรียมที่อยู่อาศัย ควรวางแผนล่วงหน้าว่าจะพักอาศัยอยู่กับใคร ที่ไหน จะอยู่ตามลำพังหรืออยู่กับบุตรหลาน

4. เตรียมงานอดิเรก งานอดิเรกจะช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีประโยชน์และไม่ปล่อยเวลาให้สูญเปล่า เนื่องจากในวัยสูงอายุจะมีเวลาว่างมากขึ้น ดังนั้นจึงควรมีการเตรียมการล่วงหน้าว่าจะใช้เวลาเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไรบ้าง เช่น การเข้าเรียน อบรม ศึกษาจากตำราด้วยตนเอง หรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ด้วยการเป็นสมาชิกชมรมเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เป็นต้น

5. เตรียมด้านจิตใจ มีการเตรียมจิตใจให้พร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง โดยการฝึกมองโลกในแง่ดี ซึ่งการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่ความคิดอ่านที่ดีในการเตรียมปัจจัยด้านอื่นๆให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในสังคมโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น

ซึ่งการเตรียมความพร้อมที่ดีควรมีการเตรียมตัวตั้งแต่วัยกลางคน คือ ระหว่างอายุ 40-60 ปี จะทำให้ผู้นั้นสามารถใช้ชีวิตในยามชราได้อย่างมีความสุขมากกว่าบุคคลที่ไม่มีการเตรียมตัว และด้วยสภาพเศรษฐกิจและสังคมในยุคปัจจุบันไม่ช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความมั่นใจว่าจะได้รับการดูแลเลี้ยงดูที่ดีจากบุตรหลาน ฉะนั้นการเตรียมตัวตั้งแต่วัยกลางคนเพื่อใช้ชีวิตในวัยสูงอายุจึงถือเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น (นาตยา เกรียงชัยพลฤกษ์. 2543: 61; อ้างอิงจาก เกษม ดันติผลาชีวะ และกุลยา ดันติผลาชีวะ. 2528: 96)

การจัดการด้านอาชีพและวางแผนการเงินของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุเมื่อเกษียณอายุหรือถึงเวลาต้องออกจากงาน เนื่องจากทำงานจนครบอายุที่กำหนดไว้แล้ว สำหรับประเทศไทย ใช้เกณฑ์ว่าผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ เป็นผู้เกษียณอายุ และส่วนมากมักจะได้รับความช่วยเหลือทางการเงินและสวัสดิการจากองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ตามสมควร เช่น อาจได้รับเงินบำนาญเป็นรายปี รายเดือน หรือได้รับเงินบำเหน็จซึ่งเป็นเงินก้อน และอาจจะได้รับสิทธิพิเศษบางอย่าง เช่น การรักษาพยาบาล การซื้อสินค้าราคาพิเศษ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เกษียณอายุยังมีทางเลือกในการวางแผนชีวิตหลังวัยเกษียณของตนเองได้ สำหรับผู้ที่ยังมีสุขภาพแข็งแรง มีความรู้ ความสามารถสูง อาจเลือกทำงานต่อเพื่อทำให้ชีวิตของตนมีคุณค่าพร้อมกับมีรายได้ไว้สำหรับใช้จ่าย ในขณะที่บางคนอาจเลือกที่จะหยุดพักภาระหน้าที่ต่างๆ เพราะถือว่าได้ทุ่มเททำงานจนครบเกษียณอายุแล้ว จึงเลือกใช้ชีวิตที่เหลือเพื่อพักผ่อนอยู่กับบ้าน เข้าวัด ปฏิบัติธรรม หรือช่วยเหลืองานเพื่อสังคม ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกใช้ชีวิตในบั้นปลายของแต่ละบุคคลอาจขึ้นอยู่กับ พื้นฐานทางครอบครัว พื้นฐานทางการศึกษา อาชีพ หน้าที่การงาน สังคม สุขภาพ และภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัว (วิจิตร บุญยะโหดระ. 2537: 73-74)

และไม่ว่าผู้สูงอายุจะเลือกดำเนินชีวิตอย่างไรหลังวัยเกษียณ แต่สิ่งสำคัญที่จะช่วยทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีความสุขและไม่ขัดสน คือการรู้จักวางแผนและจัดการด้านการเงิน ซึ่งนายแพทย์วิจิตร บุญยะโหดระ ได้แนะวิธีการจัดการอาชีพและวางแผนด้านการเงินสำหรับชีวิตหลังวัยเกษียณสามารถสรุปได้ดังนี้ (วิจิตร บุญยะโหดระ. 2537: 39-81)

1. จัดทำบัญชีทรัพย์สินที่มีอยู่ทั้งหมด จากเงินฝากในธนาคาร สินทรัพย์ถาวร และดอกเบี้ยหรือเงินได้ที่จะได้รับจากการลงทุนต่างๆ รวมทั้งรายได้อื่นๆที่จะเกิดขึ้นภายหลังจากเกษียณอายุแล้ว

2. จัดทำงบประมาณค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่จะต้องใช้จ่ายหลังเกษียณอายุ เช่น ค่าภาษี ค่าใช้จ่ายเพื่ออุปโภคบริโภค ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง และค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ และจะต้องวางแผนดำเนินการควบคุมค่าใช้จ่ายเพื่อให้เพียงพอและรับกับสภาพรายได้ที่กำลังจะลดน้อยลงในอนาคต

3. พิจารณาว่าหลังเกษียณอายุแล้วจะมีเงินเหลือพอที่จะดำเนินกิจการอะไรได้บ้าง เพื่อให้เงินที่มีอยู่เพิ่มพูนขึ้น เช่น การลงทุนประกอบธุรกิจส่วนตัว หรือเริ่มต้นธุรกิจเล็กๆ โดยต้องคำนึงถึงเงินทุนที่มีอยู่ และความรู้เกี่ยวกับธุรกิจ ความรู้ด้านการจัดการของตนเอง รวมถึงต้องพิจารณาถึงความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นด้วย เพื่อช่วยให้การดำเนินธุรกิจนั้นประสบความสำเร็จ

4. พิจารณาถึงการลงทุนและการประกอบอาชีพเสริมหลังเกษียณอายุ การลงทุนสามารถทำได้ตั้งแต่การฝากเงินกับธนาคาร บริษัทหลักทรัพย์ ไปจนถึงการลงทุนซื้อหุ้นที่มีความเสี่ยงสูงแต่ทั้งนี้จะต้องพิจารณาถึงความเสี่ยงเป็นหลักเช่นเดียวกับการลงทุนในธุรกิจ เพราะการได้มาซึ่งผลกำไรมากๆในระยะเวลาอันรวดเร็วอาจไม่คุ้มกับผลเสียที่จะเกิดขึ้นในเวลาต่อมา ส่วนการประกอบอาชีพหลังเกษียณอายุเพื่อหารายได้พิเศษเล็กๆน้อยๆ ไว้ใช้ในเวลาที่เหลืออยู่ อาจนำวิชาความรู้ของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์ แต่ก็ต้องคำนึงถึงสุขภาพร่างกายเป็นหลัก จะต้องรู้จักสร้างความสมดุลในการพักผ่อนและการประกอบอาชีพเสริมเท่าที่ความสามารถของตนมี

โดยสรุปแล้วการจัดการด้านอาชีพและวางแผนการเงินสามารถทำควบคู่กันไปได้ เพื่อให้เกิดความเหมาะสม และจะต้องพิจารณาถึงปัจจัยอื่นๆร่วมด้วย เช่น สภาพร่างกาย จิตใจ ความรู้ความสามารถ เงินที่มีอยู่ ค่าใช้จ่าย และความเสี่ยงต่างๆ เพื่อทำให้การวางแผนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อให้เกิดเป็นผลดีมากกว่าผลเสียในระยะยาว

ตลาดผู้สูงอายุ

นักการตลาดในอดีตมักมองว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่ล้าสมัย ไม่มีแรงดลใจ มีรูปแบบการดำเนินชีวิตเหมือนกันหมด และเป็นส่วนแบ่งทางการตลาดที่ไม่สำคัญ โดยกลุ่มผู้สูงอายุที่คิดว่าตนเองแก่แล้ว จะมีนิสัยดีอีร้น มีความลังเลใจที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ไม่ยอมทดลองสิ่งใหม่ๆ และมีข้อจำกัดทางด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ จึงมองว่าคนกลุ่มนี้ยากที่จะชักจูงใจให้เปลี่ยนมาซื้อหรือทดลองใช้ตราสินค้าอื่นๆ เพราะส่วนมากจะมีความภักดีต่อตราสินค้าที่ตนเองเคยใช้สูงอยู่แล้ว แต่ต่อมาได้มีงานวิจัยที่ขัดแย้งกับความเชื่อเก่าๆของนักการตลาด โดยพบว่าพฤติกรรมการซื้อขายของ

กลุ่มประชากรสูงอายุมีลักษณะเฉพาะ โดยคนกลุ่มนี้จะเป็นพวกกระตือรือร้นในการซื้อ มีการตัดสินใจซื้อ ร่วมกับกับสามีหรือภรรยา เป็นพวกชอบทดลองสินค้าใหม่ๆ และไม่ยึดติดกับตราสินค้าเดิม นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มผู้สูงอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปจะเป็นพวกที่ชอบลองสินค้าใหม่มากกว่ากลุ่มวัยกลางคน (เลิศจึง หิรัญโร. 2545: 4; อ้างอิงจาก Uncles & Ehrenberg. 1990: 53)

การศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุเริ่มมีมากขึ้น โดยรูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุจะมีความแตกต่างกับกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่าทั้งในด้านกิจวัตรประจำวัน เช่น การเข้านอนเร็ว ด้านความคิดเห็น ความสนใจ และการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย รวมถึงกิจกรรมทางกายภาพมีน้อยลง ทำให้คนกลุ่มนี้มีเวลาว่างมากขึ้น (เลิศจึง หิรัญโร. 2545: 3) โดยรูปแบบการดำเนินชีวิตและทัศนคติของผู้สูงอายุในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกัน เห็นได้จากงานวิจัยของ Schiffman and Sheman (1991) ที่เปรียบเทียบผู้สูงอายุหัวเก่ากับหัวใหม่ โดยมีรายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 การเปรียบเทียบผู้สูงอายุหัวใหม่และผู้สูงอายุหัวเก่า

ผู้สูงอายุหัวใหม่	ผู้สูงอายุหัวเก่า
1. รู้สึกหรือมองว่าตนเองแตกต่างจากคนในวัยเดียวกัน	1. ไม่รู้สึกว่าตนเองแตกต่างจากคนในวัยเดียวกัน
2. มองเรื่องอายุว่าเป็นเรื่องของจิตใจ	2. มองเรื่องอายุว่าเป็นเรื่องของร่างกาย
3. มักจะมองตนเองว่าอายุน้อยกว่าความเป็นจริง (Cognitive age)	3. มองดูตนเองตามอายุจริง (Chronological age)
4. มีความรู้สึก ความคิด และการกระทำแบบคนอายุน้อยกว่าความเป็นจริง	4. มีความรู้สึกนึกคิดและการกระทำตามอายุจริงของตนเอง
5. มักจะมีบุคลิกลักษณะท่าทางที่ดูอ่อนกว่าวัย	5. มักจะทำให้บุคลิกลักษณะเป็นไปตามวัย
6. รู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ที่ควบคุมชีวิตของตนเอง	6. รู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ที่ควบคุมชีวิตของตนเองในระดับปกติทั่วไป
7. เป็นผู้บริโภคที่มีความมั่นใจในการตัดสินใจซื้อสินค้าในระดับสูง	7. เป็นผู้บริโภคที่มีความมั่นใจในการตัดสินใจซื้อสินค้าในระดับปานกลาง
8. ไม่กังวลใจเมื่อเกิดการซื้อสินค้าผิดพลาด	8. มีความกังวลเมื่อซื้อสินค้าผิดพลาด
9. เป็นผู้บริโภคที่กระตือรือร้นและเฝ้าหาความรู้เกี่ยวกับการบริโภค	9. เป็นผู้บริโภคที่กระตือรือร้นในระดับปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ
10. สนใจและเลือกใช้นวัตกรรมใหม่ๆ	10. ไม่สนใจนวัตกรรมใหม่ๆ
11. เป็นผู้ที่มีมองหาประสบการณ์และความท้าทายใหม่ๆเสมอ	11. แสวงหาความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน
12. มีความสนใจในการที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินใดๆ น้อย	12. มีความสนใจในการแสวงหาทรัพย์สินในระดับปานกลาง

ตาราง 1 (ต่อ)

ผู้สูงอายุหัวใหม่	ผู้สูงอายุหัวเก่า
13.ประเมินผลความพอใจในชีวิตค่อนข้างสูง	13.ประเมินความพอใจในชีวิตค่อนข้างต่ำ
14.ไม่ต้องการใช้ชีวิตแตกต่างจากที่เป็นอยู่	14.มีบางครั้งที่จะเสียใจในชีวิตที่ผ่านมา
15.รู้สึกว่าตนเองมีสุขภาพที่ดีกว่าคนในวัยเดียวกัน	15.รู้สึกว่าตนเองมีสุขภาพในระดับปานกลางเมื่อเทียบกับคนในวัยเดียวกัน
16.ไม่กังวลเรื่องการเงิน	16.ค่อนข้างจะเป็นกังวลเรื่องการเงิน
17.รู้สึกว่าการใช้ชีวิตคือการผจญภัย	

ที่มา: Schiffman;&Sheman.(1991).*The Value Orientation of New-Age Elderly: The Coming of and Ageless Market.* p 23.

นักการตลาดของประเทศสหรัฐอเมริกาจะเรียกผู้บริโภครุ่นสูงอายุนั้นว่า เป็นคนในรุ่น Baby Boomer หมายถึงกลุ่มคนที่เกิดในช่วงปี 1946-1964 ซึ่งเป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง โดยสภาพในตอนนั้นเศรษฐกิจของประเทศกำลังดีขึ้นเรื่อยๆ เรียกว่ากำลังอยู่ในยุครุ่งเรือง จึงมีประชากรเกิดใหม่จำนวนมาก ซึ่งในปัจจุบัน คนที่อยู่ในวัย Baby Boomer จะอายุประมาณ 46-64 ปี และกำลังมีบทบาทสำคัญมากในทุกวงการ ทั้งวงการธุรกิจและการเมือง แต่ในอนาคตคนกลุ่มนี้ก็จะเข้าสู่วัยเกษียณแล้ว (เกวริย์ จินะวงศ์. 2550: 45)

นอกจากนี้นักการตลาดยังได้แบ่งตลาดผู้สูงอายุออกเป็นกลุ่มย่อยๆ มีด้วยกันหลายวิธี แต่โดยทั่วไปจะเรียกรวมว่าเป็นตลาดของผู้ใหญ่หรือตลาดผู้สูงอายุ (Mature market)

แอซซาล Assael (1995) กล่าวถึงตลาดผู้สูงอายุ (Mature market) ว่า หมายถึงผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป และสามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ ตามช่วงอายุ ได้แก่ 50-64 ปี, 65-74ปี, 75-84ปี และ 85 ปีขึ้นไป (เลิศหญิง หิรัญโร. 2545: 5; อ้างอิงจาก Assael.1995)

ชิฟแมน และคานุก (Schiffman; & Kanuk. 2001) ได้แบ่งตลาดผู้สูงอายุออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มผู้บริโภครุ่นสูงอายุนั้น 50 ปีขึ้นไป รวมถึงกลุ่ม Baby Boomer ตอนต้น ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่าง 45-65 ปี ส่วนกลุ่มที่สอง คือ ผู้บริโภคสูงอายุนั้นที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป (Elderly Market) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน นอกจากนี้คนกลุ่มนี้ยังมีแนวโน้มจะใช้จ่ายในการซื้อสินค้าสูงด้วย เห็นได้จากการเป็นกลุ่มที่มีการซื้อรถใหม่ ออกไปรับประทานอาหารนอกบ้านบ่อยครั้ง และใช้จ่ายในการท่องเที่ยวพักผ่อนมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ สำหรับผู้สูงอายุในอเมริกาที่ลูกๆออกจากบ้านไปหมดแล้ว มีแนวโน้มจะเกษียณอายุก่อนกำหนด ในขณะที่ตนเองยังมีสุขภาพดีอยู่ เพราะต้องการใช้เวลาที่เหลือกับการท่องเที่ยว ทำกิจกรรมเพื่อความบันเทิงต่างๆ และทำในสิ่งที่ตนเองสนใจ ซึ่งถือเป็นโอกาสให้กับธุรกิจโรงแรม ท่องเที่ยว สายการบิน รถเช่า ซึ่งมักจะ

ตอบสนองความต้องการของคนกลุ่มนี้โดยการลดราคาพิเศษสำหรับผู้สูงอายุ หรือมีการละเว้นค่าธรรมเนียมต่างๆเป็นกรณีพิเศษ(เลิศหญิง หิรัญโร.2545: 2;อ้างอิงจาก Schiffman;&Kanuk.2001)

โฮเยอร์ และแมซินนิซ (Hoyer;&Macinnis.2001) ได้แบ่งกลุ่มผู้บริโภคสูงอายุ ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ตามรูปแบบการดำเนินชีวิตและทัศนคติ ดังนี้ กลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่รู้สึกตัวตัวเองเป็นหนุ่มสาวอีกครั้ง (Young again) มีอายุตั้งแต่ 50 -65 ปี ซึ่งส่วนใหญ่จะมองว่าตนเองอายุน้อยกว่าอายุจริงประมาณ 15 ปี หรือเรียกว่าพวก Cognitive age คนกลุ่มนี้จะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่กระฉับกระเฉง มีชีวิตชีวา และแนวโน้มที่จะมีอิสระในการใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นเพราะภาระทางการเงินน้อยลง ส่วนกลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่เรียกว่าตลาดสีเทาหรือเกรย์มาร์เก็ต (gray market) เป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป โดยคนกลุ่มนี้จะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ใส่ใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น ทำให้มีอายุยืนยาว และด้วยปรัชญาการดำรงชีวิตที่มีการเก็บรักษารายได้ที่หามามากกว่าการใช้จ่ายออกไป ทำให้ฐานะทางการเงินเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งคนกลุ่มนี้ยังสามารถทำกิจกรรมต่างๆได้ เช่น การเดินออกกำลังกาย เตรียมอาหาร จับบายซื้อของ ทำงานบ้าน โดยส่วนใหญ่คนกลุ่มนี้จะเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชายและมีแนวโน้มว่าผู้หญิงจะมีอายุยืนยาวกว่า นอกจากนี้ Hoyer and Macinnis ยังกล่าวถึงผู้บริโภคกลุ่มนี้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น และกล่าวถึงผู้สูงอายุรุ่นใหม่ที่จะให้ความสนใจกับการใช้อินเตอร์เน็ต และพบวาร์วอลละ 36 ของผู้บริโภคสูงอายุในอเมริกา ที่มีอายุตั้งแต่ 50 -64 ปี มีคอมพิวเตอร์เป็นของตนเอง (เลิศหญิง หิรัญโร. 2545: 5; อ้างอิงจาก Hoyer; & Macinnis. 2001: 28-29)

แฮนสัน (Hanson. 1987) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การซื้อของผู้สูงอายุ พบว่า 3 ใน 4 ของกลุ่มผู้สูงอายุในสหรัฐอเมริกา มีการเปลี่ยนตราสินค้า และทดลองสินค้าใหม่ๆ ดังนั้น ความคิดที่ว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความภักดีต่อตราสินค้าสูง และพึงพอใจกับการเลือกตราสินค้าซ้ำๆเดิมจึงเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้กลุ่มผู้สูงอายุในสหรัฐอเมริกายังซื้อสินค้าตามห้างสรรพสินค้าบ่อยครั้งกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า แต่มีการซื้อสินค้าในร้านค้าที่ลดราคาน้อยกว่ากลุ่มอื่น (เลิศหญิง หิรัญโร. 2545: 23; อ้างอิงจาก Hanson.1987)

โมเวน และไมเนอร์ (Moven; & Minor.1998) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบนิสัยการบริโภค ระหว่างผู้บริโภคที่เป็นผู้สูงอายุ กับผู้บริโภคที่มีอายุน้อยกว่า ดังนี้ (เลิศหญิง หิรัญโร. 2545: 24-25; อ้างอิงจาก Moven; & Minor.1998)

1. ลักษณะนิสัยในการซื้อสินค้า

- ผู้สูงอายุมีความถี่ในการซื้อสินค้ามากกว่าผู้บริโภคที่มีอายุน้อยกว่า
- ผู้สูงอายุใช้จ่ายในการซื้อแต่ละครั้งน้อยกว่าผู้บริโภคที่มีอายุน้อยกว่า
- ผู้สูงอายุจะซื้อสินค้าตอนกลางคืนน้อยกว่าผู้บริโภคที่มีอายุน้อยกว่า
- ผู้สูงอายุมักจะใช้คูปองในการซื้อ
- ผู้สูงอายุจะจ่ายเป็นเงินสดมากกว่าใช้เครดิตการ์ด
- ผู้สูงอายุจะไปซื้อที่ร้านขายส่งที่ลดราคาน้อยกว่าผู้บริโภคที่มีอายุน้อยกว่า

2. ลักษณะในการเปิดรับสื่อ

- ผู้สูงอายุดูโทรทัศน์มากโดยเฉพาะในช่วงเวลาว่าง
- ผู้สูงอายุอ่านหนังสือพิมพ์มากกว่าผู้บริโภคที่มีอายุน้อยกว่า
- ผู้สูงอายุฟังวิทยุน้อยกว่าผู้บริโภคที่มีอายุน้อยกว่า

3. สิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการจากผู้ขาย

- การบริการที่สุภาพอ่อนโยน มีมารยาท
- การช่วยเหลือดูแลเป็นการส่วนตัว
- การบริการจัดส่งสินค้าถึงบ้าน
- ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ม้านั่ง

จากการศึกษาลักษณะเฉพาะและพฤติกรรมผู้บริโภคของผู้สูงอายุในแต่ละช่วงอายุ ทำให้ทราบว่าปัจจุบันผู้บริโภคกลุ่มนี้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ มากมายที่สามารถใช้เป็นโอกาสสำหรับนักการตลาดและธุรกิจเพื่อกระตุ้นการบริโภคสินค้าและบริการของคนกลุ่มนี้ให้เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นในปัจจุบันนักการตลาดจึงเริ่มให้ความสำคัญกับตลาดผู้สูงอายุ และคาดว่าผู้บริโภคกลุ่มนี้จะกลายเป็นตลาดที่มีกำลังการซื้อสูงขึ้นด้วยในอนาคต

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค

ความหมายของพฤติกรรมผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง พฤติกรรมซึ่งบุคคลทำการค้นหา (Searching) การซื้อ (Purchasing) การใช้ (Using) การประเมินผล (Evaluating) และการดำเนินการภายหลังการใช้ (Disposing) ซึ่งเป็นกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งด้านเงิน เวลา และกำลัง เพื่อใช้ในการบริโภคสินค้าและบริการโดยคาดว่าจะตอบสนองความต้องการของเขา (ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2550 : หน้า 9 ; อ้างอิงจาก Schiffman;&Kanuk. 2007)

โซโลมอน (Solomon.1996: 7) กล่าวว่า พฤติกรรมผู้บริโภค คือ การศึกษาถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้าไปเกี่ยวข้อง เพื่อทำการเลือกสรรการซื้อ การใช้หรือการบริโภค ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ บริการ ความคิด หรือประสบการณ์ เพื่อสนองความต้องการและความปรารถนาต่าง ๆ ให้ได้รับความพอใจ

คอตเลอร์ และอาร์มสตรอง (Kotler; & Armstrong. 2002: 186) กล่าวว่า พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง พฤติกรรมของการซื้อของผู้บริโภคคนสุดท้ายไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือครัวเรือนที่ทำการซื้อสินค้าและบริการสำหรับการบริโภคส่วนตัว ผู้บริโภคเหล่านี้รวมกันเป็นตลาดผู้บริโภค (Market Consumer) โดยผู้บริโภคที่มีความแตกต่างกันอย่างมากทั้งด้าน อายุ ระดับการศึกษา และรสนิยม จะมีบริโภคสินค้าและบริการที่หลากหลาย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า พฤติกรรมผู้บริโภค คือ กระบวนการที่ทำให้เกิดการกระทำในการบริโภคสินค้าและบริการ โดยมีขั้นตอนตั้งแต่ก่อนการบริโภค ต่อเนื่องไปจนถึงหลังการบริโภค เพื่อให้เกิดการสนองตอบความต้องการของผู้บริโภคในสถานการณ์ต่างๆได้

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค

สำหรับการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคนั้น ถือเป็นสาขาหนึ่งของพฤติกรรมมนุษย์ (Human behavior) ซึ่งมีการประยุกต์วิชาหลายสาขาร่วมกัน (Multidisciplinary) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยต่างๆที่มีผลกระทบต่อ การตัดสินใจ มีทั้งปัจจัยภายใน เช่น การเรียนรู้สิ่งกระตุ้น (Motivation Learning) และ กิจกรรมภายนอก เช่น ความคาดหวังและเงื่อนไขจากสังคม เกิดเป็นพลังภายในและภายนอก โดย นักการตลาดสามารถนำความรู้ในศาสตร์ต่างๆมาใช้ให้เกิดประโยชน์ สามารถสรุปได้ดังนี้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2550: 13)

1. จิตวิทยา (Psychology) เป็นการศึกษาพฤติกรรมและกระบวนการภายในจิตใจของแต่ละบุคคล ได้แก่ความรู้สึนึกคิดต่างๆ เพื่อสามารถทราบถึงแรงจูงใจของผู้บริโภค รวมถึงกระบวนการที่ผู้บริโภคใช้ในการตัดสินใจ และปัจจัยทางจิตวิทยาต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น การเรียนรู้ การรับรู้หรือการเห็นภาพพจน์และการดำเนินกรรมวิธีเกี่ยวกับข่าวสาร เป็นต้น

2. สังคมวิทยา (Sociology) เป็นการศึกษาพฤติกรรมและการอยู่ร่วมกันของบุคคลในกลุ่ม และสังคม ตั้งแต่การก่อตัวของสังคม โครงสร้างหน้าที่ของกลุ่ม และการเลือกสินค้าของคนที่อยู่ในกลุ่มนั้นๆ รวมถึงการศึกษาอิทธิพลของครอบครัว กลุ่มอ้างอิง ชนชั้นทางสังคม วัฒนธรรมย่อยและรูปแบบของการใช้ชีวิตของแต่ละสังคม

3. จิตวิทยาสังคม (Social psychology) เป็นการศึกษาถึงวิธีการที่บุคคลมีอิทธิพลและได้รับอิทธิพลจากกลุ่ม เพื่อช่วยให้ทราบถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคม ที่ปรับแต่งพฤติกรรมและสร้างอิทธิพลในกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงการศึกษาปัจจัยทางด้านทัศนคติต่อการเลือกซื้อสินค้าและตราสินค้าของผู้บริโภคด้วย

4. เศรษฐศาสตร์ (Economics) เป็นการศึกษาถึงการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด ซึ่งประกอบด้วย การผลิต การแลกเปลี่ยน และการบริโภคสินค้าและบริการ

5. มนุษยวิทยา (Anthropology) เป็นการศึกษาบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของพวกเขา เพื่อแยกแยะว่าปัจจัยใดที่มนุษย์มีส่วนกำหนดขึ้นและปัจจัยใดเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ

ซึ่งนักวิทยาศาสตร์สาขาการตลาดได้เสนอว่าการศึกษาและนำทฤษฎีจากศาสตร์ต่างๆมาใช้ ไม่สามารถนำทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมายึดเป็นแนวทางเดียวได้ แต่จะต้องมีการประยุกต์เอาศาสตร์ต่างๆเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม เช่น การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคไม่ได้ยึดตามหลักทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์เสมอไป เนื่องด้วยขนาดของตลาด ความเจริญและการขยายตัวอย่างรวดเร็วของ

ผู้บริโภค รวมทั้งความพอใจของผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลงและมีความต้องการในด้านต่างๆเพิ่มขึ้น รวมทั้งในตลาดอุตสาหกรรมสินค้าและบริการจะมีความคล้ายคลึงกันมาก ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมผู้บริโภค จะต้องมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่แตกต่างกันของผู้บริโภคด้วย ดังที่แสดงตามภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 แสดงภาพรวมของพฤติกรรมผู้บริโภค

ที่มา : ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2550). พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior). หน้า 11.

กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (Consumer buying decision process) เป็นลำดับขั้นตอนที่เกิดขึ้นในการตัดสินใจซื้อของบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การรับรู้ความต้องการ (Need Recognition) และการเล็งเห็นปัญหา (Problem Recognition) เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการตัดสินใจซื้อ ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างสถานะที่แท้จริง (Actual State of Affairs) กับสิ่งที่เขาปรารถนา (Desired State of Affairs) โดยมีตัวแปรภายในหรือปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่ ความต้องการและการจูงใจ บุคลิกภาพ และแนวความคิดส่วนตัว การรับรู้ การเรียนรู้ และทัศนคติ ประกอบกับตัวแปรภายนอก หรือปัจจัยสิ่งแวดล้อมด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ กลุ่มอ้างอิง ครอบครัว ชนชั้นทางสังคม วัฒนธรรม และวัฒนธรรมย่อย มาเป็นตัวกระตุ้นและส่งผลต่อการกำหนดความต้องการของแต่ละบุคคล

จึงสรุปได้ว่าการตระหนักถึงความต้องการและการเล็งเห็นปัญหาเกิดจากผลของการที่บริโภคได้รับรู้ถึงความแตกต่างของสภาพที่เป็นอยู่จริงกับสิ่งที่เขาต้องการ แล้วต้องการจะเปลี่ยนแปลงหรือได้มาซึ่งสภาวะดังที่เขาปรารถนา ซึ่งแต่ละคนก็จะมีความต้องการและการรับรู้ปัญหาแตกต่างกันออกไปตามลักษณะส่วนบุคคล สภาพของจิตใจ ซึ่งเป็นปัจจัยภายในและสภาพแวดล้อมต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสภาวะที่ปรารถนาของบุคคลสามารถสรุปได้ ดังนี้ (อดุลย์ จาตุรงค์กุล; และ ดลยา จาตุรงค์กุล. 2550: 42-43)

1.1 การเปลี่ยนแปลงในครอบครัว เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการในสิ่งของหรืออะไรที่แปลกใหม่ เช่น การเกิดใหม่ของสมาชิกในครอบครัว การแต่งงาน และการตาย ซึ่งนำมาสู่ความต้องการสินค้าและบริการต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการจากสภาวะการณ์นั้นๆ

1.2 การเปลี่ยนแปลงฐานะทางการเงิน เป็นการที่ผู้บริโภคมีสภาพทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น การได้ขึ้นเงินเดือน การมีรายได้พิเศษ การได้รับของขวัญ จะส่งผลต่อความต้องการสินค้าและบริการใหม่ๆ เพิ่มขึ้นจากที่เป็นอยู่ในอดีต

1.3 ความคาดหวังทางการเงินและรายได้ หรือการคาดคะเนเกี่ยวกับฐานะทางการเงินของตัวผู้บริโภคเอง ย่อมส่งผลต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น บุคคลที่คาดว่าจะได้เลื่อนตำแหน่ง หรือได้รับเงินเดือนสูงขึ้น ย่อมเกิดความต้องการในการปรับเปลี่ยนที่พักอาศัยให้ดีขึ้น หรือต้องการได้รถยนต์คันใหม่ เป็นต้น

1.4 การเล็งเห็นปัญหาอื่นๆ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปในการดำรงชีวิตของแต่ละคน ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้เรื่อยๆ เช่น เมื่อมีการซื้อบ้านใหม่ ผู้บริโภคจึงเกิดการตระหนักถึงความต้องการเฟอร์นิเจอร์ การติดตั้งระบบสาธารณูปโภค หรือบริการตกแต่งส่วน เป็นต้น

1.5 การเปลี่ยนแปลงกลุ่มอ้างอิง มีอิทธิพลต่อสภาวะที่ปรารถนาของบุคคลมาก เช่น การต้องการเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ที่คล้ายคลึงกับกลุ่มอ้างอิงที่เป็นต้นแบบของผู้บริโภค เป็นต้น

1.6 ความพยายามทางการตลาด จากการใช้เครื่องมือทางการตลาดต่างๆของนักการตลาดและธุรกิจ เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการขาย การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยกระตุ้นความต้องการของบุคคลให้เพิ่มมากขึ้น อาจทำให้ผู้บริโภคต้องการทดลองสินค้าใหม่ๆ หรืออาจต้องการบริโภคสินค้าในปริมาณที่มากขึ้น เป็นต้น

1.7 ความตื่นตัวของสิ่งจูงใจ ซึ่งบุคคลมักจะมีการตื่นตัว หรือรับรู้กับปัจจัยที่มากกระทบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสิ่งกระตุ้นเหล่านั้นมีประสิทธิภาพ สามารถกระตุ้นความสนใจของบุคคลได้ และเป็นสิ่งจูงใจที่ดีให้บุคคลมีความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปได้

1.8 ความต้องการการเปลี่ยนแปลง ที่อาจเกิดจากการที่ตัวบุคคลต้องการปรับเปลี่ยนสถานะที่เป็นอยู่เดิม ด้วยเหตุหลายประการ เช่น ความเบื่อหน่าย ความจำเจ เป็นต้น

1.9 สถานการณ์แวดล้อมต่างๆ โดยการเปลี่ยนแปลงสถานะที่ปรารถนาของบุคคล เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เมื่อมีเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆเข้ามากระทบต่อชีวิตประจำวัน เช่น การที่บุคคลอยู่ในสถานที่ซึ่งมีการลดราคาสินค้ามากมายหลายชนิด หรือการส่งเสริมการขายต่างๆ อาจส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดการตระหนักถึงความต้องการอื่นๆ เพิ่มมากขึ้นด้วย

2. การค้นหาข้อมูลหรือการแสวงหาข่าวสาร (Search for information) เป็นขั้นตอนต่อจากการรับรู้ความต้องการหรือการเล็งเห็นปัญหา โดยผู้บริโภคจะทำการค้นหาข้อมูลก่อนการซื้อ เพื่อค้นหาวิธีที่สามารถตอบสนองความต้องการที่เกิดขึ้นได้ อาจเป็นการแสวงหาข่าวสารที่ตนเก็บรักษาไว้ในความทรงจำ หรือข่าวสารจากแหล่งภายนอก ประกอบด้วย จากแหล่งบุคคล (Personal sources) ได้แก่ ครอบครัว เพื่อน เป็นต้น จากแหล่งการค้า (Commercial sources) ได้แก่ ข้อมูลที่จัดโดยนักการตลาด เช่น สื่อโฆษณา พนักงานขาย เป็นต้น จากแหล่งชุมชน (Public sources) ได้แก่ สื่อมวลชน องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น จากแหล่งประสบการณ์ (Experience sources) ได้แก่ การควบคุม ตรวจสอบการใช้สินค้า เป็นต้น และจากแหล่งทดลอง ได้แก่ หน่วยงานที่สำรวจคุณภาพผลิตภัณฑ์หรือหน่วยวิจัยทางการตลาด หรือจากประสบการณ์ตรงของผู้บริโภคที่ได้ทดลองใช้ผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

3. การประเมินค่าทางเลือกก่อนการซื้อ (Alternative evaluation) เกิดขึ้นหลังจากที่ค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆแล้ว ผู้บริโภคก็จะทำการประเมินทางเลือกที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ โดยใช้เกณฑ์พิจารณาในเรื่องของเหตุผลและสิ่งที่มองเห็น เช่น ราคา ความคงทน คุณสมบัติต่างๆ หรือเป็นทางเลือกที่ชอบซึ่งเป็นความพอใจส่วนบุคคล เช่น ชื่อเสียงของตราสินค้า รูปแบบ สี เป็นต้น

4. การตัดสินใจซื้อ (Purchase) เป็นขั้นตอนที่ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกสิ่งที่ตนเองได้ประเมินไว้ เกิดเป็นกระบวนการซื้อ ซึ่งถือเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นแรกและแสวงหาการทดแทนสิ่งที่เรายอมรับได้

5. การบริโภคและพฤติกรรมภายหลังการซื้อ (Post-purchase behavior) ในขั้นนี้ผู้บริโภคก็จะเปรียบเทียบคุณค่าที่ได้รับจริงจากการบริโภคหรือใช้ผลิตภัณฑ์กับความคาดหวัง หากคุณค่าที่ได้รับจริงสูงกว่าที่คาดหวังไว้ผู้บริโภคก็จะเกิดความพึงพอใจ แต่ถ้าคุณค่าที่ได้รับจริงต่ำกว่าที่

คาดหวังไว้ ผู้บริโภคก็จะเกิดความไม่พอใจ และภายหลังจากการบริโภคแล้วก็จะเข้าสู่กระบวนการจัดการกับสิ่งที่เหลืออยู่ เช่น การกำจัดทิ้ง การรีไซเคิล เป็นต้น (ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2550: 32)

ซึ่งกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าและปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค สามารถแสดงได้ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 กระบวนการตัดสินใจซื้อและปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

ที่มา : อุดุลย์ จาตุรงค์กุล (2543). พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior). หน้า 22.

ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541: 85-94) กล่าวว่าลักษณะของผู้ซื้อหรือผู้รับบริการจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจของผู้ซื้อหรือผู้รับบริการ และบุคคลจะมีปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันในด้านต่างๆ ได้แก่

1. เพศ (Sex) เป็นตัวแปรที่ส่งผลให้บุคคลมีความแตกต่างกันในด้านพฤติกรรม โดยผู้หญิงกับผู้ชายมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติและพฤติกรรมแตกต่างกัน เช่น ผู้หญิงจะมีความอ่อนโยนกว่าผู้ชาย ส่วนผู้ชายจะมีภาวะความเป็นผู้นำสูงกว่าผู้หญิง ซึ่งนักการตลาดได้นำลักษณะความแตกต่างทางเพศมาประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์บางประเภท เช่น เครื่องสำอางค์ เป็นต้น

2. การศึกษา (Education) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่ออาชีพและรายได้ของบุคคลนั้นๆ ด้วย โดยผู้ที่มีการศึกษามากจะมีอาชีพที่ดีและรายได้ที่ดีตามมา และจากการศึกษาพบว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มจะบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพดีกว่าและมีราคาสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2550: 57)

3. สถานภาพสมรส (Marital Status) สำหรับการจัดแบ่งผู้บริโภคตามสถานภาพสมรสมีประโยชน์และนิยมใช้กันมานาน เช่น คนโสด หย่าร้าง หรือครอบครัวที่มีเพียงบิดาหรือมารดา (Single Parent Family) ซึ่งจากแนวโน้มการเป็นโสดและการหย่าร้างที่เพิ่มสูงขึ้นทำให้ผลิตภัณฑ์และบริการสำหรับผู้ที่ใช้ชีวิตคนเดียวมีมากขึ้น โดยผลิตภัณฑ์ต่างๆ จะมีการปรับเปลี่ยนขนาดและปริมาณให้เหมาะสมกับการใช้งานสำหรับคนๆ เดียว นอกจากนี้สถานภาพสมรสยังนำมาใช้พิจารณา ร่วมกับรายได้ เช่น ในการแบ่งส่วนตลาด จะมีการแบ่งตลาดสำหรับครอบครัวที่มีเฉพาะสามีเป็นผู้หารายได้ กับครอบครัวที่มีสามีและภรรยามีรายได้ทั้งคู่ ซึ่งส่งผลต่อลักษณะและประเภทสินค้าที่ซื้อ เช่น ครอบครัวที่มีสมาชิกคนเดียว และมีรายได้สูง มักจะซื้อสินค้าที่ไม่เกี่ยวกับซูเปอร์มาร์เก็ต จำพวก หนังสือ และไวน์ มากกว่าการซื้อสินค้าที่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน (สุภาภรณ์ พลนิกร. 2537: 30)

4. รายได้ (Income) เป็นตัวแปรที่สำคัญมาก เนื่องจากเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความสามารถในการใช้จ่าย โดยนักการตลาดมักนำรายได้มาพิจารณาควบคู่กับตัวแปรอื่นๆ เช่น เมื่อนำรายได้มารวมกับอายุ ทำให้เกิดเป็นส่วนของตลาดที่เรียกว่าผู้สูงอายุที่มั่งคั่ง (Affluent Elderly) หรือนำรายได้มาพิจารณาร่วมกับสถานภาพทางสังคม เป็นต้น (สุภาภรณ์ พลนิกร. 2537: 31)

5. สถานะทางเศรษฐกิจ (Economic situation) สถานะทางเศรษฐกิจของบุคคลจะส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ ซึ่งนักการตลาดสามารถมองแนวโน้มของรายได้ส่วนบุคคล เงินออมและอัตราดอกเบี้ย เพื่อประเมินสถานะเศรษฐกิจของผู้บริโภคแต่ละคนและโดยรวม โดยนักการตลาดสามารถที่จะทำการออกแบบกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ และราคาผลิตภัณฑ์ใหม่ได้ทันที จากการประเมินสถานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้บริโภคในเป้าหมายที่เลือกไว้

อิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมผู้บริโภค

สุภาภรณ์ พลนิกร (2537: 93) กล่าวว่า ครอบครัว (Family) หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปที่เกี่ยวข้องกันตามสายเลือด หรือจากการแต่งงาน หรือจากการขอมาเลี้ยง โดยพักอาศัยอยู่ด้วยกันหรือแยกกันก็ได้ สมาชิกในครอบครัวจะมีความสัมพันธ์กันในฐานะการเป็น บิดา มารดา บุตร เป็นต้น

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2550: 226) ได้แบ่งลักษณะครอบครัวออกเป็น 3 แบบ คือ

1. กลุ่มครอบครัวสามีและภรรยา (Married couple) ประกอบด้วยสามีภรรยาที่ยังไม่มีลูก
2. กลุ่มครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก
3. กลุ่มครอบครัวใหญ่หรือขยาย (Extended family) ประกอบด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก ลุง ป้า น้า อา หลาน เป็นต้น

ครอบครัวถือเป็นกลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) ที่สำคัญที่สุดกลุ่มหนึ่งในกลุ่มอ้างอิงทั้งหมดที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงต่อพฤติกรรมและการบริโภค และกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค โดยครอบครัวมีหน้าที่ปรับแต่ง แก้ไข ประนีประนอม พฤติกรรมของบุคคล โดยครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่ทำการอบรมให้บุคคลรู้จักระเบียบวินัยของสังคมภายในขอบเขตของสถาบันครอบครัว และเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิด ค่านิยม รสนิยม ทัศนคติและคุณสมบัติต่างๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคล (อดุลย์ จาตุรงค์กุล; และ ดลยา จาตุรงค์กุล, 2550: 438)

อดุลย์ จาตุรงค์กุล และ ดลยา จาตุรงค์กุล (2550: 439) ได้กล่าวถึงการปฏิบัติต่อกันภายในครอบครัวมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรม ความรู้สึก และความโน้มเอียงในการแสดงพฤติกรรมของแต่ละบุคคล สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. การอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจและความคิด (Cognitive Orientation) ครอบครัวมีผลต่อความรู้ความเข้าใจของบุคคล ความรู้ความเข้าใจในที่นี้หมายถึง ความรู้ตัว ค่านิยม ทัศนคติ ภาพพจน์ต่างๆ ในความนึกคิดของสมาชิกครอบครัว โดยระดับความรู้ตัวจะถูกกระทบโดยการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว ซึ่งแสดงออกเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับสินค้า ความทะเยอทะยาน ความมุ่งมั่นในความสำเร็จ ความร่วมมือ ความคิดเห็นและทัศนคติต่างๆ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างบรรทัดฐานกับบทบาท (Norm-Role Relation) เป็นการปฏิบัติต่อกันของครอบครัว ซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคลในแง่ของการสอนให้รู้จักบรรทัดฐานของสังคม กฎเกณฑ์และมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ครอบครัวถือเป็นแหล่งฝึกอบรมที่สำคัญทำให้บุคคลมีแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของตนอย่างถูกต้อง โดยปกติเด็กผู้ชายจะถูกอบรม ปลูกฝังให้สอดคล้องกับลักษณะความเป็นชาย โดยเน้นการแข่งขันและการต่อสู้ ส่วนเด็กผู้หญิงก็จะถูกอบรมให้มีความเป็นกุลสตรี ให้ความร่วมมือและเรียนรู้การปฏิบัติตนเป็นแม่บ้านแม่เรือน เช่น การฝึกหัดเย็บปักถักร้อย และการครัวต่างๆ

3. ครอบครัวในฐานะที่เป็นกลุ่มอ้างอิง ครอบครัวถือเป็นกลุ่มอ้างอิงที่สำคัญสำหรับบุคคล โดยเฉพาะการพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับตนเอง และภาพพจน์ที่แท้จริงของตนเอง มีความรู้สึก

เกี่ยวกับเกียรติยศและค่าในตนเอง ซึ่งมาจากรากฐานของการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว ผ่านชนชั้นทางสังคม รูปแบบการดำรงชีพ ที่อยู่อาศัย ทรัพย์สินสมบัติ และการมีสิ่งต่างๆในบ้าน

4. ครอบครัวในฐานะเป็นตัวแทนอบรมให้รู้จักระเบียบทางสังคม (The Family as Socializing Agent) ซึ่งทำหน้าที่พิจารณาข่าวสารต่างๆที่จะมาสู่สมาชิกของครอบครัว การแพร่กระจายของวัฒนธรรม การอ่าน พูด และสื่อความหมายได้ผ่านการควบคุมโดยอำนาจของครอบครัวที่วางเงื่อนไขต่างๆไว้ และทำให้กระบวนการศึกษาทั้งหมดสมบูรณ์ขึ้น โดยการกำหนดกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานต่างๆ จึงถือได้ว่าครอบครัวมีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล รวมทั้งเครือข่ายและช่องทางการสื่อสารด้วย

5. ครอบครัวและพฤติกรรมของผู้บริโภค (The Family and Consumer Behavior) การเรียนรู้ทางสังคมโดยการปฏิบัติต่อกันในครอบครัวและการอบรมให้รู้จักระเบียบของสังคม จะทำให้บุคคลเกิดมีทัศนคติเป็นของตนเอง สามารถแสดงออกได้หลายแบบ เช่น การนึกเห็นภาพพจน์ รสนิยม และพฤติกรรมที่เปิดเผยออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน เป็นต้น

โครงสร้างบทบาทครอบครัวและการตัดสินใจ (Family Role structure and Decision Making) เป็นความคิดที่เชื่อว่าโครงสร้างของบทบาทครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของครอบครัวนั้น อดุลย์ จาตุรงค์กุล; และดลยา จาตุรงค์กุล ได้แนะว่า คำว่าบทบาทมีความหมายแตกต่างกัน 3 ประการ ได้แก่ (อดุลย์ จาตุรงค์กุล; และ ดลยา จาตุรงค์กุล. 2550: 441) บทบาทที่ใช้แสดง (Enacted role) เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยเปิดเผยต่อสังคม บทบาทที่รับรู้ได้ (Perceived role) เป็นการรับรู้พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับอีกฐานะหนึ่งในสถาบันทางสังคม และบทบาทที่กำหนดให้ (Perscribed role) คือ ความคาดหวังเกี่ยวกับพฤติกรรมกลุ่มที่สมาชิกยึดมั่นอยู่และแสดงในฐานะหนึ่งภายในกลุ่ม เช่นเดียวกันกับครอบครัว จะมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ภายในครอบครัวโดยปริยาย จากทั้งบทบาทที่เกิดขึ้นจริงและบทบาททางสังคม เช่น บทบาทการเป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งงานส่วนใหญ่คือการดูแลรับผิดชอบงานใหญ่ๆภายในบ้าน การเป็นผู้ตัดสินใจ ส่วนผู้หญิงก็จะรับบทบาทการเป็นแม่บ้าน ซึ่งทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน และการจับจ่ายซื้อสินค้าเข้าบ้าน ซึ่งบทบาทและพฤติกรรมเหล่านี้จะแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์และวัฒนธรรม โดยจะเห็นว่าความคาดหวังที่มีต่อกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคจะผันแปรไปตามแต่ละครอบครัว และขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น ชนชั้นทางสังคม การรวมกลุ่มทางสังคม วงจรชีวิต และการมีบุตร เป็นต้น

ทั้งนี้กลไกต่างๆของครอบครัว ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคถือว่ามีความเกี่ยวเนื่องกันโดยตรงกับอายุและวงจรชีวิตของผู้บริโภค โดยบุคคลจะมีความต้องการในการซื้อสินค้าและบริการแตกต่างกันไปตลอดช่วงชีวิต เช่น การรับประทานอาหาร เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เพอร์นิเจอร์ การพักผ่อน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับขั้นวัฏจักรชีวิตครอบครัว (Family life Cycle) ซึ่งเป็นลำดับขั้นของครอบครัวที่สมบูรณ์จะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา โดยการศึกษาถึงวัฏจักรครอบครัวจะทำให้ทราบถึงลักษณะความต้องการและพฤติกรรมการซื้อในแต่ละขั้นตอนของวัฏจักรชีวิตครอบครัว

โดยสามารถแบ่งวัฏจักรครัวเรือนสมัยใหม่ (Modern Household Life Cycle) ได้ดังนี้ (สุภาภรณ์ พลนิกร. 2537: 97-98)

1. โสดระยะที่ 1 (Single 1) โดยกลุ่มนี้จะมีอายุต่ำกว่า 35 ปี ยังไม่แต่งงาน และเพิ่งเริ่มสร้างชีวิตโดยแยกจากครอบครัวของบิดามารดา มีฐานะทางการเงินไม่ดีนักและมีความจำเป็นต้องซื้อสิ่งต่างๆ เข้าบ้านมากมาย นอกจากนี้ยังเป็นกลุ่มที่รักอิสระ จึงถือเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของสินค้าสะดวกซื้อต่างๆ อพาร์ทเมนต์และรถยนต์นั่งส่วนบุคคลชนิดประหยัด เป็นต้น

2. คู่สมรสหนุ่มสาวที่ยังไม่มีบุตร (Young Couples, No Children) เป็นครอบครัวที่ตัดสินใจร่วมกันในเรื่องต่างๆ เช่น การออมเงิน การเลือกเฟอร์นิเจอร์แต่งบ้าน การสรรหาเครื่องอำนวยความสะดวกในครัวเรือน และมักเป็นกลุ่มที่ซื้อสินค้าราคาแพง รับประทานอาหารตามภัตตาคาร และมีรถยนต์ที่ราคาแพงกว่ากลุ่มแรก

3. ครัวเรือนครบครันระยะ 1 (Full Nest 1, Married with Young Children) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยคู่สมรสที่อายุน้อยและเริ่มมีบุตรเล็กๆ ทำให้สามีภรรยาลดค่าใช้จ่ายส่วนตัวลงไปเพื่อนำไปใช้จ่ายสำหรับบุตรที่เพิ่งเกิดใหม่ สินค้าส่วนใหญ่ที่ซื้อ ได้แก่ เสื้อผ้าเด็ก อาหารเด็ก ของแต่งบ้าน รวมทั้งอาจมีการโยกย้ายที่พักอาศัยให้เหมาะสมต่อการเลี้ยงเด็กด้วย

4. ครัวเรือนเดี่ยวระยะ 1 (Single Parent 1, Young Single Parents) หมายถึงคู่สมรสที่หย่าร้างกันโดยบุตรอาจอาศัยอยู่กับบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่ง ดังนั้นผู้ที่เลี้ยงดูบุตรจึงต้องทำงานหนักเพื่อหารายได้มาใช้จ่ายให้เพียงพอ สินค้าและบริการที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มนี้ ได้แก่ สถานรับเลี้ยงเด็ก อาหารสำเร็จรูป เป็นต้น

5. โสดระยะ 2 วัยกลางคน (Single 2, Middle-age Single) หมายถึงผู้ที่ยังไม่แต่งงานหรือผู้ที่แต่งงานแล้วแต่หย่าร้าง โดยยังไม่มีบุตร ซึ่งกลุ่มนี้มีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากค่านิยมของคนในปัจจุบันที่แต่งงานกันน้อยลง รวมทั้งมีแนวโน้มการหย่าร้างเพิ่มสูงขึ้น ลักษณะเฉพาะของคนกลุ่มนี้คือจะพักอาศัยอยู่คนเดียว มีฐานะทางการเงินที่ดีขึ้นกว่าในวัยแรก จึงทำให้คนกลุ่มนี้นิยมบริโภคสินค้าราคาแพง

6. ครัวเรือนว่างเปล่าระยะ 1 (Empty Nest 1, Middle-aged Married with no Children) หมายถึงผู้ที่แต่งงานแล้วและอยู่ในวัยกลางคน แต่ไม่มีบุตร และผู้ที่แต่งงานครั้งที่ 2 โดยบุตรที่เกิดจากการแต่งงานครั้งแรกย้ายออกไปตั้งครัวเรือนใหม่แล้ว ซึ่งส่วนมากสามีและภรรยาจะมีงานทำจึงมักจะยุ่งกับงาน แต่เนื่องจากไม่มีบุตรให้ต้องดูแล จึงมีเวลาในการออกไปรับประทานอาหารนอกบ้าน ใช้จ่ายเงินจำนวนมากเพื่อการพักผ่อน หรืออาจมีบ้านเพิ่มขึ้นอีกหลัง มีรถหรูหรารขึ้นและใช้บริการของสถาบันการเงินด้วย

7. ครัวเรือนครบครันล่าช้า (Delayed Full Nest, Older Married with Young Children) เป็นคู่สมรสที่แต่งงานช้าและมีบุตรที่ยังอยู่ในวัยเด็ก ซึ่งกลุ่มนี้จะมีการใช้จ่ายต่างจากกลุ่มที่แต่งงานเร็วเพราะมีเงินมากกว่า จึงสามารถซื้อสินค้าราคาแพงได้

8. ครัวเรือนครบครันระยะ 2 (Full Nest 2, Middle age Married with dren at Home) หมายถึงคู่สมรสที่อยู่ในวัยกลางคนและยังมีบุตรอยู่ในบ้าน ซึ่งการมีบุตรในช่วงนี้จะต้องมีการยับ

ขยายพื้นที่สำหรับพักอาศัยให้กว้างขึ้น และหากมีบุตรเป็นวัยรุ่น ก็จะเป็นผู้ที่มีการใช้จ่ายมากที่สุดในครอบครัว

9. ครัวเรือนเดี่ยวระยะ 2 (Middle-age Single with Children at Home) หมายถึงคนโสดที่อาจจะเกิดจากการไม่แต่งงานหรือแต่งงานแล้วหย่าร้างในขณะที่อยู่ในวัยกลางคน และมีอายุประมาณ 35 ปีขึ้นไป ในกรณีที่แต่งงานแล้วแต่หย่ามักจะมีบุตรอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งกลุ่มนี้มักจะมีปัญหาทางการเงิน และนิยมใช้บริการต่างๆ เพื่อประหยัดเวลา เช่น การรับประทานอาหารจานด่วน เป็นต้น

10. ครัวเรือนว่างเปล่าระยะ 2 (Empty Nest 2, Older Married Couples) เป็นกลุ่มคู่สมรสที่อยู่ในวัยสูงอายุ ประมาณ 64 ปีขึ้นไป มีบุตรซึ่งแต่งงานและย้ายไปสร้างครอบครัวใหม่แล้ว กลุ่มนี้มักมีฐานะดีมาก ใช้จ่ายเงินจำนวนมากในการซื้อผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพ ยา การสันทนาการและการพักผ่อน

11. โสดระยะ 3 (Single 3, Older Single) หมายถึงผู้สูงอายุที่ไม่ได้แต่งงานหรือแต่งงานแล้วแต่คู่สมรสได้เสียชีวิตหรือหย่าร้างกันไปแล้ว โดยมากมักจะเป็นผู้หญิงและมักมีความต้องการบ้านเรือนที่สามารถอยู่อาศัยลำพังได้ มีความต้องการเข้าสังคม การเดินทางและสันทนาการต่างๆ

ลำดับขั้นวัฏจักรของครัวเรือนอาจมีความแตกต่างกันออกไปตามวัฒนธรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละประเทศ แต่โดยภาพรวมแล้ววัฏจักรครัวเรือนถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถบ่งชี้พฤติกรรมกรรมการบริโภคและรูปแบบสินค้าและบริการที่อยู่ในความต้องการของแต่ละช่วงของวัฏจักรได้อย่างชัดเจน

อิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีต่อพฤติกรรมผู้บริโภค

สุภาภรณ์ พลนิกร (2537: 50) กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นผลรวมที่เกิดจากการเรียนรู้ (Learn Sum) ความเชื่อ (Beliefs) ค่านิยม (Values) ธรรมเนียมปฏิบัติ (Customs) ศิลปะ (Arts) คุณธรรม (Moral) ระเบียบวินัย (Discipline) กฎหมาย (Laws) ความสามารถ (Capabilities) อุปนิสัย (Habits) ซึ่งกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง เป็นนิสัยซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นรูปธรรมโดยการรวมพฤติกรรมที่มาจากการเรียนรู้ และเกิดเป็นผลลัพธ์ของพฤติกรรมจากส่วนประกอบย่อยๆ โดยคนในสังคมนั้นยอมรับและเผยแพร่ต่อกันไป (สุภาภรณ์ พลนิกร. 2537: 50) โดยสรุปแล้ววัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกอย่างที่เป็นแบบแผนความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง ซึ่งมนุษย์ได้สร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีในการปฏิบัติ ตลอดจนความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2550: 259)

วัฒนธรรมจึงถือเป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมผู้บริโภค เนื่องจากบุคคลจะมีความแตกต่างกันในลักษณะบุคลิกภาพ และวัฒนธรรมกลุ่มย่อย อันได้แก่ ท้องถิ่น ชาติพันธุ์ วรรณนา ศาสนา ภาษา ประเทศ องค์การ และกลุ่ม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติ และค่านิยม ตลอดจนกระทบต่อบรรทัดฐานทางสังคม

ทัศนคติ ความตั้งใจด้านพฤติกรรมและพฤติกรรมที่แสดงออกมาของคนในวัฒนธรรมนั้นๆด้วย นอกจากนี้ค่านิยมในวัฒนธรรมยังสามารถกำหนดลักษณะความแตกต่างของแต่ละสังคม และกำหนดความต้องการและพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งนักการตลาดควรคำนึงถึงวัฒนธรรมในสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2550: 282-283)

1. สตรีมีบทบาทในสังคมมากขึ้น ทั้งบทบาทในด้านการเมือง การทำงานและทางเศรษฐกิจ ส่งผลต่อพฤติกรรมและการซื้อของครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

2. คนในปัจจุบันคำนึงถึงคุณภาพชีวิต(Quality of Life) เป็นสำคัญ และให้ความสำคัญกับการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพเพื่อตอบสนองกับวัฒนธรรมในส่วนนี้

3. การมุ่งความสำคัญที่การตอบสนองความสำเร็จของคน ความต้องการการยกย่องนับถือ ซึ่งเป็นการตอบสนองทางด้านจิตใจ ดังนั้นคนจึงเกิดการปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นในด้านต่างๆ เช่น การใช้เวลา การเงิน ความแข็งแรง ความกระปรี้กระเปร่า ความสดชื่น ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีสำหรับผลิตภัณฑ์และการให้บริการที่สามารถตอบสนองความต้องการเหล่านี้ได้ เช่น สถาบันการศึกษาต่างๆ ธุรกิจเกี่ยวกับการออกกำลังกาย เป็นต้น

4. บุคคลมีความห่วงใยในสุขภาพของตนเอง ด้วยกระแสการดูแลสุขภาพที่เกิดขึ้นในสังคมโลก คนไทยจึงรับเอาแนวความคิดนั้นมาปฏิบัติด้วย และด้วยความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการแพทย์ทำให้แนวทางในการดูแลสุขภาพของคนได้แพร่หลายไปอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้คนมีอายุยืนยาวขึ้นเรื่อยๆ จึงเป็นโอกาสดีสำหรับธุรกิจและบริการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพรวมถึงธุรกิจสำหรับผู้สูงอายุด้วย

5. บุคคลต้องการความสะดวกสบายมากขึ้น จึงเป็นโอกาสสำหรับธุรกิจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้บริโภค เช่น เครื่องซักผ้า อาหารสำเร็จรูปแช่แข็ง เป็นต้น

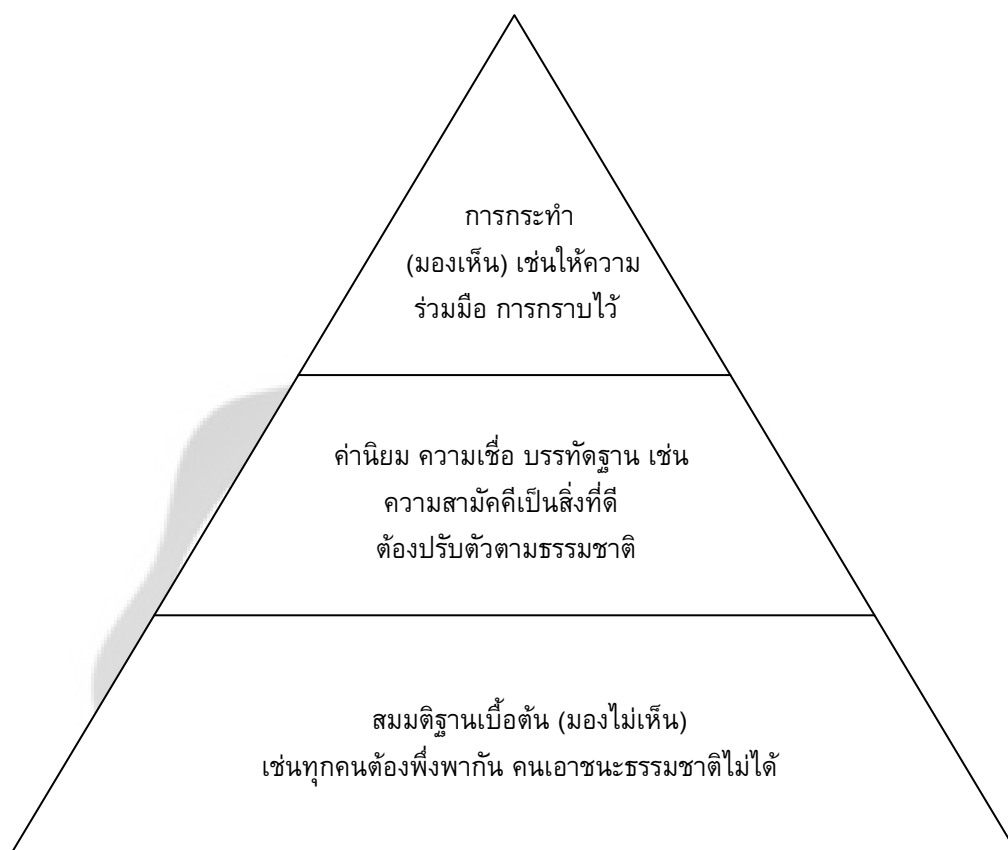
6. บุคคลต้องการความเพลิดเพลินและการพักผ่อนเนื่องจากการทำงานหนัก ทำให้คนแสวงหาความสนุกสนาน ความบันเทิงเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการใช้เวลาว่างของคน และเป็นโอกาสที่ดีให้กับธุรกิจท่องเที่ยวและบันเทิงต่างๆ

7. บุคคลจะเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับสิทธิและความรับผิดชอบส่วนตัว การเพิ่มขึ้นของแนวความคิดที่ว่ากรรมสิทธิ์ในสินค้าหรือสินทรัพย์ที่จะทำให้เกิดรายได้หลังเกษียณที่เพียงพอ เช่น การซื้อหุ้น พันธบัตร ประกันชีวิต และความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ รวมทั้งการคำนึงถึงสิทธิผู้บริโภคและความคุ้มครองที่ผู้บริโภคควรได้รับมากขึ้นด้วย

องค์ประกอบของวัฒนธรรม

นักมนุษยวิทยาได้จัดกลุ่มตัวแปรต่างๆ เพื่อความเข้าใจในหลักการที่สำคัญของวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมสามารถแบ่งได้ 3 ระดับ (สุภาพรณ์ พลนิกร. 2537: 93) คือ ส่วนของการกระทำที่

มองเห็น ส่วนของค่านิยมความเชื่อ วิธีประชาชนหรือบรรทัดฐาน และส่วนของสมมติฐานเบื้องต้นซึ่งมีการยอมรับโดยไม่รู้ตัว ซึ่งทั้ง 3 ส่วนของวัฒนธรรมส่งผลต่อกันเป็นลำดับขั้น ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 องค์ประกอบ 3 ระดับของวัฒนธรรม

ที่มา : สุภาภรณ์ พลนิกร (2537). *พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior)*. หน้า 54.

จากภาพประกอบ 5 ฐานของสามเหลี่ยม คือ สมมติฐานต่างๆที่คนในสังคมนำมาใช้ในการทำความเข้าใจธรรมชาติหรือใช้เป็นคำอธิบายข้อสงสัยที่ยังหาคำตอบไม่ได้ สมมติฐานมักจะมีจำนวนมากและใช้เป็นรากฐานในการกำหนดส่วนที่อยู่ถัดไปของสามเหลี่ยม ได้แก่ ค่านิยม ความเชื่อ และส่งผลกระทบต่อไปยังยอดของสามเหลี่ยมซึ่งหมายถึงพฤติกรรมที่มองเห็นได้จากการปฏิบัติของบุคคล

นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น วัฒนธรรมพื้นฐาน วัฒนธรรมย่อย และชั้นของสังคม โดยสรุปได้ดังนี้ (เปรมชัย โรจนอารีย์. 2551: 50)

1. วัฒนธรรมพื้นฐาน (Culture) เป็นลักษณะพื้นฐานของบุคคลในสังคม เช่น ลักษณะนิสัยของคน ซึ่งเกิดจากการหล่อหลอมพฤติกรรมจากกลุ่มหรือบุคคลในสังคม ทำให้คนในสังคมนั้นๆ มีพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน

2. วัฒนธรรมกลุ่มย่อย (Subculture) หมายถึงวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะและแตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่มย่อย ซึ่งสามารถพบได้จากสังคมขนาดใหญ่และมีความสลับซับซ้อน โดยวัฒนธรรมย่อยเกิดจากพื้นฐานทางภูมิศาสตร์และลักษณะพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วย

2.1 กลุ่มย่อยด้านเชื้อชาติ (National Groups) แบ่งตามเชื้อชาติต่างๆ เช่น ไทย จีน อเมริกัน ซึ่งแต่ละเชื้อชาติจะมีพฤติกรรมการบริโภคที่แตกต่างกัน

2.2 กลุ่มย่อยด้านศาสนา (Religious Groups) แบ่งตามกลุ่มศาสนา ได้แก่ ชาวพุทธ ชาวคริสต์ ชาวอิสลาม ชาวฮินดู เป็นต้น โดยแต่ละกลุ่มจะมีประเพณี ข้อห้าม และวิถีปฏิบัติแตกต่างกันออกไปซึ่งกระทบต่อพฤติกรรมผู้บริโภคเช่นกัน

2.3 กลุ่มย่อยด้านสีผิว (Racial Groups) แบ่งตามกลุ่มสีผิว เช่น ผิวขาว ผิวดำ ผิวเหลือง ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีค่านิยมในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทำให้ทัศนคติแตกต่างกันด้วย

2.4 พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Areas) หรือท้องถิ่น (Region) เช่น คนภาคเหนือ คนภาคใต้ คนภาคกลาง คนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น ซึ่งพื้นที่ที่แตกต่างกันทำให้เกิดลักษณะการดำรงชีวิตที่ต่างกันและมีอิทธิพลต่อการบริโภคที่ต่างกันด้วย

2.5 กลุ่มย่อยด้านอาชีพ (Occupational) เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มพนักงาน ข้าราชการ กลุ่มผู้ใช้แรงงาน ซึ่งความแตกต่างของอาชีพส่งผลต่อรายได้ที่แตกต่างกัน ทำให้มีพฤติกรรมการบริโภคสินค้าในด้านราคาและคุณภาพที่ต่างกัน

2.6 กลุ่มย่อยด้านเพศ (Sex) ได้แก่ เพศหญิง และเพศชาย ซึ่งจะมีลักษณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตบางอย่างที่แตกต่างกัน จึงส่งผลต่อความต้องการสินค้าและบริการบางประเภทที่แตกต่างกันด้วย

2.7 กลุ่มย่อยด้านอายุ (Age) เช่น กลุ่มวัยทารกและเด็ก กลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียดของวัฒนธรรมที่ปรากฏในกลุ่มย่อยของผู้สูงอายุ (Old age) ซึ่งเป็นผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ดังนี้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2550: 306-307)

กลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีความต้องการในด้านต่างๆ ได้แก่ ความต้องการด้านเศรษฐกิจ ความต้องการในเรื่องที่อยู่อาศัย ความต้องการในด้านอนามัย ความต้องการในด้านแรงงาน ความต้องการความรัก ความเคารพ ความเอาใจใส่จากคนรอบข้าง ซึ่งนักการตลาดได้ศึกษาวัฒนธรรมกลุ่มย่อยของผู้สูงอายุในประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.7.1 ลักษณะรูปแบบการดำรงชีวิตและจิตนิสัย (Psychographic characteristic) ซึ่งตลาดผู้สูงอายุที่มีความเกี่ยวเนื่องกับรูปแบบการดำรงชีวิต เช่น การท่องเที่ยว กิจกรรมการใช้เวลาว่างต่างๆ ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อของผู้สูงอายุ ได้แก่ รายได้ สุขภาพ กิจกรรมและการใช้เวลาว่าง การตอบสนองต่อบุคคลอื่นที่ต่างกัน

2.7.2 รูปแบบการซื้อผลิตภัณฑ์ (Product purchase pattern) ศักยภาพทางการตลาดที่สำคัญคือ การจัดหาผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ซึ่งมีตัวอย่างแนวคิดของผลิตภัณฑ์และบริการต่าง ๆ ที่ได้เปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายมาเป็นผู้สูงอายุ เช่น อาหารและเครื่องดื่ม ได้มีการเพิ่มผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับคนสูงอายุมากขึ้น เช่น ชา กาแฟ(ปราศจากคาเฟอีน) น้ำส้ม และไวน์ เป็นต้น ส่วนเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ดูแลผิว ก็ถูกปรับสูตรให้เหมาะกับผูสูงอายุมากขึ้น เช่น เพิ่มสารลดริ้วรอย ชะลอความแก่ หรือทำให้ผิวพรรณเปล่งปลั่งขึ้น สำหรับในด้านบริการ เช่น สายการบินได้มีส่วนลดพิเศษสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ รวมถึงธุรกิจประกันชีวิตก็มีการจัดประกันที่มีความเหมาะสมกับคนกลุ่มนี้มากขึ้น

2.7.3 พฤติกรรมการซื้อ (Shopping behavior) ซึ่งคนกลุ่มที่สูงอายุจะใช้เวลาในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์น้อยลง แต่กลับเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีความกระตือรือร้นมากกว่ากลุ่มอื่น ส่วนใหญ่จะซื้อสินค้าที่ห้างสรรพสินค้า และถือว่าการเลือกซื้อสินค้าเป็นการพักผ่อนไปในตัวด้วย

3. ชั้นสังคม (Social Class) หมายถึง การแบ่งสมาชิกของสังคมออกเป็นระดับชั้นที่แตกต่างกัน โดยภายในกลุ่มสมาชิกจะมีค่านิยม ความสนใจ และพฤติกรรมคล้ายคลึงกัน การแบ่งชั้นของสังคม ส่วนใหญ่จะใช้เกณฑ์รายได้ ทรัพย์สิน การศึกษา อาชีพ และรูปแบบการดำเนินชีวิตในการแบ่ง ซึ่งชั้นของสังคมเป็นอีกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค นักการตลาดจึงต้องศึกษาชั้นสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการแบ่งส่วนตลาด การกำหนดตลาดเป้าหมาย กำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ในตอบสนองความต้องการของคนในแต่ละชั้นสังคมอย่างเหมาะสม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีระเบียบวินัย

ความหมายของระเบียบวินัย

ความมีระเบียบวินัย หมายถึง คุณลักษณะของจิตใจ และพฤติกรรมที่ช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมตนเอง (Self-Control) และปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกาของสังคม เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง ส่วนความมีวินัย หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างดีมีระเบียบแบบแผนของบุคคล ซึ่งกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม โดยเคารพสิทธิของผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบของสังคม ควบคุมพฤติกรรมของตนเอง รู้ว่าสิ่งใดดีควรทำและสิ่งใดไม่ดีควรหลีกเลี่ยง สามารถคิด ตัดสินใจ และเลือกกระทำในสิ่งที่ตนเห็นว่าเหมาะสม ไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคมและไม่ขัดต่อของผู้อื่น

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ 2542 (2546: 935,1077) อธิบายคำว่า ระเบียบ หมายถึงแบบแผนที่วางไว้เป็นแนวปฏิบัติหรือดำเนินการเช่น ระเบียบวินัยข้อบังคับ ต้องปฏิบัติตามระเบียบ มีลักษณะเรียบร้อย เช่น ทำงานอย่างมีระเบียบ และ วินัย หมายถึง ระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ เช่น วินัยทหาร วินัยสิกขาบทของพระสงฆ์

คำว่า ระเบียบวินัย ที่แปลมาจากภาษาอังกฤษ จากคำว่า Discipline หมายถึง การแนะนำสั่งสอนอบรม การอบรมในที่นี้จะเน้นถึงการอบรมเพื่อพัฒนาการควบคุมตนเอง ความประพฤติ และ

ความเป็นระเบียบเรียบร้อย หรือหมายถึงการควบคุมพฤติกรรมของคนให้อยู่ในแนวทางที่ยอมรับกันทั่วถูกต้อง

ความหมายของการมีระเบียบวินัยจึงมองได้หลายแง่ ทั้งในแง่ของกรอบความประพฤติที่มีการบัญญัติขึ้น หรืออาจมองในแง่ของกฎ ข้อบังคับ คำสั่ง คำบัญชา หรืออาจมองในแง่ของการฝึกอบรมส่งเสริมให้คนเป็นคนดี มีระเบียบในตนเอง ควบคุมตนเองให้อยู่ในความเรียบร้อย ซึ่งไม่ว่าจะมองระเบียบวินัยในแง่ใดก็ตาม ระเบียบวินัยถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการควบคุมความประพฤติของคนให้อยู่ในกรอบของความดี (กวีनुฒิ กลั่นไพฑูรย์. 2546: 18-19)

การมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมและองค์กร ในสถานที่ต่างๆทั้งทางโลกและทางธรรม ล้วนมีข้อกำหนด กฎระเบียบ ข้อบังคับสำหรับให้คนในสังคมนั้นๆ เพื่อให้ยึดถือปฏิบัติเป็นแบบแผนอันเดียวกัน และเพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ในระดับครอบครัวก็มีระเบียบของครอบครัวแต่ละครอบครัว ซึ่งพ่อหรือแม่เป็นผู้กำหนด ส่วนในระดับหมู่บ้านไปจนถึงประเทศชาติ ก็มีกฎข้อบังคับที่เรียกว่ากฎหมาย ในสถาบันการศึกษาก็มีกฎข้อบังคับของสถานศึกษา และในทางพระพุทธศาสนา ระเบียบข้อบังคับเรียกว่า ศีล

ซึ่งการที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นหมู่มาในสังคมจำเป็นจะต้องมีข้อบังคับระเบียบวินัยเพื่อกำกับความประพฤติของมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ข้อกำหนดเหล่านี้ถือเป็นปทัสถานทางสังคม (Social norm) อันได้แก่ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีและข้อห้ามต่างๆ ไปจนถึงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และวินัยต่างๆ เพื่อให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติงานร่วมกันอย่างราบรื่น จึงเห็นได้ว่าระเบียบวินัยเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับสังคม (กวีनुฒิ กลั่นไพฑูรย์. 2546: 17) จึงสรุปได้ว่าการมีระเบียบวินัยคือการอยู่ในกฎเกณฑ์ ความเหมาะสมตามระเบียบของสังคม ที่คนทุกคนยอมรับและยึดถือปฏิบัติกันมาเพื่อให้เกิดความเรียบร้อย และสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆได้อย่างผาสุก

ลักษณะของระเบียบวินัย

ระเบียบวินัยเป็นเสมือนกรอบในการปฏิบัติงานร่วมกันของกลุ่มบุคคล เพื่อให้งานส่วนรวมบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดได้ โดยลักษณะของวินัย พิจารณาได้ตามลักษณะของการรักษาวินัยที่มุ่งให้บุคคลที่อยู่ในขอบข่ายแห่งวินัยได้ประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในขอบข่ายนั้นๆ ซึ่งแยกพิจารณาได้เป็น 2 ทาง คือ พิจารณาวินัยในทางปฏิฐาน (Positive discipline) และ พิจารณาวินัยในทางนิเสธ (กวีनुฒิ กลั่นไพฑูรย์. 2546: 19)

1. การพิจารณาระเบียบวินัยในทางปฏิฐาน หมายถึง การเสริมสร้างทำดีและบรรยากาศในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ดำเนินไปตามระเบียบที่กำหนดไว้ ด้วยความผาสุก การรักษาวินัยตามแนวปฏิบัตินี้ เพื่อมุ่งสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับองค์กรให้ตระหนักถึงความสำคัญของระเบียบวินัย โดยชี้ให้เห็นว่าวินัยมีไว้จำกัดเฉพาะผู้ที่ปฏิบัติงานนอกกฎเกณฑ์ของส่วนรวมและอาจ

นำความเสื่อมเสียมาสู่หมู่คณะเท่านั้น จึงไม่ใช่สิ่งที่น่าเกรงกลัวสำหรับผู้ปฏิบัติดี นอกจากนี้ยังมุ่งสนับสนุนให้กลุ่มสร้างระเบียบวินัยของกลุ่มขึ้นมาเอง เพราะตระหนักว่าระเบียบวินัยจะดำรงอยู่ไม่ได้ หากไม่ได้รับการสนับสนุนและยอมรับจากกลุ่ม ความศักดิ์สิทธิ์ของระเบียบวินัยอยู่ที่ความเข้าใจและศรัทธาของผู้ปฏิบัติ ซึ่งศรัทธาจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติเกิดความเข้าใจในคุณค่าของระเบียบวินัยและการรักษาระเบียบวินัยให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ดังนั้นความสำคัญของวินัยจึงอยู่ที่ผู้บังคับบัญชา ซึ่งจะต้องรักษาวินัยให้เป็นไปโดยยุติธรรม

2. การพิจารณาระเบียบวินัยในทางนิเสธ หมายถึง การรักษาวินัยที่มุ่งบังคับให้บุคคลอยู่ในกรอบของระเบียบ ปฏิบัติตามแบบแผนที่ได้กำหนดไว้โดยเคร่งครัด และมีการขู่ว่าจะลงโทษต่าง ๆ นานา พร้อมกับการใช้อำนาจของผู้บังคับบัญชา ซึ่งบดทอนโทษอาชญากรรมด้วยวิธีรุนแรง ดังนั้นการรักษาระเบียบวินัยในลักษณะนี้จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานต้องอยู่ในระเบียบวินัยด้วยความเกรงกลัวและไม่เกิดความเข้าใจในวินัยนั้นๆ อย่างแท้จริง

แนวทางการปลูกฝังระเบียบวินัย

การปลูกฝังระเบียบวินัยทั้งของสังคมและของตนเอง สามารถกระทำได้โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัวเป็นหลัก ซึ่งคนในครอบครัวสามารถปลูกฝังและอบรมให้บุคคลมีระเบียบวินัยได้ จากการฝึกให้รู้จักสิทธิหน้าที่อันชอบธรรม และการชักจูงให้ปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง รู้จักกฎเกณฑ์ว่าอะไรควรหรือไม่ควร และหากมีผู้ปฏิบัติในระเบียบวินัยอย่างถูกต้องก็จะต้องมีการชมเชย ยกย่อง ส่วนผู้ที่ไม่ทำตามระเบียบวินัยก็จะต้องหาวิธีการแก้ไขต่อไป

ระเบียบวินัยเป็นสิ่งจำเป็นซึ่งช่วยทำให้คนไม่ทำตามความพอใจของตนเองโดยไม่มีขอบเขต ทั้งยังสอนให้คนรู้จักทำอะไรเพื่อส่วนรวม นอกจากนี้ระเบียบวินัยยังมีผลต่อบุคลิกภาพของบุคคลด้วย เช่น การตื่นนอนแต่เช้า การเข้าแถวซื้อของ เป็นต้น (กวีนิพนธ์ กลั่นไพฑูรย์. 2546: 19) ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการอบรมให้รู้จักระเบียบของสังคมเมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมผู้บริโภคที่ผ่านมามีความเกี่ยวข้องกับการอบรมให้บุคคลรู้จักระเบียบของสังคม (Socialization) และบทบาทในการปฏิบัติต่อกันในสังคม ในฐานะที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม จึงจำเป็นจะต้องสังเกตเรียนรู้และเรียนรู้บรรทัดฐานหรือระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ (Norms) ค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติ ระเบียบของครอบครัว และการมีวินัยต่อตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดจากการอบรมสั่งสอนมาแต่กำเนิด แต่ถึงแม้ว่าบุคคลจะได้รับการสั่งสอนถึงวิถีทางต่างๆ ของสังคม แต่บุคคลก็มิได้มีการดำเนินชีวิตและมีกิจกรรมเหมือนกันหมด เนื่องจากบุคคลเกิดการเรียนรู้ที่จะแสดงออกในลักษณะที่เด่นเฉพาะและเป็นตัวของตัวเองโดยผ่านกระบวนการต่างๆ ทางจิตวิทยาสังคม (อดุลย์ จาตุรงค์กุล; และ ดลยา จาตุรงค์กุล. 2550: 389)

การที่บุคคลมีวินัยในตนเองจะพัฒนาไปเป็นผู้ที่มีวินัยทางสังคมด้วย เนื่องจากวินัยในตนเองเป็นพื้นฐานของการควบคุมตัวเองให้มีวินัยทางสังคม (จิตรา ชนะกุล. 2539: 1; อ้างอิงจาก Sheviakov; & Fritz. 1855: 8 -14) การมีวินัยในตนเอง จึงเป็นสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริมและสั่งสอน

เพื่อเป็นพื้นฐานของการรู้จักควบคุมตนเองซึ่งจะนำไปสู่การสร้างวินัยทางสังคม (สุชา จันทรเฒ. 2518: 57) ซึ่งสอดคล้องกับ ปพาณิ จิตวิวัฒนา (2523: 8) ที่กล่าวว่า การมีวินัย ถือเป็นพื้นฐานในการดำเนินกิจกรรมในสังคม และการรวมกันอยู่ของกลุ่ม การปลูกฝังวินัยจะทำให้บุคคลยอมรับกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดขึ้น และวินัยยังเป็นวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งจะทำให้เรียนรู้พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ ทำให้พัฒนาตนเองสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถควบคุมตนเองได้ มีมโนธรรมที่ดี และมีความมั่นคงทางอารมณ์ ด้วยเหตุนี้การปลูกฝังความมีวินัยในตนเองให้แก่คนในชาติจึงควรเริ่มต้นที่เยาวชน โดยการสอนให้ประพฤติและฝึกฝนจนเกิดเป็นนิสัย เพื่อจะได้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีวินัยในอนาคต ลัดดาวรรณ ณะระนอง (2525: 5) ได้สรุปพฤติกรรมและลักษณะของผู้มีวินัยในตนเองไว้ได้แก่ ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนเอง มีความเป็นผู้นำ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา เคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี รู้จักเสียสละ มีความอดทน มีความตั้งใจเพียรพยายาม ยอมรับผลการกระทำของตน

สรุปแล้วความมีระเบียบวินัยถือเป็นแนวทางการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตของบุคคลและสังคม ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสม ทำให้เกิดความเรียบร้อยและทำกิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปอย่างปกติสุข ซึ่งแนวทางการปฏิบัตินี้อาจเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่ได้รับการสั่งสมจากสังคมจนทำให้เกิดเป็นอุปนิสัย ความมีระเบียบวินัยเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้คนมีพฤติกรรมแตกต่างกันออกไป รวมถึงพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายเงิน ดังนั้นในการศึกษาพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายเงินของผู้สูงอายุจึงได้นำความมีระเบียบวินัยมาเป็นตัวแปรหนึ่งในปัจจัยด้านวัฒนธรรม ที่ผู้วิจัยคาดว่าน่าจะมีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

แนวคิดเกี่ยวกับความสันโดษ

ความหมายของความสันโดษ

พระสมชาย ฐานวุฑฺโฒ ได้อธิบายความหมายของ สันโดษ ว่ามาจากภาษาบาลีคำว่า สันโตสะ ซึ่งคำว่า สัน แปลว่าตน โตสะแปลว่า ยินดี สันโดษ จึงแปลว่า ยินดี ชอบใจ พอใจ อิ่มใจ จุใจ สุขใจ กับของของตน คือรู้จักพอ รู้จักประมาณตนนั่นเอง (พระสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. 2533?: 49)

นอกจากนี้ยังมีผู้รู้จำนวนมากได้อธิบายความหมายของคำว่า สันโดษ ซึ่งคล้ายคลึงกัน คือ สันโดษ หมายถึง ความรู้สึกเป็นสุขใจด้วยสิ่งต่างๆ เท่าที่ตนเองมี คือ พอใจในปัจจัย 4 ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่ เครื่องใช้ และเครื่องบำบัดโรคตามที่ตนสามารถหามาได้โดยชอบธรรม และสุดแต่ความสามารถของตน ซึ่งตรงข้ามกับคำว่า สันตุฎฐิ คือ ความไม่สันโดษ หมายถึง ความไม่สุขใจด้วยของที่ได้มาแล้ว มีแต่ความรอนใจ ใครจะได้ในสิ่งที่ยังไม่ได้อยู่เรื่อยไป โดยไม่คำนึงถึงฐานะของตน (กวิณวุฒิ กลั่นไพฑูรย์. 2546: หน้า 22; อ้างอิงจาก คณะกรรมการเอกลักษณ์แห่งชาติ, 2536: 83; พระมหาเจสีย์ว, 2537: 52 และเชวง, 2593: 84)

จากความหมายดังกล่าวจึงทำให้มีผู้เข้าใจผิดกันมาก เกี่ยวกับคำว่า สันโดษ โดยเข้าใจว่า สันโดษ คือการไม่กระทำ หรือการพอใจอยู่คนเดียว ซึ่งการไม่กระทำนั้น ภาษาบาลีเรียกว่า โกสัชชะ คือ เกียจคร้าน ไม่ใช่สันโดษ ส่วนการพอใจอยู่เดียวนั้น ภาษาบาลีเรียกว่า ปวิวิตตะ ไม่เรียกว่าสันโดษ และหลายคนมีความเชื่อว่าสันโดษทำให้ยากจน ทำให้คนเกิดความเกียจคร้าน ซึ่งเป็นเครื่องขัดขวางความเจริญ แต่ในความเป็นจริง สันโดษเป็นธรรมข้อหนึ่งในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อศึกษาถึงคำสอนในเรื่องสันโดษแล้ว ทำให้ทราบว่าพระพุทธองค์ไม่ได้สอนให้คนมีความเกียจคร้าน ท้อถอย ไม่ประกอบกิจการงาน เนือยเฉื่อย อย่างที่หลายคนเข้าใจกัน แต่คำสอนเรื่องความสันโดษ เป็นการสอนให้คนรู้จักสถานภาพของตนเอง สำนึกในฐานะ หน้าที่และความสามารถของตนเอง พร้อมกับการมีคุณธรรมในตนเองอยู่เสมอ จึงเรียกว่าเกิดเป็นความสันโดษ เมื่อคนมีความสันโดษ ก็จะพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ไม่มีการเบียดเบียน ทุจริต นอโกง แก่งแย่งชิงดี ใส่ร้ายป้ายสี หรืออิจฉาริษยาซึ่งกันและกัน (พระสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. 2533?: 52-53)

ซึ่งในปัจจุบันสังคมไทยกำลังประสบกับปัญหาต่างๆซึ่งมาจากคนในสังคม แก่งแย่งชิงดีกัน ทำร้ายซึ่งกันและกัน รวมถึงการทุจริต นอโกงต่างๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการไม่รู้จักความสันโดษ มุ่งแต่จะได้ ไม่คำนึงถึงความผิดชอบ ชั่วดี มีความเห็นแต่ตัว เห็นแก่อำนาจ โดยไม่คำนึงถึงคนหมู่มาก เมื่อเกิดความไม่พอใจแล้ว ก็จะกลายเป็นความโลภ ได้มาเท่าไรก็ไม่รู้จักพอ มัวเมาอยู่ในวัตถุสิ่งของที่ตนเองหามาได้จากการกระทำอันไม่ชอบด้วยประการทั้งปวง จึงทำให้ชีวิตดำเนินไปอย่างไร้เหตุผล ซึ่งจะเกิดกับผู้ที่ขาดความสันโดษนั่นเอง ในการพัฒนาสังคมนั้นจำเป็นต้องมีทั้งสันโดษและความเพียรควบคู่กันไป เพราะความเพียรพยายามที่ไม่มีสันโดษควบคุม ย่อมเกิดขึ้นอย่างเกินพอดี และนำไปสู่การประพடுத்தผิดและผิดชอบได้ ดังนั้นสันโดษจึงถือเป็นคุณธรรมอันประเสริฐ เพื่อให้เกิดความสุข ความเจริญทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ และผู้ที่มีสันโดษเป็นพื้นฐานย่อมง่ายต่อการปลุกฝังคุณธรรมอื่นๆด้วย จึงทำให้คนๆนั้นเจริญไปเป็นคนดี ประพடுத்தด้วยความสุจริต

สรุปแล้ว ความสันโดษ คือ การรู้จักพอ เป็นคุณธรรมที่ประเสริฐ สามารถทำให้คนเลิกเบียดเบียนกัน เลิกฟุ้งเฟ้อ เลิกสะเพร่า เลิกทำศึกสงครามกัน ทำให้คนอิ่มใจได้แม้ไม่มีทรัพย์ ไม่มียศ ไม่มีตำแหน่ง และทำให้คนรวยเป็นเศรษฐีได้โดยสมบูรณ์

ลักษณะของความสันโดษ

การประกอบขึ้นเป็นความสันโดษ ได้แก่ ความยินดี ความสุขใจ ความพอใจ จะต้องมียลักษณะ 3 อย่างดังนี้ (พระสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. 2533?: 50)

1. สกนสันโดษ คือ ยินดีตามมี หมายถึง ยินดีกับสิ่งที่ตนมีอยู่แล้ว พอใจกับของๆตนหรือของที่เป็นของพ่อแม่เรา ลูกเมียเรา งานของเรา ประเทศชาติของเรา ถึงแม้จะมีข้อบกพร่องอะไรก็ค่อยๆแก้ไขไปให้ดีขึ้น แต่ไม่คิดจะแย่งชิงเอาของคนอื่นมาเป็นของเรา ความสันโดษในข้อนี้จะช่วยสนับสนุนให้คนไม่เกียจคร้าน อยากที่จะพัฒนาสิ่งต่างๆของตนให้ดียิ่งๆขึ้นไป ด้วยการสร้างความพอใจให้เกิดขึ้น เมื่อเกิดความพอใจก็อยากจะทำสิ่งนั้นๆให้ดีขึ้น

2. สันตสันโดษ คือ ยินดีตามได้ หมายถึง ยินดีกับของส่วนที่ตนเองได้มา เช่นเมื่อแสวงหาประโยชน์ได้เท่าไรก็พอใจเท่านั้น ไม่กระวนกระวายใจ เป็นทุกข์หากสิ่งที่ได้มายังไม่ถึงเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งคนที่ขาดสันโดษในข้อนี้มักจะเป็นคนที่ถูกละในโชควาสนาของตน พยายามแสวงหาในสิ่งที่ยังไม่ได้ครอบครองและคิดว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดียิ่งที่สุด

3. สเมณสันโดษ คือ ยินดีตามควร หมายถึง ยินดีกับของที่สมควรกับตนเท่านั้นสิ่งใดที่มีอยู่หรือที่จะได้มา ถ้าเห็นว่าไม่ควรกับเราก็ไม่ยินดี ไม่ยอมรับไว้ ซึ่งการพิจารณาว่าสิ่งไหนควรหรือไม่ควร เหมาะหรือไม่เหมาะกับเรา พิจารณาได้จาก 3 ข้อดังนี้

3.1 ยถาลาภะ คือ ควรแก่ฐานะ โดยให้พิจารณาว่าเรามีฐานะอะไร ถือสถานภาพแบบไหน เช่น เป็นนักบวช เป็นชาวบ้าน เป็นผู้น้อย เป็นครู เป็นนายร้อย เป็นอธิบดี เป็นต้น และยอมรับในสิ่งที่ควรกับฐานะของตน ไม่ใช่มากเกินไปใฝ่สูงจนเกินฐานะ

3.2 ยถาพละ คือ ควรแก่สมรรถภาพ โดยการยอมรับว่าคนแต่ละคนมีกำลังความสามารถไม่เท่ากัน ทั้งกำลังกาย กำลังความคิด กำลังใจ กำลังความดี จึงสมควรที่คนจะรู้กำลังความสามารถของตนเองและแสวงหาหรือยอมรับเฉพาะของที่ควรแก่สมรรถภาพของตนเองเท่านั้น

3.3 ยถาสรูปะ คือ ควรแก่ศีลธรรม โดยพิจารณาว่าของใดที่ควรกับฐานะของเรา ควรแก่ความสามารถของเรา แต่ถ้าไปยินดีกับของที่เหมาะสมไม่ควรแก่ฐานะก็จะทำให้เราทำผิดศีลธรรม เสียชื่อเสียง เสียเกียรติยศ เสียศักดิ์ศรี ก็ไม่ควรไปยินดีกับของสิ่งนั้น เช่น ของที่ปล้นหรือฉ้อโกงมา หรือเป็นของจากสินจ้างในทางที่ผิด เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีผู้แบ่งความสันโดษหรือการรู้จักประมาณตน ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ (กวีนิวศุฒิ กลั่นไพฑูรย์. 2546: 22; อ้างอิงจาก คณะกรรมการฝ่ายจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก. 2543: 127-128)

1. การรู้จักประมาณในสิ่งที่ตนมีตนได้ หมายความว่า มีอะไรก็พอใจในสิ่งนั้น พอใจในฐานะความเป็นอยู่ ทรัพย์สินของตน ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย รู้จักประหยัด เก็บหอมรอมริบ ไม่คิดหาทรัพย์สินในทางทุจริต พอใจตามสิ่งที่เกิดขึ้นและเพียรพยายามสร้างอนาคตให้ก้าวหน้าอย่างสมควร แก่อดีตภาพ

2. การรู้จักประมาณในกำลังของตน หมายถึง ยินดีตามกำลังที่ตนมี ไม่ว่าจะเป็นกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา กำลังทรัพย์ และเข้าใจว่าคนเราเกิดมาแตกต่างกัน มีกำลังไม่เท่ากัน ไม่อยากได้ในสิ่งที่เกินกำลังของตนจนต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาเพื่อให้ได้มาในสิ่งนั้นๆ

3. การรู้จักประมาณในภาวะความเป็นอยู่ของตน หมายถึง การยอมรับว่าคนเรามีหน้าที่การงานแตกต่างกัน ฐานะทางสังคมย่อมแตกต่างกันไปด้วย เราจึงควรพอใจตามภาวะของเรา ไม่คิดอิจฉาริษยาคนที่ฐานะสูงกว่า ต้องรู้จักเข้าใจความเหมาะสมตามฐานะ และไม่ทะเยอทะยานให้สูงเกินศักดิ์ของตน

เมื่อกล่าวถึงความสันโดษ ซึ่งเป็นการประมาณตน รู้จักพอ ยินดีตามสมควรแล้ว ย่อมต้องกล่าวถึงสิ่งที่เป็อุปสรรคต่อความสันโดษ คือ ความไม่รู้รู้จักพอ โดยคนทั่วไปมักจะไมพอในสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้ (พระสมชาย ฐานวุฑโฒ. 2533?: 55)

1. อำนาจวาสนา เช่น เป็นผู้อำนวยความสะดวกแล้วก็ไม่พอ อยากเป็นอธิบดี หรือเป็นผู้แทนราษฎรแล้วก็ไม่พอ อยากเป็นรัฐมนตรี เป็นต้น

2. ทรัพย์สินสมบัติ เช่น มีบ้านหลังเล็กก็ไม่พอ อยากจะมีบ้านหลังใหญ่ มีรถยนต์ขับก็ไม่พอ อยากได้รถยนต์ราคาแพง เป็นต้น

3. อาหาร เช่น มีอาหารธรรมดารับประทานก็ไม่พอ อยากจะรับประทานอาหารตามภัตตาคารหรูๆ เป็นต้น

4. กามคุณ เช่น มีสามีหรือภรรยาแล้วก็ไม่พอ อยากจะมีใหม่อีก เป็นต้น

ความไม่พอนั้นถือเป็นโรคชนิดหนึ่ง เกิดขึ้นได้กับคนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย คนจนหรือคนรวย คนมีความรู้หรือคนไม่มีความรู้ ดังนั้นการจัดความไม่พอด้วยสันโดษจึงเป็นหนทางที่ดีและประเสริฐยิ่ง

ความสัมพันธ์ของสันโดษและการออม

ลักษณะซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดการออม คือ ลักษณะทางพฤติกรรม ตลอดจนแนวคิดของบุคคล ซึ่ง ชาตรี ศิริสวัสดิ์ (2541: 13) ได้กล่าวถึงบุคคลที่จะมีการกระทำให้เกิดพฤติกรรมออมว่าควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ (กวีนิวฒิ กลั่นไพฑูรย์.2546: 26; อ้างอิงจาก ชาตรี ศิริสวัสดิ์. 2541: 13)

1. มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ไม่แปรเปลี่ยนไปตามกระแสนิยม (แฟชั่น)
2. มีความพอดีในการบริโภค ไม่ใช่สิ่งของที่เกินฐานะที่ตนเองจะหามาได้
3. ใช้จ่ายเงินที่มีอยู่จำนวนน้อยให้เกิดเป็นประโยชน์มากที่สุด
4. คิดก่อนใช้จ่าย จ่ายเท่าที่มีความจำเป็นเสมอ
5. ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ฟุ่มเฟือย แต่ก็มิได้ตระหนี่ถี่เหนียวจนเกินสมควร
6. รู้จักมีความคิดเพิ่มพูนทรัพย์สิน ด้วยการแบ่งเก็บหรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อีก หรือหาเพิ่มเติมจากของเดิม หรือหาวิธีให้เกิดผลงอกเงยเพิ่มขึ้น
7. รู้จักใช้ ดูแลรักษาฐานะทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวม
8. มีการวางแผนการใช้จ่ายให้รอบคอบโดยมีสัดส่วนการออมไว้บ้างตามสมควร

วิธีฝึกและแนวทางปลูกฝังให้มีสันโดษ

พระสมชาย ฐานวุฑฺโฒ (2533?) ได้แนะวิธีการฝึกให้เกิดความสันโดษ โดยได้ให้แนวทางปฏิบัติไว้ดังนี้ (พระสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. 2533?: 57)

1. ให้หมั่นพิจารณาถึงความแก่ ความเจ็บ ความตายอยู่ตลอดเวลา ให้ระลึกว่าเราจะหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านี้ไม่พ้น ถึงดินรนาเงินทองมากเท่าไรก็นำติดตัวไปไม่ได้ เมื่อพิจารณาบ่อยเข้าความโลภก็จะลดลง เกิดเป็นความสันโดษขึ้น

2. ให้รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร ให้ระลึกว่ากินเพื่ออยู่ไม่ใช่อยู่เพื่อกิน ถือเป็นการฝึกสันโดษขั้นพื้นฐานที่ต้องทำประจำทุกวัน

3. ให้หมั่นให้ทานอยู่เสมอ การให้ทานถือเป็นการฆ่าความตระหนี่ ความโลภที่มีอยู่ในตัว ให้ลดน้อยลง เมื่อทำบ่อยๆเข้า ความสันโดษก็จะเกิดขึ้น

4. ให้หมั่นรักษาศีล โดยเฉพาะศีล 5 และ ศีล 8 ซึ่งผู้ที่รักษาศีล 8 ก็จะช่วยให้เกิดความสันโดษในหลายเรื่อง เช่น ศีลข้อ 3 ให้ละเรื่องกามคุณ ศีลข้อ 6 ให้ละเรื่องอาหาร ศีลข้อ 7 ให้ละเรื่องเครื่องนุ่งห่มการแต่งกาย และศีลข้อ 8 ให้ละเรื่องที่อยู่อาศัย

5. ให้หมั่นทำสมาธิเป็นประจำ เมื่อทำสมาธิอย่างสม่ำเสมอจิตใจก็จะสงบ เยือกเย็นขึ้น กิเลส หรือความอยากต่างๆก็จะลดลง

สำหรับสังคมไทยนั้นก็มีวิธีฝึกสันโดษให้ได้ผลอย่างหนึ่ง คือ การบวช แม้จะเป็นการบวชเพียงช่วงสั้นๆ แต่ผู้บวชจะได้มีโอกาสสัมผัสกับความสุขที่แท้จริง เป็นความสุขใจที่เกิดจากความพอความสงบภายในจิตใจ ซึ่งในชีวิตประจำวันของการครองตนเป็นฆราวาสหาได้ยากมาก

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าความสันโดษเป็นธรรมที่สำคัญข้อหนึ่งสำหรับสังคมไทย ซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีคำสอนสั่งสมกันมานานให้คนประพฤติตัวอยู่ในความสันโดษ คือ การรู้จักประมาณในสิ่งที่ตนมี ประมาณในกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญาของตน และรู้จักประมาณในฐานะของตน จึงถือว่าความสันโดษเป็นปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมที่น่าจะมีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายเงินของคนไทย ผู้วิจัยจึงได้นำการปฏิบัติเรื่องความสันโดษมาเป็นตัวแปรที่ศึกษาว่าความสันโดษมีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุหรือไม่

แนวคิดและทฤษฎีการรับรู้

การรับรู้ (Perception) หมายถึง กระบวนการซึ่งบุคคลเลือกสรร (Selects) จัดระเบียบ (Organizes) และตีความ (Interprets) เกี่ยวกับสิ่งที่มากระตุ้น (Stimulus) โดยอาศัยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 เพื่อสร้างภาพที่มีความหมายออกมา (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2550 :116) ซึ่งการรับรู้ของบุคคลที่ได้รับสิ่งกระตุ้นเดียวกัน เงื่อนไขแบบเดียวกัน อาจเกิดการรับรู้และตีความหมายที่แตกต่างกัน จึงถือว่าการรับรู้เป็นกระบวนการของแต่ละบุคคลโดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความต้องการ (Need) ค่านิยม (Values) ความคาดหวัง (Expectation) โดยอิทธิพลจากปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลต่อพฤติกรรมที่แตกต่างกันด้วย

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของการรับรู้ ว่าเป็นกระบวนการประมวลและตีความข้อมูลต่างๆที่อยู่รอบตัว ซึ่งเป็นกระบวนการทางร่างกายที่รับสัมผัสจากสิ่งแวดล้อมแล้วแปลความหมายของสัมผัสที่ได้รับโดยใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมเป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมาย ซึ่งในทางจิตวิทยาได้อธิบายการรับรู้ที่เกิดขึ้นโดยผ่านอวัยวะรับรู้ต่างๆที่รับรู้ความรู้สึกของมนุษย์ว่าการรับรู้ที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องมีพลังงานมากมายกระตุ้นอวัยวะรับรู้ความรู้สึก ที่เรียกว่า พลังที่ส่งเข้า (Input) และเรียกการตอบสนองว่า ผลที่ออกมา (Output) โดยมีปัจจัยเสริมหรือขัดขวางกระบวนการ

รับรู้ ได้แก่ ความรู้สึก การเรียนรู้ ประสบการณ์ แรงจูงใจ และอารมณ์ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร.2551: 22)

จากความหมายดังกล่าวของการรับรู้จะเห็นได้ว่าแม้บุคคลจะรับรู้สิ่งที่อยู่รอบตัวโดยใช้ อวัยวะสัมผัส และส่งผ่านไปยังสมอง ทำให้สมองเกิดเป็นความรู้สึกจากการสัมผัสนั้นๆ เช่น การเห็น ภาพ การได้ยินเสียง แต่นั่นยังไม่จัดเป็นการรับรู้ เพราะผู้รับสัมผัสนั้นๆจะต้องแปลความหมายจากการรับรู้ที่ออกมาด้วย เช่น เมื่อมองเห็น เมื่อได้ยินเสียง ได้กลิ่น ผู้รับสัมผัสนั้นๆจะต้องมีการแปลความหมายว่า สิ่งที่เราเห็น เสียงที่ได้ยิน กลิ่นที่ได้รับนั้นคืออะไร มีรูปร่างอย่างไร มาจากแหล่งไหน และยังมีประสบการณ์เดิมของผู้รับมาช่วยเสริมในการแปลความหมายจากการรับสัมผัสนั้นไปสู่การรับรู้อีกด้วย (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2551: 23)

ทฤษฎีการรับรู้ (Perception Theory)

เป็นทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาการรับรู้ ซึ่งกล่าวว่าการรับรู้เป็นพื้นฐานการรับรู้ที่สำคัญของบุคคล เพราะการตอบสนองพฤติกรรมใด ๆ จะขึ้นอยู่กับรับรู้จากสภาพแวดล้อมของตนและสามารถแปลความหมายสภาพนั้นๆได้ ดังนั้นในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพด้วย ซึ่งปัจจัยการรับรู้ประกอบด้วย ความรู้เดิม ความต้องการ เจตคติ เป็นต้น จึงสรุปได้ว่าการรับรู้จะประกอบด้วยกระบวนการ 3 ด้าน คือ การรับสัมผัส การแปลความหมาย และอารมณ์ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2551: 22)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

ปัจจัยแรกที่น่าไปสู่การรับรู้คือ การเรียนรู้ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ในที่นี้จะเจาะลึกเฉพาะการรับรู้ของผู้สูงอายุ ซึ่งองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุจากผลการวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับระดับสติปัญญาของผู้สูงอายุและผู้ที่มีอายุน้อยกว่า พบว่า เมื่อมองในภาพรวม คะแนนที่ได้จากการทดสอบระดับสติปัญญาของผู้สูงอายุต่ำกว่าผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว ซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ด้านร่างกาย ภาวะการทำงานของสมองที่เสื่อมประสิทธิภาพลงเนื่องจากภาวะทางสุขภาพ ระดับสติปัญญาของผู้สูงอายุที่มีแต่เดิม ภูมิหลังของผู้สูงอายุ เช่น พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ระบบประสาทรับสัมผัส ความกังวลในการทดสอบ เป็นต้น (สุรกุล เจนอบรม. 2541: 109)

นอกจากนี้บุคคลย่อมมีการรับรู้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ โดยแบ่งเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลมี 3 ด้าน คือ ตัวผู้รับรู้ เป้าหมาย และสถานการณ์ มีรายละเอียดดังนี้ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2551: 23; อ้างอิงจาก Robbin. 1998: 657-658)

1.ตัวผู้รับรู้ (Perciever) โดยบุคคลจะเกิดการรับรู้ได้เมื่อบุคคลนั้นดูเป้าหมาย และพยายามที่จะตีความหมายของสิ่งนั้นๆว่าคืออะไร ดังนั้นการตีความหมายจึงได้รับอิทธิพลจากลักษณะส่วนตัวของผู้รับรู้ ได้แก่ ทักษะสติ สิ่งจูงใจ ประสบการณ์ในอดีต และความคาดหวัง

1.1 ทศนคติ (Attitude) คือ แนวโน้มของบุคคลที่จะเข้าใจและรู้สึก เป็นการแสดงพฤติกรรมของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งหรือเหตุการณ์หนึ่งๆ

1.2 เหตุจูงใจ (Motivations) คือ แรงจูงใจภายในบุคคลที่กระตุ้นความต้องการที่ไม่น่าพอใจ หรือเป็นมูลเหตุจูงใจ ซึ่งแรงจูงใจนี้จะเป็นแรงกระตุ้นพฤติกรรมของบุคคลและมีอิทธิพลอย่างมากต่อการรับรู้

1.3 ความสนใจ (Interest) คือ ความสนใจของผู้รับรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

1.4 ประสบการณ์ในอดีต (Past Experiences) ซึ่งบุคคลจะรับรู้สิ่งต่างๆ แล้วนำมาประมวลกับสิ่งที่เคยพบในอดีต

1.5 ความคาดหวัง (Expectation) เป็นความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือพฤติกรรมซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์

2. เป้าหมาย (Target) โดยเป้าหมายที่รับรู้เป็นสิ่งที่ถูกสังเกตจากการยอมรับและการรับรู้ เช่น การเคลื่อนไหว น้ำเสียง ขนาด ภูมิหลังและความใกล้เคียง ซึ่งบุคคลสามารถสร้างภาพเป้าหมายตามที่ได้เห็นได้ ทั้งนี้เป้าหมายไม่สามารถมองในลักษณะเดี่ยวๆ ได้ ดังนั้นเป้าหมายจึงมีความสัมพันธ์กับภูมิหลังที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ และมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดการจัดหมวดหมู่ของสิ่งที่ใกล้เคียงกัน คล้ายคลึงกันไว้ด้วยกัน

3. สถานการณ์ (Situation) เป็นสิ่งที่เรามองเห็นหรือเป็นเหตุการณ์รอบๆ ตัว รวมถึงสภาพแวดล้อมที่อยู่ภายนอก มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ซึ่งปัจจัยสถานการณ์ที่ทำให้เกิดการรับรู้ประกอบด้วย เวลา สภาพงาน และสภาพสังคม

นอกจากยังสามารถแบ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. บทบาทของปัจจัยภายใน ซึ่งได้แก่ คุณสมบัติภายในของผู้รับรู้ เช่น ความต้องการ แรงจูงใจ ค่านิยม และความสนใจ

2. บทบาทของปัจจัยสังคมภายนอก ได้แก่ ความยึดมั่นถือมั่น ความเชื่อถือ คำสอนที่ได้รับต่อๆ กันมา ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคล โดยมีเรื่องราวเหตุการณ์และภาวะแวดล้อมต่างๆ ที่แตกต่างกัน โดยมีสิ่งเร้าให้เกิดการรับรู้ คือ สิ่งเร้าที่มีโครงสร้างแบบแผน คือ การรับรู้ตามคุณสมบัติที่ปรากฏ กับ สิ่งเร้าที่ไม่มีโครงสร้างแบบแผน คือ สิ่งเร้าที่มีลักษณะกำกวม ไม่ชัดเจน การตีความจากสิ่งเร้าดังกล่าวจึงต้องใช้ความต้องการ ค่านิยม ทศนคติ บุคลิกภาพของคนเป็นเครื่องกำหนดการรับรู้ด้วย

จากความหมายและปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการรับรู้ของผู้สูงอายุ ว่าเป็นกระบวนการในการประเมินผลข้อมูลที่ได้รับโดยใช้ความรู้สึกตนเอง และการให้ความหมายของสิ่งที่ได้รับรู้ โดยที่การรับรู้นี้เป็นกระบวนการของจิตสำนึกและความรู้สึกของบุคคล นอกจากนี้ระดับการรับรู้ในเรื่องต่างๆ อาจไม่เท่ากัน เช่นการมองเห็นภาพ เราอาจรับรู้เรื่องรูปทรงได้มากกว่าสี ทั้งนี้ผู้สูงอายุก็มีเวลาว่างมากกว่าคนในวัยหนุ่มสาว การรับรู้และให้ความสำคัญกับเรื่องเวลาจึงน้อยกว่าคนวัยหนุ่มสาว (สุรกุล เจนอบรม. 2541: 109) จึงสรุปได้ว่าการรับรู้ของผู้สูงอายุต่อสิ่งเร้าที่ได้รับจะเปลี่ยนไป โดยผู้สูงอายุจะมีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มา

กระทบกับประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้ช้าลง ซึ่งสอดคล้องกับจันทร์เพ็ญ เนียมอินทร์ (2539: 18-20) กล่าวว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของจิตใจผู้สูงอายุมีผลต่อการรับรู้ โดยผู้สูงอายุมักจะยึดมั่นกับความคิดและเหตุผลของตนเอง การรับรู้ต่อสิ่งใหม่เป็นไปได้ยาก เพราะความสามารถและประสิทธิภาพของอวัยวะรับความรู้สึกและการสื่อสารเสื่อมสมรรถภาพลง รวมทั้งความสามารถในการจดจำที่ถดถอย ทำให้การทำความเข้าใจกับการสื่อสารด้วยภาษา กิริยามารยาทหรือการสื่อสารในรูปแบบอื่นๆ เป็นไปอย่างเชื่องช้า และไม่สมบูรณ์นัก อีกทั้งระบบการแปลความและตีความมีโอกาสดำเนินการผิดพลาดได้ง่าย จึงต้องอาศัยเวลา ผู้สูงอายุจึงอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นเครื่องประกอบการตัดสินใจรับรู้ของตน ด้วยลักษณะดังกล่าวผู้สูงอายุจึงมักมีความคิดเห็นไม่ตรงกับผู้อ่อนวัยกว่า และมักจะขัดแย้งกัน นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีความคิดและคตินิยมแบบดั้งเดิมเป็นอารมณ์อยู่ ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ยากเพราะเป็นนิสัยที่ปลูกฝังมานานหลายสิบปี

ข้อจำกัดในการรับรู้ของผู้สูงอายุ

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2551: 25) กล่าวว่า กระบวนการรับรู้ของคนจะเกิดจากไหวพริบ ปฏิภาณ การเรียนรู้และระบบความจำของแต่ละบุคคล ซึ่งแต่ละคนจะมีความคาดหวังที่อยากจะมีชีวิตที่สมบูรณ์แบบ รวมไปถึงเรื่องของการทำงานและการทำกิจกรรมต่างๆ และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับคนอื่น ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ค่อนข้างมีปัญหาในเรื่องของกระบวนการรับรู้เป็นอย่างมาก ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามระดับความสามารถของแต่ละบุคคล โดยมีผลการศึกษาหลายเรื่องที่ยืนยันเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้สูงอายุว่า ผู้สูงอายุหรือครอบครัวของผู้สูงอายุเองไม่เคยเรียนรู้ว่า คนสูงอายุกำลังประสบกับปัญหาในเรื่องการรับรู้ เช่น เรื่องการจดจำ ชื่อวันที่ หรือสถานที่ที่ตนเคยไปหรือเคยรู้จัก เป็นต้น

นอกจากนี้จากการศึกษาวิจัยที่มีผลต่อการรับรู้หรือความฉลาดในการเรียนรู้ของวัยผู้ใหญ่ โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบจากผลคะแนนการทดสอบปฏิภาณไหวพริบของบุคคลสองกลุ่ม คือ กลุ่มผู้สูงอายุ กับกลุ่มผู้ที่มีอายุน้อยกว่า พบว่า ในกลุ่มของผู้สูงอายุได้คะแนนต่ำกว่า โดยตัวแปรที่มีผลต่อการเรียนรู้ของคนในแต่ละวัยที่อธิบายถึงการทำหน้าที่ของสติปัญญาหรือความเฉลียวฉลาดได้ คือ สภาพร่างกาย และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในสมองและระบบเส้นประสาทที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงอายุของคน นอกจากนี้พบว่าตัวแปรอื่นที่มีผลต่อการรับรู้ ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ โภชนาการ และความเครียดความกังวลต่างๆ ล้วนมีผลต่อการรับรู้ของผู้สูงอายุ

การเพิ่มการรับรู้ในผู้สูงอายุ

ในสหรัฐอเมริกาได้มีนักศึกษามากมายให้ความเห็นเกี่ยวกับการสอนผู้สูงอายุ ว่าจะต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงวัยสูงอายุด้วย เช่น ความสามารถในการได้ยินและการมองเห็น ซึ่งสภาพแวดล้อมทางการเรียนจะต้องจัดให้มีความเหมาะสม และจากการวิจัยเกี่ยวกับการสอนผู้สูงอายุในห้องทดลอง พบผลสรุปดังต่อไปนี้ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2551: 26)

1. ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะจำข้อมูลจากความจำขั้นปฐมภูมิซึ่งเป็นความจำระยะสั้นได้ดี แต่เมื่อมีเนื้อหาใหม่เข้ามาเข้าก็จะเริ่มจำไม่ได้

2. ในสถานการณ์ที่ต้องใช้ความเร็ว ถึงแม้ว่าจะเพิ่มเวลาให้แก่ผู้สูงอายุแล้ว แต่การตอบสนองของผู้สูงอายุยังช้าอยู่

3. สถานการณ์ที่ช่วยความจำที่แปรรูปแล้ว (Secondary Memory) จะช่วยในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

4. สถานการณ์ที่ขัดขวางต่อความเคยชิน หรือความคิดที่มีมาแต่เดิมของผู้สูงอายุจะทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้ขึ้น

5. การนำข้อมูลจากความทรงจำหตุยภูมิมาใช้ เป็นเรื่องยากสำหรับผู้สูงอายุ

จากการศึกษาดังกล่าวทำให้สามารถนำผลที่เกิดขึ้นมาหาวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพในการรับรู้สำหรับผู้สูงอายุ โดยจะต้องนำหลักต่างๆมาพิจารณาได้แก่ การรับรู้จะพัฒนาตามวัยและความสามารถที่จะรับรู้สิ่งภายนอกอย่างถูกต้องเหมาะสม การรับรู้โดยการเห็นจะก่อให้เกิดความเข้าใจดีกว่าการได้ยินและประสาทสัมผัสอื่นๆ ดังนั้นการเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสได้มากจะก่อให้เกิดความเข้าใจที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ลักษณะและวิธีการรับรู้ของแต่ละคนจะแตกต่างกันตามพื้นฐานทางบุคลิกภาพและจะแสดงออกตามที่ได้รับรู้และตามธรรมชาติของเขา เป็นต้น

คุณลักษณะการรับรู้ที่มีต่อพฤติกรรมผู้บริโภค

คุณลักษณะการรับรู้มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค ดังนี้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2550: 118)

1. การตอบสนองของผู้บริโภคจะขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ (Consumer response based on perception) ผู้บริโภคจะมีการตอบสนองต่อสิ่งต่างๆที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความต้องการประสบการณ์ในอดีตและปัจจุบันของแต่ละบุคคล ที่ส่งผลต่อการรับรู้ที่แตกต่างกันและนำไปสู่พฤติกรรมผู้บริโภคที่แตกต่างกันด้วย

2. การรับรู้เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจของผู้บริโภค (Perception related to consumer's motive) การรับรู้จะมีความสัมพันธ์กับความต้องการและแรงจูงใจ ดังนั้นผู้บริโภคที่มีแรงจูงใจและความต้องการที่ต่างกันจะส่งผลให้เกิดการรับรู้ในสิ่งต่างๆแตกต่างกัน

3. การรับรู้ของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงได้ (Consumer perception can change) เมื่อผู้บริโภครับรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการตีความของความรู้สึกที่ยังไม่ได้ฝังรากลึกไปเป็นประสบการณ์ ดังนั้นการตีความหมายการรับรู้จึงเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อม

4. การรับรู้ของผู้บริโภคเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน (Consumer perception is subjective different) แม้จะเป็นการรับรู้ข่าวสารในเรื่องเดียวกันแต่อาจส่งผลให้เกิดการรับรู้ที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา ค่านิยม เป็นต้น

5. ระดับการรับรู้ต่ำสุดที่บุคคลรับรู้ได้ (The absolute threshold) หมายถึง ระดับต่ำสุดซึ่งบุคคลสามารถสัมผัสด้วยความรู้สึกเมื่อได้รับสิ่งกระตุ้น หรือเป็นระดับที่ทำให้บุคคลรับรู้ในบางสิ่งได้ เช่น ป้ายโฆษณาขนาดเล็กทำให้ไม่สามารถรับรู้ในสิ่งที่ต้องการจะบอกได้

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายหลักประกันความมั่นคงและสวัสดิการผู้สูงอายุ

การจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544: 39) กล่าวว่าบริการและสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุเป็นลักษณะการปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมประเภทหนึ่งที่รัฐและองค์กรภาคเอกชนจัดขึ้นสำหรับผู้สูงอายุ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยแนวทางการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ในระดับการให้บริการทางอ้อม (Indirect Services) ขึ้นอยู่กับนโยบายและแผนงานของรัฐ ซึ่งเป็นกรอบในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรและหน่วยงานต่างๆ ใช้ไปยึดถือและปฏิบัติ ส่วนระดับการให้บริการทางตรง (Direct Services) นั้นกลุ่มผู้ปฏิบัติงานต้องมีแนวคิดทางวิชาเพื่อใช้เป็นหลักนำทางการปฏิบัติงาน (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2544: 39)

การจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุประกอบด้วย หน่วยบริการของรัฐ , หลักประกันรายได้ และหลักประกันด้านการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็น ซึ่งมีบริการด้านต่างๆ ได้แก่ (ศิริพร เขียวไสว. 2550: 16)

1. หน่วยบริการของรัฐ

เป็นสวัสดิการบริการผู้สูงอายุที่ดำเนินอย่างเป็นรูปธรรม โดยส่วนใหญ่จะเป็นภารกิจหลักของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีหน่วยงานที่ดูแลคือ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ประกอบด้วย

1.1 บริการสถานสงเคราะห์คนชรา เป็นบริการด้านที่อยู่อาศัยที่จัดให้ผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความทุกข์ยากไม่มีที่พักอาศัย ไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดู โดยมีเกณฑ์การรับคือ ต้องเป็นชายชราอายุ 65 ปีขึ้นไป และหญิงชราอายุ 60 ปีขึ้นไป บริการที่จัดให้จะเป็นบริการด้านปัจจัย 4 ได้แก่ บริการรักษาพยาบาล กายภาพบำบัด ให้คำปรึกษาแนะนำ ฯลฯ ซึ่งปัจจุบันมีสถานสงเคราะห์ของรัฐอยู่ทั้งหมดจำนวน 20 แห่ง กระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ สามารถรับผู้สูงอายุได้ประมาณ 3,000 คน ซึ่งในปีงบประมาณ 2546 ได้โอนภารกิจไปให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดูแล จำนวน 13 แห่ง

1.2 ศูนย์บริการสังคมผู้สูงอายุ เป็นบริการให้แก่ผู้สูงอายุที่อยู่กับครอบครัว ให้มาใช้บริการและเข้าร่วมกิจกรรมภายในศูนย์ในลักษณะไปเช้า เย็นกลับ โดยบริการที่ศูนย์จัดให้ภายในศูนย์ เช่น บริการตรวจรักษาโรค กายภาพบำบัด ให้คำปรึกษา กิจกรรมเสริมรายได้ บ้านพักฉุกเฉิน เป็นต้น ปัจจุบันประเทศไทยมีศูนย์บริการสังคมผู้สูงอายุจำนวน 18 แห่งทั่วประเทศ สามารถให้บริการผู้สูงอายุได้ประมาณ 330,000 คน

1.3 ศูนย์บริการผู้สูงอายุในวัดโดยชุมชน เป็นการสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนนั้นๆ โดยวัดหรือสถาบันศาสนา เช่น โบสถ์ มัสยิด เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมตามความต้องการของชุมชน เช่น กิจกรรมส่งเสริมรายได้ กิจกรรมด้านเกษตร กิจกรรมด้านการศึกษา เป็นต้น ปัจจุบันมีการตั้งศูนย์ประมาณ 200 แห่งทั่วประเทศ

2. หลักประกันด้านรายได้

2.1 กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ปี พ.ศ. 2530 เพื่อส่งเสริมให้นายจ้างและลูกจ้างจัดตั้งกองทุน เพื่อเป็นสวัสดิการแก่ลูกจ้างเมื่อออกจากงาน โดยจะได้รับเงินก้อนที่เกิดจากการออมของตนเอง สิทธิทางด้านภาษี และผลประโยชน์จากกองทุน โดยกองทุนมีฐานะเป็นนิติบุคคลแยกออกจากกิจการของนายจ้าง มีคณะกรรมการกองทุนฯ ประกอบด้วยผู้แทนที่มาจากพนักงานเลือกตั้ง และผู้แทนที่มาจากนายจ้างเลือกตั้ง ทำหน้าที่หลักคือการจัดตั้งผู้จัดการกองทุน ซึ่งเป็นองค์กรธุรกิจที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงการคลังให้ประกอบกิจการกองทุน เช่น บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทประกันชีวิต และธนาคารพาณิชย์ โดยผู้จัดการกองทุนมีหน้าที่จัดเก็บรักษาสินทรัพย์และนำเงินจากกองทุนไปหาผลประโยชน์ให้เพิ่มพูนขึ้นและจัดผลประโยชน์ให้สมาชิกกองทุนฯ ทุกคน ซึ่งลูกจ้างจะต้องยอมให้หักเงินค่าจ้างร้อยละ 3-15 ของค่าจ้าง เพื่อเป็นเงินสะสมเข้ากองทุน โดยนายจ้างจะส่งเงินสมทบในอัตราไม่ต่ำกว่าเงินสะสมของลูกจ้าง ซึ่งกองทุนนี้จะไปตามความสมัครใจของทั้งลูกจ้างและนายจ้าง

2.2 กองทุนบำเหน็จหรือบำนาญข้าราชการ ซึ่งตามปกติแล้วข้าราชการที่ทำงานตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป เมื่อออกจากราชการแล้วมีสิทธิได้รับเงินบำเหน็จเป็นเงินก้อนเท่ากับจำนวนปีที่ทำงานคูณกับเงินเดือนสุดท้าย แต่ถ้าทำงานตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป จะมีสิทธิได้รับเงินบำนาญรายได้จนกว่าจะเสียชีวิต หรืออาจเลือกรับเป็นเงินบำเหน็จก็ได้ สำหรับเงินบำนาญที่จ่ายเป็นรายเดือนนั้นจะเท่ากับเงินเดือนสุดท้ายคูณกับจำนวนปีที่รับราชการ หักด้วย 50 ซึ่งปัจจุบันนโยบายของรัฐบาลได้เปิดโอกาสให้ข้าราชการมีเงินออมงอกเงยขึ้น โดยการเป็นสมาชิกกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการตามความสมัครใจ โดยสมาชิกทุกคนจะต้องส่งเงินเข้ากองทุนทุกเดือนในอัตราร้อยละ 3 ของอัตราเงินเดือน ณ เวลาจ่าย โดยมีกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการเป็นสถาบันในการบริหารจัดการกองทุนให้กับข้าราชการที่เป็นสมาชิกกองทุนฯ เมื่อเกษียณอายุแล้วจะได้รับบำเหน็จ เท่ากับเงินเดือนสุดท้าย คูณกับเวลารับราชการ หรือถ้าเลือกรับบำนาญจะได้รับเงินแต่ละเดือนเท่ากับเงินเดือนเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้าย คูณกับเวลารับราชการ หักด้วย 50 พร้อมทั้งได้รับสิทธิประโยชน์ที่ได้จากการเป็นสมาชิกกองทุนฯ ทั้งยังเอื้อประโยชน์ให้ข้าราชการเกษียณสามารถเบิกเงินมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตบางส่วน ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของกองทุนฯ และยังได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ เช่น เงินสะสม เงินสมทบ ผลประโยชน์ เป็นต้น โดยเป็นไปตามพระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ปี พ.ศ.2539

2.3 หลักประกันสุขภาพ ซึ่งรัฐบาลได้นำความคิดการสร้างหลักประกันโดยการสร้างระบบให้ผู้ที่กำลังอยู่ในตลาดแรงงานช่วยกันออมเพื่อสร้างหลักประกันสุขภาพสำหรับตนเอง และ

บุคคลภายในกลุ่ม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในระดับมาตรฐานไม่ต่างจากเดิม ก่อนที่จะต้องอยู่ในสภาพเป็นผู้ไม่มีงานทำเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

2.4 เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันรายได้ เป็นการตอบแทนให้กับผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ เพื่อกระตุ้นการใช้จ่ายภายในประเทศ โดยรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณเพื่อจ่ายเงินค่าเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุทั่วประเทศที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งจ่ายให้ในอัตราคนละ 500 บาทต่อเดือน โดยโครงการเบี้ยผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ ถูกทอดทิ้งหรือขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ทำให้สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการรักษาและเพิ่มรายได้ของประชาชนภายใต้การรับผิดชอบของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และผ่านกลไกคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (กผส.) ว่าด้วยเกณฑ์การจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุ พ.ศ.2552 โดยมีนายเกษมเป็นประธาน นอกจากนี้ ยังมีเพิ่มโอกาสการกู้ยืมเงินกองทุนผู้สูงอายุจาก 15,000 บาท เป็น 30,000 บาท โดยได้ออกประกาศคณะกรรมการบริหารกองทุนผู้สูงอายุ เรื่องหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขอื่นๆ ที่ให้การสนับสนุนทางการเงินจากกองทุนผู้สูงอายุ ฉบับที่ 2 เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2552

2.5 หลักประกันจากตนเอง โดยผู้สูงอายุที่มีงานทำและมีรายได้อย่างต่อเนื่อง มักจะสร้างหลักประกันเพื่อใช้ในวัยสูงอายุ โดยการเก็บออมด้วยวิธีต่างๆ แล้วใช้บริการหน่วยงานเอกชนต่างๆ เช่น ธนาคารพาณิชย์ บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทประกันชีวิต เป็นต้น

3. หลักประกันสุขภาพ

เป็นระบบบริการสุขภาพที่มาจากรัฐเป็นหลัก ส่วนภาคเอกชนและองค์กรอิสระต่างๆ ถือเป็นระบบเสริมเพื่อเกื้อหนุนการดำเนินงานของรัฐบาลและเป็นทางเลือกให้กับประชาชน สามารถสรุปได้ดังนี้ (ปริญญ์ อังคะรัตนา. 2551: 10)

3.1 สวัสดิการรักษายาบาลสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ โดยจำกัดการให้บริการเฉพาะสถานบริการทางสุขภาพที่เป็นของรัฐ โดยผู้สูงอายุสามารถใช้บริการสถานพยาบาลของเอกชนได้ในเฉพาะกรณีฉุกเฉินและแพทย์ลงความเห็นว่าเป็นอันตรายต่อชีวิตเท่านั้น มีรัฐบาลเป็นผู้ช่วยเหลือโดยใช้เงินจากงบประมาณแผ่นดิน และให้สิทธิครอบคลุมผู้สูงอายุได้ไม่เกินร้อยละ 5 เท่านั้น

3.2 หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เป็นโครงการที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้สิทธิด้านการรักษายาบาลขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน รวมทั้งผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถขอรับบริการจากสถานบริการได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ โดยยกเว้นผู้มีสิทธิ์ได้รับสวัสดิการในระบบประกันสังคมและระบบสวัสดิการรักษายาบาลสำหรับข้าราชการและรัฐวิสาหกิจแล้ว

3.3 หลักประกันสุขภาพโดยสมัครใจ เป็นการประกันสุขภาพกับภาคเอกชน เช่น บริการของบริษัทประกัน และธนาคารพาณิชย์ต่างๆ โดยมากผู้ที่เข้าร่วมการประกันจะเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี

การกำหนดนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ. 2535-2554)

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544: 46-47) กล่าวถึงการกำหนดนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ. 2535-2554) ว่าในปีพ.ศ.2534 สภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ได้มีหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี ซึ่งในสมัยนั้นคือนายอานันท์ ปันยารชุน เพื่อขอให้รัฐบาลมีนโยบายให้สวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ เนื่องจากสภาผู้สูงอายุได้รับการร้องเรียนจากผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก ให้รัฐบาลมีนโยบายการให้บริการสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ โดยขอให้รัฐบาลกระจายบริการด้านต่างๆ โดยเน้นความช่วยเหลือให้กับผู้สูงอายุยากจนในส่วนภูมิภาคให้ได้รับสวัสดิการมากขึ้น ดังนั้นจึงได้มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเป็นคณะทำงานพิจารณานโยบายและมาตรการหลักเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุและนำเสนอโครงการต่อคณะรัฐมนตรี และในที่สุดเมื่อเดือนกรกฎาคม 2535 คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบต่อนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุ ปี พ.ศ.2535-2554 โดยมีสาระสำคัญของนโยบายดังนี้

1. นโยบายที่แถลงต่อสภานิติบัญญัติ เป็นนโยบายการบริหารราชการและปรับปรุงกฎหมาย โดยจัดให้มีกฎหมายเพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม โดยการดำเนินการออกกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพเด็กและสตรี และกฎหมายคุ้มครองคนพิการ รวมทั้งระเบียบข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพและสุขภาพผู้สูงอายุ ได้แก่ นโยบายด้านสังคม ประกอบด้วย

1.1 เร่งรัดการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้ลดลง โดยเฉพาะการปราบปรามผู้มีอิทธิพล ผู้ค้าและผู้ใช้อาวุธสงคราม และกลุ่มอิทธิพลที่แสวงหาประโยชน์จากเด็ก สตรี คนพิการ และผู้สูงอายุ และผู้ประกอบอาชีพโดยสุจริต รวมทั้งปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจอย่างจริงจัง

1.2 เร่งสร้างหลักประกันสำหรับบริการสุขภาพแก่ประชาชน ให้การสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย ผู้ที่สังคมควรช่วยเหลือเกื้อกูลและผู้สูงอายุ

2. นโยบายสวัสดิการสังคม

2.1 ส่งเสริมและให้บริการการเรียนรู้ต่างๆ ที่จะให้ผู้สูงอายุรู้จักการปรับตัวด้านการดูแลสุขภาพอนามัย การป้องกันโรค การออกกำลังกายที่ถูกต้อง รวมทั้งให้มีความสามารถที่จะดำรงชีวิตในบั้นปลายอย่างมีคุณค่าและมีความสุข

2.2 ให้มีบริการพื้นฐานและสวัสดิการทางสังคม ตลอดจนการสงเคราะห์ด้านต่างๆตามความต้องการและจำเป็นอย่างเพียงพอสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและไม่มีผู้อุปการะ

2.3 สนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้ทำงานตามกำลัง ความถนัด ความสามารถและประสบการณ์ รวมถึงได้ถ่ายทอดประสบการณ์และความชำนาญแก่คนรุ่นหลัง รวมทั้งได้ทำประโยชน์อื่นๆแก่สังคมด้วย

2.4 ส่งเสริมลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวแบบสังคมไทยดั้งเดิม รวมทั้งส่งเสริมค่านิยมในการให้ความเคารพและกตัญญูแก่ผู้สูงอายุ

2.5 สนับสนุนให้สถาบันศาสนามีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่คุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ตลอดจนเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้แก่ผู้สูงอายุได้

2.6 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการจัดสวัสดิการและบริการผู้สูงอายุและให้โอกาสผู้สูงอายุได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้สูงอายุและสังคม

2.7 สนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาบุคลากรสำหรับดูแล รักษาและการให้บริการผู้สูงอายุ

2.8 ให้มีการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษา วิจัย ติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

แนวคิดเกี่ยวกับการออม

ความหมายของการออม

วันวิสาข จำรัส (2552: 7) ได้อธิบายว่า การออม หมายถึง รายได้เมื่อหักค่าใช้จ่ายในการบริโภคแล้วมีส่วนที่เหลืออยู่ ส่วนของรายได้ที่เหลืออยู่ซึ่งไม่ได้ถูกใช้สอยไปเรียกว่าเงินออม หรือสามารถนิยามคำว่าเงินออมว่าเป็น รายได้ส่วนเกิน (กวินวุฒิ กลั่น-ไพฑูรย์. 2546: 6; อ้างอิงจาก ปราณี. 2529: 5)

กันตินันท์ ยืนยง (2551: 26) ได้ให้ความหมายของ เงินออม (Saving) ว่าหมายถึง ส่วนหนึ่งของรายได้ปัจจุบันที่ไม่ได้ใช้จ่ายไปเพื่อการบริโภค แต่เก็บไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้จ่ายในอนาคต ซึ่งการใช้เงินออมทำได้หลายรูปแบบ เช่น การถือไว้เป็นเงินสด การนำเงินออมไปฝากธนาคาร การนำเงินออมไปซื้อหลักทรัพย์ เป็นต้น โดยขนาดของเงินออมขึ้นอยู่กับ รายได้ การคาดการณ์รายได้ และอัตราดอกเบี้ย (กันตินันท์ ยืนยง. 2551: 27; อ้างอิงจาก คู่มือศูนย์ส่งเสริมการบริหารเงินออมครอบครัวกรุงเทพมหานคร. 2548: 4)

สรุปแล้ว การออม คือ การใช้จ่ายให้น้อยกว่าสิ่งที่หามาได้ เพื่อทำให้เกิดส่วนที่เหลือจากการใช้จ่าย กลายเป็นเงินออม ซึ่งเงินออมสามารถเปลี่ยนให้เป็นการออมได้ในหลายรูปแบบ เช่น การออมในรูปทรัพย์สินถาวร และการออมในรูปทรัพย์สินทางการเงิน เป็นต้น

เหตุผลของการออม

การตัดสินใจที่จะออมมีเหตุผลหลายประการ (กวินวุฒิ กลั่น-ไพฑูรย์. 2546: 7-8; อ้างอิงจาก วิไลลักษณ์ ไทยอุตสาหะ; และวลัยภรณ์ อัดตะนันท์. 2531: 33-35; โสภณ โรจน์ธำรง. 2529: 1-2) ได้สรุปไว้หลายประเด็นดังนี้

1. เพื่อไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน เมื่อเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันขึ้น ซึ่งจำเป็นจะต้องใช้จ่ายอย่างกะทันหัน เช่น ประสบอุบัติเหตุ เจ็บไข้ได้ป่วย ต้องเข้าโรงพยาบาล เป็นต้น

2. เพื่อไว้ใช้สำหรับการศึกษา ซึ่งอาจจะเป็นการศึกษาของตนเอง หรือการศึกษาของบุตรหลานก็ได้ โดยการเพิ่มพูนความรู้เป็นสิ่งสำคัญ โดยผู้ที่รู้จักวางแผนที่ดีจะเห็นความจำเป็นส่วนนี้มาก

3. เพื่อซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งการประกอบอาชีพจำเป็นต้องมีอุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ มาอำนวยความสะดวกและเพิ่มประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพมากขึ้น

4. ไว้ใช้จ่ายในการซื้อที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ซึ่งผู้ที่ยังไม่มีบ้านเป็นของตนเอง อาจตั้งเป้าหมายว่าอยากจะมีบ้าน ซึ่งเงินออมถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เป้าหมายที่วางไว้เป็นจริง

5. เพื่อไว้ใช้จ่ายในยามชรา เป็นเหตุผลสำคัญในการเก็บออมของคนทั่วไป ดังนั้นในขณะที่ยังมีรายได้อยู่คนมักจะออมเงินไว้เพื่อใช้ในยามที่ไม่สามารถหารายได้แล้ว

6. เพื่อไว้ใช้จ่ายในการซื้อสินค้าถาวร ซึ่งในปัจจุบันสินค้าถาวรจะอยู่ในรูปของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น รถยนต์ เครื่องเสียง สิ่งอำนวยความสะดวกภายในบ้าน เป็นต้น

7. เพื่อให้ได้มาสำหรับหลักประกันบางอย่าง ซึ่งได้แก่ การประกันชีวิต การประกันภัย ประกันอุบัติเหตุต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลเกิดความมั่นใจว่าจะมีเครื่องช่วยบรรเทาเดือดร้อนและลำบากเมื่อเกิดอันตรายต่อชีวิตหรือทรัพย์สิน การออมในรูปแบบของการส่งเบี้ยประกันเพื่อให้ได้หลักประกันส่วนใหญ่จะเป็นการออมในระยะยาว ซึ่งในปัจจุบันจะให้ความคุ้มครองในด้านสุขภาพร่วมด้วย

8. เพื่อหาผลประโยชน์ ผลประโยชน์ที่จะเกิดจากการออม คือผลตอบแทนที่ได้จากการนำเงินออมไปลงทุน ซึ่งจะได้ผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ย เงินปันผล ส่วนลดหรือสิทธิพิเศษต่าง ๆ เป็นต้น โดยทั่วไปการออมลักษณะนี้จะต้องเป็นผู้ที่มีรายได้สูงในระดับหนึ่ง

9. เพื่อจัดตั้งหรือขยายงานธุรกิจ เพราะปัจจัยสำคัญสำหรับการทำธุรกิจคือ เงินทุน ซึ่งเงินทุนที่ได้นั้นอาจมาจากเงินออม ดังนั้นคนที่พบอุปสรรคในการประกอบธุรกิจจึงมักจะเริ่มสะสมเงินออมไว้เพื่อการจัดตั้งหรือขยายงานธุรกิจของตน

10. เพื่อใช้จ่ายในการซื้อเครื่องประดับ ซึ่งเป็นเหตุผลในการออมของผู้ที่มีรสนิยมในการประดับตกแต่งร่างกายด้วยเครื่องประดับ หรือสะสมเครื่องประดับที่มีมูลค่า เช่น ทองคำ เพชร มุก ซึ่งสามารถทำให้เกิดเป็นเงินนำกลับมาใช้จ่ายอีกโดยการนำเครื่องประดับไปขายต่อ

11. เพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมทางด้านสังคม ซึ่งในสังคมไทยมีวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายเงิน เช่น การให้ของขวัญวันเกิด วันแต่งงาน ชื่นบ้านใหม่ หรือการไปร่วมงานบวช งานศพ งานบุญงานกุศลต่าง ๆ ดังนั้นผู้ที่วางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบจะคำนึงถึงค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ และมีการออมเงินเก็บไว้ใช้จ่ายสำหรับส่วนนี้ด้วย

12. เพื่อเก็บไว้เป็นมรดกของบุตรหลาน โดยค่านิยมของสังคมไทย บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย มักจะมีมรดกตกทอดเก็บไว้ให้ลูกหลานในอนาคต ทำให้ผู้ที่มีความสามารถในการหารายได้และการออมสะสมเงินและสินทรัพย์ต่าง ๆ ไว้เพื่อเป็นมรดกให้ลูกหลาน

13. เพื่อไว้ใช้จ่ายในกิจกรรมอื่นๆ เช่น ออมไว้เพื่อใช้จ่ายในการแต่งงาน เพื่อการท่องเที่ยว เพื่อทำบุญ เป็นต้น

เงินออมถือเป็นปัจจัยที่ช่วยให้บุคคลบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ในอนาคต เช่น การตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะต้องมีบ้านเป็นของตนเอง ก็จะต้องมีเงินออมที่เป็นปัจจัยช่วยให้เป้าหมายที่วางไว้เป็นจริง นอกจากนี้เงินออมยังใช้สำหรับการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนทางการเงินของบุคคลด้วย

การออมส่วนบุคคล เป็นพื้นฐานของการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล เพื่อป้องกันรายจ่ายฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการสะสมเงินไว้เพื่อใช้จ่ายในยามที่สมาชิกในครอบครัวประสบปัญหาเกี่ยวกับรายได้ จำเป็นจะต้องใช้เงินอย่างเร่งด่วน หรือการออมเพื่อไว้ใช้จ่ายในช่วงที่มีรายได้ลดลง รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในสภาวะเงินเฟ้อ หรือเมื่อบุคคลนั้นต้องออกจากงาน รวมถึงผู้ที่อยู่ในวัยเกษียณแล้ว ถ้ามีเงินออมเก็บไว้ก็จะไม่ประสบกับความเดือดร้อนมากนัก ซึ่งการออมจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อบุคคลสามารถหารายได้มากกว่ารายจ่าย เกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลมีความสามารถในการหารายได้เพิ่มเติม หรือรายได้พิเศษต่างๆ ในขณะที่รายจ่ายยังเท่าเดิม หรือในกรณีที่สามารถลดรายจ่ายต่างๆ ที่จำเป็นก็ทำให้ผู้นั้นสามารถออมเงินส่วนที่เหลือได้ โดยจำนวนเงินที่ออมนั้นไม่มีการกำหนดตายตัวว่าควรมีมูลค่าเท่าไรเพราะรายได้และรายจ่ายของแต่ละบุคคลหรือครอบครัวไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่รวมถึงนโยบายการวางแผนการเงิน (กันตินันท์ ยืนยง. 2551: 27)

โดยสรุปแล้วการออมจึงแบ่งเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ การออมเพื่อปัจจุบัน เช่นออมเพื่อใช้สำหรับปัจจัย 4 ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต การออมเพื่ออนาคต เช่น การหาผลตอบแทนทางธุรกิจหรือค่าใช้จ่ายในยามชรา หรือเพื่อเป็นมรดกให้ลูกหลาน และการออมเพื่อกรณีฉุกเฉินต่างๆ (กวิณวุฒิ กลั่นไพฑูรย์. 2546: 8)

ลักษณะการออมและผลของการออมในลักษณะต่าง ๆ

การออมสามารถทำได้หลายลักษณะ ตั้งแต่การเก็บเงินสดไว้กับตนเอง การฝากเงินกับธนาคารและสถาบันการเงินต่างๆ ซึ่งการออมแต่ละรูปแบบจะเกิดผลแตกต่างกัน ดังนี้ (บุญเสริม หุตะแพทย์. 2538: 34)

ตาราง 2 ลักษณะการออมและผลของการออม

ลักษณะการออม	ผลของการออม
1. เก็บเงินสดไว้กับตนเอง	ไม่เกิดประโยชน์เพิ่มขึ้น เงินเสื่อมค่าลงเรื่อยเมื่อต้องซื้อสินค้าราคาสูงขึ้น
2. ฝากเงินกับธนาคารหรือสถาบันการเงิน	ได้เงินเพิ่มขึ้นจากดอกเบี้ยและขณะเดียวกันเงินก็เสื่อมค่าลงเมื่อต้องซื้อสินค้าทั่วไปในราคาสูงขึ้น
3. ซื้อทองคำ	ไม่ได้ดอกเบี้ย แต่อาจได้เงินเพิ่มขึ้นอีกเมื่อราคาทองคำสูงขึ้นและอาจสูญเสียเงินไปส่วนหนึ่งเมื่อราคาทองคำลดลงหรือคาดว่าจะสามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงินได้ยามฉุกเฉิน

ที่มา: บุญเสริม หุตะแพทย์.(2538). *อุตสาหกรรมบริการ*. หน้า 3-4)

ดังนั้นการที่บุคคลจะตัดสินใจเลือกรูปแบบการออม จะต้องคิดว่าการออมโดยวิธีใดจะให้ผลประโยชน์และทำให้เงินออมเพิ่มค่าได้มากที่สุด หลายคนอาจเลือกการออมหลายวิธี ซึ่งการออมแต่ละวิธีจะมีข้อดีข้อเสียที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของเงินหรือสูญเสียเงินออมส่วนหนึ่งได้

รูปแบบการออม

ความหมายของการออมนั้นมีได้หมายถึงเพียงรายได้ที่เป็นตัวเงินมาจากเงินส่วนที่เหลือจากการใช้จ่ายในการบริโภคเท่านั้น แต่หมายรวมถึงรายได้ส่วนที่เหลือที่แปลงสภาพการเก็บออมในรูปของสินทรัพย์ต่างๆด้วย โดยรูปแบบการออมมีหลายประเภทสามารถแบ่งได้ดังนี้ (วิไลลักษณ์ ไทยอุตสาหะ; และวลัยภรณ์ อัดตะนันท์ 2531:33-35)

1. การออมในรูปทรัพย์สินถาวร เป็นการออมโดยนำรายได้ส่วนที่เหลือจากการบริโภคไปใช้จ่ายโดยการซื้อสินทรัพย์ถาวรมาถือไว้ โดยเป้าหมายในการถือสินทรัพย์ถาวรอาจแตกต่างกันไป เช่น ถือไว้เพราะความจำเป็น ถือไว้เป็นหลักประกันในอนาคต ถือไว้เพื่อความสวยงามและทำให้ดูว่าเป็นผู้มีฐานะมั่นคง ซึ่งชนิดของสินทรัพย์ถาวร ได้แก่

1.1 ที่ดิน ซึ่งครัวเรือนส่วนใหญ่จะมีไว้ครอบครองเป็นสินทรัพย์อย่างหนึ่ง อาจเป็นที่ดินที่ใช้ปลูกที่พักรักษา โดยคาดว่ามูลค่าของที่ดินจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆในอนาคตและจะช่วยเพิ่มหลักประกันความมั่นคงให้กับครัวเรือนได้ด้วย

1.2 อาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่ออยู่อาศัย เป็นลักษณะการออมอย่างหนึ่งของครัวเรือนไทยที่มักจะมีที่พักรักษาเป็นของตนเอง ซึ่งเมื่อมีรายได้มากกว่ารายจ่ายเพื่อการบริโภค ก็จะนำรายได้ส่วนที่เหลือไปซื้อที่อยู่อาศัย ที่อาจชำระเป็นเงินสดหรือการผ่อนชำระก็ได้ขึ้นอยู่กับว่าผู้นั้นมีเงินออมมากน้อยเพียงใด

1.3 ทรัพย์สินประเภททุนที่ใช้ในการผลิต เป็นการซื้อทรัพย์สินประเภททุน เช่น เครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆสำหรับการผลิต เพื่อใช้ในการประกอบธุรกิจต่างๆ ซึ่งถือเป็นการออมอย่างหนึ่ง เพราะรายได้ส่วนที่เหลือจากการบริโภค เมื่อนำไปซื้อสินทรัพย์ดังกล่าวก็เท่ากับเป็นการสะสมการออมไว้ประเภทหนึ่งเช่นกัน

1.4 การเพิ่มขึ้นของสินค้านำเข้า ถือเป็นการออมประเภทหนึ่ง เนื่องจากสินค้านำเข้าก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของรายได้ที่ไม่ได้ใช้จ่ายนั่นเอง เมื่อสินค้านำเข้าเพิ่มขึ้น ก็เท่ากับว่ารายได้ที่ไม่ได้ใช้จ่ายก็เพิ่มขึ้นด้วย

1.5 การซื้อโลหะมีค่าและอัญมณี ซึ่งเป็นการออมในรูปแบบหนึ่งที่สามารถให้ความสุขทางใจแก่ผู้ออมและถือเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับเงินออมได้ เมื่อนำโลหะหรืออัญมณีมีค่าไปขาย

ทั้งนี้มูลค่าของการออมในรูปแบบสินทรัพย์ถาวรจะต้องหักค่าเสื่อมราคาออกด้วย

2. การออมในรูปทรัพย์สินทางการเงิน โดยเหตุผลในการออมในรูปของทรัพย์สินทางการเงินก็แตกต่างกันไป เช่น การออมลักษณะนี้มีสภาพคล่องสูงสามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ง่าย ให้ผลตอบแทน และมีความเสี่ยงน้อย ซึ่งการออมในรูปแบบนี้มีหลายวิธี ได้แก่

2.1 การออมในรูปทรัพย์สินทางการเงินในระบบ หมายถึง การออมโดยถือทรัพย์สินทางการเงินที่สร้างขึ้นภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายคุ้มครอง ประกอบด้วย

2.1.1 เงินสด ซึ่งมีทั้งในรูปของสกุลเงินบาทและสกุลเงินตราต่างประเทศ

2.1.2 เงินฝากที่สถาบันการเงินต่างๆ เช่น เงินฝากธนาคารพาณิชย์ รวมถึงเงินฝากที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น

2.1.3 การซื้อหลักทรัพย์ทางการเงินต่างๆของทั้งรัฐบาลและเอกชน เช่น ตั๋วเงินคลัง ตั๋วสัญญาใช้เงิน ตั๋วการค้า พันธบัตร หุ้นสามัญ สลากออมสิน เป็นต้น

2.1.4 การให้กู้ยืมทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่มีสัญญากู้ยืมถูกต้องตามกฎหมาย

2.1.5 เบี้ยประกันตามกรมธรรม์ประกันชีวิต และกองทุนเลี้ยงชีพของหน่วยงานต่างๆ

2.1.6 ในรูปแบบอื่นๆ เช่น เงินค่าหุ้นสมาชิกสหกรณ์ เงินค่าฌาปนกิจสงเคราะห์ เป็นต้น

2.2 การออมในรูปแบบทรัพย์สินทางการเงินนอกกรอบ หมายถึง การถือทรัพย์สินทางการเงินที่ไม่ได้อยู่ในขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งกฎหมายจะคุ้มครองไปถึงได้ยาก การออมในรูปแบบนี้ได้แก่

2.2.1 การเล่นแชร์

2.2.2 การให้กู้ยืมเป็นการส่วนตัวโดยไม่มีสัญญากู้ยืม

ปัจจัยที่กำหนดการออม

วิไลลักษณ์ ไทยอุตสาห์ และวลัยภรณ์ อัดตะนันท์ (2531: 33-35) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนในซึ่งเป็นการออมส่วนบุคคลนั้น จะประกอบด้วยปัจจัยทางสังคมที่เป็นตัวแปรกำหนดพฤติกรรมการออม อันได้แก่

1. จำนวนผู้มีเงินได้ในครอบครัว เป็นตัวกำหนดว่าจะสามารถออมเงินได้หรือไม่ เพราะถ้าจำนวนผู้มีเงินได้ในครอบครัวสูง โอกาสที่จะสามารถออมเงินได้ก็จะเป็นไปได้มากกว่าครอบครัวที่มีจำนวนผู้มีเงินได้น้อย
2. เป้าหมายการออม หรือเหตุผลในการออม ซึ่งผู้ที่มีเป้าหมายหรือเหตุผลในการออมชัดเจนมักจะมีแนวโน้มที่จะออมเงินสูงกว่าผู้ที่ไม่มีความหมายการออม
3. รสนิยมในการบริโภค จะมีอิทธิพลต่อการออม เนื่องจากถ้าบริโภคมากก็จะส่งผลให้เกิดการออมน้อย
4. อายุ จะมีอิทธิพลต่อการออมตามทฤษฎีการบริโภคตามช่วงอายุขัย คือ ผู้ที่มีอายุในวัยกลางคนจะมีการออมสูงกว่าคนในวัยหนุ่มสาวและวัยสูงอายุ
5. การศึกษา ซึ่งมีความเชื่อที่ว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีการออมมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ อาจมีสาเหตุมาจากผู้ที่มีการศึกษาสูงมักจะมีรายได้สูง จึงสามารถเหลือเงินสำหรับการออมได้มาก รวมทั้งยังมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการออมมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า
6. อาชีพ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการออม เพราะการมีอาชีพที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีรายได้ที่แตกต่างกันด้วย นอกจากนี้อาชีพบางอาชีพยังจำเป็นต้องมีการออมไปในตัวด้วย เช่น ข้าราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชน เป็นต้น
7. ขนาดของครอบครัว หรือจำนวนสมาชิกในครอบครัว จะมีผลต่อการออม เพราะครัวเรือนขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกต้องดูแลมาก ก็มักจะมีเงินเหลือสำหรับการออมน้อยลง
8. กรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดิน เป็นสาเหตุหนึ่งที่กระทบต่อการออม เพราะผู้ที่มีสิทธิ์ในบ้านและที่ดินเรียบร้อยแล้ว ย่อมอยู่ในฐานะที่จะเก็บออมได้ดีกว่าผู้ที่ยังเป็นหนี้เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
9. สภาพภูมิศาสตร์และเขตที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการออมโดยเฉพาะการออมกับสถาบันการเงิน เพราะเป็นปัจจัยเกี่ยวกับเรื่องความสะดวกในการเข้าถึงหน่วยงานที่ให้บริการด้านการออม ดังนั้นถ้าแหล่งที่อยู่อาศัยสะดวกต่อการไปยังแหล่งออม การออมก็จะเพิ่มขึ้น

10. ความพร้อมของสถาบันการเงิน ที่ให้ความสะดวกทั้งระบบการออมและการติดต่อ จะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการออม

11. การโฆษณาและสิ่งจูงใจ ที่ส่งผลให้ผู้ออมตื่นตัวและมีความต้องการที่จะออมเพิ่มมากขึ้นตามความสามารถในการจูงใจ

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออม และมีความสำคัญต่อการศึกษาในเรื่องพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ ได้แก่ ปัจจัยความไม่แน่นอนของรายได้ในอนาคตภายหลังเกษียณอายุ ซึ่งบุคคลส่วนใหญ่ไม่อาจคาดการณ์ได้ว่าจะมีรายได้เท่าใด ในยามที่ตนเองไม่มีความสามารถในการหารายได้อีกต่อไปแล้ว จึงเกิดเป็นปัญหาทางการเงินหลังวัยเกษียณขึ้น แต่สำหรับบางคนที่สามารถคาดการณ์ได้ว่าตนเองจะมีรายได้ขั้นต่ำต้นประมาณเท่าใดหลังจากเกษียณอายุการทำงาน อาจเนื่องมาจากหน่วยงานที่ทำงานอยู่มีนโยบายในการช่วยเหลือสำหรับรายได้หลังวัยเกษียณ เช่น นโยบายเงินบำเหน็จ บำนาญ เงินชดเชยต่างๆ จะประสบกับปัญหาทางการเงินน้อยลง และจะมีผลต่อพฤติกรรมการออม กล่าวคือ ในกรณีที่บุคคลคาดการณ์ว่ารายได้ในอนาคตที่จะเกิดขึ้นเพียงพอต่อการใช้จ่ายไปจนตลอดชีวิตแล้ว จะส่งผลให้การออมในปัจจุบันลดลง ตรงข้ามกับผู้ที่คาดการณ์ว่ารายได้จะไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายเมื่อถึงวัยที่ไม่สามารถหาเงินได้แล้ว ก็อาจเกิดพฤติกรรมการออมในช่วงที่ยังสามารถหาเงินได้อยู่มากขึ้น และอาจส่งผลต่อเนื่องไปถึงการออมในระยะยาวตราบเท่าที่มีชีวิตอยู่ เป็นต้น

สำหรับแนวทางส่งเสริมการออมในปัจจุบันมีนโยบายสนับสนุนการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สูงอายุ โดยมุ่งหวังให้เกิดพฤติกรรมการออมที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรที่มีค่าของระบบเศรษฐกิจและสังคม แต่ด้วยปัจจัยต่างๆที่เป็นอุปสรรคต่อการออมของคนในปัจจุบัน ทำให้แนวโน้มการออมโดยรวมลดลง เช่นในภาคการออมของครัวเรือนพบว่าครัวเรือนมีพฤติกรรมการอุปโภคบริโภคสินค้าสูงขึ้น โดยเฉพาะสินค้าคงทนประเภทรถยนต์ โทรศัพท์มือถือ เครื่องใช้ไฟฟ้า เนื่องจากการเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้ง่ายสนับสนุนให้คนมีการบริโภคมากขึ้นจึงทำให้ขาดแรงจูงใจในการออม ซึ่งสอดคล้องกับสภาพการใช้จ่ายของครัวเรือนที่จะสูงขึ้นเรื่อยๆตามวงจรชีวิต เช่น เมื่อพ่อแม่เข้าสู่ช่วงวัยกลางคน บุตรอยู่ในวัยทำงานแล้ว ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายของพ่อแม่ลดลงการออมจึงสูงขึ้น ซึ่งโดยมากมักเป็นการออมเพื่อใช้ในวัยเกษียณ แต่เมื่อพ่อแม่เข้าสู่วัยสูงอายุการออมก็จะลดลงเนื่องจากต้องใช้จ่ายเพื่อดูแลสุขภาพและค่ารักษาพยาบาล ซึ่งสาเหตุที่การออมภาคครัวเรือนของประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง อาจเป็นเพราะขาดการส่งเสริมการออมอย่างเป็นระบบ บวกกับปัญหารายได้เฉลี่ยต่อคนที่เพิ่มขึ้นน้อยกว่ารายจ่าย ดังนั้นสภาพการออมของคนไทยจึงน่าเป็นห่วง โดยจะส่งผลต่อภาคการลงทุนที่อาจจะไม่ขยายตัวเท่าที่ควร ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลต่อการออมอาจมาจากการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารของแต่ละบุคคลที่มาจากการดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน ซึ่งจำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้การเข้าถึงข้อมูลครอบคลุมประชากรทุกคน เช่น การแนะนำวิธีการนำเงินฝากธนาคาร การซื้อพันธบัตรรัฐบาล การประกันชีวิต และงานประกันสังคมกรณีชราภาพหรือการซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนต่างๆ เป็นต้น (วันวิสาข์ จำรัส, 2552: 5)

วันวิสาข จารัส (2552: 6) ได้แนะวิธีการออมที่เหมาะสมสำหรับผู้อยู่ในวัยสูงอายุ ซึ่งถือเป็นการออมที่นิยมกันมาก ได้แก่

1. การฝากเงินกับธนาคาร ซึ่งเป็นแหล่งเงินออมที่มีความมั่นคง ปลอดภัย มีสภาพคล่องสูง แต่ข้อด้อยคือให้อัตราดอกเบี้ยที่ต่ำเมื่อเทียบกับการลงทุนประเภทอื่น

2. การทำประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์หรือแบบบำนาญ เป็นรูปแบบการออมที่ไม่ควรมองข้ามสำหรับการวางแผนชีวิตวัยเกษียณ เพราะการทำประกันนอกจากจะให้ความคุ้มครองตามเงื่อนไขของกรมธรรม์แล้วยังได้ผลตอบแทนที่แน่นอนด้วย นอกจากนี้การออมแบบบำนาญก็จะมีเงินจ่ายเงินคืนให้เป็นรายงวดอีกด้วย แต่ข้อด้อยของการทำประกันชีวิตคือขาดสภาพคล่องเพราะวัตถุประสงค์หลักเป็นการซื้อความคุ้มครองและเป็นการสะสมเงินในระยะยาว

3. ซื้อบ้านหรือที่ดินในทำเลดี ซึ่งสามารถให้เช่าทำให้มีรายได้จากการเก็บค่าเช่าเป็นรายเดือนหรือรายงวด จึงเหมาะกับผู้ที่อยู่ในวัยเกษียณและต้องการให้ค่าเงินโตทันอัตราเงินเฟ้อก็อาจเลือกวิธีนี้สำหรับการออม

4. กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) ซึ่งเป็นแหล่งเงินสำหรับคนวัยเกษียณที่สำคัญ เป็นกองทุนที่ส่งเสริมการออมระยะยาวเพื่อเป็นหลักประกันให้กับตัวเองและครอบครัว มีลักษณะการออมโดยความสมัครใจภายใต้ความเสี่ยงที่ผู้ลงทุนสามารถรับได้และยังให้ประโยชน์ในการนำไปลดหย่อนภาษีได้อีกด้วย

5. ซื้อทองคำไว้เพื่อรักษาค่าเงิน ซึ่งเป็นทางเลือกของคนสูงอายุที่น่าสนใจ เพราะทองคำถือว่ามีมูลค่าในตัวเองอยู่แล้ว และสามารถเพิ่มค่าขึ้นได้เมื่อราคาทองคำในตลาดสูงขึ้น แต่ข้อด้อยคือราคาทองคำสามารถปรับลดลงมาได้ตลอดเวลา และยากต่อการคาดการณ์ในระยะยาว

แนวคิดเกี่ยวกับการใช้จ่าย

ความหมายของการใช้จ่าย

การใช้จ่ายหรือการบริโภค เป็นกลไกหนึ่งของระบบเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินจำนวนหนึ่ง เพื่อนำกลับไปใช้ในการผลิต หรือการลงทุน การใช้จ่ายจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับรายได้และการออม

ค่าใช้จ่าย หมายถึง จำนวนเงินที่ใช้เพื่อการบริโภคสินค้าหรือบริการต่างๆ เพื่อสนองตอบความต้องการของบุคคล โดยปัจจุบันมีวิธีการชำระค่าใช้จ่ายได้หลายวิธี เช่น ชำระด้วยเงินสด ชำระด้วยบัตรเครดิต ชำระด้วยเช็คธนาคาร และการโอนเงิน เป็นต้น

ประเภทของการใช้จ่าย

นักเศรษฐศาสตร์ได้แบ่งการใช้จ่ายออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1. การใช้จ่ายเพื่อสินค้าบริโภค หรือ Consumer goods ซึ่งประกอบไปด้วยสินค้าที่ซื้อมาเพื่อการอุปโภคบริโภค สามารถแยกย่อยได้อีกเป็น

1.1 สินค้าคงทน ที่มีอายุการใช้งานนาน เช่น รถยนต์ ตู้เย็น พัดลม โทรทัศน์ เป็นต้น

1.2 สินค้ากึ่งคงทน ที่มีอายุการใช้งานระยะสั้น แต่ใช้ได้หลายครั้ง เช่น เสื้อผ้า รองเท้า กระเป๋า เป็นต้น

1.3 สินค้าใช้แล้วสิ้นเปลืองหมดไป เช่น อาหาร เครื่องดื่ม ยารักษาโรค เป็นต้น

2. สินค้าทุน (Capital goods) คือ สินค้าที่ใช้ผลิตสินค้าอื่นต่อ เช่น โรงงาน เครื่องจักร อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ สามารถแยกย่อยได้เป็น

2.1 สิ่งก่อสร้าง เช่น โรงงาน ตึก อาคาร เป็นต้น

2.2 เครื่องมือเครื่องจักร เช่น เครื่องจักรสำหรับผลิตสินค้า เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบหรือผลิตสินค้า รถยนต์ เป็นต้น

โดยจะเห็นได้ว่าสินค้าบางอย่างสามารถจัดให้อยู่ได้ทั้งในประเภทสินค้าบริโภคและสินค้าทุน เช่น รถยนต์ ดังนั้นการแบ่งสินค้าออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ตามเกณฑ์ดังกล่าวนี้จะพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการใช้งานเป็นหลัก เช่น ถ้ารถยนต์ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกส่วนตัว ก็ถือเป็นสินค้าบริโภค แต่ถ้ารถยนต์นั้นใช้เพื่อการขนส่งสินค้าเพื่อจำหน่ายก็จะถือว่าเป็นสินค้าทุน เป็นต้น

แต่สำหรับการศึกษาพฤติกรรมการใช้จ่ายหรือการบริโภคของผู้สูงอายุจะมีเกณฑ์การแบ่งค่าใช้จ่ายโดยได้แนวคิดมาจากงานวิจัยของ กนกรัตน์ เอี่ยมมอญวรรณ (2551: 105-107) ที่ศึกษาค่าใช้จ่ายและการใช้เวลาของนักศึกษาในระดับปริญญาตรีกรณีศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงโดยได้แบ่งค่าใช้จ่ายออกเป็น

1. ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต ประกอบด้วย

1.1 ค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม

1.2 ค่าใช้จ่ายด้านเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย

1.3 ค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัย

1.4 ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพพลานามัย

1.5 ค่าใช้จ่ายด้านยานพาหนะ

1.6 ค่าใช้จ่ายด้านการสื่อสาร

2. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษา ประกอบด้วย

2.1 ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา

2.2 ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษานอกหลักสูตร

2.3 ค่าใช้จ่ายด้านกิจกรรมของคณะและชมรม

2.4 ค่าใช้จ่ายด้านบันเทิงและพักผ่อน

โดยผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่านักศึกษาซึ่งกำลังอยู่ในวัยเรียนและผู้สูงอายุ มีความคล้ายคลึงกันในประเด็นหนึ่งคือ ประชากรส่วนใหญ่ของทั้งสองวัยอยู่ในวัยพึ่งพิงซึ่งน่าจะมีค่าใช้จ่ายไม่แตกต่างกันมากนัก จึงได้นำเกณฑ์การแบ่งค่าใช้จ่ายนี้ไปประยุกต์กับความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุ

ได้แก่ ความต้องการด้านร่างกาย ความต้องการด้านจิตใจ และความต้องการด้านสังคมจึงสามารถแบ่งค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1. ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต ซึ่งประกอบด้วยสินค้าและบริการที่จำเป็นจะต้องใช้สำหรับอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน โดยมีพื้นฐานมาจากปัจจัย 4 ประกอบด้วย อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค แต่ด้วยรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนได้เพิ่มขึ้น เป็นปัจจัยที่ 5 ได้แก่ ยานพาหนะและปัจจัยที่ 6 ได้แก่ การสื่อสาร ซึ่งเป็นปัจจัยที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าไม่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตประกอบด้วย

1.1 ค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม เช่น ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับอาหาร เครื่องดื่ม การออกไปรับประทานอาหารนอกบ้าน เป็นต้น

1.2 ค่าใช้จ่ายด้านเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เช่น ค่าใช้จ่ายในการซื้อเสื้อผ้า รองเท้า กระเป๋า เครื่องประดับ เป็นต้น

1.3 ค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัย เช่น ค่าเช่าบ้าน ค่าผ่อนชำระบ้าน ค่าดูแลทำความสะอาดบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟ เป็นต้น ซึ่งค่าใช้จ่ายในส่วนนี้จะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุที่ออกมาพักอาศัยเองตามลำพัง

1.4 ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่ายารักษาโรค ค่าอาหารเสริม ค่าใช้จ่ายในการตรวจเช็คร่างกายประจำปี เป็นต้น

1.5 ค่าใช้จ่ายด้านยานพาหนะ และการเดินทาง เช่น ค่าผ่อนชำระรถยนต์ ค่าน้ำมัน ค่าบัตรโดยสารรถประจำทาง เป็นต้น ถือเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการเคลื่อนย้ายเดินทางไปยังที่ต่างๆของผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุบางคนที่มีอายุมากแล้วอาจจะไม่มีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้

1.6 ค่าใช้จ่ายด้านการสื่อสาร เช่น ค่าบริการโทรศัพท์บ้าน ค่าบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ค่าบริการอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

1.7 ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคลอื่นๆ ได้แก่ การซื้อเครื่องใช้ส่วนตัว เช่น สบู่ ยาสีฟัน แชมพู สระผม เป็นต้น

2. ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน ซึ่งเป็นสินค้าและบริการที่นอกเหนือจากความต้องการจำเป็นของชีวิต แต่ในปัจจุบันเป็นค่าใช้จ่ายที่เริ่มมีความสำคัญมากขึ้น เพราะถือว่าเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างความสุขให้กับชีวิต โดยเฉพาะในช่วงวัยสูงอายุจะมีความต้องการด้านนี้เพิ่มมากขึ้น เพราะการมีเวลาว่างมากขึ้น ผู้สูงอายุจึงต้องมียานอดิเรก มีกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการเข้าสังคม และทำกิจกรรมบันเทิงต่างๆ เพิ่มมากขึ้น โดยสามารถแบ่งค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนออกเป็น

2.2 ค่าใช้จ่ายสำหรับกิจกรรมด้านสังคม เช่น ค่าใช้จ่ายการเป็นสมาชิกชมรม สถาน ออกกำลังกาย ค่าใช้จ่ายในงานประเพณีต่างๆ เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ และค่าใช้จ่ายสำหรับการทำงานอดิเรกต่างๆ เป็นต้น

2.3 ค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมดในการท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นค่าใช้จ่ายหลักของคนวัยสูงอายุยุคใหม่

2.4 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ เป็นค่าใช้จ่ายที่นอกเหนือจากค่าใช้จ่ายที่กล่าวมาแล้ว

สำหรับแนวโน้มการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในปัจจุบันพบว่าน่าจะมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสินค้าและบริการเพื่อดูแลสุขภาพ ความบันเทิง การพักผ่อนหย่อนใจ และการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น เห็นได้จากภาคธุรกิจที่ตื่นตัวกับการนำเสนอสินค้าและบริการสำหรับผู้สูงอายุออกมาอย่างต่อเนื่อง เช่น ผลิตภัณฑ์หรือเทคโนโลยีที่ช่วยชะลอความแก่ ผลิตภัณฑ์ที่ช่วยรักษาสุขภาพ สถานออกกำลังกาย สถานเสริมความงาม บริการที่ปรึกษาทางการเงิน อุปกรณ์รักษาหรือเครื่องมือทางการแพทย์ โรงพยาบาล และกิจกรรมสันทนาการต่างๆ เพราะมองว่าผู้สูงอายุในปัจจุบันมีกำลังในการใช้จ่ายมากขึ้นกว่าในอดีต โดยในปี 2550 พบว่าสินค้าและบริการต่างๆ ทั้งในโรงแรมหรือโรงพยาบาล ไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชน รวมถึงสื่อโทรทัศน์ และวิทยุจะมีการนำเสนอสิทธิประโยชน์มากมายให้กับผู้สูงอายุ เพื่อกระตุ้นการใช้จ่ายของผู้บริโภคให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สยามธุรกิจ. 2549: ออนไลน์)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปริญฐา อังคะรัตน (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรอายุตั้งแต่ 50-64 ปี ตามเขตพื้นที่ต่างๆ ในจังหวัดกาญจนบุรี มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 4,040 คน ซึ่งมาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล คร่าวเรือน และชุมชน จากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 55 ปี ส่วนใหญ่มีเชื้อชาติไทยและยังอยู่กับคู่สมรส มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา อาศัยอยู่ในเขตชนบท มีอาชีพเกษตรกร และมีบทบาทเป็นหัวหน้าครัวเรือน เมื่อสูงอายุมีความต้องการอาศัยอยู่กับบุตรและคู่สมรส มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง และจากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย เพศ อายุ เชื้อชาติ สถานภาพสมรส การศึกษา การเป็นหัวหน้าครัวเรือน ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ ส่วนปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย หนี้สินครัวเรือน และดัชนีสินทรัพย์ของครัวเรือน และปัจจัยด้านพฤติกรรมสุขภาพที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การสูบบุหรี่ การดื่มแอลกอฮอล์ และการไม่ออกกำลังกาย

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2550: บทสรุปผู้บริหาร) งานวิจัยรายงานสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ดำเนินการสำรวจประชากรสูงอายุเป็นครั้งที่ 3 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 79,560 ครัวเรือนทั่วประเทศ แบ่งเป็นเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล จากการสำรวจพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุอยู่ในวัยต้นคือ 60-69 ปี อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล มีสถานภาพสมรสและยังอยู่กับคู่สมรส ระดับการศึกษาที่สำเร็จคือระดับประถมศึกษา สามารถอ่านออกเขียนได้ ในครัวเรือนมีการอาศัยอยู่กันหลายคน ในส่วนของดัชนีผู้สูงอายุมีสัดส่วนสูงเกือบครึ่งหนึ่งของประชากรวัยเด็ก โดยอัตราส่วนการพึ่งพิงของวัย

สูงอายุพบว่าประชากรวัยแรงงาน 100 คนจะต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุ 16 คน อัตราส่วนเกื้อหนุนผู้สูงอายุ พบว่าประชากรวัยแรงงาน 6 คนจะเลี้ยงดูผู้สูงอายุ 1 คน ในด้านการทำงานของผู้สูงอายุพบว่าส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตรกรรม และมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานเพิ่มขึ้น โดยมีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ทำงานเพิ่มขึ้น สำหรับสถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง ส่วนแหล่งรายได้หลักของผู้สูงอายุมาจากบุตร และพบว่าส่วนใหญ่คิดว่าตนเองมีรายได้เพียงพอ ในเรื่องการออมพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการออมหรือสะสมเงินทองหรือทรัพย์สินทั้งในรูปสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์(เช่น พันธบัตร ที่ดิน บ้าน รถยนต์ เป็นต้น) โดยมูลค่าการออมส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 50,000 บาทขึ้นไป แต่ไม่ถึง 700,000 บาท ลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุพบว่าสัดส่วนของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่คนเดียวตามลำพังในครัวเรือนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่มีปัญหา สถานภาพของผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครัวเรือนและอยู่ในบ้านที่เป็นของตนเองหรือของคู่สมรส ในด้านการเกื้อหนุนทางการเงินผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร ได้รับการเกื้อหนุนด้านอาหาร เสื้อผ้า/ของใช้จากบุตร และภาวะสุขภาพโดยรวมของผู้สูงอายุในระหว่าง 7 วันก่อนสัมภาษณ์ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้ประเมินพบว่าส่วนใหญ่มีสุขภาพดี

กวิณวุฒิ กลั่นไพฑูรย์ (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตพณิชยการพระนคร โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 323 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักศึกษาได้แก่ อาชีพของบิดามารดา และรายจ่ายของนักศึกษาเป็นรายเดือน และพบว่าปัจจัยทางสังคมในเรื่องการเป็นแบบอย่างที่ดีของบิดามารดา การมีระเบียบวินัย รวมทั้งการปฏิบัติในเรื่องความสันโดษที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการออมที่แตกต่างกัน จึงสรุปว่าตัวแปร 3 ตัว ที่สามารถทำนายพฤติกรรมการออมได้ ประกอบด้วย ภาพรวมปัจจัยทางสังคม คือ การเป็นแบบอย่างที่ดีของบิดามารดา การมีระเบียบวินัย การปฏิบัติในเรื่องความสันโดษ อายุของนักศึกษา และเงินเดือนที่ได้รับจากบิดามารดา

วันวิสาข์ จำรัส (2552: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของประชาชน ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพและศึกษาถึงความพึงพอใจในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของประชาชน โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรที่อาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 400 คน ในการวิเคราะห์ได้จำแนกกลุ่มตัวอย่างตามอาชีพ ได้แก่ เกษตรกร พนักงานบริษัทเอกชน ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ รับจ้าง/ลูกจ้างทั่วไป และธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อายุเฉลี่ย 31 ปี การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 69,000 บาท มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน จากผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ประชากรทุกอาชีพจะมีรูปแบบการออมโดยการฝากเงินไว้กับธนาคารพาณิชย์ โดยมีปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการออมคือ เพื่อนชักชวนหรือพนักงานธนาคารเป็นผู้แนะนำ และส่วนใหญ่ออมเพื่อไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน เมื่อ

สำรวจความพึงพอใจพบว่าส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นในคุณภาพ ศักยภาพ การให้บริการของพนักงาน และจำนวนสาขาที่มีรองรับการให้บริการอย่างเพียงพอของธนาคารพาณิชย์ และความพึงพอใจที่มีต่อการออมเงินไว้กับธนาคารพาณิชย์อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด โดยประชาชนในกลุ่มอาชีพ พนักงานบริษัทเอกชน ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจและธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย ให้ความสำคัญกับการออมในรูปแบบการประกันชีวิตเพิ่มมากขึ้น สำหรับการลงทุนในกองทุนเพื่อการเลี้ยงชีพส่วนใหญ่เป็นผู้มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน และเลือกลงทุนกับบริษัทหลักทรัพย์จำกัดกรุงเทพฯ สาเหตุของการเลือกลงทุนเนื่องจากมีความน่าเชื่อถือและผลตอบแทนที่ได้รับมากกว่าการออมกับบริษัทหลักทรัพย์จำกัดอื่นๆ โดยมีเหตุผลในการออมคือเพื่อเก็บไว้ใช้ในยามชรา และมีระดับความพึงพอใจในการออมกับกองทุนเพื่อการเลี้ยงชีพในระดับพึงพอใจมากที่สุด นอกจากนี้ประชากรทุกอาชีพมีการออมในสินทรัพย์ประเภททองคำมากที่สุดและมีระดับความพึงพอใจต่อสินทรัพย์ประเภททองคำอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

ปิยนุช ตู่แก้ว (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการบริโภคและการออมของครัวเรือนในจังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประมาณการค่าใช้จ่ายสำหรับการบริโภคและการออมของครัวเรือนและศึกษารูปแบบการบริโภคและการออมของครัวเรือนในจังหวัดเชียงราย โดยการทำแบบสอบถามสำรวจครัวเรือนจำนวน 646 ครัวเรือนทั้งในและนอกเขตเทศบาลของจังหวัดเชียงราย จากผลการศึกษาพบว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดมีความสัมพันธ์โดยตรงกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนทั้งหมด แต่มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนเงินออมของจังหวัด โดยครัวเรือนในจังหวัดเชียงรายมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคเฉลี่ย 99,457 บาทต่อปี ปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคได้แก่ รายได้ของครัวเรือน และจำนวนผู้พึ่งพิงอาศัย โดยประมาณการว่าถ้ามีผู้พึ่งพิงเพิ่มขึ้น 1 คน ครัวเรือนจะมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น 3,239 บาท และพบว่าครัวเรือนในเขตเทศบาลจะมีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสูงกว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาล ในส่วนการประมาณการมูลค่าการออมนั้นพบว่า ครัวเรือนในจังหวัดเชียงรายมีการออมโดยเฉลี่ย 8,283 บาทต่อปี ซึ่งปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการออมของครัวเรือน ได้แก่ รายได้ของครัวเรือนและจำนวนผู้พึ่งพิง โดยประมาณการว่าถ้ามีผู้พึ่งพิงเพิ่มขึ้น 1 คน ครัวเรือนจะมีเงินออมลดลง 3,380 บาท และครัวเรือนในเขตเทศบาลมีเงินออมน้อยกว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาล สำหรับรูปแบบการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดเชียงราย พบว่าค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ในครัวเรือน คือ ค่าใช้จ่ายสำหรับอุปโภคบริโภค โดยมีค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่มสูงที่สุด นอกจากนี้ครัวเรือนที่มีรายได้สูงจะมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะการเดินทาง และค่าบริการสื่อสารและค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคสูงกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ ครัวเรือนในเขตเทศบาลมีค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาสูงกว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาล และรูปแบบการออมของครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงและปานกลางส่วนใหญ่ทำการออมโดยการฝากเงินในสถาบันการเงิน เช่น ธนาคารพาณิชย์ และกองทุนอื่นๆ ส่วนครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำส่วนใหญ่มีการออมเงินในรูปแบบของการเล่นแชร์หรือการออกเงินกู้

ประยงค์ คูศิริสิน (2551:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออม รูปแบบการออม ปัจจัยที่มีผลต่อการ

ออมและความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการออมของภาคครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอายุ 35-60 ปี จำนวน 400 ตัวอย่าง พบว่ามีเพียง 331 ครัวเรือนที่มีพฤติกรรมการออม จากกลุ่มตัวอย่างพบว่าส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย อายุระหว่าง 46-50 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี สถานภาพสมรส มีอาชีพหลักคือค้าขาย อาชีพรองคือรับจ้าง ส่วนอาชีพหลักของกลุ่มสมรสคือรับจ้าง จำนวนบุตรที่ต้องดูแล คือ 2 คน รายได้และรายจ่ายรวมของครัวเรือนเท่ากันคือประมาณ 30,001-40,000 บาทต่อเดือน ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายด้านอาหาร เสื้อผ้า ของใช้ การชำระค่าใช้จ่ายโดยผ่านบัตรเครดิต และส่วนใหญ่มีบัตรเครดิต 2 ใบ โดยมีภาระหนี้สินของครัวเรือนรวม 100,001-500,000 ซึ่งเป็นหนี้สินจากบัตรเครดิตเพื่อการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคและยานพาหนะ ในด้านพฤติกรรมการออมพบว่าส่วนใหญ่ทราบถึงนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงของรัฐบาลแต่มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง และส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการออมอย่างต่อเนื่องทุกเดือน มีรูปแบบการออมโดยผ่านธนาคาร วัตถุประสงค์เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนในด้านผลิตภัณฑ์ คือ มีการออมให้เลือกหลายรูปแบบ และมีความปลอดภัย ด้านการส่งเสริมการตลาดของสถาบันการเงินคือการมีเจ้าหน้าที่มาเยี่ยมถึงบ้าน เชื้อเชิญให้ออมเงิน การจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นการออม และการณรงค์การออมผ่านสื่อ นอกจากนี้ปัจจัยอื่นๆที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนได้แก่ ภาวะเงินเฟ้อ และปัจจัยด้านนโยบายเพื่อส่งเสริมการออมจากภาครัฐ

กนกรัตน์ เอี่ยมอรุณวรรณ (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายและการใช้เวลาของนักศึกษาระดับปริญญาตรีกรณีศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จำนวน 367 คน จากการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและรายได้ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 เพศหญิง อายุ 20 ปี รายได้ที่ได้รับจากบิดามารดาอยู่ระหว่าง 4,501-5,500 บาทต่อเดือนพักอาศัยอยู่ในหอพักนอกมหาวิทยาลัย และใช้รถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะในการเดินทาง การใช้จ่ายของนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 4,501-5,500 บาทต่อเดือน ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่คือค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม อยู่ที่ 2,501-3,000 บาทต่อเดือน ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรายได้ของนักศึกษา คือ ปัจจัยทางสังคม(ครอบครัว) และปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้จ่ายของนักศึกษา คือ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ รายได้ อายุ การศึกษา และปัจจัยทางจิตวิทยาได้แก่ แรงจูงใจ การรับรู้ และทัศนคติ โดยนักศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่ายแต่ไม่มีเงินออม สำหรับการใช้เวลาในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียน 2-3 ชั่วโมงต่อวัน ส่วนใหญ่ใช้อ่านหนังสือ ทำการบ้าน และทบทวนบทเรียนด้วยตนเอง ส่วนกิจกรรมยามว่างคือการเล่นอินเทอร์เน็ต ฟังเพลงและอ่านหนังสือ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้เวลาของนักศึกษา คือ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางจิตวิทยา

เลิศหญิง หิรัญโร (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการเปิดรับสื่อและพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จากผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุแบ่งได้ 8 รูปแบบ

คือ กลุ่มอนุรักษนิยม กลุ่มชอบกิจกรรม กลุ่มหัวก้าวหน้า นักทำทนาย กลุ่มมีความสุขในชีวิต กลุ่มห่วงใยดูแล กลุ่มยึดศาสนา กลุ่มพ่อบ้านแม่เรือน และกลุ่มมองโลกในแง่ร้าย โดยผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อโทรทัศน์สูงกว่าสื่ออื่นๆ และพบว่าผู้สูงอายุมักไปซื้อสินค้ากับลูกหลาน สถานที่ที่นิยมไปซื้อสินค้าได้แก่ ห้างสรรพสินค้าและตลาด โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการค่อนข้างต่ำ สำหรับกลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในกลุ่มชอบกิจกรรม กลุ่มหัวก้าวหน้า นักทำทนาย กลุ่มมีความสุขในชีวิต และกลุ่มห่วงใยดูแล มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการเปิดรับสื่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในกลุ่มอนุรักษนิยม กลุ่มชอบกิจกรรม กลุ่มหัวก้าวหน้า นักทำทนาย กลุ่มมีความสุขในชีวิต กลุ่มห่วงใยดูแลและกลุ่มมองโลกในแง่ร้าย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปอาศัยอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และมีการออมอย่างน้อย 1 ประเภท

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป อาศัยอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และมีการออมอย่างน้อย 1 ประเภท ซึ่งไม่สามารถระบุจำนวนประชากรที่แน่นอนได้ จึงใช้วิธีการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรสำหรับกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน และกำหนดระดับความเชื่อมั่น 95% (กัลยา วาณิชยบัญชา 2545: 25-26) ดังนี้

$$n = \frac{z^2}{4e^2}$$

เมื่อ n แทน จำนวนสมาชิกกลุ่มตัวอย่าง

z แทน ค่ามาตรฐานที่ระดับความเชื่อมั่น ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้คือ 95 %

จะนั้นมีค่า $z_{1 - \alpha/2} = z_{.975} = 1.96$

e แทน ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้

โดยกำหนดให้ค่าความคลาดเคลื่อน 5% = 0.05

สามารถแทนค่าได้ ดังนี้

$$n = \frac{(1.96)^2}{4(0.05)^2} = 384.16 \text{ หรือ } 385 \text{ คน}$$

ดังนั้นจึงได้ขนาดตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้จำนวน 385 คน โดยมีขั้นตอนการสุ่มกลุ่มตัวอย่างดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเฉพาะผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-74 ปี เพราะเป็นกลุ่มที่น่าจะสามารถให้ข้อมูลด้านการออมและการใช้จ่ายของตนเองได้

ขั้นตอนที่ 2 ใช้วิธีการการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามไปเก็บข้อมูลผู้สูงอายุตามแหล่งชุมชน หมู่บ้าน สวนสาธารณะ ชมรมผู้สูงอายุ และงานประชุมผู้สูงอายุ จนได้กลุ่มตัวอย่างครบ 385 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านวัฒนธรรม และปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ส่วน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน แหล่งที่มาของรายได้ รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน ภาระหนี้สิน มูลค่าหนี้สินคงเหลือ ภาวะการทำงาน สถานะการทำงาน และภาวะสุขภาพ ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายปิดจำนวน 13 ข้อ

ข้อ 1 เพศ เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ข้อ 2 ระดับการศึกษาสูงสุด เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale)

ข้อ 3 อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ข้อ 4 สถานภาพสมรส เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ข้อ 5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale)

ข้อ 6 จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale)

ข้อ 7 แหล่งที่มาของรายได้ เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ข้อ 8 รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale)

ข้อ 9 ภาระหนี้สิน เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ข้อ 10 มูลค่าหนี้สินคงเหลือ เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale)

ข้อ 11 ภาวะการทำงาน เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ข้อ 12 สถานะการทำงาน เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ข้อ 13 ภาวะสุขภาพ เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคม เป็นคำถามในลักษณะการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการออมและการใช้จ่าย จำนวน 8 ข้อ แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยมีการให้คะแนนรวมแบบอัตราภาคชั้น (Interval Scale) (กัลยา วาณิชยปัญญา 2544: 37) ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	คะแนน
เห็นด้วย	4	คะแนน
เฉยๆ	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	คะแนน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านวัฒนธรรม เป็นคำถามในลักษณะการแสดงระดับปฏิบัติในเรื่องความมีระเบียบวินัย และความสันโดษ จำนวน 9 ข้อ แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยมีการให้คะแนนรวมแบบอัตราภาคชั้น (Interval Scale) (กัลยา วาณิชยปัญญา 2544: 37) ดังนี้

มากที่สุด	5	คะแนน
มาก	4	คะแนน
ปานกลาง	3	คะแนน
น้อย	2	คะแนน
น้อยที่สุด	1	คะแนน

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ปัจจัยภายนอก เป็นคำถามในลักษณะการแสดงระดับการรับรู้เกี่ยวกับนโยบายของภาครัฐและเอกชน และสภาพเศรษฐกิจ จำนวน 9 ข้อ แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยมีการให้คะแนนรวมแบบอัตราภาคชั้น (Interval Scale) (กัลยา วาณิชยปัญญา 2544: 37) ดังนี้

มากที่สุด	5	คะแนน
มาก	4	คะแนน
ปานกลาง	3	คะแนน
น้อย	2	คะแนน
ไม่รับรู้	1	คะแนน

ส่วนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการออม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการออมมูลค่าการออม เหตุผลในการออม และการวางแผนการออมในอนาคต จำนวน 3 ข้อ

ข้อที่ 1 รูปแบบการออมและมูลค่าการออม โดยรูปแบบการออมเป็นคำถามปลายปิด มีลักษณะคำตอบให้เลือกหลายคำตอบ (Multiple Choice Questions) เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale) และมูลค่าการออมเป็นคำถามปลายเปิด เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทอัตราส่วน (Ratio Scale)

ข้อที่ 2 เหตุผลหลักในการออม เป็นคำถามปลายปิด เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ข้อที่ 3 การวางแผนการออมในอนาคต เป็นคำถามปลายปิด เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale)

ส่วนที่ 6 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้จ่าย ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับประเภทค่าใช้จ่าย ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน บุคคลที่เกี่ยวข้องในการซื้อสินค้าและบริการ สถานที่ใช้จ่ายเงิน และความถี่ในการซื้อสินค้าและบริการประเภทต่างๆ จำนวน 6 ข้อ

ข้อที่ 1 ประเภทค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต เป็นคำถามปลายปิด มีลักษณะคำตอบให้เลือกหลายคำตอบ (Multiple Choice Questions) เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ข้อที่ 2 ประเภทค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน เป็นคำถามปลายปิด มีลักษณะคำตอบให้เลือกหลายคำตอบ (Multiple Choice Questions) เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ข้อที่ 3 ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือน แบ่งเป็น

3.1 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนเพื่อการดำรงชีวิต เป็นคำถามปลายเปิด เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทอัตราส่วน (Ratio Scale)

3.2 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน เป็นคำถามปลายเปิด เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทอัตราส่วน (Ratio Scale)

ข้อที่ 4 บุคคลที่เกี่ยวข้องในการซื้อสินค้าและบริการ เป็นคำถามปลายปิด เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ข้อที่ 5 สถานที่ใช้จ่ายเงิน เป็นคำถามปลายปิด เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ข้อที่ 6 ความถี่ในการซื้อสินค้าและบริการประเภทต่างๆ จำนวน 25 ข้อ แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยมีการให้คะแนนแบบอัตราภาคชั้น (Interval Scale) (กัลยา วาณิชยบัญชา 2544: 37) ดังนี้

บ่อยที่สุด	5	คะแนน
ค่อนข้างบ่อย	4	คะแนน
บางครั้ง	3	คะแนน
นานๆครั้ง	2	คะแนน
ไม่เคย	1	คะแนน

3. นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอคณะกรรมการควบคุมปริญญาโทเพื่อตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติม

4. ปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมปริญญาโทแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาเพื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบวัดทั้งที่สร้างเองและปรับปรุงมาจากผู้อื่นมาทำการหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

ก่อนการนำแบบสอบถามออกเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัย ได้ทำการตรวจสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการนำแบบสอบถามไปขอคำแนะนำตรวจแก้ไขจากคณะกรรมการที่ปรึกษาปริญญาโท เพื่อหาความเที่ยงตรง หลังจากนั้นจึงได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำมาทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) (กัลยา วาณิชยปัญญา. 2546: 449) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นดังนี้

ปัจจัยด้านสังคมโดยรวม	ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ	0.8555
ปัจจัยด้านวัฒนธรรมโดยรวม	ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ	0.8777
การรับรู้ปัจจัยภายนอกโดยรวม	ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ	0.9074

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง คือ

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการค้นคว้าข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่สามารถอ้างอิงได้ โดยมาจากแหล่งข้อมูลทั้งของภาครัฐและเอกชน ได้แก่ วารสาร หนังสือทางวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการแจกแบบสอบถามที่จัดเตรียมไว้เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน ตามแหล่งชุมชน หมู่บ้าน สวนสาธารณะ ชุมชนผู้สูงอายุ และงานประชุมคลั่งปัญญาผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร ระหว่างเดือนมิถุนายน ถึงกลางเดือนกรกฎาคม 2553

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่ได้รวบรวมจำนวน 385 ชุด มาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วทำการลงรหัส และบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป
2. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)
3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคม โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายข้อ ซึ่งพิจารณาตามเกณฑ์การประเมิน โดยใช้วิธีการแบ่งช่วงการแปลผลตามหลักการของการแบ่งอันตรภาคชั้น (Class Interval) โดยแบ่งคะแนนสูงสุด

ออกเป็น 5 ระดับ จากคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากแบบสอบถาม คะแนนต่ำที่สุด คือ 1 คะแนน และคะแนนสูงที่สุดคือ 5 คะแนน หาคึ่งกลางพิสัยโดยใช้สูตรคำนวณช่วงกว้างของอันตรภาคชั้น (กัลยา วาณิชย์ บัญชา. 2545: 27)

$$\begin{aligned}\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} = 0.8\end{aligned}$$

การจัดระดับคะแนนเฉลี่ยค่าพิสัยที่คำนวณได้ ดังนี้

ระดับ	คะแนนเฉลี่ย	การแปลผล
5	4.21-5.00	ครอบครัวยุทธศาสตร์ในระดับมากที่สุด
4	3.41-4.20	ครอบครัวยุทธศาสตร์ในระดับมาก
3	2.61-3.40	ครอบครัวยุทธศาสตร์ในระดับปานกลาง
2	1.81-2.60	ครอบครัวยุทธศาสตร์ในระดับน้อย
1	1.00-1.80	ครอบครัวยุทธศาสตร์ไม่มี

4. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านวัฒนธรรม โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายข้อ ซึ่งพิจารณาตามเกณฑ์การประเมิน โดยใช้วิธีการแบ่งช่วงการแปลผลตามหลักการของการแบ่งอันตรภาคชั้น (Class Interval) โดยแบ่งคะแนนสูงที่สุดออกเป็น 5 ระดับ จากคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากแบบสอบถาม คะแนนต่ำที่สุด คือ 1 คะแนน และคะแนนสูงที่สุดคือ 5 คะแนน หาคึ่งกลางพิสัยโดยใช้สูตรคำนวณช่วงกว้างของอันตรภาคชั้น (กัลยา วาณิชย์บัญชา. 2545: 27)

การจัดระดับคะแนนเฉลี่ยค่าพิสัยที่คำนวณได้ ดังนี้

ระดับ	คะแนนเฉลี่ย	การแปลผล
5	4.21-5.00	มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด
4	3.41-4.20	มีระดับการปฏิบัติมาก
3	2.61-3.40	มีระดับการปฏิบัติปานกลาง
2	1.81-2.60	มีระดับการปฏิบัติน้อย
1	1.00-1.80	มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

5. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ปัจจัยภายนอก โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายข้อ ซึ่งพิจารณาตามเกณฑ์การประเมิน โดยใช้วิธีการแบ่งช่วงการแปลผลตามหลักการของการแบ่งอันตรภาคชั้น (Class Interval) โดยแบ่งคะแนนสูงที่สุดออกเป็น 5 ระดับ จากคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากแบบสอบถาม คะแนนต่ำที่สุด คือ 1 คะแนน และคะแนนสูงที่สุดคือ 5 คะแนน หาคึ่งกลางพิสัยโดยใช้สูตรคำนวณช่วงกว้างของอันตรภาคชั้น (กัลยา วาณิชย์บัญชา. 2545: 27)

การจัดระดับคะแนนเฉลี่ยค่าพิสัยที่คำนวณได้ ดังนี้

ระดับ	คะแนนเฉลี่ย	การแปลผล
5	4.21-5.00	มีระดับการรับรู้มากที่สุด
4	3.41-4.20	มีระดับการรับรู้มาก
3	2.61-3.40	มีระดับการรับรู้ปานกลาง
2	1.81-2.60	มีระดับการรับรู้น้อย
1	1.00-1.80	ไม่มีระดับการรับรู้

6. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการออม โดยการแจกแจงความถี่(Frequency) และค่าร้อยละ(Percentage) และการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

7. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้จ่าย โดยการแจกแจงความถี่(Frequency) และค่าร้อยละ(Percentage) และการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในข้อที่ 1 ถึง ข้อที่ 5

วิเคราะห์ข้อมูลข้อที่ 6 โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean)และค่าเบี่ยงเบน (Standard Deviation) เป็นรายข้อ ซึ่งพิจารณาตามเกณฑ์การประเมิน โดยใช้วิธีการแบ่งช่วงการแปลผลตามหลักการของการแบ่งอันตรภาคชั้น (Class Interval) โดยแบ่งคะแนนสูงที่สุดออกเป็น 5 ระดับ จากคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากแบบสอบถาม คะแนนต่ำที่สุด คือ 1 คะแนน และคะแนนสูงที่สุดคือ 5 คะแนน หากกึ่งกลางพิสัยโดยใช้สูตรคำนวณช่วงกว้างของอันตรภาคชั้น (กัลยา วานิชย์บัญชา. 2545: 27)

การจัดระดับคะแนนเฉลี่ยค่าพิสัยที่คำนวณได้ ดังนี้

ระดับ	คะแนนเฉลี่ย	การแปลผล
5	4.21-5.00	มากที่สุด
4	3.41-4.20	มาก
3	2.61-3.40	ปานกลาง
2	1.81-2.60	น้อย
1	1.00-1.80	ไม่เคย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) หรือค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1 การหาค่าร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป (บุญชม ศรีสะอาด. 2538: 101) โดยใช้สูตรดังนี้

$$P = \frac{f}{n} \times 100$$

เมื่อ P แทน ค่าร้อยละ

f แทน ความถี่ต้องการเปลี่ยนแปลงให้เป็นร้อยละ

n แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

1.2 การหาค่าเฉลี่ย (Mean) (กัลยา วาณิชยปัญญา. 2544: 135) โดยใช้สูตรดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum x$ แทน ผลรวมของข้อมูล

n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

1.3 การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (กัลยา วาณิชยปัญญา. 2545: 39) โดยใช้สูตรดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum (X_i - \bar{X})^2}{n - 1}}$$

เมื่อ S.D. แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum X^2$ แทน ผลรวมคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

$(\sum X)^2$ แทน ผลรวมคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

2. สถิติที่ใช้หาคุณภาพของแบบสอบถาม เป็นการหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นจากแบบสอบถาม โดยนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ (Reliability of the test) ใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) (กัลยา วาณิชยปัญญา. 2546: 449)

$$\alpha = \frac{k \text{ covariance} / \text{variance}}{1 + (k-1) \text{ covariance} / \text{variance}}$$

เมื่อ α แทน ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Cronbach's Alpha)

k แทน จำนวนคำถาม

$\frac{\text{covariance}}{\text{variance}}$ แทน ค่าเฉลี่ยของค่าความแปรปรวนร่วมระหว่างคำถามต่างๆ

$\frac{\text{variance}}{\text{variance}}$ แทน ค่าเฉลี่ยของค่าความแปรปรวนของคำถาม

ค่าอัลฟาที่ได้จะแสดงถึงระดับความคงที่ของแบบสอบถาม โดยค่าที่ใกล้เคียง 0.7 เป็นต้นไป แสดงว่ายอมรับว่ามีค่าความเชื่อมั่น

3. สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน

3.1 สถิติ t - test คือ การทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระหว่าง 2 กลุ่ม (กัลยา วาณิชยปัญญา. 2546: 108) เพื่อใช้ทดสอบสมมติฐานข้อ 1 และข้อ 2 โดยใช้สูตรดังนี้

ในกรณีที่ $S_1^2 = S_2^2$

$$\text{สูตร } t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t – Distribution

$\bar{X}_1$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 1

$\bar{X}_2$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 2

S_1^2 แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 1

S_2^2 แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 2

n_1 แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 1

n_2 แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 2

โดยสถิติทดสอบ t มีองศาอิสระ = v

ในกรณีที่ $S_1^2 \neq S_2^2$

$$v = \frac{\left[\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2} \right]^2}{\left[\frac{S_1^2}{n_1} \right]^2 + \left[\frac{S_2^2}{n_2} \right]^2} \cdot \left[\frac{n_1}{n_1 - 1} + \frac{n_2}{n_2 - 1} \right]$$

3.2 สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance)

คือการทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 2 กลุ่ม (กัลยา วาณิชย์บัญชา 2544: 135) เพื่อใช้ทดสอบสมมติฐานข้อ 1 และข้อ 2 โดยใช้สูตรดังนี้

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

$$\text{โดย } df_b = k - 1$$

$$Df_w = n_t - k$$

เมื่อ F แทน ค่าสถิติที่จะใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤติจากการแจกแจงแบบ F เพื่อทราบนัยสำคัญ

MS_b แทน ค่าประมาณของความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม

MS_w แทน ค่าประมาณของความแปรปรวนภายในกลุ่ม

k แทน จำนวนกลุ่ม

n_t แทน จำนวนสมาชิกในกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งหมด

df_b แทน ชั้นความเป็นอิสระของความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม

df_w แทน ชั้นความเป็นอิสระของความแปรปรวนภายในกลุ่ม

กรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทำการตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 หรือระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้สูตรตามวิธี Least Significant Difference (LSD) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง(กัลยา วาณิชย์บัญชา 2544: 333) โดยใช้สูตรดังนี้

$$LS = t, n - k \sqrt{\frac{2MSE}{n_i}}$$

$$1 - \frac{\alpha}{2}$$

โดยที่ $n_i \neq n_j$

$$r = n - k$$

เมื่อ LSD แทน ค่าผลต่างนัยสำคัญที่คำนวณได้สำหรับกลุ่มที่ i และ j

MSE แทน ค่า Mean Square Error จากตารางวิเคราะห์ความแปรปรวน

k แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทดสอบ

n แทน จำนวนข้อมูลตัวอย่างทั้งหมด

α แทน ค่าความเชื่อมั่น

3.3 สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ใช้หาค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรสองตัวที่เป็นอิสระต่อกัน หรือหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล 2 ชุด (กัลยา วาณิชย์บัญชา 2546: 311- 312) เพื่อใช้ทดสอบสมมติฐานข้อ 3 ถึง ข้อ 9 โดยใช้สูตรดังนี้

$$r_{xy} = \frac{N\sum XY - (\sum X)(\sum Y)}{\sqrt{[N\sum X^2 - (\sum X)^2][N\sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ r_{xy} แทน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนน X

$\sum Y$ แทน ผลรวมของคะแนน Y

$\sum X^2$ แทน ผลรวมคะแนนชุด X แต่ละตัวยกกำลังสอง

$\sum Y^2$ แทน ผลรวมคะแนนชุด Y แต่ละตัวยกกำลังสอง

$\sum XY$ แทน ผลรวมของผลคูณระหว่าง X และ ทุกคู่

N แทน จำนวนคนหรือกลุ่มตัวอย่าง

โดยที่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จะมีค่าระหว่าง $-1 < r < 1$ แปลความหมายได้ดังนี้ (กัลยา วาณิชยปัญญา. 2544: 437)

1. ถ้าค่า r เป็นลบ แสดงว่า X และ Y มีความสัมพันธ์กันในทิศทางตรงกันข้าม คือ ถ้า X เพิ่มขึ้น Y จะลด แต่ถ้า X ลด Y จะเพิ่ม
2. ถ้าค่า r เป็นบวก แสดงว่า X และ Y มีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกัน คือ ถ้า X เพิ่มขึ้น Y จะเพิ่มขึ้นด้วย แต่ถ้า X ลด Y จะลดด้วย
3. ถ้าค่า r มีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่า X และ Y มีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกัน และมีความสัมพันธ์กันมาก
4. ถ้าค่า r มีค่าเข้าใกล้ -1 แสดงว่า X และ Y มีความสัมพันธ์กันในทิศทางตรงกันข้ามและมีความสัมพันธ์กันมาก
5. ถ้าค่า r เท่ากับ 0 แสดงว่า X และ Y ไม่มีความสัมพันธ์กัน
6. ถ้าค่า r เข้าใกล้ 0 แสดงว่า X และ Y มีความสัมพันธ์กันน้อยมากและมีค่าระดับความสัมพันธ์ของสหสัมพันธ์ (Salkind.2000: 208)

ค่าระดับความสัมพันธ์	ระดับความสัมพันธ์
0.81 – 0.99	สูง
0.61 – 0.80	ค่อนข้างสูง
0.41 – 0.60	ปานกลาง
0.21 – 0.40	ค่อนข้างต่ำ
0.01 – 0.20	ต่ำ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านวัฒนธรรม และปัจจัยภายนอก ที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ โดยในการวิเคราะห์ข้อมูล และแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น เพื่อให้เกิดการสื่อสารความหมายและความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Correlation)
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t- distribution
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F-distribution
Sig.	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบที่โปรแกรม SPSS คำนวณได้ เพื่อใช้ในการสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน
Min	แทน	ค่าต่ำสุด
Max	แทน	ค่าสูงสุด
H ₀	แทน	สมมติฐานหลัก (Null Hypothesis)
H _a	แทน	สมมติฐานรอง (Alternative Hypothesis)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอผลตามขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหาของการวิจัย โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 7 ส่วน ดังนี้

- ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ
- ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคม
- ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านวัฒนธรรม
- ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ปัจจัยภายนอกของผู้สูงอายุ
- ส่วนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

7.1 การวิเคราะห์ความแตกต่างของพฤติกรรมกรออมของผู้สูงอายุ จำแนกตามข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย เพศ การศึกษาสูงสุด อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน รายได้ส่วนบุคคล ภาระหนี้สิน ภาวะการทำงาน ภาวะด้านสุขภาพ

7.2 การวิเคราะห์ความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ จำแนกตามข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย เพศ การศึกษาสูงสุด อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน รายได้ส่วนบุคคล ภาระหนี้สิน ภาวะการทำงาน ภาวะด้านสุขภาพ

7.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ อิทธิพลของครอบครัวในด้านการออม กับพฤติกรรมกรออมของผู้สูงอายุ

7.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ อิทธิพลของครอบครัวในด้านการใช้จ่าย กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

7.5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวัฒนธรรม กับพฤติกรรมกรออมของผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบด้วย ความมีระเบียบวินัย และ ความสันโดษ

7.6 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวัฒนธรรม กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบด้วย ความมีระเบียบวินัย และ ความสันโดษ

7.7 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ปัจจัยภายนอก กับพฤติกรรมกรออมของผู้สูงอายุ ในด้านมูลค่าการออม

7.8 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ปัจจัยภายนอก กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ ในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อดำรงชีวิต และค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

7.9 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรออมของผู้สูงอายุ ในด้านมูลค่าการออม กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ ในด้านค่าใช้จ่ายดำรงชีวิต และค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

ส่วน 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน แหล่งที่มาของรายได้ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ภาระหนี้สิน มูลค่าหนี้สินคงเหลือ ภาวะการทำงาน สถานภาพการทำงาน และภาวะด้านสุขภาพ โดยแจกแจงจำนวนและร้อยละ ดังนี้

ตาราง 3 แสดงจำนวนและร้อยละ เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	130	33.8
หญิง	255	66.2
รวม	385	100.0
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	236	61.3
ปริญญาตรี	106	27.5
สูงกว่าปริญญาตรี	43	11.2
รวม	385	100.0
อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน		
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	133	34.5
พนักงานบริษัทเอกชน	51	13.3
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	94	24.4
รับจ้าง/อาชีพอิสระ	77	20.0
อื่นๆ	30	7.8
รวม	385	100.0
สถานภาพสมรส		
โสด	41	10.6
สมรส	256	66.5
หม้าย	60	15.6
หย่าร้าง	18	4.7
แยกกันอยู่	10	2.6
รวม	385	100.0

ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
อยู่คนเดียว	22	5.7
2-3 คน	127	33.0
4-5 คน	180	46.8
เท่ากับหรือมากกว่า 6 คนขึ้นไป	56	14.5
รวม	385	100.0
จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน		
1-2 คน	226	58.7
3-4 คน	137	35.6
5-6 คน	16	4.1
มากกว่า 6 คนขึ้นไป	6	1.6
รวม	385	100.0
แหล่งที่มาของรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
บุตร/หลาน	175	45.5
การทำงาน	140	36.4
คู่สมรส	85	22.1
เงินบำนาญ/บำนาญ	104	27.0
ดอกเบี้ยหรือเงินปันผลจากการออม/ทรัพย์สิน	87	22.6
เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ/กองทุนชราภาพ	99	25.7
พี่น้อง/ญาติ	17	4.4
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท	88	22.9
5,001-10,000 บาท	78	20.3
10,001-20,000 บาท	80	20.8
20,001-30,000 บาท	62	16.1
30,001-40,000 บาท	41	10.6
สูงกว่า 40,000 บาทขึ้นไป	36	9.3
รวม	385	100.0

ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ภาระหนี้สิน		
มี	108	28.1
ไม่มี	277	71.9
รวม	385	100.0
มูลค่าหนี้สินคงเหลือ		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท	23	21.3
10,001-100,000 บาท	24	22.2
100,001-200,000 บาท	17	15.7
200,001-300,000 บาท	6	5.6
300,001-400,000 บาท	7	6.5
400,001-500,000 บาท	3	2.8
สูงกว่า 500,000 บาทขึ้นไป	28	25.9
รวม	108	100.0
ภาวะการทำงาน		
ทำงาน	186	48.3
ไม่ทำงาน	199	51.7
รวม	385	100.0
สถานภาพการทำงาน		
นายจ้าง	21	5.5
ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง	56	14.5
ลูกจ้าง	69	17.9
ช่วยธุรกิจครัวเรือนโดยไม่รับค่าจ้าง	21	5.5
อื่นๆ	19	4.9
รวม	186	100.0
ภาวะด้านสุขภาพ		
แข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัว	131	34.0
แข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว	200	52.0
ไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว	51	13.2
ไม่แข็งแรงและป่วยเป็นโรคร้ายแรง	3	0.8
รวม	385	100.0

จากตาราง3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 385 คน สามารถจำแนกได้ดังนี้

ด้านเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 255 คน คิดเป็นร้อยละ 66.2 และเป็นเพศชาย จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 33.8

ด้านระดับการศึกษาสูงสุด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 236 คน คิดเป็นร้อยละ 61.3 รองลงมาคือระดับปริญญาตรี จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 27.5 และระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 11.2

ด้านอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 34.5 รองลงมาคืออาชีพค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 24.4 อาชีพรับจ้าง/อาชีพอิสระ จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 และอาชีพอื่นๆ เช่น แม่บ้าน และเกษตรกร จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.8

ด้านสถานภาพสมรส พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 66.5 รองลงมาคือสถานภาพหม้าย จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6 สถานภาพโสด จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 10.6 สถานภาพหย่าร้าง จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.7 และแยกกันอยู่ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.6

ด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกับสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด 4-5 คน จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 46.8 รองลงมาคือ สมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด 2-3 คน จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 สมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเท่ากับหรือมากกว่า 6 คนขึ้นไป จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 และอาศัยอยู่คนเดียว จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.7

ด้านจำนวนผู้มีเงินได้หรือผู้มีรายได้ในครัวเรือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ในครัวเรือนมีจำนวนผู้มีรายได้ 1-2 คน จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 58.7 รองลงมาคือจำนวนผู้มีรายได้ 3-4 คน จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 35.6 จำนวนผู้มีรายได้ 5-6 คน จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 4.1 และจำนวนผู้มีรายได้มากกว่า 6 คนขึ้นไป จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.6

ด้านแหล่งที่มาของรายได้ในปัจจุบัน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้มาจากบุตรหลาน จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 รองลงมาคือจากการทำงาน จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 36.4 มาจากเงินบำเหน็จ/บำนาญ จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0 มาจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ/กองทุนชราภาพ จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 25.7 มาจากดอกเบี้ยหรือเงินปันผลจากการออม/ทรัพย์สิน จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 22.6 มาจากคู่สมรส จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 22.1 และมาจากพี่น้อง/ญาติ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.4

ด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 22.9 รองลงมาคือมีรายได้ 10,001-20,000 บาท จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 20.8 มีรายได้ 5,001-10,000 บาท จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ

20.3 มีรายได้ 20,001-30,000 บาท จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 16.1 มีรายได้ 30,001-40,000 บาท จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 10.6 และมีรายได้สูงกว่า 40,000 บาทขึ้นไป จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.3

ด้านภาระหนี้สิน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีภาระหนี้สิน จำนวน 277 คน คิดเป็นร้อยละ 71.9 และมีภาระหนี้สิน จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 28.1

ด้านมูลค่าหนี้สินคงเหลือ สำหรับผู้ที่มีภาระหนี้สินจำนวนทั้งหมด 108 คน พบว่า ส่วนใหญ่มีหนี้สินคงเหลือสูงกว่า 500,000 บาทขึ้นไป จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 25.9 รองลงมาคือมีหนี้สินคงเหลือ 10,001-100,000 บาท จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 22.2 มีหนี้สินคงเหลือต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 21.3 มีหนี้สินคงเหลือ 100,001-200,000 บาท จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 15.7 มีหนี้สินคงเหลือ 300,001-400,000 บาท จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5 มีหนี้สินคงเหลือ 200,001-300,000 บาท จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6 และมีหนี้สินคงเหลือ 400,001-500,000 บาท จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8

ด้านภาวะการทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่ทำงาน จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 51.7 และทำงาน จำนวน 186 คน คิดเป็นร้อยละ 48.3

ด้านสถานภาพการทำงาน สำหรับผู้ที่ยังทำงานอยู่ จำนวน 186 คน พบว่า ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นลูกจ้าง จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 17.9 รองลงมาคือประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 สถานภาพเป็นนายจ้าง จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5 ช่วยธุรกิจครัวเรือนโดยไม่รับค่าจ้าง จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5 และสถานภาพอื่นๆ เช่น เป็นอาสาสมัคร รับจ้างอิสระสำหรับงานวิชาชีพเฉพาะ ช่วยธุรกิจครัวเรือนโดยรับค่าจ้าง จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.9

ด้านภาวะด้านสุขภาพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประเมินว่าในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ตนเองมีสุขภาพแข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 52.0 รองลงมาคือประเมินตนเองว่าแข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัว จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 34.0 ประเมินตนเองว่าไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 13.2 และประเมินตนเองว่าไม่แข็งแรงและป่วยเป็นโรคร้ายแรง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามมีการกระจายตัวอยู่มาก ดังนั้นในการทดสอบสมมติฐาน ผู้วิจัยจึงดำเนินการจัดกลุ่มตัวอย่างใหม่สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ด้านสถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน และภาวะด้านสุขภาพ ให้มีจำนวนที่เหมาะสม ดังนี้

ตาราง 4 แสดงจำนวนและค่าร้อยละ เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ด้านสถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน และภาวะด้านสุขภาพ (จัดกลุ่มใหม่)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สถานภาพสมรส		
โสด	41	10.6
สมรส	256	66.5
หม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่	88	22.9
รวม	385	100.0
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1-3 คน	149	38.7
4-5 คน	180	46.8
เท่ากับหรือมากกว่า 6 คนขึ้นไป	56	14.5
รวม	385	100.0
จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน		
1-2 คน	226	58.7
3 คนขึ้นไป	159	41.3
รวม	385	100.0
ภาวะด้านสุขภาพ		
แข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัว	131	34.0
แข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว	200	52.0
ไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว/ไม่แข็งแรงและป่วยเป็นโรคร้ายแรง	54	14.0
รวม	385	100.0

จากตาราง 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ด้านสถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน และภาวะด้านสุขภาพ (จัดกลุ่มใหม่) ของผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 385 คน สามารถจำแนกได้ดังนี้

ด้านสถานภาพสมรส พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 66.5 รองลงมาคือสถานภาพหม้าย/ หย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 22.9 และสถานภาพโสด จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 10.6

ด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกับสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด 4-5 คน จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 46.8 รองลงมาคือ สมาชิกในครัวเรือน

ทั้งหมด 1-3 คน จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 38.7 และสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเท่ากับหรือมากกว่า 6 คนขึ้นไป จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5

ด้านจำนวนผู้มีเงินได้หรือผู้มีรายได้ในครัวเรือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ในครัวเรือนมีจำนวนผู้มีรายได้ 1-2 คน จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 58.7 และจำนวนผู้มีรายได้ 3 คนขึ้นไป จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 41.3

ด้านภาวะด้านสุขภาพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประเมินว่าในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ตนเองมีสุขภาพแข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 52.0 รองลงมาคือประเมินตนเองว่าแข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัว จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 34.0 และประเมินตนเองว่าไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว/ไม่แข็งแรงและป่วยเป็นโรคร้ายแรง จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 14.0

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคม

ตาราง 5 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับอภิปรัชญาของปัจจัยด้านสังคม จำแนกเป็นด้านการออมและการใช้จ่าย

ปัจจัยด้านสังคม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับอภิปรัชญา
ด้านการออม			
สมาชิกในครอบครัวมีส่วนสำคัญในการวางแผนการออม	3.88	1.00	มาก
สมาชิกในครอบครัวเป็นแบบอย่างในเรื่องการออม	3.78	0.96	มาก
การรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัวในเรื่องวิธีการออมที่เหมาะสมสำหรับวัยสูงอายุ	3.97	0.83	มาก
สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการออม	3.72	0.98	มาก
ค่าเฉลี่ยด้านการออม	3.84	0.80	มาก
ด้านการใช้จ่าย			
สมาชิกในครอบครัวมีส่วนสำคัญในการวางแผนการใช้จ่ายเงิน	3.63	1.00	มาก
สมาชิกในครอบครัวเป็นแบบอย่างในการใช้จ่ายเงิน	3.71	0.95	มาก
ใช้จ่ายเงินเหมาะสมกับรายได้			
การออกไปซื้อสินค้าร่วมกับสมาชิกในครอบครัว	3.75	1.00	มาก
สมาชิกในครอบครัวมีส่วนในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการต่างๆสำหรับการดำเนินชีวิต	3.78	0.95	มาก
ค่าเฉลี่ยด้านการใช้จ่าย	3.72	0.79	มาก
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	3.78	0.74	มาก

จากตาราง 5 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับอิทธิพลของปัจจัยด้านสังคม ที่จำแนกเป็นด้านการออมและด้านการใช้จ่าย พบว่า จากผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 385 คน ปัจจัยด้านสังคมมีอิทธิพลโดยรวมต่อการออมและการใช้จ่ายในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านสังคมมีอิทธิพลต่อการออม โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 และพบว่า ปัจจัยด้านสังคมมีอิทธิพลต่อการใช้จ่ายโดยรวมในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72

เมื่อพิจารณารายข้อในด้านการออม พบว่า ปัจจัยด้านสังคมมีอิทธิพลต่อการออมในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับวิธีการออมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 รองลงมาคือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนสำคัญในการวางแผนการออม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 สมาชิกในครอบครัวเป็นแบบอย่างในเรื่องการออม 3.78 และสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการออม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72

เมื่อพิจารณารายข้อในด้านการใช้จ่าย พบว่า ปัจจัยด้านสังคมมีอิทธิพลต่อการใช้จ่ายในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ สมาชิกในครอบครัวมีส่วนในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ สำหรับการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 รองลงมาคือการออกไปซื้อสินค้าและบริการร่วมกับสมาชิกในครอบครัว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 สมาชิกในครอบครัวเป็นแบบอย่างในการใช้จ่ายเงินเหมาะสมกับรายได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 และเรื่องสมาชิกในครอบครัวมีส่วนสำคัญในการวางแผนการใช้จ่ายเงิน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านวัฒนธรรม

ตาราง 6 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุ จำแนกเป็นด้านความมีระเบียบวินัยและความสันโดษ

ปัจจัยด้านวัฒนธรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
ความมีระเบียบวินัย			
มีการวางแผนการออมของท่านล่วงหน้าเสมอ	3.73	0.97	มาก
มักปฏิบัติตามแผนการออมที่ท่านวางไว้	3.59	0.94	มาก
มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินล่วงหน้าเสมอ	3.68	0.94	มาก
มักปฏิบัติตามแผนการใช้จ่ายเงินที่ท่านได้วางไว้	3.56	0.93	มาก
การจดบันทึกรายรับรายจ่ายของท่านเป็นประจำทุกเดือน	2.65	1.29	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยด้านความมีระเบียบวินัย	3.44	0.84	มาก

ตาราง 6 (ต่อ)

ปัจจัยด้านวัฒนธรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
ความสันโดษ			
มีความพอใจในการบริโภค และไม่ใช้สิ่งของที่เกินฐานะของตนเอง	4.00	0.93	มาก
การใช้จ่ายเงินของท่านให้เกิดประโยชน์มากที่สุด	4.14	0.79	มาก
คิดก่อนใช้จ่ายและใช้จ่ายเท่าที่มีความจำเป็น	4.12	0.79	มาก
ความพอใจในสิ่งที่ตนเองหามาได้โดยสุจริต	4.59	0.62	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยด้านความสันโดษ	4.21	0.63	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	3.78	0.65	มาก

ตาราง 6 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการปฏิบัติของปัจจัยด้านวัฒนธรรมที่จำแนกเป็นด้านความมีระเบียบวินัยและความสันโดษ พบว่าจากผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 385 คน มีระดับการปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัย และความสันโดษโดยรวมในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ระดับการปฏิบัติในด้านความมีระเบียบวินัยมีโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 และพบว่า ระดับการปฏิบัติในด้านความสันโดษโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21

เมื่อพิจารณารายข้อในด้านความมีระเบียบวินัย พบว่า มีระดับการปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัยในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การวางแผนการออมล่วงหน้าเสมอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 รองลงมาคือวางแผนการใช้จ่ายล่วงหน้าเสมอ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 ปฏิบัติตามแผนการออมที่วางไว้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 และปฏิบัติตามแผนการใช้จ่ายเงินที่วางไว้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 ตามลำดับ และมีระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัยในระดับปานกลาง ในข้อการจดบันทึกรายรับรายจ่ายเป็นประจำทุกเดือน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.65

เมื่อพิจารณารายข้อในด้านความสันโดษ พบว่า มีระดับปฏิบัติด้านความสันโดษในระดับมากที่สุด ในเรื่องความพอใจในสิ่งที่ตนเองหามาได้โดยสุจริต โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 และมีระดับปฏิบัติด้านความสันโดษในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 รองลงมาคือคิดก่อนใช้จ่ายและใช้จ่ายเท่าที่มีความจำเป็น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 และการมีความพอใจในการบริโภค และไม่ใช้สิ่งของที่เกินฐานะของตนเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ปัจจัยภายนอกของผู้สูงอายุ

ตาราง 7 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอกของผู้สูงอายุ ในเรื่องนโยบายของภาครัฐและเอกชน และสภาพเศรษฐกิจ

ปัจจัยภายนอก	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการรับรู้
รัฐบาลจัดสวัสดิการบริการผู้สูงอายุโดยมีบริการสถาน สงเคราะห์คนชรา สำหรับชายและหญิงชรา อายุ 60 ปีขึ้นไป	3.47	1.12	มาก
มีการจัดศูนย์บริการผู้สูงอายุให้เข้ารับบริการและร่วม กิจกรรมต่างๆ เช่น บริการตรวจรักษาโรค กิจกรรมเสริมรายได้ ฯลฯ	3.44	1.09	มาก
รัฐบาลมีการสร้างหลักประกันรายได้สำหรับตลาด แรงงานให้คนในอาชีพแรงงานมีการออมเงิน เพื่อสร้างหลักประกันชราภาพสำหรับตนเอง	3.04	1.14	ปานกลาง
รัฐบาลมีระบบเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุโดยจ่ายเงินให้ แก่ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่มีรายได้ไม่เพียงพอ แก่การยังชีพ	3.67	1.06	มาก
ธนาคารพาณิชย์ บริษัทหลักทรัพย์และบริษัทประกัน ชีวิตมีระบบการออมเงิน การลงทุน การประกันชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ	3.17	1.15	ปานกลาง
มีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเพื่อให้สิทธิด้านการรักษา พยาบาลขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนและผู้สูงอายุ	3.60	1.07	มาก
มีการกำหนดนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุ ระยะยาว พ.ศ.2535-2554 เพื่อจัดสวัสดิการดูแล ผู้สูงอายุในด้านต่างๆ ทั้งในด้านสวัสดิการสังคม หลักประกันรายได้ และสุขภาพ	3.20	1.19	ปานกลาง
มีมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจช่วยสนับสนุนการฟื้นตัวของการ บริโภคและการลงทุนภาคเอกชนให้ปรับตัวดีขึ้น	3.13	1.09	ปานกลาง
เงินเฟ้อและอัตราดอกเบี้ยในตลาดโลกมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ราคาสินค้าและบริการ และค่าครองชีพของ คนเพิ่มสูงขึ้น	3.58	1.09	มาก
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	3.37	0.83	ปานกลาง

ตาราง 7 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอกของผู้สูงอายุในเรื่องนโยบายของภาครัฐและเอกชน และสภาพเศรษฐกิจ พบว่าจากผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 385 คน มีระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอกโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ปัจจัยภายนอกในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ รัฐบาลมีระบบเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุโดยจ่ายเงินให้แก่ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่มีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 รองลงมาคือเรื่องหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเพื่อให้สิทธิด้านการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนและผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 เรื่องเงินเพื่อและอัตราดอกเบี้ยในตลาดโลกมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทำให้ราคาสินค้าและบริการ และค่าครองชีพของคนเพิ่มสูงขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 รัฐบาลจัดสวัสดิการบริการผู้สูงอายุโดยมีบริการสถานสงเคราะห์คนชรา สำหรับชายและหญิงชราอายุ 60 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 และการจัดศูนย์บริการผู้สูงอายุให้เข้ารับบริการและร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น บริการตรวจรักษาโรคกิจกรรมเสริมรายได้ ฯลฯ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44

ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ปัจจัยภายนอกในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้มีการกำหนดนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว พ.ศ.2535-2554 เพื่อจัดสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุในด้านต่างๆ ทั้งในด้านสวัสดิการสังคมหลักประกันรายได้ และสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 รองลงมาคือ ธนาคารพาณิชย์ บริษัทหลักทรัพย์และบริษัทประกันชีวิตมีระบบการออมเงิน การลงทุน การประกันชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17 มีมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจช่วยสนับสนุนการฟื้นตัวของการบริโภคและการลงทุนภาคเอกชนให้ปรับตัวดีขึ้น 3.13 และรัฐบาลมีการสร้างหลักประกันรายได้สำหรับตลาดแรงงานให้คนในอาชีพแรงงานมีการออมเงินเพื่อสร้างหลักประกันสุขภาพสำหรับตนเอง 3.04

ส่วนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

ตาราง 8 แสดงจำนวนและร้อยละ เกี่ยวกับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

พฤติกรรมการออม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รูปแบบการออม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
<u>รูปสินทรัพย์ถาวร</u>		
ที่ดิน	175	45.5
อาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่ออยู่อาศัย	172	44.7
ทองคำ อัญมณีและโลหะมีค่า	135	35.1
<u>รูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ</u>		
เงินสด	162	42.1
เงินฝากกับสถาบันการเงินต่างๆ	229	59.5
การซื้อหลักทรัพย์ทางการเงินของรัฐบาลหรือเอกชน	68	17.7
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพหรือประกันชีวิต	74	19.2
การให้กู้ยืมระยะสั้นหรือระยะยาวที่มีสัญญาตามกฎหมาย	16	2.6
การเล่นแชร์หรือการให้กู้ยืมโดยไม่มีสัญญากู้ยืม	26	6.8
เหตุผลหลักในการออม		
เพื่อไว้ใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพ	185	48.0
เพื่อไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน	116	30.1
เพื่อไว้ใช้ในการประกอบอาชีพ/การจัดตั้งหรือขยายงานธุรกิจ	8	2.1
เพื่อไว้ใช้จ่ายในการซื้อสินทรัพย์ถาวร เช่น บ้าน รถยนต์ ที่ดิน	3	0.8
เพื่อให้ได้มากซึ่งหลักประกันบางอย่างเช่น ประกันชีวิต	12	3.1
เพื่อหาผลประโยชน์และผลตอบแทนของการออม	15	3.9
เพื่อใช้จ่ายในด้านกิจกรรมทางสังคม	2	0.5
เพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยว ทำบุญ	8	2.1
เพื่อเก็บไว้เป็นมรดกของบุตรหลาน	36	9.4
รวม	385	100.0
การวางแผนการออมในอนาคต		
คาดว่าจะเพิ่มขึ้น	191	49.6
คาดว่าจะเท่าเดิม	129	33.5
คาดว่าจะลดลง	65	16.9
รวม	385	100.0

จากตาราง 8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 385 คน สามารถจำแนกได้ดังนี้

ด้านรูปแบบการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการออมเป็นที่ดิน จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 รองลงมาคืออาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่อยอยู่อาศัย จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 44.7 และทองคำ อัญมณีและโลหะมีค่า จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 35.1

ด้านรูปแบบการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ พบว่าผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการออมเป็นเงินฝากกับสถาบันการเงินต่างๆ จำนวน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 59.5 รองลงมาคือเงินสด จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 42.1 กองทุนสำรองเลี้ยงชีพหรือประกันชีวิต จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 19.2 การซื้อหลักทรัพย์ทางการเงินของรัฐบาลหรือเอกชน จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17.7 การเล่นแชร์หรือการให้กู้ยืมโดยไม่มีสัญญากู้ยืม จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.8 และการให้กู้ยืมระยะสั้นหรือระยะยาวที่มีสัญญาตามกฎหมาย จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 2.6

ด้านเหตุผลหลักในการออม พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเหตุผลเพื่อไว้ใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพ จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 48.0 รองลงมาคือเพื่อไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 30.1 เพื่อเก็บไว้เป็นมรดกของบุตรหลาน จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.4 เพื่อหาผลประโยชน์และผลตอบแทนของการออม เช่น ดอกเบี้ย เงินปันผล จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.9 เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักประกันบางอย่าง เช่น ประกันชีวิต อุบัติเหตุ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.1 เพื่อไว้ใช้ในการประกอบอาชีพ/จัดตั้งหรือขยายงานธุรกิจ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1 เพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยว ทำบุญ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1 เพื่อไว้ใช้จ่ายในการซื้อสินทรัพย์ถาวร เช่น บ้าน รถยนต์ ที่ดิน ฯลฯ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 และเพื่อใช้ในกิจกรรมทางด้านสังคม จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5

ด้านการวางแผนการออมในอนาคต พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คาดว่าจะออมเพิ่มขึ้น จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 49.6 รองลงมาคือคาดว่าจะออมเท่าเดิม จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 33.5 และคาดว่าจะลดลง จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.9

ตาราง 9 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมกรรมการออมของผู้สูงอายุ ในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร

มูลค่าการออม	n	Min	Max	$\bar{X}$	S.D.
รูปสินทรัพย์ถาวร					
ที่ดิน	175	100.00	45,000.00	3,842.42	5,967.16
อาคาร/สิ่งก่อสร้างเพื่ออยู่อาศัย	172	100.00	30,000.00	3,289.08	3,774.45
ทองคำ อัญมณีและโลหะมีค่า	135	10.00	6,000.00	327.86	647.40
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	277	10.00	50,000.00	4,558.94	6,864.97

หมายเหตุ แสดงค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในอัตราส่วน 1 : 1000

จากตาราง 9 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมกรรมการออมของผู้สูงอายุในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร พบว่า จากผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 385 คน มีการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร ทั้งหมด 277 คน ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรต่ำสุด 10,000 บาท และสูงสุด 50,000,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 4,558,947.65 บาท ซึ่งสามารถแบ่งการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร ได้แก่

การออมเป็นที่ดินจำนวน 175 คน มูลค่าต่ำสุด 100,000 บาท และสูงสุด 45,000,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 3,842,429 บาท

การออมเป็นอาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่ออยู่อาศัยจำนวน 172 คนมูลค่าต่ำสุด 100,000 บาท และสูงสุด 30,000,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 3,289,081 บาท

การออมเป็นทองคำ อัญมณีและโลหะมีค่าจำนวน 135 คน มูลค่าต่ำสุด 10,000 บาท และสูงสุด 6,000,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 327,863 บาท

ตาราง 10 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมกรรมการออมของผู้สูงอายุ ในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

มูลค่าการออม	n	Min	Max	$\bar{X}$	S.D.
รูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ					
/นอกระบบ					
เงินสด	160	3.00	5,000.00	285.51	678.02
เงินฝากกับสถาบันการเงินต่างๆ	299	3.00	20,000.00	992.48	2,375.73
การซื้อหลักทรัพย์ทางการเงินของรัฐบาลหรือเอกชน	68	20.00	25,000.00	1,393.67	4,098.91

ตาราง 10 (ต่อ)

มูลค่าการออม	n	Min	Max	$\bar{X}$	S.D.
รูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ					
/นอกระบบ (ต่อ)					
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ/ประกันชีวิต	74	10.00	3,000.00	392.02	572.14
การให้กู้ยืมระยะสั้น/ระยะยาวที่มี สัญญาตามกฎหมาย	10	15.00	15,000.00	2,411.50	4,595.43
การเล่นแชร์/การให้กู้ยืม โดยไม่มีสัญญากู้ยืม	26	1.00	400.00	61.19	98.12
ผลรวมมูลค่าการออมในรูป	344	3.00	40,000.00	1,207.67	3,987.02
สินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ					

หมายเหตุ แสดงค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในอัตราส่วน 1 : 1000

จากตาราง 10 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ ในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ จากผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 385 คน มีการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบจำนวน 344 คน ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบต่ำสุด 3,000 บาท และสูงสุด 40,000,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 1,207,672.09 บาท ซึ่งสามารถแบ่งการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบได้แก่

การออมเป็นเงินสดจำนวน 160 คน มูลค่าต่ำสุด 3,000 บาท และสูงสุด 5,000,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 285,510.60 บาท

การออมเป็นเงินฝากกับสถาบันการเงินต่างๆจำนวน 229 คน มูลค่าต่ำสุด 3,000 บาท และสูงสุด 20,000,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 992,480.35 บาท

การออมเป็นหลักทรัพย์ทางการเงินของรัฐบาลหรือเอกชนจำนวน 68 คน มูลค่าต่ำสุด 20,000 บาท และสูงสุด 25,000,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 1,393,676.50 บาท

การออมในกองทุนสำรองเลี้ยงชีพหรือประกันชีวิตจำนวน 74 คน มูลค่าต่ำสุด 10,000 บาท และสูงสุด 3,000,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 392,027.03 บาท

การออมโดยการให้กู้ยืมระยะสั้นหรือระยะยาวที่มีสัญญาตามกฎหมายจำนวน 10 คน มูลค่าต่ำสุด 15,000 บาท และสูงสุด 15,000,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 2,411,500 บาท

และการออมโดยการเล่นแชร์หรือการให้กู้ยืมโดยไม่มีสัญญากู้ยืมจำนวน 26 คนมูลค่าต่ำสุด 1,000 บาท และสูงสุด 400,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 61,192.31 บาท

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าข้อมูลมีค่าที่ผิดปกติไปจากกลุ่ม (Extreme Value) ซึ่งทำให้ค่าที่ได้นั้นมีค่าความเบี่ยงเบนสูง จึงทำให้ต้องมีการปรับแก้ชุดข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับแก้ชุดข้อมูลดังกล่าวให้มีความเหมาะสม ดังนี้

ตาราง 11 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ ในด้านมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ถาวรที่ปรับแก้ค่าแจกแจงปกติที่ความน่าเชื่อถือ 95%

มูลค่าการออม	n	Min	Max	$\bar{X}$	S.D.
รูปสินทรัพย์ถาวร					
ที่ดิน	125	100.00	3,000.00	1,340.88	912.69
อาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่ออยู่อาศัย	126	100.00	3,500.00	1,620.01	964.97
ทองคำ อัญมณีและโลหะมีค่า	98	10.00	200.00	107.54	66.45
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ถาวร	179	10.00	3200.00	1,289.66	978.41

หมายเหตุ แสดงค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในอัตราส่วน 1 : 1000

จากตาราง 11 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ ในด้านมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ถาวรที่ปรับแก้ค่าแจกแจงปกติที่ความน่าเชื่อถือ 95% พบว่า มีการออมในรูปแบบสินทรัพย์ถาวรจำนวน 179คน ผลรวมมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ถาวรต่ำสุด 10,000บาท และสูงสุด 3,200,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 1,289,058.66 บาท ซึ่งสามารถแบ่งการออมในรูปแบบสินทรัพย์ถาวร ได้แก่

การออมเป็นที่ดินจำนวน 125 คน มูลค่าต่ำสุด 100,000 บาท และสูงสุด 3,000,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย1,340,880 บาท

การออมเป็นอาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่ออยู่อาศัยจำนวน 126 คนมูลค่าต่ำสุด 100,000 บาท และสูงสุด 3,500,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 1,620,016 บาท

การออมเป็นทองคำ อัญมณีและโลหะมีค่าจำนวน 98 คน มูลค่าต่ำสุด 10,000 บาท และสูงสุด 200,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 107,540.80 บาท

ตาราง 12 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมกรรมการออมของผู้สูงอายุ ในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบที่ปรับแก้ค่าแจกแจงปกติที่ความน่าเชื่อถือ 95%

มูลค่าการออม	n	Min	Max	$\bar{X}$	S.D.
รูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ					
/นอกระบบ					
เงินสด	111	3.00	100.00	35.54	32.42
เงินฝากกับสถาบันการเงินต่างๆ	194	3.00	1,000.00	324.62	338.43
การซื้อหลักทรัพย์ทางการเงินของ รัฐบาลหรือเอกชน	43	20.00	200.00	101.62	59.44
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ/ประกันชีวิต	51	10.00	300.00	140.00	82.49
การให้กู้ยืมระยะสั้น/ระยะยาวที่มี สัญญาตามกฎหมาย	8	15.00	2,000.00	639.37	750.70
การเล่นแชร์/การให้กู้ยืม โดยไม่มีสัญญากู้ยืม	16	1.00	20.00	11.31	5.75
ผลรวมมูลค่าการออมในรูป	142	3.00	120.00	51.42	37.44
สินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ					

หมายเหตุ แสดงค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในอัตราส่วน 1 : 1000

ตาราง 12 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมกรรมการออมของผู้สูงอายุ ในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบที่ปรับแก้ค่าแจกแจงปกติที่ความน่าเชื่อถือ 95% พบว่า มีการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบจำนวน 142 คน ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบต่ำสุด 3,000 บาท และสูงสุด 120,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 51,422.54 บาท ซึ่งสามารถแบ่งการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ ได้แก่

การออมเป็นเงินสดจำนวน 111 คน มูลค่าต่ำสุด 3,000 บาท และสูงสุด 100,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 35,540.54 บาท

การออมเป็นเงินฝากกับสถาบันการเงินต่างๆจำนวน 194 คน มูลค่าต่ำสุด 3,000 บาท และสูงสุด 1,000,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 324,628.90 บาท

การออมเป็นหลักทรัพย์ทางการเงินของรัฐบาลหรือเอกชนจำนวน 43 คน มูลค่าต่ำสุด 20,000 บาท และสูงสุด 200,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 101,627.90 บาท

การออมในกองทุนสำรองเลี้ยงชีพหรือประกันชีวิตจำนวน 51 คน มูลค่าต่ำสุด 10,000 บาท และสูงสุด 300,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 140,000 บาท

การออมโดยการให้กู้ยืมระยะสั้นหรือระยะยาวที่มีสัญญาตามกฎหมายจำนวน 8 คน มูลค่าต่ำสุด 15,000 บาท และสูงสุด 2,000,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 639,375 บาท

และการออมโดยการเล่นแชร์หรือการให้กู้ยืมโดยไม่มีสัญญากู้ยืมจำนวน 16 คน มูลค่าต่ำสุด 1,000 บาท และสูงสุด 20,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 11,312.50 บาท

ส่วนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

ตาราง 13 แสดงจำนวนและค่าร้อยละ เกี่ยวกับพฤติกรรมค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

พฤติกรรมค่าใช้จ่าย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประเภทค่าใช้จ่าย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
<u>ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต</u>		
ค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม	334	86.8
ค่าใช้จ่ายด้านเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	202	52.5
ค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัย	146	37.9
ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ	224	63.4
ค่าใช้จ่ายด้านยานพาหนะ/การเดินทาง	249	64.7
ค่าใช้จ่ายด้านการสื่อสาร	232	60.3
ค่าใช้จ่ายประเภทอื่นๆ	300	77.9
<u>ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน</u>		
ค่าใช้จ่ายสำหรับกิจกรรมด้านสังคม	274	71.2
ค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยว	189	49.1
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	2	0.5
บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปซื้อสินค้าและบริการ		
ไปคนเดียว	115	29.9
ไปกับสามีหรือภรรยา	99	25.7
ไปกับบุตร/หลาน	127	33.0
ไปกับเพื่อน	31	8.0
ไปกับลูกจ้าง	1	0.3
อื่นๆ	12	3.1
รวม	385	100.0

ตาราง 13 (ต่อ)

พฤติกรรมการใช้จ่าย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สถานที่ที่ใช้จ่ายเงินน้อยที่สุด		
ห้างสรรพสินค้า	174	45.2
ร้านค้า/ร้านขายของชำ	29	7.5
ตลาด/ตลาดนัด	89	23.1
ร้านสะดวกซื้อ	28	7.3
โรงแรม/ร้านอาหาร	3	0.8
ไฮเปอร์มาร์เก็ต/ซูเปอร์มาร์เก็ต	51	13.2
สถานที่ท่องเที่ยว	4	1.0
โรงพยาบาล	4	1.0
อื่นๆ	3	0.8
รวม	385	100.0

จากตาราง 13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 385 คน สามารถจำแนกได้ดังนี้

ด้านประเภทค่าใช้จ่าย ประเภทค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม จำนวน 334 คน คิดเป็นร้อยละ 86.8 รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายประเภทอื่นๆ จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 77.9 ค่าใช้จ่ายด้านยานพาหนะและการเดินทาง จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 64.7 ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 63.4 ค่าใช้จ่ายด้านเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย จำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 52.5 และค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัย จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 37.9

ด้านประเภทค่าใช้จ่าย ประเภทค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายสำหรับกิจกรรมด้านสังคม จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 71.2 รองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยว จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 49.1 และค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น การอุปการะบุตรบุญธรรม จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5

ด้านบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปซื้อสินค้าและบริการ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มักไปซื้อสินค้าและบริการกับบุตรหลาน จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 รองลงมาคือ ไปซื้อคนเดียว จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 29.9 ไปซื้อกับสามีภรรยา จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 25.7 ไปซื้อกับเพื่อน จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 อื่นๆ เช่น ไปซื้อทั้งครอบครัว จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.1 และไปซื้อกับลูกจ้างจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3

ด้านสถานที่ที่ใช้จ่ายเงินน้อยที่สุด พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้จ่ายเงินที่ห้างสรรพสินค้า จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 45.2 รองลงมาคือที่ตลาด/ตลาดนัด จำนวน 89 คน

คิดเป็นร้อยละ 23.1 ที่ไฮเปอร์มาร์เก็ต/ซูเปอร์มาร์เก็ต จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 ที่ร้านค้า/ร้านขายของชำ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 ที่ร้านสะดวกซื้อ จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.3 ที่สถานที่ท่องเที่ยว จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 ที่โรงพยาบาล จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 ที่โรงแรม/ร้านอาหาร จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 และอื่นๆ เช่น ที่วัด จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8

ตาราง 14 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนของผู้สูงอายุ

ค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุโดยเฉลี่ยต่อเดือน	n	Min	Max	$\bar{X}$	S.D.
ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	382	700.00	60,000.00	11,332.72	9,134.51
ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	322	200.00	50,000.00	3,275.47	4,402.12

จากตาราง 14 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนของผู้สูงอายุ พบว่า จากผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 385 คน ผู้ที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตจำนวน 382 คน มีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตต่ำสุด 700 บาทต่อเดือน และสูงสุด 60,000 บาทต่อเดือน โดยมีค่าเฉลี่ย 11,332.72 บาทต่อเดือน และมีผู้ที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน จำนวน 322 คน มีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนต่ำสุด 200 บาทต่อเดือน และสูงสุด 50,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 3,275.47 บาทต่อเดือน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าข้อมูลมีค่าที่ผิดปกติไปจากกลุ่ม (Extreme Value) ซึ่งทำให้ค่าที่ได้นั้นมีค่าความเบี่ยงเบนสูง จึงทำให้ต้องมีการปรับแก้ชุดข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับแก้ชุดข้อมูลดังกล่าวให้มีความเหมาะสม ดังนี้

ตาราง 15 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนของผู้สูงอายุที่ปรับแก้ค่าแจกแจงปกติที่ความน่าเชื่อถือ 95%

ค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุโดยเฉลี่ยต่อเดือน	n	Min	Max	$\bar{X}$	S.D.
ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	348	700.00	20,000.00	9,212.93	5,688.43
ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	282	200.00	5,000.00	2,162.06	1,539.50

จากตาราง 15 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนของผู้สูงอายุที่ปรับแก้ค่าแจกแจงปกติที่ความน่าเชื่อถือ 95% พบว่า จากผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 385 คน ผู้ที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตจำนวน 348 คน มีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตต่ำสุด 700 บาทต่อเดือน และสูงสุด 20,000 บาทต่อเดือน โดยมีค่าเฉลี่ย 9,212.93 บาทต่อ

เดือน และผู้ที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน จำนวน 282 คน มีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนต่ำสุด 200 บาทต่อเดือน และสูงสุด 5,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 2,162.06 บาทต่อเดือน

ตาราง 16 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความถี่ในการซื้อสินค้าและบริการประเภทต่างๆ ของผู้สูงอายุในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา

ประเภทสินค้าและบริการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความถี่
อาหาร/เครื่องดื่มภายในบ้าน	4.16	1.03	มาก
เสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องแต่งกาย	2.42	0.89	น้อย
ของใช้ส่วนตัว เช่น สบู่ ยาสระผม ยาสีฟัน	3.32	0.94	ปานกลาง
เครื่องประดับ/อัญมณี	1.55	0.68	ไม่เคย
เครื่องสำอางค์/น้ำหอม	1.77	0.83	ไม่เคย
อาหารเสริมบำรุงร่างกาย	2.33	1.09	น้อย
เครื่องดื่มแอลกอฮอล์	1.36	0.93	ไม่เคย
รับประทานอาหารนอกบ้าน	2.89	1.18	ปานกลาง
บริการสถานเสริมความงาม	2.09	1.20	น้อย
ศัลยกรรมความงาม	1.11	0.48	ไม่เคย
บริการตรวจสุขภาพกับโรงพยาบาลรัฐบาล/เอกชน	2.66	0.93	ปานกลาง
ออกกำลังกายโยคะ/ฟิตเนส	2.02	1.50	น้อย
สินค้าเพื่อความบันเทิง (เพลง/ภาพยนตร์)	1.64	0.94	ไม่เคย
เฟอร์นิเจอร์/ของตกแต่งบ้าน	1.58	0.72	ไม่เคย
อุปกรณ์สื่อสาร/คอมพิวเตอร์	1.59	0.84	ไม่เคย
เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน	1.91	0.89	น้อย
หนังสือ/นิตยสาร	2.81	1.48	ปานกลาง
สัตว์เลี้ยง/ต้นไม้	2.21	1.22	น้อย
ของขวัญ/ของชำร่วย	1.89	0.86	น้อย
ท่องเที่ยวในประเทศ	2.26	0.93	น้อย
ท่องเที่ยวต่างประเทศ	1.45	0.70	ไม่เคย
บริการรถโดยสารประจำทาง/ รถไฟฟ้า/ รถไฟใต้ดิน	2.74	1.42	ปานกลาง
ชมภาพยนตร์/ละครเวที	1.52	0.84	ไม่เคย
รักษาพยาบาลกับโรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชน	2.70	1.02	ปานกลาง
ที่พัก/โรงแรม	1.60	0.75	ไม่เคย
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	2.14	0.44	น้อย

จากตาราง 16 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความถี่ในการซื้อสินค้าและบริการประเภทต่างๆของผู้สูงอายุในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา จากผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 385 คน ระดับความถี่ในการซื้อสินค้าและบริการโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.14

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ประเภทสินค้าและบริการที่ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามมีระดับความถี่ในการซื้อในระดับมาก คือ อาหาร/เครื่องดื่มภายในบ้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16

ประเภทสินค้าและบริการที่ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามมีระดับความถี่ในการซื้อในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ของใช้ส่วนตัว เช่น สบู่ ยาสระผม ยาสีฟัน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 รองลงมาคือรับประทานอาหารนอกบ้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 หนังสือ/นิตยสาร โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.81 บริการรถโดยสารประจำทาง/ รถไฟฟ้า/ รถไฟใต้ดิน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.74 รักษาพยาบาลกับโรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.70 และบริการตรวจสุขภาพกับโรงพยาบาลรัฐบาล/เอกชน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66

ประเภทสินค้าและบริการที่ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามมีระดับความถี่ในการซื้อในระดับน้อย โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ เสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องแต่งกาย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.42 รองลงมาคืออาหารเสริมบำรุงร่างกาย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 ท่องเที่ยวในประเทศ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.26 สัตว์เลี้ยง/ต้นไม้ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.21 บริการสถานเสริมความงาม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.09 ออกกำลังกายโยคะ/ฟิตเนส โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.02 เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.91 และของขวัญ/ของขวัญ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.89

ประเภทสินค้าและบริการที่ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามมีระดับความถี่ในการซื้อในระดับไม่เคย โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ เครื่องสำอางค์/น้ำหอม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.77 รองลงมาคือ สินค้าเพื่อความบันเทิง (เพลง/ภาพยนตร์) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.64 ที่พัก/โรงแรม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.60 อุปกรณ์สื่อสาร/คอมพิวเตอร์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.59 เฟอร์นิเจอร์/ของตกแต่งบ้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.58 เครื่องประดับ/อัญมณี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.55 ชมภาพยนตร์/ละครเวที โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.52 เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.36 และสัลยกรรมความงาม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.11

ส่วนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1 ผู้สูงอายุที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 1.1 ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน
สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน

ตาราง 17 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของ
ผู้สูงอายุ จำแนกตามเพศ

พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม	t-test for Equality of Means				
	เพศ	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	ชาย	1,385.54	964.26	.84	.400
	หญิง	1,249.56	985.19		
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ	ชาย	42.58	33.82	-1.97	.052
	หญิง	55.26	38.43		

หมายเหตุ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในอัตราส่วน 1 : 1000

จากตาราง 17 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่า t-test พบว่า ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่า Sig เท่ากับ .400 และผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบมีค่า Sig เท่ากับ .052 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกันทั้งในด้านผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรและผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 1.2 ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกันสามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน

ตาราง 18 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของ
ผู้สูงอายุ จำแนกตามระดับการศึกษา

พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม	ระดับการศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	ต่ำกว่าปริญญาตรี	1,265.15	1,010.45	.13	.881
	ปริญญาตรี	1,342.44	908.09		
	สูงกว่าปริญญาตรี	1,359.09	933.49		
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ	ต่ำกว่าปริญญาตรี	48.67	35.67	2.42	.092
	ปริญญาตรี	67.44	45.88		
	สูงกว่าปริญญาตรี	75.00	35.55		

หมายเหตุ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในอัตราส่วน 1 : 1000

จากตาราง 18 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม ด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่า Sig เท่ากับ .881 และผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบมีค่า Sig เท่ากับ .092 ซึ่งมีความมากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกันทั้งในด้านผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรและผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 1.3 ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน แตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน แตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน

ตาราง 19 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน

พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม	อาชีพก่อนเกษียณ	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	1,484.50	1,037.80	3.16*	.015
	พนักงานบริษัทเอกชน	1,464.42	1,057.26		
	ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	1,422.25	992.75		
	รับจ้าง/อาชีพอิสระ	1,005.39	834.39		
	อื่นๆ	717.31	587.75		
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	55.03	41.93	.13	.971
	พนักงานบริษัทเอกชน	50.88	33.92		
	ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	50.87	36.00		
	รับจ้าง/อาชีพอิสระ	51.17	37.70		
	อื่นๆ	47.32	37.76		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หมายเหตุ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในอัตราส่วน 1 : 1000

จากตาราง 19 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม ด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า ผลรวมมูลค่าการออม

ในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบมีค่า Sig เท่ากับ .971 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมในด้านผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบไม่แตกต่างกัน

ส่วนผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่า Sig เท่ากับ .015 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมในด้านผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีทางสถิติแบบ Least Significant Difference (LSD) ดังผลในตาราง 20

ตาราง 20 แสดงผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรของผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน ด้วยวิธี LSD

อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน	$\bar{X}$	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	พนักงานบริษัทเอกชน	ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	รับจ้าง/อาชีพอิสระ	อื่นๆ
		1,484.50	1,464.42	1,422.25	1,005.39	717.31
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	1,484.50	-	20.08 (.931)	62.25 (.753)	479.11* (.013)	767.19* (.010)
พนักงานบริษัทเอกชน	1,464.42	-	-	42.17 (.864)	459.03 (.058)	747.11* (.024)
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	1,422.25	-	-	-	416.86* (.045)	704.94* (.022)
รับจ้าง/อาชีพอิสระ	1,005.39	-	-	-	-	288.08 (.338)
อื่นๆ	717.31	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หมายเหตุ แสดงค่าเฉลี่ยและผลต่างค่าเฉลี่ยในอัตราส่วน 1 : 1000

จากตาราง 20 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจกับผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง/อาชีพอิสระ มีค่า Sig เท่ากับ .013 ซึ่งมีค่า

สมมติฐานข้อที่ 1.4 ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน

ตาราง 21 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของผู้สูงอายุ จำแนกตามสถานภาพสมรส

พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม	สถานภาพสมรส	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	โสด	954.21	929.49	1.47	.232
	สมรส	1,360.06	958.42		
	หม้าย/หย่าร้าง	1,243.84	1,040.64		
	/แยกกันอยู่				
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ	โสด	60.62	39.78	1.28	.281
	สมรส	53.47	38.04		
	หม้าย/หย่าร้าง	44.33	35.13		
	/แยกกันอยู่				

หมายเหตุ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในอัตราส่วน 1 : 1000

จากตาราง 21 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่า Sig เท่ากับ .232 และผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบมีค่า Sig เท่ากับ .281 ซึ่งมีความมากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกันทั้งในด้านผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรและผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 1.5 ผู้สูงอายุที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน

ตาราง 22 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของผู้สูงอายุ จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	1-3 คน	1,445.27	1,056.20	1.14	.322
	4-5 คน	1,203.21	916.95		
	เท่ากับหรือมากกว่า 6 คนขึ้นไป	1,240.62	997.23		
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ	1-3 คน	50.46	38.81	.06	.940
	4-5 คน	52.76	35.54		
	เท่ากับหรือมากกว่า 6 คนขึ้นไป	50.56	39.56		

หมายเหตุ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในอัตราส่วน 1 : 1000

จากตาราง 22 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่า Sig เท่ากับ .322 และผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบมีค่า Sig เท่ากับ .940 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกันทั้งในด้านผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรและผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 1.6 ผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน

ตาราง 23 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของผู้สูงอายุ จำแนกตามจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน

พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม	t-test for Equality of Means				
	จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	1-2 คน	1,318.50	1,014.87	.47	.637
	3 คนขึ้นไป	1,248.24	930.67		
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ	1-2 คน	48.97	38.81	-1.08	.283
	3 คนขึ้นไป	56.08	34.59		

หมายเหตุ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในอัตราส่วน 1 : 1000

จากตาราง 23 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่า t-test พบว่า ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่า Sig เท่ากับ .637 และผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบมีค่า Sig เท่ากับ .283 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกันทั้งในด้านผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรและผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 1.7 ผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน

ตาราง 24 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้

พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม	รายได้	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	ต่ำกว่า/เท่ากับ 5,000	874.89	817.07	3.46*	.005
	5,001-10,000	1,482.72	1,041.20		
	10,001-20,000	1,220.76	848.76		
	20,001-30,000	1,559.17	1,068.20		
	30,001-40,000	1,197.71	1,057.83		
	สูงกว่า 40,000 ขึ้นไป	1,910.00	843.86		

ตาราง 24 (ต่อ)

พฤติกรรมการณ์ในด้านมูลค่าการออม	รายได้	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์	ต่ำกว่า/เท่ากับ 5,000	41.68	37.72	6.91*	.000
ทางการเงินในระบบและ	5,001-10,000	43.30	29.71		
นอกระบบ	10,001-20,000	73.50	33.86		
	20,001-30,000	71.00	35.73		
	30,001-40,000	94.00	31.30		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หมายเหตุ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในอัตราส่วน 1 : 1000

จากตาราง 24 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการณ์ในด้านมูลค่าการออมด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบมีค่า Sig เท่ากับ .01 ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่า Sig เท่ากับ .00 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมการณ์แตกต่างกันทั้งในด้านผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรและผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีทางสถิติแบบ Least Significant Difference (LSD) ดังผลในตาราง 25 และ 26

ตาราง 25 แสดงผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมกรอมนในด้านมูลค่าการออมในรูป
สินทรัพย์ถาวรของผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้ ด้วยวิธี LSD

รายได้		ต่ำกว่า/ $\bar{X}$ เท่ากับ 5,000	5,001- 10,000	10,001- 20,000	20,001- 30,000	30,001- 40,000	สูงกว่า 40,000 ขึ้นไป
		874.89	1,482.72	1,220.76	1,559.17	1,197.71	1,910.00
ต่ำกว่า/เท่ากับ 5,000	874.89	-	-607.83* (.002)	-345.88 (.104)	-684.28* (.005)	-322.82 (.266)	-1,035.11* (.002)
5,001- 10,000	1,482.72	-	-	261.96 (.207)	-76.45 (.745)	285.01 (.321)	-427.28 (.194)
10,001-20,000	1,220.76	-	-	-	-338.42 (.177)	23.05 (.938)	-689.24* (.043)
20,001-30,000	1,559.17	-	-	-	-	361.45 (.266)	-350.83 (.326)
30,001-40,000	1,197.71	-	-	-	-	-	-712.29 (.071)
สูงกว่า 40,000ขึ้นไป	1,910.00	-	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หมายเหตุ แสดงค่าเฉลี่ยและผลต่างค่าเฉลี่ยในอัตราส่วน 1 : 1000

จากตาราง 25 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทกับผู้สูงอายุที่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท มีค่า Sig เท่ากับ .002 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทมีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท มีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 607,831.11 บาท

ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทกับผู้สูงอายุที่มีรายได้ 20,001-30,000 บาท มีค่า Sig เท่ากับ .005 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทมีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีรายได้ 20,001-30,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท มีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ 20,001-30,000 บาท โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 684,277.78 บาท

ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทกับผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงกว่า 40,000 บาทขึ้นไป มีค่า Sig เท่ากับ .002 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทมีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงกว่า 40,000 บาทขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท มีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่าต่ำกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงกว่า 40,000 บาทขึ้นไปโดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1,035,111.10 บาท

ผู้สูงอายุที่มีรายได้ 10,001 - 20,000 บาทกับผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงกว่า 40,000 บาทขึ้นไป มีค่า Sig เท่ากับ .043 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ 10,001 - 20,000 บาทมีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงกว่า 40,000 บาทขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ 10,001 - 20,000 บาทมีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่าต่ำกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงกว่า 40,000 บาทขึ้นไปโดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 689,236.11 บาท

ตาราง 26 แสดงผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบของผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้ ด้วยวิธี LSD

รายได้		ต่ำกว่า/ เท่ากับ 5,000	5,001- 10,000	10,001- 20,000	20,001- 30,000	30,001- 40,000
	$\bar{X}$	41.68	43.30	73.50	71.00	94.00
ต่ำกว่า/เท่ากับ 5,000	41.68	-	-1.62 (.818)	-31.81* (.000)	-29.32* (.014)	-52.32* (.001)
5,001- 10,000	43.30	-	-	-30.20* (.001)	-27.20* (.025)	-50.70* (.002)
10,001-20,000	73.50	-	-	-	2.5 (.848)	-20.50 (.231)
20,001-30,000	71.00	-	-	-	-	-23.00 (.228)
30,001-40,000	94.00	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หมายเหตุ แสดงค่าเฉลี่ยในอัตราส่วน 1 : 1000

ผู้สูงอายุที่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท กับผู้สูงอายุที่มีรายได้ 30,001-40,000 บาท มีค่า Sig เท่ากับ .002 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท มีมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีรายได้ 30,001-40,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ 5,001-10,000

บาท มีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ 30,001-40,000 บาท โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 50,700.00 บาท

สมมติฐานข้อที่ 1.8 ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน

ตาราง 27 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของผู้สูงอายุ จำแนกตามภาระหนี้สิน

พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม	t-test for Equality of Means				
	ภาระหนี้สิน	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	มี	1,141.38	959.76	-1.31	.191
	ไม่มี	1,351.18	983.28		
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ	มี	39.53	32.78	-2.87*	.005
	ไม่มี	57.31	38.35		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หมายเหตุ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในอัตราส่วน 1 : 1000

จากตาราง 27 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่า t-test พบว่า ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่า Sig เท่ากับ .191 ซึ่งมีความมากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกันในด้านผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร

ส่วนผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่า Sig เท่ากับ .005 ซึ่งมีความน้อยกว่า .05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกันในด้านผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินมีพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีภาระหนี้สิน

สมมติฐานข้อที่ 1.9 ผู้สูงอายุที่มีภาวะการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีภาวะการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีภาวะการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน

ตาราง 28 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของผู้สูงอายุ จำแนกตามภาวะการทำงาน

พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม	t-test for Equality of Means				
	ภาวะการทำงาน	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	ทำงาน	1,334.52	1,029.43	.65	.519
	ไม่ทำงาน	1,239.90	923.56		
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ	ทำงาน	49.25	36.21	-.52	.607
	ไม่ทำงาน	52.64	38.25		

หมายเหตุ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในอัตราส่วน 1 : 1000

จากตาราง 28 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่า t-test พบว่า ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่า Sig เท่ากับ .519 และผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบมีค่า Sig เท่ากับ .607 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีภาวะการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกันทั้งในด้านผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรและผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 1.10 ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน

ตาราง 29 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมของผู้สูงอายุ จำแนกตามภาวะด้านสุขภาพ

พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม	ภาวะด้านสุขภาพ	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์	แข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัว	1,414.60	1,022.11	1.68	.190
	แข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว	1,283.72	958.27		
	ไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว/ไม่แข็งแรงและป่วยเป็นโรคร้ายแรง	970.23	910.76		
ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ	แข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัว	49.40	39.22	.11	.896
	แข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว	52.75	36.64		
	ไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว/ไม่แข็งแรงและป่วยเป็นโรคร้ายแรง	50.37	38.52		

หมายเหตุ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในอัตราส่วน 1 : 1000

จากตาราง 29 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า ผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่า Sig เท่ากับ .190 และผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบมีค่า Sig เท่ากับ .896 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกันทั้งในด้านผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรและผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 2 ผู้สูงอายุที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 2.1 ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันสามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

ตาราง 30 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ จำแนกตามเพศ

พฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย	t-test for Equality of Means				
	เพศ	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	ชาย	9,322.61	5,723.61	.25	.801
	หญิง	9,158.80	5,682.56		
ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	ชาย	2,283.33	1,573.25	.91	.366
	หญิง	2,105.21	1,524.25		

จากตาราง 30 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่า t-test พบว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต มีค่า Sig เท่ากับ .801 และค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน มีค่า Sig เท่ากับ .366 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกันทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สมมติฐานข้อที่ 2.2 ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

ตาราง 31 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ จำแนกตามระดับการศึกษา

พฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย	ระดับการศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	ต่ำกว่าปริญญาตรี	7,309.55	5,042.69	41.98*	.000
	ปริญญาตรี	12,194.73	5,210.21		
	สูงกว่าปริญญาตรี	13,318.18	5,033.98		
ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	ต่ำกว่าปริญญาตรี	1,808.43	1,411.36	11.47*	.000
	ปริญญาตรี	2,648.19	1,521.26		
	สูงกว่าปริญญาตรี	2,718.06	1,740.77		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 31 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตมีค่า Sig เท่ากับ .000 และค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมีค่า Sig เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีทางสถิติแบบ Least Significant Difference (LSD) ดังผลในตาราง 32 และ 33

ตาราง 32 แสดงผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามระดับการศึกษา ด้วยวิธี LSD

ระดับการศึกษา		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
สูงสุด	$\bar{X}$	7,309.55	12,194.73	13,318.18
ต่ำกว่าปริญญาตรี	7,309.55	-	-4,885.18* (.000)	-6,008.63* (.000)
ปริญญาตรี	12,194.73	-	-	-1,123.45 (.278)
สูงกว่าปริญญาตรี	13,318.18	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 32 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับต่ำกว่าปริญญาตรีกับผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีค่า Sig เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4,885.18 บาท

ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับต่ำกว่าปริญญาตรีกับผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงสุดระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีค่า Sig เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีระดับ

การศึกษาสูงสุดระดับสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับสูงกว่าปริญญาตรี โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6,008.63 บาท

ตาราง 33 แสดงผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ จำแนกตามระดับการศึกษา ด้วยวิธี LSD

ระดับการศึกษา		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
สูงสุด	$\bar{X}$	1,808.43	2,648.19	2,718.06
ต่ำกว่าปริญญาตรี	1,808.43	-	-839.76*	-909.63*
			(.000)	(.001)
ปริญญาตรี	2,648.19	-	-	-.69.87
				(.819)
สูงกว่าปริญญาตรี	2,718.06	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 33 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับต่ำกว่าปริญญาตรีกับผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีค่า Sig เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 839.76 บาท

ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับต่ำกว่าปริญญาตรีกับผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงสุดระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีค่า Sig เท่ากับ .001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับสูงกว่าปริญญาตรี โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 909.63 บาท

สมมติฐานข้อที่ 2.3 ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

ตาราง 34 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน

พฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย	อาชีพก่อนเกษียณ	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	11,277.59	5,700.95	12.92*	.000
	พนักงานบริษัทเอกชน	9,587.50	5,354.60		
	ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	9,670.59	5,764.50		
	รับจ้าง/อาชีพอิสระ	6,611.11	4,897.01		
	อื่นๆ	4,907.41	2,623.99		
ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	2,436.27	1,512.31	4.12*	.003
	พนักงานบริษัทเอกชน	2,223.08	1,423.94		
	ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	2,323.19	1,738.58		
	รับจ้าง/อาชีพอิสระ	1,735.29	1,386.91		
	อื่นๆ	1,223.81	970.51		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 34 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตมีค่า Sig เท่ากับ .000 และค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมีค่า Sig เท่ากับ .003 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีทางสถิติแบบ Least Significant Difference (LSD) ดังผลในตาราง 35 และ 36

ตาราง 35 แสดงผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมค่าใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน ด้วยวิธี LSD

อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน	$\bar{X}$	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	พนักงานบริษัทเอกชน	ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	รับจ้าง/อาชีพอิสระ	อื่นๆ
		11,277.59	9,587.50	9,670.59	6,611.11	4,907.41
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	11,277.59	-	1,690.09 (.066)	1,607.00* (.036)	4,566.48* (.000)	6,370.18* (.000)
พนักงานบริษัทเอกชน	9,587.50	-	-	-83.09 (.931)	2,876.39* (.004)	4,680.09* (.000)
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	9,670.59	-	-	-	3,059.48* (.001)	4,763.18* (.000)
รับจ้าง/อาชีพอิสระ	6,611.11	-	-	-	-	1,703.70 (.135)
อื่นๆ	4,907.41	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 35 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจกับผู้สูงอายุที่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว มีค่า Sig เท่ากับ .036 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1,607.00 บาท

ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจกับผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง/อาชีพอิสระ มีค่า Sig เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง/อาชีพอิสระ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง/อาชีพอิสระ โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4,566.48 บาท

ตาราง 36 แสดงผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมค่าใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน ด้วยวิธี LSD

อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน	$\bar{X}$	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	พนักงานบริษัทเอกชน	ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	รับจ้าง/อาชีพอิสระ	อื่นๆ
		2,436.27	2,223.08	2,323.19	1,735.29	1,223.81
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	2,436.27	-	213.19 (.453)	113.08 (.630)	700.98* (.017)	1,212.46* (.001)
พนักงานบริษัทเอกชน	2,223.08	-	-	-100.11 (.740)	487.79 (.129)	999.27* (.015)
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	2,323.19	-	-	-	587.90* (.035)	1,099.38* (.004)
รับจ้าง/อาชีพอิสระ	1,735.29	-	-	-	-	511.48 (.191)
อื่นๆ	1,223.81	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 36 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจกับผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง/อาชีพอิสระ มีค่า Sig เท่ากับ .017 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง/อาชีพอิสระ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง/อาชีพอิสระ โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 700.98 บาท

ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจกับผู้สูงอายุที่มีอาชีพอื่นๆมีค่า Sig เท่ากับ .001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีอาชีพอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพอื่นๆ โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1,212.46 บาท

ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพพนักงานบริษัทเอกชนกับผู้สูงอายุที่มีอาชีพอื่นๆ มีค่า Sig เท่ากับ .015 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพพนักงานบริษัทเอกชนมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีอาชีพอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพพนักงานบริษัทเอกชนมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพอื่นๆ โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 999.27 บาท

ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวกับผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง/อาชีพอิสระ มีค่า Sig เท่ากับ .035 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง/อาชีพอิสระ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง/อาชีพอิสระ โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 587.90 บาท

ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวกับผู้สูงอายุที่มีอาชีพอื่นๆ มีค่า Sig เท่ากับ .004 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีอาชีพอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพอื่นๆ โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1,099.38 บาท

สมมติฐานข้อที่ 2.4 ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

ตาราง 37 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ จำแนกตามสถานภาพสมรส

พฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย	สถานภาพสมรส	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	โสด	9,473.68	5,386.35	4.48*	.012
	สมรส	9,743.04	5,761.05		
	หม้าย/หย่าร้าง	7,565.00	5,360.31		
	/แยกกันอยู่				

ตาราง 37 (ต่อ)

พฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย	สถานภาพสมรส	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	โสด	2,274.19	1,471.05	1.36	.258
	สมรส	2,237.77	1,565.81		
	หม้าย/หย่าร้าง	1,880.95	1,481.81		
	/แยกกันอยู่				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 37 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/ท่องเที่ยว มีค่า Sig เท่ากับ .258 ซึ่งมีความมากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกันในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

ส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต มีค่า Sig เท่ากับ .012 ซึ่งมีความน้อยกว่า .05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีทางสถิติแบบ Least Significant Difference (LSD) ดังผลในตาราง 38

ตาราง 38 แสดงผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามสถานภาพสมรส ด้วยวิธี LSD

สถานภาพสมรส		โสด	สมรส	หม้าย/หย่าร้าง /แยกกันอยู่
	$\bar{X}$	9,473.68	9,743.04	7,565.00
โสด	9,473.68	-	-269.36 (.785)	1,908.68 (.086)
สมรส	9,743.04	-	-	2178.04* (.003)
หม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่	7,565.00	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 38 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสกับผู้ที่มิมีสถานภาพหม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่ มีค่า Sig เท่ากับ .003 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตแตกต่างจากผู้ที่มีสถานภาพหม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพหม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่ โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2,178.04 บาท

สมมติฐานข้อที่ 2.5 ผู้สูงอายุที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

ตาราง 39 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

พฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	1-3 คน	9,444.52	5,701.30	1.39	.252
	4-5 คน	9,404.37	5,769.10		
	เท่ากับหรือมากกว่า 6 คนขึ้นไป	7,990.20	5,340.87		
ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	1-3 คน	2,190.65	1,509.00	1.28	.279
	4-5 คน	2,239.86	1,587.94		
	เท่ากับหรือมากกว่า 6 คนขึ้นไป	1,789.19	1,424.93		

จากตาราง 39 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต มีค่า Sig เท่ากับ .252 และค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน มีค่า Sig เท่ากับ .279 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกันทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สมมติฐานข้อที่ 2.6 ผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

ตาราง 40 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ จำแนกตามจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน

พฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย	t-test for Equality of Means				
	จำนวนผู้มีเงินได้ในครอบครัว	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	1-2 คน	8,538.76	5,636.57	-2.74*	.007
	3 คนขึ้นไป	10,226.62	5,635.12		
ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	1-2 คน	2,023.26	1,524.28	-1.90	.058
	3 คนขึ้นไป	2,379.09	1,544.99		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 40 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่า t-test พบว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต มีค่า Sig เท่ากับ .007 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 ดังนั้นจึง ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน 1-2 คน มีพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน 3 คนขึ้นไป

ส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/ท่องเที่ยว มีค่า Sig เท่ากับ .058 ซึ่งมีค่ามากกว่า.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกันในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สมมติฐานข้อที่ 2.7 ผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

ตาราง 41 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้

พฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย	รายได้	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	ต่ำกว่า/เท่ากับ 5,000	4,902.27	3,845.94	20.99*	.000
	5,001-10,000	6,902.78	3,889.89		
	10,001-20,000	9,281.81	4,707.18		
	20,001-30,000	13,009.09	4,641.29		
	30,001-40,000	14,671.43	4,698.16		
	สูงกว่า 40,000 ขึ้นไป	15,904.76	4,867.28		
ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	ต่ำกว่า/เท่ากับ 5,000	916.36	634.72	18.53*	.000
	5,001-10,000	1,857.38	1,198.26		
	10,001-20,000	2,365.22	1,501.55		
	20,001-30,000	2,495.83	1,525.24		
	30,001-40,000	3,196.97	1,634.30		
	สูงกว่า 40,000 ขึ้นไป	3,593.75	1,685.42		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 41 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตมีค่า Sig เท่ากับ .000 ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมีค่า Sig เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกันทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีทางสถิติแบบ Least Significant Difference (LSD) ดังผลในตาราง 42 และ 43

ตาราง 42 แสดงผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้ ด้วยวิธี LSD

รายได้		ต่ำกว่า/ $\bar{X}$ เท่ากับ 5,000	5,001- 10,000	10,001- 20,000	20,001- 30,000	30,001- 40,000	สูงกว่า 40,000 ขึ้นไป
		4,902.27	6,902.78	9,281.81	13,009.09	14,671.43	15,904.76
ต่ำกว่า/เท่ากับ 5,000	4,902.27	-	-2,000.51*	-4,379.54*	-8,106.82*	-9,769.16*	-11,002.49*
			(.004)	(.000)	(.000)	(.000)	(.000)
5,001- 10,000	6,902.78	-	-	-2,379.03*	-6,106.31*	-7,768.65*	-9,001.98*
				(.001)	(.000)	(.000)	(.000)
10,001-20,000	9,281.81	-	-	-	-3,727.28*	-5,389.62*	-6,622.95*
					(.000)	(.000)	(.000)
20,001-30,000	13,009.09	-	-	-	-	-1,662.34	-2,895.67*
						(.077)	(.010)
30,001-40,000	14,671.43	-	-	-	-	-	-1,233.33
							(.304)
สูงกว่า 40,000 ขึ้นไป	15,904.76	-	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 42 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทกับผู้สูงอายุที่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท มีค่า Sig เท่ากับ .004 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท มีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2,000.51 บาท

ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทกับผู้สูงอายุที่มีรายได้ 10,001-20,000 บาท มีค่า Sig เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีรายได้ 10,001-20,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท มีค่าใช้จ่ายเพื่อ

ตาราง 43 แสดงผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้ ด้วยวิธี LSD

รายได้		ต่ำกว่า/ $\bar{X}$ เท่ากับ 5,000	5,001- 10,000	10,001- 20,000	20,001- 30,000	30,001- 40,000	สูงกว่า 40,000 ขึ้นไป
		916.36	1,857.38	2,365.22	2,495.83	3,196.97	3,593.75
ต่ำกว่า/เท่ากับ 5,000	916.36	-	-941.02*	-1,448.86*	-1,579.47*	-2,280.61*	-2,677.39*
			(.000)	(.000)	(.000)	(.000)	(.000)
5,001- 10,000	1,857.38	-	-	-507.84*	- 638.45*	-1,139.59*	-1,736.37*
				(.032)	(.014)	(.000)	(.000)
10,001-20,000	2,365.22	-	-	-	-130.61	-831.75*	-1,228.53*
					(.606)	(.004)	(.001)
20,001-30,000	2,495.83	-	-	-	-	-701.14*	-1,097.92*
						(.022)	(.005)
30,001-40,000	3,196.97	-	-	-	-	-	-396.78
							(.333)
สูงกว่า 40,000 ขึ้นไป	3,593.75	-	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 43 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทกับผู้สูงอายุที่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท มีค่า Sig เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท มีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 941.02 บาท

ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทกับผู้สูงอายุที่มีรายได้ 10,001-20,000 บาท มีค่า Sig เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีรายได้ 10,001-20,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท มีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ 10,001-20,000 บาท โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1,448.86 บาท

สมมติฐานข้อที่ 2.8 ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

ตาราง 44 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ จำแนกตามภาระหนี้สิน

พฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย	t-test for Equality of Means				
	ภาระหนี้สิน	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	มี	10,692.71	6,063.42	3.03*	.003
	ไม่มี	8,649.21	5,446.34		
ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	มี	2,260.27	1,675.21	.60	.551
	ไม่มี	2127.75	1491.93		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 44 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่า t-test พบว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต มีค่า Sig เท่ากับ .003 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 ดังนั้นจึง ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินมีพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีภาระหนี้สิน

ส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/ท่องเที่ยว มีค่า Sig เท่ากับ .551 ซึ่งมีค่ามากกว่า.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกันในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/ท่องเที่ยว

สมมติฐานข้อที่ 2.9 ผู้สูงอายุที่มีภาวะการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีภาวะการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีภาวะการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

ตาราง 45 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
จำแนกตามภาวะการทำงาน

พฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย	t-test for Equality of Means				
	ภาวะการทำงาน	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	ทำงาน	10,591.57	5,697.07	4.43*	.000
	ไม่ทำงาน	7,955.49	5,395.76		
ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	ทำงาน	2,580.63	1,680.68	4.26*	.000
	ไม่ทำงาน	1,809.15	1,364.80		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 45 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่า t-test พบว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตมีค่า Sig เท่ากับ .000 และค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมีค่า Sig เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีภาวะการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่ทำงานอยู่มีพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ทำงานแล้ว

สมมติฐานข้อที่ 2.10 ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน

H_a : ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

ตาราง 46 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
จำแนกตามภาวะด้านสุขภาพ

พฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย	ภาวะด้านสุขภาพ	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	แข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัว	10,053.10	5,806.16	2.77	.064
	แข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว	9,079.12	5,599.20		
	ไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว/ไม่แข็งแรง	7,881.13	5,548.81		
	และป่วยเป็นโรคร้ายแรง				

ตาราง 46 (ต่อ)

พฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่าย	ภาวะด้านสุขภาพ	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	แข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัว	2,522.00	1,621.98	5.53*	.004
	แข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว	2,049.32	1,457.97		
	ไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว/ไม่แข็งแรงและป่วยเป็นโรคร้ายแรง	1,619.44	1,433.24		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 46 ผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายด้วยสถิติการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตมีค่า Sig เท่ากับ .064 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกันในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต

ส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/ท่องเที่ยว มีค่า Sig เท่ากับ .004 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/ท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีทางสถิติแบบ Least Significant Difference (LSD) ดังผลในตาราง 47

ตาราง 47 แสดงผลการทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ จำแนกตามภาวะด้านสุขภาพ ด้วยวิธี LSD

ภาวะด้านสุขภาพ		แข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัว	แข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว	ไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว/ไม่แข็งแรงและป่วยเป็นโรคร้ายแรง
	$\bar{X}$	2,522.00	2,049.32	1,619.44
แข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัว	2,522.00	-	472.68* (.017)	902.56* (.002)
แข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว	2,049.32	-	-	429.87 (.128)
ไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว/ไม่แข็งแรงและป่วยเป็นโรคร้ายแรง	1,619.44	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 47 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัวกับผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว มีค่า Sig เท่ากับ .017 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัวมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัวมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 472.68 บาท

ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัวกับผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว/ไม่แข็งแรงและป่วยเป็นโรคร้ายแรง มีค่า Sig เท่ากับ .002 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัวมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว/ไม่แข็งแรงและป่วยเป็นโรคร้ายแรง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัวมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว/ไม่แข็งแรงและป่วยเป็นโรคร้ายแรง โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 902.56 บาท

สมมติฐานข้อที่ 3 ปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ปัจจัยด้านสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

H_a : ปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

ตาราง 48 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรของผู้สูงอายุ

ปัจจัยด้านสังคม	มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร			
	n	r	Sig(2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
อิทธิพลของครอบครัวในด้านการออม	179	-.046	.538	ไม่มีความสัมพันธ์

จากตาราง 48 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรของผู้สูงอายุ พบว่า อิทธิพลของครอบครัวในด้านการออมกับผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่า Sig (2-tailed) เท่ากับ .538 ซึ่งมีค่ามากกว่า.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ปัจจัยด้านสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร

ตาราง 49 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบของผู้สูงอายุ

ปัจจัยด้านสังคม	มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ/นอกระบบ			
	n	r	Sig(2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
อิทธิพลของครอบครัวในด้านการออม	142	.130	.124	ไม่มีความสัมพันธ์

จากตาราง 49 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบของผู้สูงอายุ พบว่า อิทธิพลของครอบครัวในด้านการออมกับผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบมีค่า Sig (2-tailed) เท่ากับ .124 ซึ่งมีค่ามากกว่า.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0)

หมายความว่า ปัจจัยด้านสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุในด้านมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 4 ปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ปัจจัยด้านสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

H_a : ปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

ตาราง 50 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

ปัจจัยด้านสังคม	ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต			
	n	r	Sig(2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
อิทธิพลของครอบครัวในด้านการใช้จ่าย	348	.030	.581	ไม่มีความสัมพันธ์

จากตาราง 50 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า อิทธิพลของครอบครัวในด้านการใช้จ่ายกับค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตมีค่า Sig(2-tailed) เท่ากับ .538 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ปัจจัยด้านสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต

ตาราง 51 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ

ปัจจัยด้านสังคม	ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน			
	n	r	Sig(2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
อิทธิพลของครอบครัวในด้านการใช้จ่าย	282	.056	.348	ไม่มีความสัมพันธ์

จากตาราง 51 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ พบว่า อิทธิพลของครอบครัวในด้านการใช้จ่ายกับค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตมีค่า Sig(2-tailed) เท่ากับ .348 ซึ่งมีค่ามากกว่า.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ปัจจัยด้านสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สมมติฐานข้อที่ 5 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ปัจจัยด้านวัฒนธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

H_a : ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

ตาราง 52 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวัฒนธรรมกับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรของผู้สูงอายุ

ปัจจัยด้านวัฒนธรรม	มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร			
	n	r	Sig(2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
ระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัย	179	.048	.524	ไม่มีความสัมพันธ์
ระดับปฏิบัติด้านความสันโดษ	179	.118	.115	ไม่มีความสัมพันธ์

จากตาราง 52 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวัฒนธรรมกับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร พบว่า ระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัยกับผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่า Sig (2-tailed) เท่ากับ .524 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร

ระดับปฏิบัติด้านความสันโดษกับผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่า Sig (2-tailed) เท่ากับ .115 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร

ตาราง 53 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวัฒนธรรมกับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบของผู้สูงอายุ

ปัจจัยด้านวัฒนธรรม	มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ/นอกระบบ			
	n	r	Sig(2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
ระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัย	142	.230*	.006	ค่อนข้างต่ำ
ระดับปฏิบัติด้านความสนใจ	142	.128	.129	ไม่มีความสัมพันธ์

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 53 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวัฒนธรรมกับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ พบว่า ระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัยกับผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบมีค่า Sig (2-tailed) เท่ากับ .006 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า ระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .230 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันและมีระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ เมื่อผู้สูงอายุมีระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัยในระดับที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ผู้สูงอายุมีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบเพิ่มขึ้น

ระดับปฏิบัติด้านความสนใจกับผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบมีค่า Sig (2-tailed) เท่ากับ .129 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 6 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ปัจจัยด้านวัฒนธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

H_a : ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

ตาราง 54 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวัฒนธรรมกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

ปัจจัยด้านวัฒนธรรม	ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต			
	n	r	Sig(2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
ระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัย	348	.134*	.012	ต่ำ
ระดับปฏิบัติด้านความสันโดษ	348	.002	.970	ไม่มีความสัมพันธ์

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 54 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวัฒนธรรมกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต พบว่า ระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัยกับค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต มีค่า Sig(2-tailed) เท่ากับ .012 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า ระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่าย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .134 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันและมีระดับความสัมพันธ์ต่ำ กล่าวคือ เมื่อผู้สูงอายุมีระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัยในระดับที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ผู้สูงอายุมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้น

สำหรับระดับปฏิบัติด้านความสันโดษกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตมีค่า Sig (2-tailed) เท่ากับ .970 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต

ตาราง 55 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวัฒนธรรมกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ

ปัจจัยด้านวัฒนธรรม	ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน			
	n	r	Sig(2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
ระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัย	282	.097	.106	ไม่มีความสัมพันธ์
ระดับปฏิบัติด้านความสันโดษ	282	-.066	.269	ไม่มีความสัมพันธ์

จากตาราง 55 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวัฒนธรรมกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน พบว่า ระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัยกับค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมีค่า Sig (2-tailed) เท่ากับ .106 ซึ่งมีความมากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สำหรับระดับปฏิบัติด้านความสนใจกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมีค่า Sig (2-tailed) เท่ากับ .269 ซึ่งมีความมากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สมมติฐานข้อที่ 7 ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ปัจจัยภายนอกไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

H_a : ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

ตาราง 56 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรของผู้สูงอายุ

ปัจจัยภายนอก	มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร			
	n	r	Sig(2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
ระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอก	179	.100	.183	ไม่มีความสัมพันธ์

จากตาราง 56 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร พบว่า ระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอกกับผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่า Sig (2-tailed) เท่ากับ .183 ซึ่งมีความมากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ปัจจัยภายนอกไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร

ตาราง 57 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ถาวรของผู้สูงอายุ

ปัจจัยภายนอก	มูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ/นอกระบบ			
	n	r	Sig(2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
ระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอก	179	.087	.306	ไม่มีความสัมพันธ์

จากตาราง 57 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ พบว่า ระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอกกับผลรวมมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบมีค่า Sig (2-tailed) เท่ากับ .306 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ปัจจัยภายนอกไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 8 ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : ปัจจัยภายนอกไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

H_a : ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

ตาราง 58 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

ปัจจัยภายนอก	ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต			
	n	r	Sig(2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
ระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอก	384	.148*	.006	ต่ำ

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 58 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอกกับค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตมีค่า Sig(2-tailed) เท่ากับ .006 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า.05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า ปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .148 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันและมีระดับความสัมพันธ์ต่ำ กล่าวคือ เมื่อผู้สูงอายุมีระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอกในระดับที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ผู้สูงอายุมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้น

ตาราง 59 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ

ปัจจัยภายนอก	ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน			
	n	r	Sig(2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
ระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอก	282	.088	.139	ไม่มีความสัมพันธ์

จากตาราง 59 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน พบว่า ระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอกกับค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน มีค่า Sig (2-tailed) เท่ากับ .139 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ปัจจัยภายนอกไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สมมติฐานข้อที่ 9 พฤติกรรมการออมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : พฤติกรรมการออมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

H_a : พฤติกรรมการออมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

ตาราง 60 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการออมกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้าน
ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

พฤติกรรมการออม	ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต			
	n	r	Sig(2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	164	.227*	.003	ค่อนข้างต่ำ
มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงิน ในระบบ/นอกระบบ	135	.277*	.001	ค่อนข้างต่ำ

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 60 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการออมกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรกับค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตมีค่า Sig(2-tailed) เท่ากับ .003 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า.05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า พฤติกรรมการออมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .227 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันและมีระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ เมื่อผู้สูงอายุมีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรเพิ่มขึ้นจะทำให้ผู้สูงอายุมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้น

สำหรับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบกับค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตมีค่า Sig(2-tailed) เท่ากับ .001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า.05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า พฤติกรรมการออมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .277 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันและมีระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ เมื่อผู้สูงอายุมีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบเพิ่มขึ้นจะทำให้ผู้สูงอายุมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้น

ตาราง 61 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการออมกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้าน
ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ

พฤติกรรมการออม	ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน			
	n	r	Sig(2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	141	.113	.184	ไม่มีความสัมพันธ์
มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงิน ในระบบ/นอกระบบ	102	.212*	.032	ค่อนข้างต่ำ

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 61 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการออมกับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุ พบว่า พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรกับค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมีค่า Sig(2-tailed) เท่ากับ .113 ซึ่งมีค่ามากกว่า.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า พฤติกรรมการออมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สำหรับพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบกับค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมีค่า Sig(2-tailed) เท่ากับ .032 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า.05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) หมายความว่า พฤติกรรมการออมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .212 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันและมีระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ เมื่อผู้สูงอายุมีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบเพิ่มขึ้นจะทำให้ผู้สูงอายุมีค่าใช้จ่ายความบันเทิง/พักผ่อนเพิ่มขึ้น

สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ตาราง 62 แสดงสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	ผลการทดสอบสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 1 ผู้สูงอายุที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน	
สมมติฐานข้อที่ 1.1 ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีพฤติกรรม	
การออมแตกต่างกัน	
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
/นอกระบบ	
สมมติฐานข้อที่ 1.2 ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน	
การออมแตกต่างกัน	
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
/นอกระบบ	
สมมติฐานข้อที่ 1.3 ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน	
แตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน	
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	สอดคล้องกับสมมติฐาน
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
/นอกระบบ	
สมมติฐานข้อที่ 1.4 ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันมี	
พฤติกรรมการออมแตกต่างกัน	
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
/นอกระบบ	
สมมติฐานข้อที่ 1.5 ผู้สูงอายุที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน	
แตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน	
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
/นอกระบบ	

ตาราง 62 (ต่อ)

สมมติฐาน	ผลการทดสอบสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 1.6 ผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน	
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
/นอกระบบ	
สมมติฐานข้อที่ 1.7 ผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน	
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	สอดคล้องกับสมมติฐาน
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ	สอดคล้องกับสมมติฐาน
/นอกระบบ	
สมมติฐานข้อที่ 1.8 ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน	
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ	สอดคล้องกับสมมติฐาน
/นอกระบบ	
สมมติฐานข้อที่ 1.9 ผู้สูงอายุที่มีภาวะการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน	
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
/นอกระบบ	
สมมติฐานข้อที่ 1.10 ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน	
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
/นอกระบบ	

ตาราง 62 (ต่อ)

สมมติฐาน	ผลการทดสอบสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 2 ผู้สูงอายุที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน	
สมมติฐานข้อที่ 2.1 ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน	
- ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
- ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 2.2 ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน	
- ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	สอดคล้องกับสมมติฐาน
- ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	สอดคล้องกับสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 2.3 ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน	
- ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	สอดคล้องกับสมมติฐาน
- ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	สอดคล้องกับสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 2.4 ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน	
- ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	สอดคล้องกับสมมติฐาน
- ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 2.5 ผู้สูงอายุที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน	
- ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
- ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 2.6 ผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน	
- ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	สอดคล้องกับสมมติฐาน
- ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 2.7 ผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน	
- ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	สอดคล้องกับสมมติฐาน
- ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	สอดคล้องกับสมมติฐาน

ตาราง 62 (ต่อ)

สมมติฐาน	ผลการทดสอบสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 2.8 ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน - ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต - ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	สอดคล้องกับสมมติฐาน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 2.9 ผู้สูงอายุที่มีภาวะการทำงานแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน - ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต - ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	สอดคล้องกับสมมติฐาน สอดคล้องกับสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 2.10 ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน - ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต - ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน สอดคล้องกับสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 3 ปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ - มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร - มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ /นอกกระบบ	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 4 ปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ - ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต - ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 5 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ	
สมมติฐานข้อที่ 5.1 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมเรื่องความมีระเบียบวินัย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ - มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร - มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ /นอกกระบบ	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน สอดคล้องกับสมมติฐาน

ตาราง 62 (ต่อ)

สมมติฐาน	ผลการทดสอบสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 5.2 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมเรื่องความสันโดษ	
มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ	
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
/นอกระบบ	
สมมติฐานข้อที่ 6 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ	
สมมติฐานข้อที่ 6.1 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมเรื่องความมีระเบียบวินัย	
มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ	
- ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	สอดคล้องกับสมมติฐาน
- ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 6.2 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมเรื่องความสันโดษ	
มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ	
- ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
- ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 7 ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ	
พฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ	
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
- มูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
/นอกระบบ	
สมมติฐานข้อที่ 8 ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ	
พฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ	
- ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	สอดคล้องกับสมมติฐาน
- ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน

ตาราง 62 (ต่อ)

สมมติฐาน	ผลการทดสอบสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 9 พฤติกรรมการออมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ	
สมมติฐานข้อที่ 9.1 พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม	
ในรูปสินทรัพย์ถาวรมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ	
- ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	สอดคล้องกับสมมติฐาน
- ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 9.2 พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออม	
ในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ	
มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ	
- ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต	สอดคล้องกับสมมติฐาน
- ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน	สอดคล้องกับสมมติฐาน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน รายได้ส่วนบุคคล ภาระหนี้สิน ภาวะการทำงาน และภาวะด้านสุขภาพ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านวัฒนธรรม และปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับทั้งภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจเอกชนและหน่วยงานของรัฐ ให้สามารถนำผลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนส่งเสริมให้เกิดการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ ครอบครัว ที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย และความสันโดษที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
4. เพื่อศึกษาการรับรู้ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของภาครัฐและเอกชน และสภาพเศรษฐกิจ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

ความสำคัญของการวิจัย

1. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในครัวเรือน ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปวางแผนในการบริหารรายได้และประมาณการค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นจากการรับผิดชอบเลี้ยงดูผู้สูงอายุในครัวเรือนได้อย่างเหมาะสม
2. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการ ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการบริโภคและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปวางแผนการผลิตที่เหมาะสมกับความต้องการสินค้าและบริการของผู้บริโภคกลุ่มนี้ รวมถึงผู้ที่สนใจเข้ามาประกอบธุรกิจต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ จะได้ทราบถึงสภาพการใช้จ่ายเงินและรูปแบบความต้องการสินค้าและบริการของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปตัดสินใจว่าการลงทุนในธุรกิจสำหรับผู้สูงอายุมีความคุ้มค่าหรือไม่ ควรจะประกอบธุรกิจอะไร และผู้สูงอายุเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังการซื้อไม่น้อยเพียงใด

3. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อนักการตลาด ทำให้ทราบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม และปัจจัยภายนอก มีผลต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุอย่างไร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนนโยบายและกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อเข้าถึงผู้บริโภคกลุ่มนี้อย่างเหมาะสม

4. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสถาบันการเงินและธนาคารพาณิชย์ ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนนโยบายและแผนการกระตุ้นการออมในรูปแบบต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุให้เหมาะสมต่อไป

5. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐรวมถึงฝ่ายรัฐบาลในการวางแผนนโยบายเพื่อส่งเสริมการออมและการใช้จ่ายเงินสำหรับผู้สูงอายุ ให้เหมาะสมกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ

สมมติฐานในการวิจัย

1. ผู้สูงอายุที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน
2. ผู้สูงอายุที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน
3. ปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ
4. ปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
5. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ
6. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
7. ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ
8. ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
9. พฤติกรรมการออมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

ขอบเขตของงานวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปอาศัยอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และมีการออมอย่างน้อย 1 ประเภท

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปอาศัยอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และมีการออมอย่างน้อย 1 ประเภท ซึ่งไม่สามารถระบุจำนวนประชากรที่แน่นอนได้ จึงใช้วิธีการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรสำหรับกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน และกำหนดค่าระดับความเชื่อมั่น 95% (กัลยา วาณิชย์บัญชา 2545: 25-26) ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 385 คน โดยมีขั้นตอนการสุ่มกลุ่มตัวอย่างดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเฉพาะผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-74 ปี เพราะเป็นกลุ่มที่น่าจะสามารถให้ข้อมูลด้านการออมและการใช้จ่ายของตนเองได้

ขั้นตอนที่ 2 ใช้วิธีการการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามไปเก็บข้อมูลผู้สูงอายุตามแหล่งชุมชน หมู่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ สวนสาธารณะและงานประชุมคลังปัญญาผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร จนได้กลุ่มตัวอย่างครบ 385 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ส่วน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ ระดับการศึกษา สูงสุด อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน แหล่งที่มาของรายได้ รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน ภาระหนี้สิน มูลค่าหนี้สิน คงเหลือ ภาวะการทำงาน สถานะการทำงาน และภาวะสุขภาพ ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายปิด จำนวน 13 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคม เป็นคำถามในลักษณะการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่าย จำนวน 8 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านวัฒนธรรม เป็นคำถามในลักษณะการแสดงระดับปฏิบัติในเรื่องความมีระเบียบวินัย และความสันโดษ จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ปัจจัยภายนอก เป็นคำถามในลักษณะการแสดงระดับการรับรู้เกี่ยวกับนโยบายของภาครัฐและเอกชน และสภาพเศรษฐกิจ จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการออม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการออม มูลค่าการออม เหตุผลในการออม และการวางแผนการออมในอนาคต จำนวน 3 ข้อ

ส่วนที่ 6 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้จ่าย ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับประเภทค่าใช้จ่าย ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน บุคคลที่เกี่ยวข้องในการซื้อสินค้าและบริการ สถานที่ใช้จ่ายเงิน และความถี่ในการซื้อสินค้าและบริการประเภทต่างๆ จำนวน 6 ข้อ

โดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนี้ได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท และคณะกรรมการผู้ควบคุมการทำปริญญาโทแล้ว จากนั้นจึงได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำมาทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) (กัลยา วาณิชยปัญญา. 2546: 449) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นดังนี้

ปัจจัยด้านสังคมโดยรวม	ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ	0.8555
ปัจจัยด้านวัฒนธรรมโดยรวม	ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ	0.8777
การรับรู้ปัจจัยภายนอกโดยรวม	ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ	0.9074

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง คือ

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการค้นคว้าข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่สามารถอ้างอิงได้ โดยมาจากแหล่งข้อมูลทั้งของภาครัฐและเอกชน ได้แก่ วารสาร หนังสือทางวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการแจกแบบสอบถามที่จัดเตรียมไว้เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน ตามแหล่งชุมชน หมู่บ้าน สวนสาธารณะ ชุมชนผู้สูงอายุ และงานประชุมคณิสต์ปัญญาผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร ระหว่างเดือนมิถุนายน ถึงกลางเดือนกรกฎาคม 2553

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การจัดกระทำข้อมูล

แบบสอบถามที่ได้ทั้งหมดจะนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และแยกข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ออก จากนั้นจะทำการลงรหัส และบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage)

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคม โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2.3 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคม โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2.4 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านวัฒนธรรม โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2.5 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ปัจจัยภายนอก โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2.6 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการออม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage) และการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2.7 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้จ่าย โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage) และการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในข้อที่ 1 ถึง ข้อที่ 5 และวิเคราะห์ข้อมูลข้อที่ 6 โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบน (Standard Deviation)

2.8 ทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 และสมมติฐานข้อที่ 2 โดยใช้สถิติ t – test และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) ในกรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทำการตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 หรือระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้สูตรตามวิธี Least Significant Difference (LSD) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

2.9 ทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 ถึงสมมติฐานข้อที่ 9 โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 385 คน พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 255 คน คิดเป็นร้อยละ 66.2 ระดับการศึกษาสูงสุดต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 236 คน คิดเป็นร้อยละ 61.3 อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานเป็น ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 34.5 สถานภาพสมรสยังสมรสอยู่ จำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 66.5 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-5 คน จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 46.8 มีจำนวนผู้มีเงินได้ในครัวเรือน 1-2 คน จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 58.7 แหล่งที่มาของรายได้ในปัจจุบันมาจากบุตร/หลาน จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 22.9 เป็นผู้ไม่มีภาระหนี้สิน จำนวน 277 คน คิดเป็นร้อยละ 71.9 สำหรับผู้ที่ยังคงมีภาระหนี้สินอยู่ มีหนี้สินคงเหลือทั้งหมดสูงกว่า 500,000 บาทขึ้นไป จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 25.9 ด้านภาวะการทำงานเป็นผู้ที่ไม่ทำงานแล้ว จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 51.7 สำหรับผู้ที่ยังทำงานอยู่มีสถานะการทำงานเป็น ลูกจ้าง จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 17.9 ภาวะด้านสุขภาพแข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 52.0

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคม

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมการออมและพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 ซึ่งเมื่อพิจารณารายด้านปรากฏผลดังนี้

ด้านการออม

ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อการออมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ย

ของระดับความคิดเห็นสูงสุดคือ การรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับวิธีการออมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97

ด้านการใช้จ่าย

ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อใช้จ่ายอยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นสูงสุดคือ สมาชิกในครอบครัวมีส่วนในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการต่างๆ สำหรับการดำเนินชีวิต โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์ระดับปฏิบัติในด้านความมีระเบียบวินัยและความสันโดษของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัยและความสันโดษโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 ซึ่งเมื่อพิจารณารายด้านปรากฏผลดังนี้

ด้านความมีระเบียบวินัย

ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับปฏิบัติในด้านความมีระเบียบวินัยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติสูงสุด คือ การวางแผนการออมล่วงหน้าเสมอ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73

ด้านความสันโดษ

ระดับการปฏิบัติในด้านความสันโดษโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติสูงสุด คือ ความพอใจในสิ่งที่ตนเองหามาได้โดยสุจริต โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ปัจจัยภายนอกของผู้สูงอายุ

ผลการวิเคราะห์ระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอกของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของภาครัฐและเอกชน และสภาพเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้สูงสุด คือ รัฐบาลมีระบบเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุโดยจ่ายเงินให้แก่ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่มีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67

ส่วนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรูปแบบการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรเป็นที่ดิน จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 โดยผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่าเฉลี่ย 1,289,058.66 บาท แบ่งเป็นมูลค่าการออมในรูปที่ดินมีค่าเฉลี่ย 1,340,880.00 บาท มูลค่าการออมในรูปอาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่ออยู่อาศัยจำนวนมีค่าเฉลี่ย 1,620,016.00 บาท มูลค่าการออมในรูปทองคำ มีค่าเฉลี่ย 107,540.80 บาท

ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรูปแบบการออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ เป็นเงินฝากกับสถาบันการเงินต่างๆ จำนวน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 59.5 โดยผลรวมมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 51,422.54 บาท แบ่งเป็นมูลค่าการออมในรูปแบบเงินสดมีค่าเฉลี่ย 35,540.54 บาท มูลค่าการออมในรูปแบบเงินฝากกับสถาบันการเงินต่างๆ มีค่าเฉลี่ย 324,628.90 บาท มูลค่าการออมในรูปแบบหลักทรัพย์ทางการเงินของรัฐบาลหรือเอกชน มีค่าเฉลี่ย 101,627.90 บาท มูลค่าการออมในรูปแบบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพหรือประกันชีวิต มีค่าเฉลี่ย 140,000.00 บาท มูลค่าการออมในรูปแบบการให้กู้ยืมระยะสั้นหรือระยะยาวที่มีสัญญาตามกฎหมาย มีค่าเฉลี่ย 639,375.00 บาท มูลค่าการออมในรูปแบบการเล่นแชร์หรือการให้กู้ยืมโดยไม่มีสัญญากู้ยืม มีค่าเฉลี่ย 11,312.50 บาท

ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเหตุผลหลักในการออมเพื่อไว้ใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพจำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 48.0 และวางแผนการออมในอนาคตว่ามีแนวโน้มการออมเพิ่มขึ้นจำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 49.6

ส่วนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตเป็นค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 77.9 โดยมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตโดยเฉลี่ย 9,212.93 บาทต่อเดือน

ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับกิจกรรมด้านสังคม จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 52.2 โดยมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิงพักผ่อนโดยเฉลี่ย 2,162.06 บาทต่อเดือน

ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มักไปซื้อสินค้าและบริการกับบุตหลาน จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 โดยใช้จ่ายเงินในห้างสรรพสินค้าบ่อยที่สุด จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 45.2 ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาความถี่ในการซื้อสินค้าและบริการมีค่าเฉลี่ยโดยรวมในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยของความถี่ในการซื้อสูงสุดคือ อาหารและเครื่องดื่มภายในบ้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16

ส่วนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1 ผู้สูงอายุที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 1.1 ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกันทั้งในด้านมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ถาวรและมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 1.8 ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ถาวรไม่แตกต่างกัน ส่วนพฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบแตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 1.9 ผู้สูงอายุที่มีภาวะการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออม

แตกต่างกัน

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีภาวะการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกันทั้งในด้านมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ถาวรและมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 1.10 ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออม

แตกต่างกัน

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมไม่แตกต่างกันทั้งในด้านมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ถาวรและมูลค่าการออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 2 ผู้สูงอายุที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 2.1 ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน ทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สมมติฐานข้อที่ 2.2 ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่าย

แตกต่างกัน

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สมมติฐานข้อที่ 2.3 ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานแตกต่างกันมี

พฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สมมติฐานข้อที่ 2.10 ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตไม่แตกต่างกัน ส่วนพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนแตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 3 ปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุทั้งในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรและมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 4 ปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สมมติฐานข้อที่ 5 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

สมมติฐานข้อที่ 5.1 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมเรื่องความมีระเบียบวินัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมเรื่องความมีระเบียบวินัยไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวร แต่มีความสัมพันธ์กับมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 5.2 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมเรื่องความสันโดษมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมเรื่องความสันโดษไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุทั้งในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรและมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 6 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

สมมติฐานข้อที่ 6.1 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมเรื่องความมีระเบียบวินัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมเรื่องความมีระเบียบวินัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตแต่ไม่มีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สมมติฐานข้อที่ 6.2 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมเรื่องความสันโดษมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมเรื่องความสันโดษไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สมมติฐานข้อที่ 7 ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ปัจจัยภายนอกไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุทั้งในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรและมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานข้อที่ 8 ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตแต่ไม่มีความสัมพันธ์ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สมมติฐานข้อที่ 9 พฤติกรรมการออมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

สมมติฐานข้อที่ 9.1 พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตแต่ไม่มีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

สมมติฐานข้อที่ 9.2 พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ สามารถสรุปประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ระดับการศึกษาสูงสุดต่ำกว่าปริญญาตรี มีสถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด 4-5 คน เป็นผู้มียาได้จำนวน 1-2 คน แหล่งที่มาของรายได้ในปัจจุบันของผู้สูงอายุมาจากบุตร/หลาน ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิงจะมากกว่าผู้ชายเพราะผู้หญิงจะอายุยืนยาวและแข็งแรงกว่า ประกอบกับผู้หญิงมักออกไปนอกบ้านและร่วมกิจกรรมด้านสังคมมากกว่าผู้ชาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไฮเยอร์และแมซินนิส (Hoyer and Macinnis.,2001) ที่มองตลาดผู้สูงอายุว่าแนวโน้มของคนกลุ่มนี้จะเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชายและมีแนวโน้มว่าผู้หญิงจะอายุยืนยาวกว่า โดยคนในสมัยก่อนจะมีการศึกษาไม่สูง เรียนจบเพียงระดับชั้นมัธยมศึกษา ปวช. ปวส. หรือบางคนจบเพียงชั้นประถมศึกษา ส่วนใหญ่จะสมรสแล้วและยังอยู่กับคู่สมรส และอาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัวขนาดกลางที่มีสมาชิก 4-5 คน โดยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับคู่สมรสและบุตรหลาน ซึ่งในครัวเรือนจะมีสมาชิกที่มีรายได้เพียง 1-2 คน ซึ่งผู้มียาได้ในครัวเรือนก็น่าจะเป็นบุตรหลานของผู้สูงอายุนั่นเอง จากผลการศึกษาพบว่าแหล่งที่มาของรายได้ของผู้สูงอายุส่วนใหญ่มาจากบุตรหลาน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้สูงอายุไม่มีรายได้จากการทำงานแล้ว ประกอบกับเงินออมที่สะสมไว้อาจไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย ภาระการเลี้ยงดูผู้สูงอายุส่วนหนึ่งจึงเป็นของบุตรหลาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2550:บทสรุปผู้บริหาร) ที่สำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย โดยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสถานภาพสมรสและยังอยู่กับคู่สมรส ในครัวเรือนอาศัยอยู่ร่วมกันหลายคน และแหล่งรายได้หลักของผู้สูงอายุมาจากบุตรหลาน

นอกจากนี้จากผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทต่อเดือน และเป็นผู้ไม่มีภาระหนี้สิน สำหรับผู้ที่ยังคงมีภาระหนี้สินอยู่ มีหนี้สินคงเหลือทั้งหมดมากกว่า 500,000 บาทขึ้นไป ด้านภาวะการทำงานส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่ทำงานแล้ว สำหรับผู้ที่ยังทำงานอยู่มีสถานะการทำงานเป็น ลูกจ้าง ภาวะด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมาส่วนใหญ่ประเมินว่าตนเองแข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้มียาได้น้อย เพราะขาดรายได้หลักที่เคยได้รับจากการทำงาน และเมื่อเกษียณอายุการทำงานแล้ว ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะพักผ่อนอยู่กับบ้าน ไม่ประกอบอาชีพเสริมหรือวางแผนการลงทุนเพื่อหารายได้เพิ่มเติม ประกอบกับในอดีตผู้สูงอายุไม่ได้สะสมสินทรัพย์ไว้เพื่อนำมาสร้างรายได้ในยามที่ตนเองไม่สามารถประกอบอาชีพแล้ว ทำให้ผู้สูงอายุในประเทศไทยเป็นผู้มียาได้น้อย ไม่ได้เป็นกลุ่มที่มีกำลังการซื้อสูงอย่างเช่นในประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่ที่น่ายินดีคือผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีภาระหนี้สินแล้ว เนื่องจากเป็นวัยที่น่าจะพ้นภาระหนี้สินจากการผ่อนชำระที่พักอาศัย รถยนต์และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆที่เคยมีในช่วงวัยกลางคน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เลเซอร์ และ ชาว์ (Lazer & Shaw.,1987) ที่กล่าวว่า ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ภาระหน้าที่ในการดูแลรับผิดชอบสมาชิกในครัวเรือนหมด

ลงพร้อมกับภาระการผ่อนชำระที่อยู่อาศัยก็น่าจะหมดลงไปด้วยเช่นกัน ทำให้ค่าใช้จ่ายของคนกลุ่มนี้ลดลงไปมาก แต่สำหรับผู้สูงอายุบางส่วนในประเทศไทยยังคงมีภาระหนี้สินอยู่ และพบว่าส่วนใหญ่มีมูลค่าหนี้สินคงเหลือมากกว่า 500,000 บาท ซึ่งถือเป็นมูลค่าที่สูงเมื่อเทียบกับรายได้ของผู้สูงอายุที่นับวันจะน้อยลงหรือแทบจะไม่มีรายได้แล้ว จึงน่าเป็นห่วงว่าต่อไปหนี้สินเหล่านั้นจะตกเป็นภาระของบุตรหลานที่ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อไป ยิ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายให้วัยแรงงานมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผลการศึกษากวาระสุขภาพของผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ประเมินว่าตนเองยังแข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว ทั้งนี้การมีโรคประจำตัวย่อมต้องมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ทำให้ค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุในเรื่องการรักษาพยาบาลสูงกว่าคนในวัยอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544: 15) ที่กล่าวว่า นักวิชาการหลายกลุ่มได้ทำการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุเสียค่าใช้จ่ายสำหรับอาหาร ที่พักและการดูแลสุขภาพทางการแพทย์มากกว่ากลุ่มอื่นๆ

สำหรับภาวะการทำงานของผู้สูงอายุพบว่าส่วนใหญ่ไม่ทำงานแล้ว แต่ผู้ที่ยังทำงานอยู่มีสถานะเป็นลูกจ้าง ซึ่งมีทั้งผู้ที่ทำงานรับจ้างทั่วไป หรือเป็นลูกจ้างในสาขาวิชาชีพเฉพาะให้กับหน่วยงานราชการและเอกชน ซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นผู้สูงอายุที่ยังมีความรู้ความสามารถสูง สังคมประสพการณ์ไว้มาก อีกทั้งยังมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง จึงสามารถทำงานได้ถึงแม้จะเกษียณอายุการทำงานแล้ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544: 16-18) ที่กล่าวว่า บทบาทของผู้สูงอายุยุคใหม่เปลี่ยนแปลงไป โดยพบว่าผู้สูงอายุที่แข็งแรงและยังสามารถประกอบอาชีพได้นั้น ส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพอยู่ และพบว่ามักจะทำงานในภาคเกษตรกรรม และรับจ้างทั่วไป นอกนั้นเป็นนักวิชาชีพที่ประกอบอาชีพ ครู แพทย์ หนายความ วิศวกร ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำให้ผู้สูงอายุยังสามารถหารายได้อยู่และสามารถสร้างประโยชน์ให้กับสังคมได้

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคมของผู้สูงอายุ โดยการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการออมและพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการออมและการใช้จ่ายอยู่ในระดับมาก โดยในด้านการออมผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับวิธีการออมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุมากที่สุด เนื่องจากคนในวัยสูงอายุมีความสามารถในการคิดและตัดสินใจ รวมถึงการค้นหาข้อมูลต่างๆ ลดลงและไม่ได้อยู่ในวัยที่จะแสวงหาข้อมูลเองแล้ว ดังนั้นผู้สูงอายุจึงมักจะรับฟังความเห็นของผู้อื่นในเรื่องที่ตนเองไม่ถนัด หรือไม่มีความรู้โดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกในครอบครัวซึ่งเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุมากที่สุด เช่นเดียวกับในด้านการใช้จ่าย พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่าสมาชิกในครอบครัวมีส่วนในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการต่างๆ สำหรับการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อังเคิลและเอิร์นเบิร์ก (Uncles & Ehrenberg, 1990) ที่พบว่าผู้สูงอายุมักมีการตัดสินใจซื้อร่วมกับสามีหรือภรรยา

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านวัฒนธรรม โดยการวิเคราะห์ระดับปฏิบัติ

ในด้านความมีระเบียบวินัยและความสันโดษของผู้สูงอายุ พบว่า ในด้านความมีระเบียบวินัย ผู้สูงอายุมีระดับปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวางแผนการออมล่วงหน้าเสมอ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้สูงอายุคาดการณ์ว่ารายได้อาจไม่เพียงพอต่อรายจ่ายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะปัจจุบันตนเองมีรายได้ที่จำกัดและไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับการอุปการะจากบุตรหลาน ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่กังวลเรื่องเงินมากเป็นพิเศษ จึงมีการวางแผนว่าตอนนี้ตนเองควรออมเท่าไร ออมในรูปแบบใด เพื่อให้ไม่ขัดสนในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ วิไลลักษณ์ ไทยอุตส่าห์และวลัยภรณ์ อัดตะนันท์ (2531) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนและการออมส่วนบุคคลนั้นมาจากปัจจัยความไม่แน่นอนของรายได้ในอนาคตภายหลังเกษียณอายุ โดยบุคคลที่คาดการณ์ว่ารายได้จะไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายเมื่อถึงวัยที่ไม่สามารถหาเงินได้แล้ว ก็เกิดพฤติกรรมการออมมากขึ้นในช่วงที่ยังสามารถหาเงินได้อยู่ และอาจส่งผลต่อเนื่องไปถึงการออมในระยะยาวตราบเท่าที่มีชีวิตอยู่ ตรงกันข้ามกับผู้ที่คาดการณ์ว่ารายได้ในอนาคตที่เกิดขึ้นเพียงพอต่อการใช้จ่ายไปตลอดชีวิตแล้ว จะส่งผลให้พฤติกรรมการออมในปัจจุบันลดลง

ในด้านความสันโดษผู้สูงอายุมีระดับปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความพอใจในสิ่งที่ตนเองหามาได้โดยสุจริต ทั้งนี้ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีความสันโดษมากกว่าวัยอื่นๆ เพราะได้ผ่านเหตุการณ์และเรื่องราวต่างๆ มากมาย เคยแสวงหาในสิ่งที่อยากได้อากมีมาตลอดชีวิต เมื่อถึงช่วงอายุหนึ่งที่เกิดการเสื่อมถอยทั้งภาวะสุขภาพ จิตใจและรายได้แล้ว ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพอใจในการบริโภคมากขึ้น ใช้สิ่งของที่สมฐานะตนเอง คิดก่อนใช้ ใช้จ่ายเงินเท่าที่มีความจำเป็น เพื่อให้เงินที่มีอยู่เกิดประโยชน์สูงสุด และส่วนมากจะพอใจในสิ่งที่ตนเองหามาได้โดยสุจริต เพราะไม่สามารถดิ้นรนอะไรไปมากกว่านี้แล้ว กระบวนการทางจิตได้ปรับให้ผู้สูงอายุเกิดความพอใจในสิ่งที่ตนเองมี สิ่งของตนเองเป็น มากกว่าคนในวัยอื่นๆ จึงมักเห็นผู้สูงอายุใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย อยู่กับบ้าน ทำงานอดิเรก ร่วมกิจกรรมทางสังคมบ้าง และชอบเข้าวัด ฟังธรรม

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ปัจจัยภายนอกของผู้สูงอายุ โดยการ

วิเคราะห์ระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของภาครัฐและเอกชน และสภาพเศรษฐกิจ พบว่า ผู้สูงอายุมีระดับการรับรู้ปัจจัยภายนอกอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ รัฐบาลมีระบบเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุโดยจ่ายเงินให้แก่ผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่มีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในประเทศไทยมีรายได้น้อยและเป็นผู้ที่ไม่สามารถหารายได้เองแล้ว ดังนั้นเบี้ยยังชีพจึงเป็นนโยบายที่จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่เพียงพอหรือไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้แล้วให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการให้เงินยังชีพไว้ใช้จ่ายเดือนละ 500 บาท ซึ่งถือเป็นนโยบายที่ให้ประโยชน์กับผู้สูงอายุโดยตรง จึงเป็นเรื่องที่ตรงกับความต้องการและความสนใจของผู้สูงอายุ ดังนั้นผู้สูงอายุจึงมีระดับการรับรู้ในนโยบายนี้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโรบบิ้น (Robbin., 1998:657-658) ที่

กล่าวว่าบุคคลมีการรับรู้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในของตัวผู้รับรู้ เช่น ความต้องการ แรงจูงใจ และความสนใจของผู้รับรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง กล่าวคือ เมื่อตัวผู้รับรู้ มีความต้องการ มีความสนใจในเรื่องใดมาก ก็จะมีการรับรู้ในเรื่องนั้นมากตามไปด้วย

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรูปแบบการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรเป็นที่ดิน โดยผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรมีค่าเฉลี่ย 1,289,058.66 บาท ส่วนการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบส่วนใหญ่ออมในรูปเงินฝากกับสถาบันการเงินต่างๆ โดยผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 51,422.54 บาท เหตุผลหลักในการออมของผู้สูงอายุคือเพื่อไว้ใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพ และผู้สูงอายุวางแผนการออมในอนาคตว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้สูงอายุอยู่ในวัยที่ไม่กล้าเสี่ยงและมีการรับรู้รูปแบบการออมที่ค่อนข้างจำกัด การออมส่วนใหญ่จึงเป็นการออมแบบที่คุ้นเคยกันโดยทั่วไป เช่น การออมในรูปที่ดิน ซึ่งผู้สูงอายุที่เคยเป็นหัวหน้าครอบครัวมักจะมีที่ดินไว้ครอบครองเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงให้กับครอบครัว อาจเป็นที่ดินที่ใช้ปลูกที่พักรถก็ได้ ส่วนการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินนั้นผู้สูงอายุส่วนใหญ่เลือกออมด้วยวิธีการฝากเงินกับธนาคาร เพราะเป็นแหล่งเงินออมที่มีความมั่นคง ปลอดภัย มีสภาพคล่องสูง ผู้ออมสามารถเบิกถอนเงินมาใช้ได้ในยามฉุกเฉิน โดยมากการออมในรูปแบบนี้เป็นการออมเพื่อเอาไว้ใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันวิสาข์ จำรัส (2552:บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าส่วนใหญ่ประชากรทุกอาชีพจะมีรูปแบบการออมโดยการฝากเงินไว้กับธนาคารพาณิชย์ โดยมีเหตุผลในการออมคือเพื่อเก็บไว้ใช้ในยามชรา แต่เมื่อดูมูลค่าการออมของผู้สูงอายุพบว่ามูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบโดยเฉลี่ยเท่ากับ 51,422.54 บาท ซึ่งเป็นมูลค่าที่ค่อนข้างต่ำ หากผู้สูงอายุคาดหวังว่าจะนำเงินออมนั้นไว้ใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพคงจะไม่เพียงพออย่างแน่นอน เพราะนับวันค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุจะยิ่งเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ตัวผู้สูงอายุเองก็ทราบดีว่าเงินที่ออมไว้นั้นไม่เพียงพอสำหรับใช้จ่ายในอนาคต จึงมีแนวโน้มว่าถ้าเป็นไปได้จะออมให้มากขึ้น ซึ่งนั่นก็หมายถึงการพยายามใช้จ่ายให้น้อยลงนั่นเอง

6. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตเป็นค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม โดยมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตเฉลี่ย 9,212,93 บาทต่อเดือน ส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับกิจกรรมด้านสังคม โดยมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิงพักผ่อนโดยเฉลี่ย 2,162.06 บาทต่อเดือน โดยผู้สูงอายุมักไปซื้อสินค้าและบริการกับบุตรหลาน และใช้จ่ายเงินในห้างสรรพสินค้าบ่อยที่สุด โดยในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาผู้สูงอายุมีความถี่ในการซื้อสินค้าและบริการมีค่าเฉลี่ยโดยรวมในระดับน้อย ซึ่งสินค้าที่มีความถี่ในการซื้อมากที่สุด คือ อาหารและเครื่องดื่ม โดยค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุเป็นค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม เพราะเป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีวิต และพบว่า

คนที่อยู่ในวัยรุ่นและวัยสูงอายุส่วนใหญ่จะหมดเงินกับค่าอาหารและเครื่องดื่มมากกว่าค่าใช้จ่ายด้านอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกรัตน์ เอี่ยมอรุณวรรณ (2551: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายและการใช้เวลาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กรณีศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง พบว่า ค่าใช้จ่ายของนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544: 15) ที่กล่าวว่า นักวิชาการหลายกลุ่มได้ทำการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุเสียค่าใช้จ่ายสำหรับอาหาร ที่พักและการดูแลสุขภาพ การแพทย์มากกว่ากลุ่มอื่นๆ ทั้งนี้ผู้สูงอายุในปัจจุบันมักให้ความสำคัญกับการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มมากเป็นพิเศษ โดยจะเลือกอาหารและเครื่องดื่มที่ดีต่อสุขภาพ เหมาะสำหรับวัยสูงอายุ และมองว่าการรับประทานอาหารที่ดีมีประโยชน์ จะทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง อายุยืนยาว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2550:306-307) ที่กล่าวว่า ในปัจจุบันมีการนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุมากขึ้น เพราะมองว่าผู้สูงอายุมีแนวโน้มว่าจะใส่ใจในการรับประทานอาหารที่ดีต่อสุขภาพมากขึ้น ดังนั้น ในด้านอาหารและเครื่องดื่ม จึงได้มีการเพิ่มผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับคนสูงอายุ เช่น ชา กาแฟ ที่ปราศจากคาเฟอีน เป็นต้น

ส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนของผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับกิจกรรมด้านสังคม เพราะผู้สูงอายุในปัจจุบันมีความต้องการทางสังคมมากกว่าในอดีต โดยมักพบผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านสังคมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมในชมรมผู้สูงอายุ การรวมกลุ่มเพื่อทำงานอดิเรก การเป็นสมาชิกชมรมเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และการร่วมงานบุญต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของสมพร เทพสิทธิ์า (2550:16) ที่กล่าวว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการทางสังคม ได้แก่ ความต้องการการยอมรับและยกย่องจากสังคม และความต้องการที่จะทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคม และยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544:16-18) ที่กล่าวว่า ผู้สูงอายุมิชอบพบปะในชุมชนมากขึ้น โดยมักจะรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ให้กับชุมชน ทำกิจกรรมด้านศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังแสดงคุณค่าของตนเองโดยการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ความสามารถ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้านต่างๆ โดยรัฐบาลได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการจัดตั้งกลุ่ม ชมรมผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมาพบปะกัน ได้แสดงความสามารถ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่กัน ซึ่งการรวมกลุ่มเหล่านี้จะทำให้ผู้สูงอายุมิชอบพบปะในสังคมมากขึ้น

นอกจากนี้ พบว่า ผู้สูงอายุมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตโดยเฉลี่ยค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับรายได้ที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุจะสูงกว่าค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนหลายเท่าตัว ส่วนหนึ่งมาจากการที่ผู้สูงอายุเองพยายามจำกัดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นของตนเอง โดยพบว่าผู้สูงอายุในประเทศไทยส่วนใหญ่ไม่นิยมการท่องเที่ยวพักผ่อนทั้งในและต่างประเทศ แตกต่างจากผู้สูงอายุในต่างประเทศ ที่จะให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้พบว่าผู้สูงอายุจะใช้จ่ายเงินในห้างสรรพสินค้าบ่อยที่สุด และส่วนใหญ่จะไปซื้อสินค้าและบริการกับบุตรหลาน ซึ่งพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุโดยมากจะพบผู้สูงอายุไปที่ห้างสรรพสินค้าพร้อมกับบุตรหลานในวันหยุดสุดสัปดาห์ เพื่อพักผ่อนและทำกิจกรรมร่วมกันในนั้น

เพราะห้างสรรพสินค้ามีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายและเป็นแหล่งที่มีสินค้าและบริการรวมอยู่ในนั้นครบครัน จึงเป็นสถานที่ที่ผู้สูงอายุนิยมไปและมีการใช้จ่ายเกิดขึ้นในนั้นมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2550:306-307) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมการซื้อ (Shopping behavior) ของคนกลุ่มที่สูงอายุส่วนใหญ่จะซื้อสินค้าที่ห้างสรรพสินค้า และถือว่าการเลือกซื้อสินค้าเป็นการพักผ่อนไปในตัวด้วย แต่เมื่อมองภาพรวมแล้วผู้สูงอายุมีความถี่ในการซื้อสินค้าและบริการโดยรวมน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ เลิศหญิง หิรัญโร (2545: บทคัดย่อ) ที่ศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการเปิดรับสื่อและพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้สูงอายุมักไปซื้อสินค้ากับลูกหลาน และสถานที่ที่นิยมไปซื้อสินค้าได้แก่ ห้างสรรพสินค้าและผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครมีพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการโดยรวมค่อนข้างต่ำ

7. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า

7.1 ผู้สูงอายุที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน ดังนี้

ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมในด้านผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรแตกต่างกัน เนื่องจากอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงานส่งผลต่อรายได้ในอดีตรวมถึงรายได้ในปัจจุบันของผู้สูงอายุ โดยคนที่เคยมีรายได้มากก็มักจะออมมากกว่าคนที่เคยมีรายได้น้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลลักษณ์ ไทยอุตสาห์ และวลัยภรณ์ อุตตะนันท์ (2531:33-35) ที่กล่าวว่าปัจจัยที่เป็นตัวแปรกำหนดพฤติกรรมการออม ได้แก่ อาชีพ เพราะการมีอาชีพที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีรายได้ที่แตกต่างกันด้วย นอกจากนี้อาชีพบางอาชีพยังจำเป็นต้องมีการออมไปในตัวด้วย เช่น ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชน เป็นต้น ทั้งนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพมั่นคง มีรายได้แน่นอน และมีความรู้ในเรื่องการออม เช่น ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และพนักงานบริษัทเอกชน อาจเปลี่ยนจากการออมเงินอย่างเดียวไปออมในรูปของสินทรัพย์ถาวรแทน เช่น ออมในรูปที่ดิน บ้านอาคารสิ่งก่อสร้าง หรือทองคำ เพราะการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรจะเพิ่มมูลค่าในอนาคตได้มากกว่าการออมเป็นเงิน ผู้สูงอายุในอาชีพเหล่านั้นจึงมีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรสูงกว่าอาชีพอื่นๆ

ผู้สูงอายุที่มีรายได้ส่วนบุคคลแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกันทั้งในด้านผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรและผลรวมมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ เพราะผู้สูงอายุที่มีรายได้มากย่อมมีความสามารถที่จะออมได้มากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย เนื่องจากการออมเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อบุคคลนั้นมีรายได้มากกว่ารายจ่าย ซึ่งสอดคล้องกับ คำกล่าวของ กันตินันท์ ยืนยง (2551:26) ที่กล่าวว่าขนาดของเงินออมขึ้นอยู่กับ รายได้ การคาดการณ์รายได้ และอัตราดอกเบี้ย

ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกันในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ ซึ่งพบว่าผู้ที่ไม่มีความรู้หนี้สินจะมีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบมากกว่าผู้ที่มีภาระหนี้สิน เพราะการมีภาระ

หนี้สินก็เท่ากับว่ามีค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนเพิ่มมากขึ้น โดยรายได้นั้นจะต้องถูกหักเพื่อนำไปชำระหนี้สิน ทำให้เหลือเงินออมน้อยลง ดังนั้นคนที่ไม่มีภาระหนี้สินกับคนที่มีภาระหนี้สิน จึงมีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบแตกต่างกัน

7.2 ผู้สูงอายุที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกัน ดังนี้

ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมักเป็นผู้ที่มีอาชีพและรายได้ดี จึงมีความสามารถในการใช้จ่ายได้มากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดปัจจัยส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541: 57) ที่กล่าวว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่ออาชีพและรายได้ของบุคคล โดยผู้มีการศึกษาดีมักจะมีอาชีพดีและรายได้ดีตามมา และจากการศึกษาพบว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มจะบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพดีกว่าและมีราคาสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ

ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน โดยผู้สูงอายุที่เคยประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชน และค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวจะมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน มากกว่าผู้ที่เคยประกอบอาชีพรับจ้าง/อาชีพอิสระและอาชีพอื่นๆ ทั้งนี้เพราะผู้ที่เคยประกอบอาชีพข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชน และค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว มักมีรายได้ที่มั่นคง อีกทั้งยังมีเงินบำนาญ บำเหน็จ หรือเงินปันผลจากการออมเพื่อเอาไว้ใช้จ่ายหลังเกษียณอายุการทำงานมากกว่าอาชีพอื่นๆ ทำให้มีความสามารถในการใช้จ่ายได้มากตามไปด้วย

ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต โดยพบว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรส จะมีค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพหม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ที่มีสถานภาพสมรสและยังอยู่กับคู่สมรส มักจะซื้อสินค้าในปริมาณที่มากกว่าผู้ที่ไม่ได้อยู่กับคู่สมรสแล้วเช่นผู้ที่เป็นหม้าย หย่าร้าง หรือแยกกันอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุภาภรณ์ พลนิกร (2537:30) ที่กล่าวว่า สถานภาพสมรสมีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค โดยผู้ที่อยู่คนเดียวหรือหย่าร้าง จะใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดและปริมาณที่น้อย เหมาะสมกับการใช้งานสำหรับคนๆเดียว ซึ่งจะมีราคาถูกกว่าผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดใหญ่

ผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีรายได้ในครัวเรือนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต โดยจำนวนผู้มีรายได้ในครัวเรือนย่อมส่งผลต่อสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน รวมถึงสถานะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุด้วย จึงเป็นไปได้ว่าผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้มีรายได้ในครัวเรือนมาก จะได้รับความช่วยเหลือในเรื่องเงินจากหลายๆทาง เช่น มีบุตรหลายคนบุตรแต่ละคนก็จะให้เงินไว้ใช้จ่าย ทำให้ผู้สูงอายุมีความสามารถในการใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตได้มากขึ้น

ผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน ทั้งนี้รายได้เป็นปัจจัยที่สำคัญมากที่จะกำหนดความสามารถในการใช้จ่ายของแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตหรือค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิงล้วนขึ้นอยู่กับรายได้ทั้งสิ้น โดยผู้ที่มีรายได้มากย่อมมีความสามารถในการใช้จ่ายมาก จึงมีค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนมากตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ สุภาภรณ์ พลนิกร (2537:31) ที่กล่าวว่า รายได้ เป็นตัวแปรสำคัญมากที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค เนื่องจากเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความสามารถในการใช้จ่ายของบุคคล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกรัตน์ เอี่ยมอรุณวรรณ (2551:บทคัดย่อ) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายและการใช้เวลาของ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ตรีศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้จ่ายของนักศึกษา ได้แก่ รายได้ของนักศึกษา

ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต โดยผู้ที่มีภาระหนี้สินจะมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตสูงกว่าผู้ที่ไม่มีความมีภาระหนี้สิน ทั้งนี้ การผ่อนชำระหนี้สินของผู้สูงอายุอาจอยู่ในรูปของค่าใช้จ่าย เช่น การผ่อนชำระที่พักอาศัย ถือเป็นค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัย การผ่อนชำระรถยนต์ ถือเป็นค่าใช้จ่ายด้านยานพาหนะและการเดินทาง จึงกล่าวได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินจะต้องแบกรับค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตในแต่ละเดือนมากกว่าผู้ที่ไม่มีความมีภาระหนี้สินแล้ว

ผู้สูงอายุที่มีภาวะการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน โดยผู้ที่ยังทำงานอยู่จะมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมากกว่าผู้ที่ไม่ทำงานแล้ว ทั้งนี้ผู้ที่ยังทำงานอยู่อาจมีรูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างจากผู้ที่ไม่ทำงานแล้ว ทำให้มีค่าใช้จ่ายต่างๆ ตามมา เช่น ค่าใช้จ่ายด้านเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ค่าใช้จ่ายด้านยานพาหนะและการเดินทาง ค่าใช้จ่ายด้านการสื่อสาร รวมถึงค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2550:306-307) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ ได้แก่ กิจกรรมและการใช้เวลาว่าง โดยผู้ที่ยังทำงานอยู่นั้นย่อมมีกิจกรรมมากขึ้น จึงมีการใช้จ่ายมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีความสามารถในการหารายได้ไว้ใช้จ่ายได้มากกว่าผู้ที่ไม่ทำงานแล้วเช่นกัน

ผู้สูงอายุที่มีภาวะด้านสุขภาพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้จ่ายแตกต่างกันทั้งในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน โดยผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัว จะมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงแต่มีโรคประจำตัวและผู้สูงอายุที่ไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัวและผู้สูงอายุที่ไม่แข็งแรงและป่วยเป็นโรคร้ายแรง ทั้งนี้ผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรงย่อมมีความสามารถในการท่องเที่ยวและเข้าร่วมกิจกรรมด้านสังคมได้มากกว่าผู้ที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง ทำให้คนที่มีสุขภาพแข็งแรงมีค่าใช้จ่ายในด้านความบันเทิง/พักผ่อนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2550:306-307) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ ได้แก่ สุขภาพ โดยผู้ที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง มีแนวโน้มว่าจะมี

ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ในส่วนของการดูแลสุขภาพมากกว่าผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรง แต่ผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรง กลับมีแนวโน้มว่าจะมีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวและกิจกรรมด้านสังคมมากกว่าผู้ที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง

7.3 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมในเรื่องความมีระเบียบวินัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบในระดับค่อนข้างต่ำ โดยพบว่าผู้สูงอายุที่มีระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้นจะทำให้ผู้สูงอายุมีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบเพิ่มขึ้น เพราะความมีระเบียบวินัยทั้งในการวางแผนการออม วางแผนการใช้จ่าย และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ เป็นพฤติกรรมที่ช่วยเสริมให้ผู้สูงอายุมีการปฏิบัติในเรื่องการออมที่เหมาะสม ทั้งนี้หากผู้สูงอายุมีการวางแผนการออมล่วงหน้าและปฏิบัติตามแผนการออมที่วางไว้ได้ จะช่วยให้ผู้สูงอายุออมเงินได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กวินวุฒิ กลั่นไพฑูรย์ (2546: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตพณิชการพระนคร พบว่า การปฏิบัติในเรื่องความมีระเบียบวินัยที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการออมที่แตกต่างกัน

7.4 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมในเรื่องความมีระเบียบวินัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตในระดับต่ำ โดยพบว่า เมื่อผู้สูงอายุมีระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัยในระดับที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ผู้สูงอายุมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะการที่ผู้สูงอายุมีระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัยมากขึ้น ในเรื่องการวางแผนการออม การใช้จ่าย และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ จะทำให้มีเงินออมมากขึ้นและมีความสามารถในการใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้นด้วย หรืออีกนัยหนึ่งคือ ผู้สูงอายุที่มีระเบียบวินัยมากมีการเตรียมจัดสรรเงินไว้สำหรับใช้จ่ายในอนาคตก็จะมีความสามารถในการใช้จ่ายได้มากกว่าผู้ที่มีระเบียบวินัยน้อย ซึ่งความมีระเบียบวินัยนั้นถือเป็นอุปนิสัยหนึ่งที่สั่งสมมาตั้งแต่ในอดีต โดยผู้ที่ฝึกความมีระเบียบวินัยตั้งแต่วัยเยาว์ มีแนวโน้มว่าเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุก็จะเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยมากด้วยเช่นกัน ดังนั้นผู้สูงอายุที่เคยสร้างวินัยในเรื่องการเงินให้กับตนเอง ทั้งวินัยในการออมและการใช้จ่ายมาตั้งแต่ในช่วงวัยทำงาน ย่อมเป็นผู้ที่มีความสามารถในการออมเงินหรือสะสมเงินได้มากเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุจึงมีเงินสะสมสำหรับไว้ใช้จ่ายได้มากกว่าผู้ที่ไม่มีความมีระเบียบวินัยในเรื่องการเงิน โดยผู้ที่สะสมเงินไว้มาก จะมีความสามารถในการใช้จ่ายได้มากและใช้ชีวิตในยามชราได้อย่างมีความสุข แต่ที่สำคัญคือเมื่อเกษียณอายุแล้วก็ควรที่จะปฏิบัติในเรื่องวินัยทางการเงินอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจิตร บุญยะโหดะ (2537:39-81) ที่กล่าวว่า สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินชีวิตในช่วงบั้นปลายชีวิตเป็นไปอย่างมีความสุขไม่ขัดสน คือการรู้จักวางแผนและจัดการด้านการเงิน ซึ่งทำได้ตั้งแต่ การจัดทำบัญชีทรัพย์สินและเงินสะสมที่มีทั้งหมด จัดทำงบประมาณค่าใช้จ่าย และวางแผนว่าจะจัดสรรเงินหรือทรัพย์สินเหล่านั้นอย่างไรเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อช่วยให้มีเงินไว้ใช้จ่ายในอนาคตได้อย่างสะดวกสบาย

7.5 ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตในระดับต่ำ โดยพบว่า เมื่อผู้สูงอายุมีการรับรู้ปัจจัยภายนอกในระดับที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ผู้สูงอายุมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้น ทั้งนี้นโยบายที่ผู้สูงอายุมีการรับรู้มาก คือ นโยบายที่ทางรัฐบาลตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ ทั้งในเรื่องการให้เบี้ยยังชีพกับผู้สูงอายุ การมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเพื่อให้สิทธิด้านการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งนโยบายเหล่านี้ล้วนมีผลในการกระตุ้นให้ผู้สูงอายุมีการใช้จ่ายมากขึ้นตามเป้าประสงค์ของรัฐบาลที่จัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสามารถในการใช้จ่ายได้มากขึ้น

7.6 พฤติกรรมการออมทั้งด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรและมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตในระดับค่อนข้างต่ำ โดยพบว่า เมื่อผู้สูงอายุมีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรและสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบเพิ่มขึ้นจะทำให้ผู้สูงอายุมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ถ้าผู้สูงอายุมีการออมมากย่อมมีความสามารถในการใช้จ่ายได้มาก ซึ่งการออมนั้นสามารถทำได้ตั้งแต่ก่อนเกษียณอายุการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการออมในรูปที่ดิน อาคารที่พักอาศัย หรือการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงิน เพื่อเตรียมความพร้อมไว้สำหรับช่วงวัยเกษียณอายุจะได้มีหลักประกันความมั่นคงให้กับชีวิตและมีเงินไว้ใช้จ่ายในอนาคตได้มากขึ้น โดยพบว่าผู้ที่มีการเตรียมพร้อมทางการเงินที่ดี มีการออมที่เหมาะสมย่อมเป็นผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจที่ดีในอนาคต และส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายและการบริโภค ทำให้มีการใช้จ่ายเงินมากขึ้น บริโภคผลิตภัณฑ์ที่ดี มีคุณภาพและราคาสูง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541: 85-94) ที่กล่าวว่า สถานะทางเศรษฐกิจของบุคคลจะส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์และความสามารถในการใช้จ่าย ซึ่งนักการตลาดสามารถมองแนวโน้มของรายได้ส่วนบุคคล เงินออม เพื่อประเมินสถานะเศรษฐกิจของผู้บริโภคโดยรวมได้ โดยผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจที่ดี จะมีพฤติกรรมการใช้จ่ายสูง และบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพดี ราคาสูง

7.7 พฤติกรรมการออมในด้านมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนในระดับค่อนข้างต่ำ โดยพบว่า เมื่อผู้สูงอายุมีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบเพิ่มขึ้นจะทำให้ผู้สูงอายุมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้การออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินอาจเป็นการออมซึ่งสะสมมาตั้งแต่ก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุมีการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินไว้มาก ย่อมมีความสามารถในการใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อน เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในช่วงบั้นปลายชีวิตได้มาก และน่าจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความสุข เพราะได้ทำกิจกรรมด้านสังคม ได้ทำงานอดิเรก ได้ท่องเที่ยวพักผ่อนอย่างเต็มที่ ไม่ต้องกังวลเรื่องเงิน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อนุสรณ์ ธรรมใจ (2547:ออนไลน์) ที่กล่าวว่า ผู้สูงอายุที่

มีการเตรียมการด้านการเงินก่อนเกษียณอายุ จะเป็นผู้ที่สามารถใช้ชีวิตหลังวัยเกษียณได้อย่างมีความสุข และเป็นตลาดที่นักการตลาดกำลังให้ความสนใจ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงต้องพึ่งพาบุตรหลานในเรื่องเงินที่เอาไว้ออมในแต่ละเดือน เพราะผู้สูงอายุไม่ได้ทำงานแล้ว แหล่งรายได้หลักจึงมาจากบุตรหลาน โดยพบว่า รายได้โดยเฉลี่ยของผู้สูงอายุต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน ซึ่งแทบจะไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน ประกอบกับตัวผู้สูงอายุเองมีการออมเงินเพื่อเอาไว้ออมในช่วงบั้นปลายชีวิตที่ค่อนข้างจำกัด จึงทำให้ผู้สูงอายุบางส่วนต้องประสบกับปัญหาด้านการเงิน โดยเฉพาะผู้ที่มีภาวะสุขภาพไม่แข็งแรงหรือมีโรคประจำตัว ที่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลตามมา ดังนั้นสมาชิกในครัวเรือนหรือบุตรหลานควรมีการเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจให้มากขึ้นเป็นสองเท่า เพื่อจะได้มีกำลังในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุในครัวเรือนให้อยู่อย่างสุขสบาย พร้อมกันนี้ก็ควรมีการแนะนำหรือให้ความรู้กับผู้สูงอายุเพิ่มเติมในเรื่องการออมที่เหมาะสมสำหรับวัยสูงอายุด้วย เพื่อช่วยให้เงินออมของผู้สูงอายุที่มีอยู่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ได้มีผู้แนะวิธีการออมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุไว้ เช่น การฝากเงินกับธนาคาร การทำประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์หรือแบบบำนาญ การซื้อพันธบัตรรัฐบาล หรือการซื้อกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) ซึ่งการออมแต่ละรูปแบบจะมีผลตอบแทนและความเสี่ยงแตกต่างกันไป จึงควรศึกษาวิธีการและข้อจำกัดของการออมและการลงทุนให้ละเอียดรอบคอบก่อนตัดสินใจออม

และจากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมในเรื่องความมีระเบียบวินัย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่มีการปฏิบัติในเรื่องความมีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้น จะทำให้มีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินเพิ่มขึ้นและมีความสามารถในการใช้จ่ายในด้านการดำรงชีวิตได้มากขึ้นด้วยเช่นกัน โดยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับการปฏิบัติในเรื่องความมีระเบียบวินัยอยู่ในระดับมาก แต่ข้อที่ผู้สูงอายุมีระดับการปฏิบัติน้อย คือ การบันทึกรายรับรายจ่ายเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งการบันทึกรายรับรายจ่ายถือว่ามีค่าสำคัญมากสำหรับคนทุกวัย เพราะจะทำให้บุคคลทราบถึงสภาพการเงินของตนเอง ว่าในแต่ละเดือนมีรายจ่ายมากหรือน้อยกว่ารายรับ ช่วยให้สามารถบริหารการใช้จ่ายเงินของตนได้อย่างเหมาะสม โดยการใช้เงินที่เหมาะสม คือ การใช้เงินให้น้อยกว่ารายรับที่ได้มา หรือหาวิธีการทำให้มีรายรับเพิ่มขึ้น แต่ใช้จ่ายให้เท่าเดิม เพื่อจะได้เหลือเงินส่วนหนึ่งสำหรับออมเก็บไว้ใช้ในอนาคต ซึ่งการบันทึกรายรับรายจ่ายเป็นประจำนั้นจะช่วยให้อุบลบริหารการเงินได้ดีขึ้นและสามารถออมเงินได้มากขึ้นด้วยตามลำดับ ดังนั้นสมาชิกในครัวเรือนควรแนะนำให้ผู้สูงอายุมีการจัดทำบันทึกรายรับรายจ่ายของตนเองเป็นประจำทุกเดือน โดยตัวสมาชิกในครัวเรือนเองก็ควรปฏิบัติเป็นแบบอย่างด้วย และต้องปลูกฝังให้บุตรหลานที่กำลังอยู่ในวัยเด็กหรือวัยรุ่นบันทึกรายรับรายจ่ายให้เป็นนิสัย เพื่อใน

อนาคตผู้ที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ รวมทั้งผู้ใหญ่ที่จะเข้าสู่วัยผู้สูงอายุจะได้เป็นผู้ที่มีการออมอย่างเพียงพอ และมีสถานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นกว่าในปัจจุบัน

นอกจากนี้จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พฤติกรรมการออมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่มีการออม การสะสมเงินหรือสินทรัพย์ไว้มาก ก็จะสามารถในการใช้จ่ายได้มาก ตรงกันข้ามกับผู้ที่มีการออมน้อย ก็จะต้องใช้จ่ายอย่างจำกัดเพื่อให้เงินที่มีอยู่น้อยนิด เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ทั้งนี้สมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยทำงานเองก็ช่วยเหลือผู้สูงอายุได้ไม่มากนัก เพราะค่าใช้จ่ายส่วนตัวที่ต้องรับผิดชอบก็นับวันจะสูงขึ้นเรื่อยๆ จากสภาพการณ์ดังกล่าว สมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยทำงานจึงควรเร่งเตรียมความพร้อมในเรื่องการเงินก่อนจะถึงวัยเกษียณอายุ การจะหวังพึ่งบุตรหลานให้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในยามแก่ชรา ก็จะเป็นไปได้ยากขึ้น เพราะมีแนวโน้มว่าต่อไปประชากรไทยจะมีบุตรน้อยลงและขนาดครอบครัวก็จะเล็กลงเรื่อยๆ ทางออกที่ดีคือการเตรียมการให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเองได้ โดยการออมเงินและสินทรัพย์ต่างๆ ให้มากที่สุดก่อนวัยเกษียณ รวมทั้งวางแผนการเงินและการหารายได้หลังเกษียณด้วย เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุของไทยในอนาคตเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตดี มีความสุขทั้งกายและใจ และไม่ต้องกังวลเรื่องเงินที่จะใช้จ่ายไปจนถึงวันสุดท้ายของชีวิต

2. จากผลการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีการใช้จ่ายในด้านอาหารและเครื่องดื่มมากที่สุด และมีความถี่ในการซื้ออาหารและเครื่องดื่มในระดับมาก ดังนั้นผู้ประกอบการที่สนใจจะเข้ามาประกอบธุรกิจสำหรับผู้สูงอายุ อาจเลือกประกอบธุรกิจเกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่ม เพื่อสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับวัยสูงอายุ เพราะปัจจุบันผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการเลือกรับประทานอาหารและเครื่องดื่มมากขึ้น แต่ทั้งนี้ผู้ประกอบการควรตระหนักว่าฐานะทางการเงินของผู้สูงอายุในประเทศไทยส่วนใหญ่ไม่สู้ดีนัก ดังนั้นการจะลงทุนประกอบธุรกิจสำหรับผู้สูงอายุเพียงกลุ่มเดียว อาจจะไม่คุ้มค่า เพราะกำลังการซื้อของคนกลุ่มนี้ไม่ได้สูงเหมือนกับผู้สูงอายุในประเทศที่พัฒนาแล้ว นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุในประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำในเรื่องรายได้ การออมและการใช้จ่ายมาก โดยผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูง เคยประกอบอาชีพมั่นคง ก็จะมีการวางแผนการออมตั้งแต่ก่อนเกษียณอายุการทำงาน ส่งผลให้มีรายได้ไว้ใช้จ่ายในช่วงที่อยู่ในวัยสูงอายุมากและสามารถใช้จ่ายเงินได้อย่างสะดวกสบาย ซึ่งในประเทศไทยมีผู้สูงอายุกลุ่มนี้อยู่ไม่มากนัก ดังนั้นหากผู้ประกอบการสนใจจะทำธุรกิจสำหรับตลาดผู้สูงอายุ แต่มีเงินทุนไม่มากนัก อาจมุ่งทำตลาดแบบ Sub-Niche Market หรือมุ่งตลาดผู้สูงอายุเฉพาะกลุ่มที่มีกำลังการซื้อสูง น่าจะประสบความสำเร็จมากกว่าการทำตลาดกับกลุ่มผู้สูงอายุทั้งหมด

ทั้งนี้จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษา อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน สถานภาพสมรส จำนวนผู้มีรายได้ในครัวเรือน รายได้ส่วนบุคคล ภาวะการทำงานแตกต่างกัน จะมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตแตกต่างกัน โดยผู้ประกอบการสามารถนำความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลไปแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุ (segmenting) ร่วมกับความสามารถในการใช้จ่ายได้ และสามารถเลือกนำเสนอผลิตภัณฑ์กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่มได้ เช่น เลือกกลุ่มเป้าหมายที่มี

ความสามารถในการใช้จ่ายสูง และเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพ มีอำนาจในการซื้อสูง ซึ่งจะพบว่าคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีอาชีพที่มั่นคง เช่น รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชน หรือค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว และเป็นผู้ที่เคยมีรายได้สูง หรือบางคนยังทำงานอยู่ถึงแม้จะเกษียณอายุการทำงานแล้ว ทำให้รายได้ในปัจจุบันยังคงสูงอยู่ ทั้งนี้พฤติกรรมการบริโภคของผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะมีการใช้จ่ายสูง มักจะพึงพิถันในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ดีต่อสุขภาพ และให้ความสำคัญกับเรื่องคุณภาพมากกว่าราคา ดังนั้นการจะผลิตสินค้าหรือบริการสำหรับกลุ่มเป้าหมายนี้ จะต้องเน้นที่คุณภาพและการให้ความรู้ในตัวสินค้าหรือบริการว่าดีและมีประโยชน์อย่างไร ถึงแม้ว่าราคาสินค้าหรือบริการจะสูง คนกลุ่มนี้ก็มีความสามารถที่จะซื้อได้ และจะตัดสินใจซื้อถ้าพบว่าสินค้าหรือบริการมีคุณภาพดีเหมาะสมกับราคา

และจากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน รายได้ ภาวะการทำงาน และภาวะสุขภาพแตกต่างกัน จะมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนแตกต่างกัน ดังนั้นธุรกิจท่องเที่ยว บ้านพัก ที่ต้องการกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุ อาจมุ่งนำเสนอบริการไปยังกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้ดี มีหน้าที่การทำงานดีหรือยังทำงานอยู่ และมีสุขภาพแข็งแรง เพราะพบว่าผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนสูง และน่าจะมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวและการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านสังคมมากกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ควรจะเน้นการให้ความสะดวกสบายและการบริการชั้นเลิศ ทั้งนี้อาจนำเสนอการท่องเที่ยวหรือบริการรูปแบบใหม่ ให้ผู้สูงอายุได้รับประสบการณ์และความท้าทายเพิ่มขึ้น เพราะผู้สูงอายุกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้อะไรใหม่ๆ รู้สึกว่าตนเองยังไม่แก่ และมักจะไม่วางใจเรื่องเงิน สามารถใช้จ่ายได้ไม่จำกัดเพื่อหาความสุขให้ตัวเอง ซึ่งต่อไปในอนาคตผู้สูงอายุที่มีลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลเช่นนี้ น่าจะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีความสำคัญสำหรับธุรกิจท่องเที่ยวและบันเทิงในประเทศไทยมากขึ้น

3. จากผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ทำให้ทราบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ระดับการศึกษาสูงสุดต่ำกว่าปริญญาตรี มีสถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด 4-5 คน แหล่งที่มาของรายได้มาจากบุตร/หลาน รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทต่อเดือน และจากการวิเคราะห์ปัจจัยด้านสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า สมาชิกในครอบครัวมีส่วนในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการต่างๆ สำหรับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับปฏิบัติด้านความสนใจสูง สำหรับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุมีการใช้จ่ายในด้านอาหารและเครื่องดื่มมากที่สุด โดยผู้สูงอายุมักไปซื้อสินค้าและบริการกับบุตรหลาน และส่วนใหญ่ใช้จ่ายเงินในห้างสรรพสินค้า ซึ่งนักการตลาดสามารถนำผลการศึกษาไปวางกลยุทธ์การตลาดกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุได้ โดยพบว่าตลาดผู้สูงอายุมีแนวโน้มว่าจะมีผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ระดับการศึกษาของคนกลุ่มนี้จะไม่สูงมาก ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสและอาศัยอยู่กับคู่สมรสและบุตรหลาน ทั้งนี้พบว่าสมาชิกในครอบครัวมีส่วนในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการของผู้สูงอายุ ดังนั้นการสื่อสารการตลาดสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุ อาจทำการ

สื่อสารควบคุมกันระหว่างการสื่อสารไปที่ตัวผู้สูงอายุและสื่อสารไปยังบุตรหลานของผู้สูงอายุด้วย เพราะพบว่าผู้สูงอายุมักไปซื้อสินค้าและบริการร่วมกับบุตรหลาน และสมาชิกในครอบครัวมีส่วนในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการของผู้สูงอายุ โดยการให้รายละเอียดของผลิตภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุไม่ควรซับซ้อนมาก เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่การศึกษาไม่สูง สำหรับราคาของสินค้าและบริการสำหรับผู้สูงอายุ ไม่ควรมีราคาสูงจนเกินไป เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้น้อย สถานที่จัดจำหน่ายสินค้าและบริการสำหรับผู้สูงอายุควรอยู่ในห้างสรรพสินค้า เพราะเป็นสถานที่ที่ผู้สูงอายุใช้จ่ายเงินบ่อยที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความสนใจสูง มักจะใช้จ่ายเงินเท่าที่มีความจำเป็น เหมาะสมกับฐานะ และใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้นการนำเสนอสินค้าและบริการสำหรับผู้สูงอายุควรนำเสนอที่ประโยชน์และความคุ้มค่ามากกว่าการนำเสนอเฉพาะความมีชื่อเสียงของตราสินค้าเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะใช้จ่ายเงินอย่างมัธยัสถ์ ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ เพราะจากการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุมีความถนัดในการซื้อสินค้าและบริการโดยรวมน้อย ดังนั้นนักการตลาดอาจใช้กิจกรรมส่งเสริมการขายกับกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อกระตุ้นให้เกิดการซื้อสินค้าและบริการมากขึ้น

จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษา อาชีพก่อนเกษียณอายุการทำงาน สถานภาพสมรส จำนวนผู้มีรายได้ในครัวเรือน รายได้ส่วนบุคคล ภาวะการทำงาน แตกต่างกัน จะมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตแตกต่างกัน โดยนักการตลาดสามารถนำปัจจัยส่วนบุคคลไปทำการส่งเสริมการตลาดกับกลุ่มผู้สูงอายุได้ เช่น การทำส่งเสริมการขายกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส โดยขายสินค้าแพ็คเกจ หรือเพิ่มปริมาณสินค้า เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้สูงอายุ กลุ่มนี้ให้ซื้อสินค้าในปริมาณมากขึ้นได้ เป็นต้น

4. จากผลการศึกษาพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะออมในรูปแบบที่ดิน และการฝากเงินกับสถาบันการเงิน โดยเหตุผลหลักในการออมของผู้สูงอายุคือเพื่อไว้ใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพ และผู้สูงอายุวางแผนการออมในอนาคตว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ดังนั้นสถาบันการเงินและธนาคารพาณิชย์อาจวางนโยบายช่วยส่งเสริมการออมและการลงทุนให้ผู้สูงอายุในรูปแบบอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการฝากเงินเพียงอย่างเดียวที่ให้ผลตอบแทนค่อนข้างต่ำ เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุมีการออมเงินที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ทั้งนี้พบว่าผู้สูงอายุจะรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัวในเรื่องการออมที่เหมาะสมสำหรับวัยสูงอายุ ดังนั้นสถาบันการเงินและธนาคารควรมุ่งเป้าหมายส่งเสริมความรู้ให้กับบุตรหลานของผู้สูงอายุ ในเรื่องวิธีการออมและการลงทุนที่ให้ผลตอบแทนสูงและอยู่ในระดับความเสี่ยงที่ผู้สูงอายุสามารถรับได้ โดยต้องคำนึงถึงเหตุผลหลักในการออมของผู้สูงอายุด้วยว่าส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีความต้องการนำเงินที่ออมไว้มาหมุนเวียนใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพ ไม่ใช้การออมระยะยาวที่ขาดสภาพคล่องเพียงอย่างเดียว

ทั้งนี้จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้และภาระหนี้สินแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบแตกต่างกัน ทำให้ทราบว่าผู้สูงอายุที่น่าจะเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญสำหรับสถาบันการเงินและธนาคารพาณิชย์ คือ ผู้สูงอายุที่มี

รายได้สูง และไม่มีภาระหนี้สินแล้ว เพราะพบว่าผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีมูลค่าการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินทั้งในระบบและนอกระบบมาก หากมีการนำเสนอรูปแบบการออมสินทรัพย์ทางการเงินที่น่าสนใจและช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มในอนาคตได้ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ก็อาจจะเปลี่ยนจากการออมเป็นเงินสด การเล่นแชร์ หรือการให้กู้ยืม มาเป็นการออมโดยผ่านสถาบันการเงินและธนาคารพาณิชย์มากขึ้นได้

5. จากผลการศึกษาพฤติกรรมกรรมการออมและพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ พบว่าเมื่อเปรียบเทียบมูลค่าการออมของผู้สูงอายุ กับค่าใช้จ่ายแล้วไม่มีความสมดุลกัน กล่าวคือ ผู้สูงอายุมีมูลค่าการออมที่สะสมไว้เพื่อใช้จ่ายในช่วงหลังเกษียณอายุการทำงานน้อยกว่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริง ดังนั้นรัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมการออมสำหรับคนที่อยู่ในวัยทำงานไปจนถึงช่วงก่อนเกษียณอายุการทำงาน ให้มีการออมไว้มากที่สุด เพื่อไม่ให้ต้องเกิดปัญหาการออมไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายอย่างเช่นที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่กำลังประสบอยู่ตอนนี้ เพราะถ้าผู้สูงอายุมีมูลค่าการออมน้อยจะส่งผลให้ความสามารถในการใช้จ่ายน้อยตามไปด้วย และต่อไปในอนาคตอันใกล้ถ้าจำนวนประชากรสูงอายุเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และผู้สูงอายุยังคงมีความสามารถในการใช้จ่ายน้อย จะทำให้ค่าใช้จ่ายในการบริโภคของประเทศลดลง ส่งผลเสียโดยตรงต่อระบบเศรษฐกิจในอนาคต ซึ่งรัฐบาลควรมีนโยบายกระตุ้นให้คนที่อยู่ในวัยทำงานตระหนักถึงความสำคัญของการออมเงินเพื่อเอาไว้ใช้ในยามเกษียณอายุอย่างจริงจัง โดยเร่งส่งเสริมให้คนในวัยทำงานมีการวางแผนการออมอย่างเป็นระบบ เพราะจากผลการศึกษาพบว่าระดับปฏิบัติด้านความมีระเบียบวินัยมีความสัมพันธ์กับมูลค่าการออม ดังนั้นหากมีการปฏิบัติในเรื่องการวางแผนการออมมากขึ้น ย่อมส่งผลให้มีมูลค่าการออมมากขึ้นตามไปด้วย

และจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การรับรู้ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต โดยผู้สูงอายุที่มีการรับรู้ปัจจัยภายนอก ซึ่งประกอบด้วยนโยบายของภาครัฐและเอกชน และสภาพเศรษฐกิจที่มากขึ้น จะทำให้มีพฤติกรรมการใช้จ่ายมากขึ้น ซึ่งเมื่อมองภาพรวมของการรับรู้ปัจจัยภายนอกของผู้สูงอายุแล้ว พบว่า ผู้สูงอายุมีการรับรู้ปัจจัยภายนอกในระดับปานกลาง โดยข้อนโยบายที่รัฐบาลสามารถเพิ่มการรับรู้ให้กับผู้สูงอายุ เพื่อช่วยกระตุ้นให้เกิดการใช้จ่ายมากขึ้น ได้แก่ นโยบายที่รัฐบาลมีการสร้างหลักประกันรายได้สำหรับตลาดแรงงานให้คนในอาชีพแรงงานมีการออมเงินเพื่อสร้างหลักประกันสุขภาพสำหรับตนเอง นโยบายที่รัฐบาลมีมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อช่วยสนับสนุนการฟื้นตัวของการบริโภคและการลงทุนภาคเอกชนให้ปรับตัวดีขึ้น และการกำหนดนโยบายมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว เพื่อจัดสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านสวัสดิการสังคม หลักประกันรายได้ และสุขภาพ ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นนโยบายที่น่าจะช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความมั่นใจว่าตนเองจะมีหลักประกันที่มั่นคงในการดำรงชีวิตมากขึ้น และสามารถใช้จ่ายได้มากขึ้นด้วย แต่สภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน พบว่า ผู้สูงอายุมีการรับรู้ถึงสวัสดิการในระยะยาวของตนเองน้อย รวมถึงมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลก็ไม่ได้ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความมั่นใจว่าเศรษฐกิจของประเทศจะดีขึ้น หรือจะช่วยให้สถานะทางการเงินของครอบครัวผู้สูงอายุดีขึ้นได้ จึงทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่กล้าใช้

จ่ายมากนัก นอกจากนี้ยังพบว่านโยบายสำคัญที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยของการรับรู้ที่น้อยที่สุดคือ นโยบายที่รัฐบาลมีการสร้างหลักประกันรายได้สำหรับตลาดแรงงาน ให้คนในอาชีพแรงงานมีการออมเงินเพื่อสร้างหลักประกันสุขภาพสำหรับตนเอง จึงพบว่า ผู้สูงอายุที่เคยมีอาชีพในภาคแรงงานส่วนใหญ่ จะมีมูลค่าการออมที่น้อยมาก ส่วนหนึ่งมาจากการที่มีรายได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย รวมทั้งไม่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการออม ว่าควรมีการวางแผนการออมอย่างไร หรือออมด้วยรูปแบบใด เพื่อให้เพียงพอสำหรับใช้จ่ายในยามชรา ดังนั้นรัฐบาลจึงควรกระตุ้นให้คนในอาชีพแรงงานได้เกิดการรับรู้ในนโยบายนี้มากขึ้น เพื่อช่วยให้เกิดการออมมากขึ้น ทำให้คนกลุ่มนี้มีความสามารถในการใช้จ่ายได้มากขึ้นในยามที่ไม่สามารถทำงานหาเงินได้แล้ว

นอกจากนี้ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ส่วนบุคคลและภาระหนี้สินแตกต่างกันจะมีพฤติกรรมการออมแตกต่างกัน ดังนั้นหากรัฐบาลต้องการวางแผนนโยบายเพื่อกระตุ้นให้ผู้สูงอายุเกิดการออมมากขึ้นและมีความสามารถในการใช้จ่ายได้มากขึ้น รัฐบาลอาจมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่ยังมีความรู้ความสามารถ สุขภาพร่างกายแข็งแรง ให้สามารถประกอบอาชีพต่อไปได้ หรือส่งเสริมให้ผู้เกษียณอายุการทำงานแล้วรู้จักวางแผนการลงทุนและการประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้พิเศษเล็กๆน้อยๆไว้ใช้จ่ายหลังเกษียณอายุการทำงาน ช่วยทำให้ผู้สูงอายุที่ยังคงมีภาระหนี้สิน มีความสามารถในการชำระหนี้สินให้หมดไป เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดการออมและการใช้จ่ายมากขึ้นตามลำดับ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาเพิ่มเติมดังนี้

1. ควรทำการศึกษาพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ โดยเลือกศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้สูง หรือ เลือกศึกษาเฉพาะผู้สูงอายุที่เคยประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ เพื่อดูว่าผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีพฤติกรรมการใช้จ่ายอย่างไร และเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการใช้จ่ายสูงจริงหรือไม่
2. ควรทำการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อดูว่ารูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุมีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุอย่างไร เพื่อให้ นักการตลาดสามารถนำไปแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุตามรูปแบบการดำเนินชีวิตและทำการตลาดกับผู้สูงอายุกลุ่มต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมต่อไป
3. ควรทำวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออมและการใช้จ่าย รวมถึงปัญหาความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุประสบอยู่ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนนโยบายช่วยเหลือผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสมต่อไป
4. ควรทำการศึกษาพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของคนในวัยอื่นๆ ด้วย เช่น นักศึกษาที่เพิ่งจบใหม่ คนวัยทำงาน เพื่อดูว่าผู้ที่อยู่ในวัยต่างๆมีพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายอย่างไร เพื่อให้ นักการตลาดและผู้ประกอบการสามารถนำไปประเมินได้ว่าตลาดของคนวัยไหนเป็นตลาดที่มีประสิทธิภาพและน่าลงทุน

บรรณานุกรม

- กนกรัตน์ เอี่ยมมอญวรรณ. (2551). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายและการใช้เวลาของ นักศึกษาระดับปริญญาตรี กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. วิทยานิพนธ์ บธ.ม. (บริหารธุรกิจ). เชียงราย: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. อัดสำเนา.
- กวิณวุฒิ กลั่นไพฑูรย์. (2646). ปัจจัยที่มีผลต่อการพฤติกรรมการออมของนักศึกษาสถาบัน เทคโนโลยีราชภัฏวชิรวิทยาดงขี้เหล็กการพระนคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อัดสำเนา.
- กันตินันท์ ยืนยง. (2551). การศึกษาเงินออมและหนี้สินของผู้ถือบัตรเดบิตและบัตรเครดิตในเขต กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์การจัดการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2544). สถิติสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- (2545). การวิเคราะห์สถิติ,สถิติสำหรับการบริหารและวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2546). การใช้ SPSS for windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. (ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (2552, 20 ธันวาคม). เบ็บูมสหรัฐส่อวิกฤติเร่งไทยรีบออมก่อนเกษียณ. กรุงเทพธุรกิจ. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2553, จาก <http://www.bangkokbiznews.com>
- เกอร์รี่ จินะวงศ์. (2550). การออกแบบโฆษณาสินค้าเพื่อสุขภาพทางนิตยสารสำหรับผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สื่อศิลปะและการออกแบบสื่อ). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อัดสำเนา.
- เกษม ตันติผลาชีวะ ; และ กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2528). การรักษาสุขภาพในวัยสูงอายุ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์.
- จรรยา เสียงเสนาะ. (2527, 7 กรกฎาคม-กันยายน). เพื่อความสุขในวัยสูงอายุ. วารสารสุขศึกษา. 12(125): 36-38.
- จิตรา ชนะกุล. (2539). ความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมใน วงกลมแบบกลุ่มย่อย. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นิตยา เกรียงชัยพุกษ์. (2543). สุขภาพจิตของผู้สูงอายุ. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- บรรลุ ศิริพานิช. (2538, 3, กันยายน -ธันวาคม). ผู้สูงอายุ : ภาระของใคร?. วารสารสุขุทัย- ธรรมชาติราช. 8(3) : 125.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2538). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย1. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.
- บุษยมาส สินธุประมาศ. (2539). สังคมวิทยาความสูงอายุ. เชียงใหม่: โรงพิมพ์สมพรการพิมพ์.

- ปพาณี จิตติวัฒนา. (2523). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ปรีษฐา อังคะรัตน์. (2551). การเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(วิจัยประชากรและสังคม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. อุดສຳເນາ.
- ประยงค์ คูศิริสิน. (2551). ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศ.ม.. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อุดສຳເນາ.
- ปิยนุช ตู่แก้ว. (2549). การศึกษารูปแบบการบริโภคและการออมของครัวเรือนในจังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระ ศ.ม.. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อุดສຳເນາ.
- เปรมชัย โรจนอารีย์. (2551). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และการสื่อสารการตลาดกับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ปลาแมคเคอเรลกระป๋องของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ บธ.ม. (การตลาด). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. อุดສຳເນາ.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2551, 16 เมษายน). กองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติปูทางอนาคตคนไทยสู่วัยเกษียณ. ผู้จัดการ. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2553, จาก www.boybdream.com/manager-news-content.php?newid=42388
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ลัดดาวรรณ ณ ระนอง. (2525). การทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเอง. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เลิศหญิง หิรัญโร. (2545). รูปแบบการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการเปิดรับสื่อและพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. (การโฆษณา). กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อุดສຳເນາ.
- วันวิสาข์ จำรัส. (2552). การออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศ.ม. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อุดສຳເນາ.
- วิจิตร บุญยะโหดระ. (2537). คู่มือเกษียณอายุ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สัมผัสที่ 6.
- วิไลลักษณ์ ไทยอุตสาหะ; และ วลัยภรณ์ อัดตะนันท์. (2531). การเร่งการออมของครัวเรือนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อุดສຳເນາ.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2544). สวัสดิการผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร; และ วรณลักษณ์ เมียนเกิด. (2551). การเข้าถึงสิทธิตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ของผู้สูงอายุ(ฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก็อปปี (ประเทศไทย).
- ศิริพร เขียวไสว. (2550). การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลวังยาง จังหวัดสุพรรณบุรี. ปรินิพนธ์ รป.ม. (นโยบายสาธารณะ).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2550). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: บริษัทธีระฟิล์มและไซเท็กซ์ จำกัด.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ: บริษัทธีระฟิล์มและไซเท็กซ์ จำกัด.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2518). จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา.
- สมชาย ฐานวุฑโฒ, พระภิกษุ. (2533?). มงคลชีวิตฉบับธรรมทายาท. กรุงเทพฯ: บีเอ็นเคอินเตอร์เนชั่นแนล.
- สมประวิณ มันประเสริฐ. (2553, 24 กุมภาพันธ์). แบบแผนการบริโภคของไทยในสังคมผู้สูงอายุ. กรุงเทพธุรกิจ. สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2553, จาก <http://www.bangkokbiznews.com>
- สมพร เทพสิทธา. (2550). แก่อย่างมีค่า ชราอย่างมีสุข. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมพร เทพสิทธา เพื่อศาสนาและพัฒนาสังคม.
- สยามธุรกิจ. (2549). (4-7, ตุลาคม). ตลาดผู้ฒ.ผู้เฒ่า (ไม่)เดิเนียง. สยามธุรกิจ. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2553, จาก www.siamturakij.com/home/news/display_news.php?news
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). การสร้างฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 29 มีนาคม 2553, จาก www.nesdb.go.th/Portals/0/.../05_2.ppt
- . (2549). การเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์สถานะและทิศทางการปรับตัวของประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 29 มีนาคม 2553, จาก <http://www.idd.go.th/Thai-html/05022007/PDF/PDF01/006.pdf>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550). รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2550. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2553. จาก http://oppo.opp.go.th/info/report_surveyOlder50.pdf
- สุชา จันท์เอม. (2518). จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา.
- สุภาภรณ์ พลนิกร. (2548). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: โอเอสติก พับลิชชิง.
- สุรกุล เจนอบรม. (2534). วิทยาการผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- . (2541). วิทยาศาสตร์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวดี เบญจวงศ์. (2541). ผู้สูงอายุ คนแก่ และคนชรา: มิติทางสังคมและวัฒนธรรม. มหาลัษราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2553, จาก <http://tdc.thailis.or.th>

- อดุล จาตุรงค์กุล. (2543). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อดุล จาตุรงค์กุล ; และดลยา จาตุรงค์กุล. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์.
- อนุสรณ์ ธรรมใจ. (2547, 4 พฤศจิกายน). *นัยเศรษฐกิจจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร*. กรุงเทพฯธุรกิจ. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2553, จาก <http://www.bangkokbiznews.com>
- Hoyer, W.D; & Macinnis, D.J. (2001). *Consumer Behavior*. 2nd ed. Boston : Houghton Mifflin Company.
- Kotler Philip; & Armstrong Gary. (2002). *Principles of Marketing*. 10th ed. N.J.: Pearson education.
- Moven J.C; & Minor M. (1998). *Consumer Behavior*. 5th ed. N.J.: Prentice Hall.
- Salkind,Neil J. (2000). *Statistics for people who (think they) hate statistics*. Thousand oaks: sage publication.
- Schiffman,L.G;& Kanuk, L.L. (1991). *Consumer Behavior*. 4th ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.
- Solomon, Michale R. (1996). *Consumer Behavior*. 3rd ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall International.
- Uncles. M.D.; & Ehrenberg. A. (1990). Brand Choice among older consumers. *Journal of Advertising Research*. 30(4): 19-22.

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

แบบสอบถามชุดนี้ถือเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้โครงการวิจัยเพื่อประกอบการศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร สำเร็จลุล่วงได้ ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามทุกข้อ ให้ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด โดยข้อมูลทั้งหมดจะถือเป็นความลับ และผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนให้การสนับสนุนงานวิจัยและสละเวลาในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้ด้วย

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 6 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคม

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านวัฒนธรรม

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ปัจจัยภายนอกของผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 6 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

เพียงข้อเดียว

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. ระดับการศึกษาสูงสุด

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี

☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

3. อาชีพของท่านก่อนเกษียณอายุการทำงาน

☐ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ

☐ พนักงานบริษัทเอกชน

☐ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว

☐ รับจ้าง/อาชีพอิสระ

☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. สถานภาพสมรส

☐ โสด

☐ สมรส

☐ หม้าย

☐ หย่าร้าง

☐ แยกกันอยู่

5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (รวมผู้ตอบแบบสอบถามด้วย)

- ☐ อยู่คนเดียว ☐ 2-3 คน
☐ 4-5 คน ☐ เท่ากับหรือมากกว่า 6 คนขึ้นไป

6. จำนวนผู้มีรายได้ในครัวเรือน

- ☐ 1-2 คน ☐ 3-4 คน
☐ 5-6 คน ☐ มากกว่า 6 คนขึ้นไป

7. แหล่งที่มาของรายได้ของท่านในปัจจุบัน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ บุตร/หลาน
☐ การทำงาน
☐ คู่สมรส
☐ เงินบำนาญ/บำนาญ
☐ ดอกเบี้ยหรือเงินปันผลจากการออม/ทรัพย์สิน
☐ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ/กองทุนชราภาพ
☐ ฟิน้อง/ญาติ
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

8. รายได้ของท่านเฉลี่ยต่อเดือน

- ☐ ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท ☐ 5,001- 10,000 บาท
☐ 10,001- 20,000 บาท ☐ 20,001- 30,000 บาท
☐ 30,001- 40,000 บาท ☐ สูงกว่า 40,000 บาทขึ้นไป

9. ปัจจุบันท่านมีภาระหนี้สินหรือไม่

- ☐ มี ☐ ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อ 11)

10. มูลค่าหนี้สินคงเหลือทั้งหมดของท่านในปัจจุบัน

- ☐ ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท ☐ 10,001-100,000 บาท
☐ 100,001-200,000 บาท ☐ 200,001-300,000 บาท
☐ 300,001-400,000 บาท ☐ 400,001-500,000 บาท
☐ สูงกว่า 500,000 บาทขึ้นไป

11. ขณะนี้ท่านทำงานหรือไม่

- ☐ ทำงาน ☐ ไม่ทำงาน (ข้ามไปตอบข้อ 13)

12. ปัจจุบันท่านทำงานในฐานะอะไร

- ☐ นายจ้าง ☐ ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง
☐ ลูกจ้าง ☐ ช่วยธุรกิจครัวเรือนโดยไม่รับค่าจ้าง
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

13. ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมาสุขภาพของท่านเป็นอย่างไร

- ☐ แข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัว ☐ แข็งแรงแต่มีโรคประจำตัว
☐ ไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว ☐ ไม่แข็งแรงและป่วยเป็นโรคร้ายแรง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคม

คำชี้แจง : ท่านคิดว่าครอบครัวของท่านมีอิทธิพลต่อการออมและการใช้จ่ายของท่านหรือไม่ โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ปัจจัยด้านสังคม	ระดับความคิดเห็น				
	5 เห็นด้วย อย่างยิ่ง	4 เห็นด้วย	3 เฉย ๆ	2 ไม่ เห็นด้วย	1 ไม่ เห็นด้วย อย่างยิ่ง
อิทธิพลของครอบครัว					
<u>ด้านการออม</u>					
1.สมาชิกในครอบครัวมีส่วนสำคัญในการวางแผนการออมของท่าน					
2.สมาชิกในครอบครัวเป็นแบบอย่างในเรื่องการออมของท่าน					
3.ท่านรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัวในเรื่องวิธีการออมที่เหมาะสมสำหรับวัยสูงอายุ					
4.สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการออมของท่าน					
<u>ด้านการใช้จ่าย</u>					
1.สมาชิกในครอบครัวมีส่วนสำคัญในการวางแผนการใช้จ่ายเงินของท่าน					
2.สมาชิกในครอบครัวของท่านเป็นแบบอย่างในการใช้จ่ายเงินเหมาะสมกับรายได้					
3.ท่านมักออกไปซื้อสินค้าร่วมกับสมาชิกในครอบครัวของท่าน					
4.สมาชิกในครอบครัวมีส่วนในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการต่างๆสำหรับการดำเนินชีวิตของท่าน					

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านวัฒนธรรม

คำชี้แจง : โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับระดับปฏิบัติของท่านมากที่สุด

ปัจจัยด้านวัฒนธรรม	ระดับปฏิบัติ				
	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
ความมีระเบียบวินัย					
1. ท่านมีการวางแผนการออมของท่านล่วงหน้าเสมอ					
2. ท่านมักปฏิบัติตามแผนการออมที่ท่านวางไว้					
3. ท่านมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินล่วงหน้าเสมอ					
4. ท่านมักปฏิบัติตามแผนการใช้จ่ายเงินที่ท่านได้วางไว้					
5. ท่านจดบันทึกรายรับรายจ่ายของท่านเป็นประจำทุกเดือน					
ความสันโดษ					
1. ท่านมีความพอใจในการบริโภค และไม่ใช้สิ่งของที่เกินฐานะของตนเอง					
2. ท่านใช้จ่ายเงินของท่านให้เกิดประโยชน์มากที่สุด					
3. ท่านคิดก่อนใช้จ่ายและใช้จ่ายเท่าที่มีความจำเป็น					
4. ท่านพอใจในสิ่งที่ตนเองหามาได้โดยสุจริต					

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ปัจจัยภายนอกของผู้สูงอายุ

คำชี้แจง : โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างเพื่อแสดงว่าท่านมีการรับรู้ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของภาครัฐ/เอกชน และสภาพเศรษฐกิจ มากน้อยเพียงใด

ปัจจัยภายนอก	ระดับการรับรู้				
	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 ไม่รับรู้
1.รัฐบาลจัดสวัสดิการบริการผู้สูงอายุโดยมีบริการสถานสงเคราะห์คนชรา สำหรับชายและหญิงชราอายุ 60 ปีขึ้นไป					
2.มีการจัดศูนย์บริการผู้สูงอายุให้เข้ารับบริการและร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น บริการตรวจรักษาโรค กิจกรรมเสริมรายได้ ฯลฯ					
3.รัฐบาลมีการสร้างหลักประกันรายได้สำหรับตลาดแรงงานให้คนในอาชีพแรงงานมีการออมเงินเพื่อสร้างหลักประกันสุขภาพสำหรับตนเอง					
4.รัฐบาลมีระบบเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ โดยจ่ายเงินให้แก่ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่มีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ					
5.ธนาคารพาณิชย์ บริษัทหลักทรัพย์และบริษัทประกันชีวิตมีระบบการออมเงิน การลงทุน การประกันชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ					
6.มีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเพื่อให้สิทธิด้านการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนและผู้สูงอายุ					
7.มีการกำหนดนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว พ.ศ.2535-2554 เพื่อจัดสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุในด้านต่างๆ ทั้งในด้านสวัสดิการสังคมหลักประกันรายได้ และสุขภาพ					
8.มีมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจช่วยสนับสนุนการฟื้นตัวของการบริโภคและการลงทุนภาคเอกชนให้ปรับตัวดีขึ้น					
9.เงินเฟ้อและอัตราดอกเบี้ยในตลาดโลกมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทำให้ราคาสินค้าและบริการ และค่าครองชีพของคนเพิ่มสูงขึ้น					

ส่วนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด พร้อมกับเติมตัวเลขในช่องว่างให้สมบูรณ์

1. ปัจจุบันท่านมีการออมเงินในรูปแบบใดบ้างและโปรดระบุมูลค่าของการออม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1.1 รูปสินทรัพย์ถาวร

☐ ที่ดิน	มูลค่า..... บาท
☐ อาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่ออยู่อาศัย	มูลค่า..... บาท
☐ ทองคำ อัญมณีและโลหะมีค่า	มูลค่า..... บาท

1.2 รูปสินทรัพย์ทางการเงินในระบบและนอกระบบ

☐ เงินสด	มูลค่า..... บาท
☐ เงินฝากกับสถาบันการเงินต่างๆ	มูลค่า..... บาท
☐ การซื้อหลักทรัพย์ทางการเงินของรัฐบาลหรือเอกชน	มูลค่า..... บาท
☐ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพหรือประกันชีวิต	มูลค่า..... บาท
☐ การให้กู้ยืมระยะสั้นหรือระยะยาวที่มีสัญญาตามกฎหมาย	มูลค่า..... บาท
☐ การเล่นแชร์หรือการให้กู้ยืมโดยไม่มีสัญญากู้ยืม	มูลค่า..... บาท

2. เหตุผลหลักในการออมเงินของท่าน (ตอบได้เพียงข้อเดียว)

- ☐ เพื่อไว้ใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพ
- ☐ เพื่อไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน
- ☐ เพื่อไว้ใช้ในการประกอบอาชีพ/การจัดตั้งหรือขยายงานธุรกิจ
- ☐ เพื่อไว้ใช้จ่ายในการซื้อสินทรัพย์ถาวร เช่น บ้าน รถยนต์ ที่ดิน ฯลฯ
- ☐ เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักประกันบางอย่าง เช่น ประกันชีวิต อุบัติเหตุ
- ☐ เพื่อหาผลประโยชน์และผลตอบแทนของการออม เช่น ดอกเบี้ย เงินปันผล
- ☐ เพื่อใช้จ่ายในด้านกิจกรรมทางด้านสังคม
- ☐ เพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยว ทำบุญ
- ☐ เพื่อเก็บไว้เป็นมรดกของบุตรหลาน

3. การวางแผนการออมในอนาคตของท่าน

- ☐ คาดว่าจะเพิ่มขึ้น
- ☐ คาดว่าจะเท่าเดิม
- ☐ คาดว่าจะลดลง

ส่วนที่ 6 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด พร้อมกับเติมตัวเลขในช่องว่างให้สมบูรณ์

1. ปัจจุบันท่านมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตในด้านใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ ค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม เช่น อาหารและเครื่องดื่มภายในบ้าน
การรับประทานอาหารนอกบ้าน
- ☐ ค่าใช้จ่ายด้านเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า เครื่องประดับ
- ☐ ค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัย เช่น ค่าเช่าบ้าน ค่าผ่อนชำระที่พักอาศัย ค่าน้ำ ค่าไฟ
- ☐ ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ยารักษาโรค อาหารเสริมบำรุงร่างกาย
- ☐ ค่าใช้จ่ายด้านยานพาหนะและการเดินทาง เช่น ค่าผ่อนชำระรถยนต์ ค่าน้ำมัน ค่ารถโดยสารประจำทาง ค่าโดยสารรถไฟฟ้า รถไฟใต้ดิน รถแท็กซี่
- ☐ ค่าใช้จ่ายด้านการสื่อสาร เช่น ค่าบริการโทรศัพท์บ้าน ค่าบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่
ค่าบริการอินเทอร์เน็ต
- ☐ ค่าใช้จ่ายประเภทอื่น ๆ เช่น ของใช้ส่วนตัวต่าง ๆ ได้แก่ สบู่ ยาสระผม ยาสีฟัน ฯลฯ

2. ปัจจุบันท่านมีค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนในด้านใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ ค่าใช้จ่ายสำหรับกิจกรรมด้านสังคม เช่น ค่าใช้จ่ายการเป็นสมาชิกชมรม สมาคม
สถานออกกำลังกาย กิจกรรมทางสังคม งานอดิเรกต่างๆ
- ☐ ค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวในประเทศ การท่องเที่ยวต่างประเทศ
- ☐ ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ โปรดระบุ.....

3. ค่าใช้จ่ายของท่านโดยเฉลี่ยต่อเดือน

3.1 ประมาณค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตของท่านโดยเฉลี่ย.....บาทต่อเดือน

3.2 ประมาณค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนโดยเฉลี่ย..... บาทต่อเดือน

4. เวลาไปซื้อสินค้าหรือบริการท่านมักไปกับใครบ่อยที่สุด

☐ ไปคนเดียว	☐ ไปกับสามีหรือภรรยา
☐ ไปกับบุตรหลาน	☐ ไปกับเพื่อน
☐ ไปกับลูกจ้าง	☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

5. ท่านใช้จ่ายเงินในสถานที่ใดบ่อยที่สุด

☐ ห้างสรรพสินค้า	☐ ร้านค้า/ร้านขายของชำ
☐ ตลาด/ตลาดนัด	☐ ร้านสะดวกซื้อ
☐ โรงแรม/ร้านอาหาร	☐ ไฮเปอร์มาร์เก็ต/ซูเปอร์มาร์เก็ต
☐ สถานที่ท่องเที่ยว	☐ โรงพยาบาล
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....	

6. ท่านซื้อสินค้าหรือบริการต่อไปนี้บ่อยแค่ไหนในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา

สินค้าและบริการ	5 บ่อยมาก ทุกวัน/ ทุกสัปดาห์	4 ค่อนข้าง บ่อย 1-3 ครั้ง ต่อเดือน	3 บางครั้ง 2-6 เดือน ครั้ง	2 นาน ๆ ครั้ง 7-12 เดือน ครั้ง	1 ไม่เคย
1. อาหาร/เครื่องดื่มภายในบ้าน					
2. เสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องแต่งกาย (กระเป๋/รองเท้า)					
3. ของใช้ส่วนตัว เช่น สบู่ ยาสระผม ยาสีฟัน แปรงสีฟัน					
4. เครื่องประดับ/อัญมณี					
5. เครื่องสำอางค์/น้ำหอม					
6. อาหารเสริมบำรุงร่างกาย					
7. เครื่องดื่มแอลกอฮอล์					
8. รับประทานอาหารนอกบ้าน					
9. บริการสถานเสริมความงาม					
10. ศัลยกรรมความงาม					
11. บริการตรวจสุขภาพของโรงพยาบาลรัฐบาลหรือเอกชน					
12. ออกกำลังกายโยคะ/ฟิตเนส					
13. สินค้าเพื่อความบันเทิง (เพลง/ภาพยนตร์)					
14. เฟอร์นิเจอร์/ของตกแต่งบ้าน					
15. อุปกรณ์สื่อสาร/คอมพิวเตอร์					
16. เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน					
17. หนังสือ/นิตยสาร					
18. สัตว์เลี้ยง/ต้นไม้					
19. ของขวัญ/ของชำร่วย					
20. ท่องเที่ยวในประเทศ					
21. ท่องเที่ยวต่างประเทศ					
22. บริการรถโดยสารประจำทาง/รถไฟฟ้า/รถไฟใต้ดิน					
23. ชมภาพยนตร์/ละครเวที					
24. รักษาพยาบาลกับโรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชน					
25. ที่พัก/โรงแรม					

ขอขอบพระคุณทุกท่านในความร่วมมือ

ประวัตย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	อภิชนา จีพัฒนกุล
วันเดือนปีเกิด	24 กุมภาพันธ์ 2526
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	204/119 ผาสุกเกษม 6 ซอยพัฒนาการ 63 ถนนพัฒนาการ แขวงประเวศ เขตประเวศ กรุงเทพฯ 10250

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2547	ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยม อันดับ 1 จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2553	บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการตลาด จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

